NAJER FOLKSBLAT
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

פרייז 30 גראשען

...יינט 22 זייטען

...ייער פאלקסבלאט

№ 25 | Łódź, Piątek, 29 stycznia 1937 | אדרעס: לאדז, פעטריקאווער 21 טעל. 224-71 Adres Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. Skrz. poczt. 1.06 | לאדז, פרייטאג פ׳ יתרו ו״ז שבט תרצ״ז | ...-סער ...נאנ

...פערניכטען אלע יודען

ווירטשאפטליך, געזעלשאפטליך און קולטורעל
...אדערן ענדעקעס אין לאדזער שטאט-ראט

אונערהערטע יודען-זידלערייען און חוצפהדיגע אנטיסעמי-טישע ארויסטרעטונגען האבען פערפולט די נעכטיגע זיצונג

...שעה געדויערט נעכטיגע זיצונג ביי אונאויפהערליכע ענדעקישע אוואנטורעס

דער גרויסער אינטערעס צו דער זיצונג

...א אינטערעס ווי ס'האט ארויסגערופען די נעכ[טיגע] זיצונג פון שטאטראט איז נאך ביז איצט ...טעווען הגם ס'איז נאך נישט געווען קיין איין ...זייט דעם יאהר 1934 ווען די גאלעריעס, בע... ...לאזשעס, פרעסע - לאזשעס זאלען נישט זיין ...ט אזעלכע, וועלכע מוזען פסחר זיין ,,אין ... פון די שטאטישע פראגען און אויך מיט ...ע, וועלכע קומען אויף פארשטעלונגען, וועל... ...ענדעקעס אהרנען איין.

...נעכטיגע זיצונג האט נאך מעהר ...פולט דעם זאל צוליב דער לעצטער ...עהויערער אוואנטורע פון די ענדע... ..., וואס האט זיך ארויסגעשטעלט אלס סיסטעם ...אקטיק פון די ענדעקעס אין איצטיגען שטאט...

...ערווייל האט זיך פאר דער זיצונג פערשפרייט א ...אין די קולוארען, אז די ענדעקעס האבען ביי... ...מען נישט צו מאכען קיין אוואנטורעס, נאר ביי ...נעלעגענהייט וועלען זיי דעמאנסטרירען גע... ...רען, נישט טאר פון די יודישע פראקציעס, נאר ...נגען די יהודים. וועלכע געפינען זיך אין דער ...ציע פון פ. פ. ס. אין אנהויב פון דער זיצונג ...יך דאס ארויסגעוויזען פאר אמת.

...ר דער זיצונג האבען זיך 4 יודישע ראט-...ער דר. עלענבערג, אדוו. שטרויך, ...עווין און פ. ליבערמאן (אויך אין נאמען ...אדוו. ווייצמאן, וועלכער איז צוליב זיין קראנק-...נישט אנוועזענד געווען אויף דער זיצונג) אנ-...דען אין א דעלעגאציע צום פרעזידענט גאר... ..., וועלכער האט די יודישע ראטמענער אויפ-גענומען אין זיין קאבינעט אין בנין פון שטאטראט.

די דעלעגאציע האט איבערגעגעבען דעם פרעזידענט פאלגענדען בריף, וועלכער איז געווען אונטערגעשריבען דורך די דערמאנטע 5 יודישע ראטמענער: ,,אויף דער זיצונג פון שטאט-ראט דעם 19 ד.ח. ווען ראטמאן אדוו. שטרויך האט גענומען א ווארט כדי צו לייענען אונזער דעקלאראציע, האבען די ענדעקישע ראטמענער אנגעהויבן אן אונערהערטע אוואנטורע, פרובענדיג נישט צו דערלאזען אונזער פארשטעהער צום ווארט, ווען זיי האט זיך דאס נישט איינגעגעבען און די דעקלאראציע איז אדורכגעלייענט געווארען, האט מען דעם אדוו. שטרויך ארויסגעריסען די דעקלאראציע און צוריסען אויף שטיקלעך. **מיר פערארטיילען אויפן שארפסטען אופן די האנדלונג און פרעגן דעם ה' פרעזידענט** ווי אזוי ער האט בדעה דערויף צו רעאגירען און וואס ער האט בדעה צו טון, כדי צו זיכערן אין דער צוקונפט דעם רו-היגען פערלויף פון די פארהאנדלונגען אין שטאט-ראט.

ראטמ. ד"ר עלענבערג האט אין נאמען פון דער דעלעגאציע זיך געווענדעט צום פרעזידענט, אז ער זאל ענערגישער האנדלען בעת אזא אוואנטורע און אויסנוצען אלע זיינע פולמאכטען אין דער הינזיכט. ס'האבען אויך גענומען ווארטער אלע מיטגלידער פון דער דעלעגאציע.

דער פרעזידענט האט ערקלערט, אז דאס עקזיסטירענדע געזעץ און רעגולאמין געבען איהם נישט קיין גענוגענדע מיטלען דערצו, ער איז פשוט הילפ-לאז.

דער אנהויב פון דער זיצונג

...אלב 8 אין אוונט דערהערט זיך דער קלונג, ...ער רופט צונויף די ראטמענער אויף דער זיצונג ...מאל צו זיצען אויף דער ערשטער באנק מיט ...ענדעקעס איז דאס מאל אויסגעפאלען אויף ראט-...ווין.

...גריפע האט אויך פערקלענערט די פרעקווענץ ...די ראטמענער, ס'האבען געפעהלט גאנצע 8 ראט-...ער, וועלכע האבען צוגעשיקט דאקטוירים - צייג-...ען, אז אין איצטיגען שטאט-ראט זאלען פעהלען ...8 ראטמענער צו א זיצונג, איז עס א זעהר גרוי-...צאהל, א חוץ דעם זענען פיל ראטמענער געקומען ...שפעטיגקייט.

...ווי נאר דער פרעזידענט גארלעווסקי עפענט די זיצונג, נעמט א ווארט צו אן ערקלערונג ראטמאן קאדינסקי (פ. פ. ס.), וועלכער זאגט אויף דער זי-צונג פון הויפטראט פון פערבאנד פון די שטעט, האט זיך פלוצלינג באוויזען דער אדוו. קאוואלסקי און ארויסגעטרעטען אין נאמען פון לאדז. די פראק-ציע פ. פ. ס. ערקלערט, אז זי סאלידאריזירט זיך נישט מיט דעם ארויסטרעט פון קאוואלסקי'ן אויף דער דארטיגער זיצונג (ווי בעקאנט האט קאוואלסקי דארט געגעבען פארשלאגען ווי אזוי צו צווינגען די יודען צו עמיגרירען פון די שטעט) און ערקלערט, אז קאוואלסקי האט שוין מעהר נישט דאס רעכט צו רעפרעזענטירען דעם לאדזשער שטאטראט אין פער-באנד פון די שטעט

ערשטער אנטיסעמיטישער ארויסטריט

...אדוו. קאוואלסקי: אין הויפטראט פון פער-...פון שטעט האב איך נישט רעפרעזענטירט ...לאדזשער שטאטראט. נאר איך בין דארט געקלי-...געווארען אויף דעם פריהערדיגען צוזאמענ-...ר. דעם פערבאנד פון די שטעט האלט איך פאר ...ט ווי איך קען ארויסטרעטען פאר אונזערע ...ען און פאר **...לעזען די יודען-פראגע אין ...דורך צווינגען זיי ארויסצופאהר-**... ...דעריבער וועל איך ווי לאנג די קאדענץ וועט דויערן דארט בלייבען.

אדוו. שטרויך פרעגט אן צי די דעקלאראציעס, וועלכע זענען געלייענט געווארען אויף דער פריהער-דיגער זיצונג פון שטאט ראט זענען צוגעלעגט גע-ווארען צום פראטאקאל.

פרעזידענט גארלעווסקי ענטפערט, אז די דעקלא-ראציעס זענען צוגעלעגט געווארען צום פראטאקאל. **גענוגע ערקלערונג די פריהערדיגע זיצונג פון שטאט** ראט האב איך געמוזט איבעררייסען, דורך די 15 מי-נוט, וואס האט געדויערט די אומגעהויערע אוואנטו-רע און איך בין נישט געווען בכח צו בעהערשען דעם זאל און אפשטעלען די זעהר אומאנגענעהמע געשעהענישען. איך האב יעריפער גערופען צו ארד-נונג עטליכע ראטמענער און זיי אריינ-געטראגען אין פראטאקאל. איך בעט די ראטמענער, **אז זיי זאלען זיך פערהאלטען רוהיג, נישט ארויסרופען קיין אוואנטורעס און נישט אראפנידעריגען דעם פרעסטיזש פון שטאט-ראט.** גלייכצייטיג ערקלער איך, אז איך וועל אויסנוצען מיינע רעכט לויט'ן רעגולאמין. ליידער זענען די רעכט זעהר בעשיידענע. איך קאן נאר רופען צו ארדענונג אדער איבעררייסען די זיצונג, דעריבער וועל איך אהן דעם ווילען פון די ראטמענער אין דער הינזיכט זעהר ווייניג אויפטון.

דאן גיט אפ דער פרעזידענט גארלעווסקי פאל-ראטמ. נאטקעוויטש פויגט, וועלכע ראטמענער דער פרעזידענט האט אויף דער פריהערדיגער זי-צונג גערופען צו ארדנונג און זיי איינגעשריבען אין פראטאקאל, ווייל קיינער האט וועגען דעם דעמאלט נישט געהערט.

פרעזידענט גארלעווסקי ערקלערט, אז דער ראט-מאן האט געדארפט פאר דער זיצונג נאכזעהן דעם פראטאקאל.

קאוואלסקי: דער פרעזידענט האט דא גערעדט וועגען אוואנטורעס. איך ערקלער, **אז אלע אוואנטורעס, וועלכע קומען דא פאר ווערען נאר פראוואצירט דורך די יודען.**

ראטמ. עלענבערג: דאס איז אונערהערט!

קאוואלסקי: די יודען פראוואצירען די סקאנדא-לען, כדי דער שטאט-ראט זאל פונאנדערגעלאזען ווערען, ווייל ביי דער קאמיסארישער הערשאפט געהט זיי געהעריג. איך זאג דאס, כדי **אפצו-טיילען די פאלאקען - סאציאליסטען פון די, וועלכע רעגירען מיט זיי, דאס הייסט פון די יודען.**

א טייל פון דער גאלעריע הויבט אן צו אפלאדי-רען קאוואלסקי'ן.

פרעזידענט גארלעווסקי ערקלערט, אז אויב בנוגע די ראטמענער זענען זיינע פולמאכטען קליינע, זענען זיי אבער בנוגע דער גאלעריע גרויסע, און אויב די גאלעריע וועט נאכאמאל אויסדריקען איהר צופרידענהייט אדער אונצופרידענהייט, וועט זי בע-זייטיגט ווערען.

נאך דרינגנדע פארשלאגען

דאן ווערען אריינגעבראכט נאך 4 דרינגענדע פארשלאגען צו די 19, וועלכע זענען נאך געבליבען פון פאריגער וואך.

פ. פ. ס. האט אריינגעטראגען פאלגענדע פאר-שלאגען: 1) צוליב די גרויסע פערדינסטען, וועלכע ר'האט געהאט פאר לאדז דער געוו. לאווניק פון דער בילדונגס-אפטיילונג, וועלכער האט איינגע-פיהרט דעם שול-צוואנג — זאל מען אנרופען די זאר גאניקאווא גאס אויפ'ן נאמען פון סען. קאפטשינסקי, 2) צוליב די גרויסע פערדינסטען פון פאלקספיה-רער, געוו. פרעמיער און סיים-מארשאל'ק איגנאצי דאשינסקי, **זאל די פושעאזד גאס אנגערו-פען ווערען אויפן נאמען פון מארשא-לעק איגנאצי דאשינסקי**, 3) אויסצאהלען איינמאליגע אונטערשטיצונגען פאר די סעזאן-אר-בייטער, פאר די וואס נעמען געזעצליכע אונטערשטי-צונג צום 50 זל. און פאר די, וואס בעקומען נישט אונטערשטיצונג צו 100 זל.

די ענדעקעס האבען אריינגעטראגען א דרינגענ-דען פארשלאג וועגען ציטרייטען די מאטעריאלען פאר די קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג ארבייטען כדי זיי זאלען זיך קאנען אנהויבען שוין דעם 1 אפריל.

דאן טרעט מען צו צו דער טאג-ארדנונג: אהן דיסקוסיעס ווערען אנגענומען א ריהע פראגען, וועל-כע זענען ערלעדיגט געווארען דורך דער פינאנץ-און בודזשעט קאמיסיע. צווישען זיי אויך וועגען פערטיג מאכען די באהן-איבערגאנג אויף ראקי-טשינסקא און אויף ווימאקא גאס.

אלץ געהט כסדר ביז מען קומט צו דער פראגע וועגען דער קאנווערסיע פון די קורצטערמיניגע הל-וואות פון דער שטאט פון יאהר 1935 און 1936 אויף איין לאנגטערמיניגע הלוואה.

פרעזידענט גארלעווסקי ערקלערט, אז דער דא-זיגער פארשלאג וועט רעפערירען ראטמ. הארטמאן.

אין דעם מאמענט שטעהט אויף דער ענדעקישער ראטמאן שולץ, וועלכער ערקלערט: דאס רעפערירען ענינים פאר דער שטאטישער ווירטשאפט, דארף זיין אן אפשאצונג פון דער שטאטישער ארבייט, אזעל-כע ענינים קען מען רעפערירען מיט אן ערליכען פוילישען צוגאנג און **דאס טאר נישט זיין קיין יוד, צוליב דעם, וואס רעפערענט פון דער פראגע איז דער יוד הארטמאן פערלאזען מיר אויף דער צייט פון זיין רעפעראט די זיצונג.**

ד"ר עלענבערג: מיר וועלען רעפערירען, מיר צאהלען שטייערן מעהר פון איך.

קאוואלסקי: אפשר וועט הארטמאן זיך אפזא-גען פונם רעפעראט.

קאדינסקי, פאטקאנסקי. און הארטמאן: ניין, דאס נישט, דאס וועט איהר זיך נישט דערווארטען.

קאוואלסקי: מיין עצה איז, אז ער זאל זיך אפ-זאגען פון רעפעראט, מיר וואלטען איהם איינגעטליך געקענט אראפווארפען פון דער טריבונע, מיר ווי-לען אבער דערווייל נישט ארויסרופען קיין אוואנטו-רעס.

ווען די ענדעקעס זעהען, אז ראטמ. הארטמאן געהט דאך האלטען זיין רעפעראט, געהען זיי ארויס פון זאל.

פרעזידענט גארלעווסקי ערקלערט, אז אין זאל

(ווייטער זעה 20-טע זייט)

ענטפער-קופאן 6.

ווער איז ער? ____________

____

נאמען און פאמיליע פון טרעפער

____

____

אדרעס ____________

דעם קופאן אויספילען, אויסשניידען און צושיקן אין אדמיניסטראציע פון ד. פאלקסבלאט, וואר ,,ווער איז ער?" שפעטסטענס ביז דינסטאג אווענד.

מיטוואך, דעם 3־טען פעברואר ד. י. קומט פאר די ערעפנונג פון
געשעפט פון שטאהל־, אלאנטעריע־ און ארבייטונגען
אויך לענער פלאטערז, זעמטליכע פריזיער־צובעהער
—— ווי אויך קוכען־אלומיניום און עמאליען־געשיר א. ז. וו. ——

S. FLAKSBAUM
z WARSZAWY
נאוואמיעסקא 5
טעל. 265-24.

בעקאנטמאכונג! צום הערבסט־ און ווינטער־סעזאן
האט דאס שיך־געשעפט
A. Ogórek
Łódź, Zawadzka 11
tel. 202-86.
צונעגרייט א קאלאסאלען אויסוואהל
שפאציר און ספארט־שיך
לויט די לעצטע מאדעלען
צונעמליכע פרייזען א ספעציעלע אפטיילונג פון מענער־שיך.

נייע מיליאנערן

דעם פאריגען מיטוואך האט זיך ...
ענדיגט די ציהונג פון דער 4־טער ק...
פון דער זיבנאונדרייסיגסטער מלו...
לאטעריע מיט'ן גרויסציהען דעם מילי...
דער מיליאן איז געפאלען אויפן נו...
57,592 אין איינע פון די זאקאפאנ...
קאלעקטורן.
איידער מיר וועלען קענען אויספי...
בעשרייבען די רעזולטאטען פון ...
ציהונג, בעמערקען מיר, אז די אינ...
בער פון די בעזונדערע פערטלעך ז...
א גרופע מיטארבייטער פון רויטען קו...
אין זאקאפאנע, ה' וואוושיניעץ פו...
— אנ'ארבייטער אין אנשטאלט „סאטע...
סאניטארין פר"ל נ. מ. און א דאר...
קאוש פון קאשטשעליסקא ה' וואויט...
סטאפקאכארא.
חוץ דעם איז אין דעם טאג געפ...
א געווינס פון הונדערט טויזענד ...
אויפ'ן נומער 45,185 אין ווארש...
פופציג טויזנד זל. אויפ'ן נומער 238...
אין טשענסטאכאוו. נישט גרינערסכענ...
די קלענערע געווינסען.
מיט דעם האט זיך געענדיגט די ...
טע מלוכה־לאטעריע.
דעם 18־טען פעברואר הויבט זיך ...
די ציונג צו דער ערשטער קלאס ...
דער 38־טער מלוכה־לאטעריע אין ...
כער עס איז איינגעפיהרט געווארע...
רייה נוצליכע, פאר די שפילער, ...
רונגען.
אין ניכען וועלען מיר וועגען ...
רעדען אויספירליכער.

מעלדונג

אכטונג, יוסטער = מייסטע...
שבת, דעם 30 ד. ח. 6 אווענט ...
פאר אין לאקאל פון צעך, פיעטרי...
יער 45 (עקספאזיטור)
א גרויסע מיטגלידער־פערזאמלו...
צו בעשטימען דעם נייעם סטאטוס.
אויף דער פערזאמלונג וועט זיין אנוועז...
א פארשטייער פון מאגיסטראט, האנדווערק...
קאמער און האנטווערקער עקספאזיטור ד...
יעדלוס. רעכט אנטייל צונעמען איז דער ...
זאמלונג האבען די מיטגלידער וואס האבן...
איבערגעגעבן־טרים און איינגעצאהלט ...
טראג. קיין שום אנדערע וועלען צו דער ...
זאמלונג נישט צוגעלאזט ווערען. ביים איי...
מוז פארגעשטעלט ווערען די איינלאדונג.
די צייטווייליגע אנפירערשאפט פון ...

די מעכאנישע שלאסער
פון י. רעדער
11־טער ליסטאפאדא
פיהרט־אויס אלער ארט
שלאסער־ארבייט,
טיילען צו מאשינען
און שווייסונגען

אויפפאדערונג.

דער פעראיין פון שעכטער־הורטאווניקעס און קעלבער־שעכטער אין לאדז פאדערט אויף אלע איהרע מיטגלידער, וועלכע האבען זיך דעקלארירט און האבען

וואהל־רעכט צו דער פלייש־בערזע

זאלען קומען זונטאג, דעם 31 יאנואר ד. י. פינקטליך 2 א זייגער נאכמיטאג אין זאל פון די פייערלעשער, 11 טער ליסטאפאד 4, כדי אנטייל צו נעהמען אין די וואהלען.

עס איז דער חוב פון יעדען מיטגליד אונבעדינגט צו קומען, כדי אריינצופיהרען יודישע פארשטעהער.

די פערוואלטונג פון קעלבער־שעכטער און שעכטער־הורטאווניקעס פעראיין
פאדזשעטשנא 10.

אויפקלערונג פון ראבינאט!

מיר האבען בערוהיגט די יודישע בעפעלקערונג צו קענען קויפען כשר פלייש דורך דעם פערשטארקטען אויפזיכט דורך די נאמנים איז, אז א מנקר זאל נישט מעהר בעזוכען פון 3 ביז 5 יאטקעס און כ״י ער זאל זיין פערנומען א גאנצען טאג. דער קצב האט צו צאהלען פאר דעם מנקר 7 זל. די וואך.

מיר ווארנען דעריבער די קצבים, אז אויב איהר וועט נישט היינט בעצאהלען פאר'ן מנקר, וועט דער מנקר מעהר ביי אייך נישט טרייבערן און מיר וועלען זיין געצוואונגען אראפצונעהמען די השגחה פון די יאטקעס.

ולייכצייטיג זענען מיר מודיע די יודישע בעפעלקערונג, אז זיי מוזען זיך די נייע וואך נאכפרעגען ביי דעם ראבינאט, וואו מ'קען קויפען פלייש אלס כשר.

לאדזער ראבינאט.

יודישער
לאקאטארן און סיבראקאטאר־פעראיין
פיעטריקאווער 31, טעל. 38-264.
מארגען שבת, דעם 30־טען יאנואר קומט פאר אין
ביילים קאנצערט־זאל פיראמ ווישא 3)
א גרויסער
פערוויילונגס - אווענד
מיט מוזיק, טענץ
און אנדערע אטראקציעס
אנפאנג 10 א זייגער אווענד. בילעטען ביים איינגאנג.
די פערוואלטונג.

מזל־טוב!

א הערציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזער וו. שעף

יחיאל גאלדבערג און פרוי

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער פרל.

רוטא מיט ה' מאניעק הערשקאוויטש

און דעם יונגען פאר ווינשען מיר פיל גליק.

Współpracownicy F-my Ch. Goldberg, Łódź
N. BERMAN z ŻONĄ, M. BENDER
SZ. FERNIBOK, W. GRYNSZPAN
H. KARMAZYN, I. KIRSZTAIN
B. MENDELSON, I. ROZENBERG.

שולחים אנו בזה את ברכתינו העמוקה
וברכת מזל־טוב לידידנו מר יחיאל
גאלדבערג ני״ו ורעיתו תחיי לאירושיו
של בתם היקרה מרת רחל תחיי עם מר
משה הערשקאוויץ ני״י. יהי רצון
שתזכו לראות מהם רוב טוב ונחת על
הרי יהודה וירושלים
המברכים מעומק לבנו.
ליבל בערקאן
צבי זאב ובנו

Z intencji zaślubin naszej serdecznej koleżanki
p. Nadzi Gliksmanówny
z p. Karolem Dawidsonem
Niech wam szczęście towarzyszy przez całe życie życzą
Hela Nisenhausówna.
Arek Ajzenfeld
z narzeczoną,
Rosa Blumenfeldówna.
Bracia Pinczewscy,
Sala Szylitówna,
Borys Goldring.

קבל נא ידידנו מר
יחיאל נ״י גלדברג ורעיתו תח׳
לארושיו בתם היקרה מרת
רחל תחי׳ עם מר משה נ״י הרשקוויטש
את ברכתינו הנובעות מעמק לבינו שתזכו מהם רוב נחת
שתהי׳ דרכם החדשה בחיים צלחה.
יחזקאל מייזילס ורעיתו.

מזל־טוב

אונזער ליבע קוזינקע פרל.

פעלא ראטענבערג

צו איהר פערלאבונג מיט ה'

אברהם קרול (פאביאניץ)

ווינשען פיל גליק און צופרידענהייט
יאסל ראטענבערג און פאמיליע
משה ווארשאווסקי און פרוי

אונזער חשובן גבאי און קאסירער
ה' שמעון ליטמאנאוויטש און פרוי
צו דער חתונה פון זייער ליבען זוהן
יוסף מיט פרל. ציפע ליטמאנאוויטש
ווינשען מיר זיי זאלען האבען פיל נחת, און דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמענלעבען. די גבאים און פערוואלטונג
פון דער חבורה גמילת־חסדים
זשעזשינער 15.

מזל־טוב

מיין חשוב'ן חבר

זלמן בערקאן

צו זיינע תנאים מיט פרל.

יוטא שטייער

ווינשט פיל גליק און צופרידענהייט
יעקב יצחק זאלצבערג

דאס לאנג־בעקאנטע
ווייך־געשעפט פון
ע. שיקיער
(אינהאבער ישראל שיקיער)
פריהער פולנאצנא 1
איצט שרודמיעסקא 3, טעל. 107-84
עמפפעהלט די בעסטע
ווייגען, קאניאקען
און ליקיערען ::
עקזיסטירט זייט 1865 יאהר

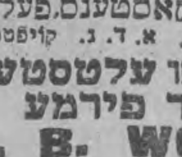
מעטאל־בעטען
מאטראצען אלע ארט
קינדער־וועגעלעך
אין א רייכען אויסוואהל
וויזשימאטשקעס, אייז־קאסטענס, פעלד־בעטען פאטענט „Perfekt" א. ד. ג. קויפטמען
אמביליגסטען אין דער עלטסטער
און רעעלסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
עקזיסטירט פון יאהר 1896
פאבריקס־לאגער:
לאדז, נארוטאוויטשא 11
טעל. 70-137
געדענקט דעם אדרעס! כ'בעזיץ קיין שום פיליעס.
ספעצ. רעפעראטור־ווערקשטעל און לאקירער

אייער פערזענליכער אינטערעס
באר צו קויפען די ווייגען
מיט דער מארקע
„באראן"
נאוואמיעסקא 30,
טעל. 58-210
וועלכע גאראנטירט אייך גענוס און צופרידענהייט פאר ביליג געלד.

„Księgowość"
Piotrkowska 46, m. 22.
לויט פארשריפטען פון שטייער־אמט!
איינפיהרונג פון האנדעלס־ביכער, בילאנסען
ביכער־קאנטראלע, שטונדענווייזע ארבייט
אין דער שטאט און ביי זיך אינדערהיים
פרייזען מעסיגע.

[פ]וילען האט צו ווענינ סוחרים

שטעלט פעסט האנדעלס=מיניסטער ראמאן

[א]נטי-יודישע רעדעס פון דעפ. סנאפטשינסקי און שיקארסקי אין סיים-קאמיסיע

[וו]אַרשאָ, 28 (טעלעפאָניש))

[א]ויף דער היינטיגער זיצונג פון דער סיים-[קאמי]סיע איז בעטראַכט געוואָרען דער בודזשעט פון [מיני]סטעריום פאַר האַנדעל און אינדוסטריע.

[א]ויף די דאָזיגע זיצונג איז געווען „צוגע-[...]“ מיט אַנטי-יודישע „בלימלעך“.

[ד]ער רעפערענט דעפ. סאַווינסקי האָט איבערגע-[...], אַז נאָכ׳ן איינפיהרען די דעוויזען-בעגרענ-[...], איז אויפגעטרייסעלט געוואָרען די ווירט-[שאַפט]ליכע גלייכגעוויכט, אָבער די לאַגע איז זעהר [...] בעהערשט געוואָרען. דער רעפערענט האָט [...] אַנד. ניש פערפעהלט צו טרייסטען אונז, [...] דער גוטער בשורה, אַז דאָס יאָהר 1937 וועט [...] גוטע רעזולטאַטען פאַר׳ן האַנדעל און [אינדו]סטריע.

[ד]ער האַנדעלס-מיניסטער ראַמאַן האָט דאַן ארומ-[...] דעם ווירטשאַפטליכען 10-יאָהרפּלאַן. אין [...] יאָהר זאָל דורכגעפיהרט ווערען דער איבער-[...] אינערליכען האַנדעל. מאַכענדיג אַ קיורערשניט [...] דעם איצטיגען צושטאַנד אין האַנ על און אינ-[...] ,קריטיקירט מינ. ראַמאַן די אינדוסטריע-[...] אשר זיי זאָרגען מעהר פאַר זייער אייגענער [...], איידער פאַר דער ענטוויקלונג פון דער [...]סטריע.

[...]יסטער האָט דער מיניסטער אָנגעוויזען, אַז דאָס [...] זיך בעזאָרגען מיט רויה-שטאָפען, ווייל [...] האָבען פאַר׳ן אויג דעם מלחמה-וואָלקען, [...] הענגט איבער אייראָפּאַ.

[ד]ער מיניסטער בעמערקט אין זיינע ווייטערדיגע [...]הרונגען, אַז אין פוילען איז דער האַנ על [...] צו שטאַרק פונאַנדערגעבויט. בכלל לאָזט זיך [...], אַז מיר האָבען אין לאַנד צו וועניג סוחרים. [...] האַנדעל אין פוילען איז קלענער, אין פער-[...] מיט דער צאָהל איינוואוינער אין לאַנד. אַלס [...]אַצילע צו זיינע רייד, ברענגט דער מיניסטער [...] פערגלייך-טאַבעלע וועגען האַנדעל:

אין דייטשלאַנד בעטרעפט די צאָהל בירגער, וואָס בעשעפטיגט זיך מיט׳ן האַנדעל, 18 פראָצענט פון דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג, אין אַמעריקא 21 פראָצענט, אין ענגלאַנד 14 פראָצ, אין פוילען בעטרעפט די צאָהל האַנדעלנדיגע בלויז פינף פראָצ.

אין פוילען זענען פערהאַן 450 טויזענד האַנ-דעלס-אונטערנעמונגען. אָבער האַנדעלס-פירמעס מיט גרעסערע קאַטעגאָריעס זענען פערהאַן בכלל 200 גרויס-אינדוסטריעלער אונטערנעמונגען זענען פער-האַן אין פוילען 600. אין דער צאָהל זענען שוין אריינגערעכענט באַנק-הייזער האַטעלס אוז גרויסע רעסטאָראַנען.

מינ. ראַמאַן רעדט וועגען דער נויטווענדיגקייט צו אינדוסטריאַליזירען דאָס לאַנ ,ווייל דאָס ,דאָרף איז איבערבעפעלקערט. מען דאַרף זיך בעזאָרגען מיט אַנ׳אינדוסטריע, וואָס זאָל דינען פאַר דער פערטיי-דיגונג פון לאַנד.

בעריהרענדיג די פראַגע וועגען קאַרטעלען, האָט דער מינ. בעמערקט, אַז עס איז שווער צו פער-טיידיגען די טעזע, אַז פרייע קאָנקורענץ און די דערפון אַרויסדרינגענדע לעבהאַפטע ווירטשאַפט דאַרף זיין דער איינציגער רעגולאַטאָר פון די ווירט-שאַפטליכע פערהעלטנישען. אין די דאָזיגע בעדינ-גונגען איז אַ פערשטענדיגונג צווישען פראָדוצענ-טען אַ נויטווענדיגע זאַך. אויפצוהויבען אַ פרינצי-פיעלען קאַמף מיט די קאַרטעלען, וואָס אָרגאַניזירען דעם מאַרק, איז אין פוילען נישטאָ דאָס אָרט, און ס׳וואָלט גוט געווען ווען מ׳זאָל זיך עס איינמאָל פאַר אַלעמאָל נעהמען אין זין אַריין. די קאַר-טעלען זענען קודם-כל נויטיג ראַ״ט, וואו די קאָנ-סומציע-פעהיגקייט פון דער בעפעלקערונג איז פיל קלענער ווי די פּראָדוקציע.

דער מיניסטער האָט זיך דערביי אַרויסגעזאָגט, אַז מ׳דאַרף האַמעווען די אפעטיטען פון יענע פאַב-ריקאַנטען, וועלכע ווילען שרויפען די פרייזען פון זייערע אויסאַרבייטונגען. צו גרויסע פערדינסטען פון איין טייל פאַבריקאַנטען אויפ׳ן חשבון פון אַנ׳אַנ דערען טייל איז נישט דערלאָזבאַר.

אויף דער נאָכמיטאָג-זיצונג איז אַרויסגעטרעטען דעפ .סנאַפּטשינסקי, דער פרעזעס פונ׳ם פערבאַנד פון די האַנדווערקער-קאַמערן, וועלכער האָט ווי מען דערמאָהנט זיך, בעת דער וואַהל-קאַמפּאַניע זיך בע נוצט מיט מענגעס יודישער וואַהל-ליטעראַטור. דעפ. סנאַפּטשינסקי איז אָנגעפאַלען אויף די יודישע האַנד-ווערקער, אַז זיי זענען פושערס, און פון פושערס דאַרף מען זיך וואָס גיכער בעפרייען, ווי פון יעדען אומגעוואונשענעם עלעמענט.

דאַן איז אַרויסגעטרעטען מיט זיין גרויסע רעדע דעפ. מינצבערג (די רעדע — 4-טע זייט), וועלכער האָט בנוגע דער פרוי פריסטאַ״ גערבוויכט דעם זאַץ: „וואָס נאָך וויל די קאַפּריזנע דאַמע?“ דער סיים-מאַרשאַלעק האָט דעם דעפ. מינצבערג גערופען צו אָרדענונג און פערשריבען אין פּראָטאָקאָל. פער-שטעהט זיך, אַז דאָס האָט דעם דעפ. מינצבערג געקאָסט 50 זלאָטעס.

דערנאָך איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ חוצפה׳דיגער אַנטי-יודישער רעדע דער דעפ. שיקאָרסקי. ער האָט זיך אָפּגערעכענט מיט דעפ. מינצבערג און מיט איהם פּאָלעמיזירט אין נוסח-בודזינסקי. דער-מאָהנענדיג וועגען דעפ .מינצבערג׳ס פאָרוואורף, אַז מען לאָזט יודען נישט צו צום פוטער-עקספּאָרט, זאָגט דעפ. שיקאָרסקי, אַז די יודען האָבען פערפּאַס-קודיעט דעם פוטער-מאַרק אין אויסלאַנד.

דעפ. סטאַזשאַק שטעלט זיך אָפּ אויף דער פראַגע פון קוילען. דער קוילען-עקספּאָרט ברענגט אַ דעפיציט. הגם דער באַהן-טראַנספּאָרט איז אַ ביליגער. דער פּוילישער קוילען-גרעבער בעקומט אַ קלענערען לוין, ווי אין אַנדערע לענדער, און די פּוי-לישע גרובענס זענען טעכניש אַזוי אינטערעסירטליג, אַז עס דראָהט די סכנה מיר זאָלען בלייבען אין לאַנד אָהן קוילען.

דעפ. רודזינסקי בעמערקט, אַז 80 פראָצענט פון דער פּוילישער אינדוסטריע געהערט צו אויס-לענדישע קאַפּיטאַליסטען, דער פּוילישער האַנדעל איז אין 90 פראָצענט אין די הענד פון אַ „פרעמדער“ (יודישער) נאַציע, ביין אַזוי קען עס נישט זיין, מען דאַרף שאַפען אַ נאַראָ איגע אינדוסטריע און אַ נאַ-ראָדאָווע האַנדעל. אַזאַ פּאָליטיק וועט מיר צו-העלפען מאַכען פאָרשריט.

3 מאָל בעסער!

טייל ס׳איז מיט אַריינ-געבויגענעם שליף
1. שאַפט אַן אידעאַלע גלייכקייט פון דער שאַרף.
2. גיט צו דער שאַרף אַן׳אונגע-העהנליכע עלאַסטישקייט.
3. פערזיכערט אַ שנעלע גענויע און שכנענעהם ראַזירען.

TOLEDO

[...]ויט=שטראָף פאַר ראַדעק׳ן

און חברים פאָדערט דער פּראָקוראָר אין גרויסען מאָסקווער פּראָצעס

[...]נגען וועגען אַ קאָנפליקט צווישען סטאַלינ׳ען מיט וואָראָשילאָוו׳ן.—פּרעמיער בלום בעט נישט אויסצופיהרען טויט-שטראָף

[מ]אָסקווע, 28. (ספּ. טעל.) דער פּראָצעס [...]דעק׳ן סאָקאָלניקאָוו׳ן און חברים האַלט ביים [...]

[ד]ער פּראָקוראָר ווישינסקי האָט היינט געהאַל-[טען] בעשולדיגונגס=רעדע, וועלכע האָט גע-[דויערט] 4 שעה.

[...]די גאַנצע שאַרפקייט פון דער רעדע איז גע-[...]ט קודם כל געגען ראַדעק׳ן און פּיאַ-[טאַקאָוו]׳ן.

[...]ואַזומירענדיג די בעשולדיגונג האָט דער [...]אַר אויסגעפיהרט, אַז אויב דאָס געריכט וועט [...] אַ מילדערענדען אומשטאַנד לגבי די אַנ-[...]טע, בעט ער וועגען בעריקזיכטיגען די דאָ-[...]ומשטענדען, ווי דער מיינונג פון פּראָקו-[...]ן אַזעלכע אומשטענדען נישטאָ און די-[...] פאָדערט ער פאַר די אָנגעקלאָגטע טויט-[שטראָף].

[...]ס דאַרף בעמערקט ווערען, אַז די פאָדע-[...] טויט-שטראָף אינ׳ם איצטיגען פּראָצעס [...]כ׳ן פּראָקוראָר פאָרמולירט געוואָרען אויף [...]רען אופן, ווי בעת׳ן פּראָצעס געגען זינאָוו-[יעוו און] קאַמיענעוו. דאַן האָט דער פּראָקוראָר [...]פערדט וועגען קיין שום מילדערענדע אומ-[שטענד]ען, נאָר ער האָט פּראָסט פשוט געפאָדערט [טויט-]שטראָף.

[...]דערנאָך האָבען גערעדט די פערטיידיגער, [...] האָבען אונטערגעשטראָכען די אַרגומענטען, [...]ענען דערמאָנט געוואָרען דורכן פּראָקוראָר [...]ענען געפאָדערט מ׳זאָל אָנווענדען לגבי די [...]אַגטע מילדערנדע אומשטענדען און נישט [...]ראָגען קיין טויט-אורטייל.

[...]פרייטאָג (היינט) וועלען די אָנגעקלאָגטע [...] זייערע „לעצטע ווערטער“. דער אורטייל [...] ערוואַרט שבת אָדער זונטאָג.

[מ]אָסקווע, 28 (ספּ. טעל.)

[ד]ער פּראָצעס האָט אין די מאָסקווער די-[...]טישע קרייזען אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגע [אינ]טערעסירונג.

[...]די אַמבאַסאַדאָרען פון די פרעמדע מלוכות [...] וואוינען אין מאָסקווע קומען טאָג-טעגליך [...]פּראָצעס און פערברענגען אין געריכט=זאָל [...]ן עטליכע שעה.

[...]אויסער דעם געפינען זיך אין געריכט=זאָל [...] אויסלענדישע זשורנאַליסטען. אַלע זשורנאַלי-[...]קען אויסנאַהם בעטאָנען, אַז די אָנגעקלאָגטע [...]זענען אַלע מענשען אין די מיטעלע יאָה-[...]זעהען אויס אויסגעפייניגט און מאַכען דעם [...]דרוק פון זקנים, קוים וואָס זיי האַלטען זיך [...] די פיס.

[...]אויף דער בעשולדיגונגס=באַנק זיצען זיי [...]צט אויף פאָלגענדען אופן:

[...]אין דער ערשטער רייה זיצען פּיאַטאַקאָוו, [...]סאָקאָלניקאָוו, סערעבריאַקאָוו און ליפשיץ.

די איבעריגע אָנגעקלאָגטע זיצען אויף ווייטערדיגע צוויי בענק.

עס איז זעהר אויפפאַלענד, וואָס אפילו בעת די הפסקות רעדען די אָנגעקלאָגטע נישט צווישען זיך, ווי זיי וואָלטען געווען בּרוגז איינער מיטען אַנדערען.

ראַדעק גרייט זיך פיבערהאַפט צו אַ גרויסער רעדע און מאַכט כסדר נאָטיצען פון די פערהאַנד-לונגען. אויף די פראַגען פון פּראָקוראָר ווישינסקי ענטפערט ער מיט אַנ׳איראָנישען טאָן און אַלע זיינע תשובות בעליידיגען נישט דעם פּראָקוראָר. צווישען די אויסלענדישע זשורנאַליסטען האָט זיך געכטען פערשפּרייט אַ קלאַנג, אַז צום פּראָ-צעס, וואָס האַלט שוין ביים פערענדיגען זיך זאָל אַלס עדות געבראַכט ווערען טראָצקי׳ס זוהן, וועל-כער געפינט זיך אין פערשיקונג אין מזרח=סיביר. אויסער דעם רעדט מען פיל, אַז איצט נאָך דעם פּראָצעס, וועט סטאַלין ערקלערען אַנ׳אומבארחמנות-דיגען קאַמף דער אָפּאָזיציע אין דער רויטער אַרמעע.

אַלס ערשטער קרבן זאָל געהן דער מאַרשאַל טוכאַטשעווסקי, וועמענס פּאָפּולאַריטעט עס לאָזט סטאַלינען נישט רוהען.

פאַר טוכאַטשעווסקין שטעהט איינזען פעסט וואָראָשילאָוו, וועלכער לאָזט איהם נישט טון קיין שום בייז. טוכאַטשעווסקי פערלאָזט נישט דעם בנין פון גענעראַל-שטאַב מורא-האָבענדיג פאַר די אַגענ-טען פון ג. פּ. או., וועלכע לויערן אויף איהם.

אין מאָסקווע האָבען זיך פערשפּרייט קלאַנ-גען, אַז מ׳האָט געפּרובט אויספיהרען אַנ׳אַטענטאַט אויף וואָראָשילאָוו. די אַטענטאַטער זאָלען האָבען געווען אַגענטען פון ג. פּ. או. דער אַטענטאַט האָט זיך נישט איינגעגעבען.

וואָראָשילאָוו איז נישט צופרידען, וואָס די ג. פּ. או. מישט זיך שוין צופיל אַריין אין די אָנ-געלעגענהייטען פון דער אַרמעע.

פּ אַ ר י ז, 28 (ספּ. טעל.)

פּרעמיער מיניסטער בלום זאָל האָבען זיך געווענדעט צו סטאַלינען, אַז ער זאָל נישט לאָזען אויספיהרען קיין טויט-אורטיילען געגען ראַדעק און זיינע חברים.

פּ אַ ר י ז, 28 (ספּ. טעל.)

דער פּראָצעס וועט זיך ענדיגען פריהער, ווי מען מיינט. וואַהרשיינליך וועט שוין שבת אַרויס-געטראָגען ווערען דער אורטייל. נעמליך, טויט-שטראָף. שבת צו-נאַכטס וועט זיין די זיצונג פון דער סאָוויעט-רעגירונג, און אויב דער אורטייל זאָל בעשטעטיגט ווערען, וועט ער אויסגעפיהרט ווערען זונטאָג פאַרטאָג.

פּ אַ ר י ז, 28 (ספּ. טעל.)

דער מאָסקווער קאָרעספּאָנדענט פון „טאַן“ האָט צוגעשיקט אַ טעלעגראַפישען אַרטיקעל, אַז די אָנקלאַגען געגען די בעשולדיגטע זענען אין אַלגעמיין ריכטיג.

ב ע ר ל י ן. 28 (ספּ. טעל.)

„אַנגריף“ מעלדעט פון מאָסקווע, אַז מען האָט ענטדעקט ביי סטאַלינ׳ען אין צימער אַ אויפרייס-מאַשין. וועלכע איז געוואָרען אונטערגעלייגט דורך צוויי עלעקטראָטעכניקער. נאָר אַ דאַנק דעם הויפט-וובכמייסטער אין קרעמל לאַן שאַפּירא איז דער אָנפאַל אויף סטאַלינ׳ען נישט געלונגען. שאַפּירא איז דעריבער אויסגעצייכענט געוואָרען מיט דעם העכסטען אָרדער פון „רויטען שטערן“.

ל אָ נ ד אָ ן. 28 (ספּ. טעל.)

„דיילי מייל“ מעלדעט, אַז אין רוסלאַנד איז אַרעסטירט געוואָרען דער צווייטער יונגסטער זוהן טראָצקי׳ן. ער ווערט בעשולדיגט אין געהערען צו אַנ׳אָרגאַניזאַציע פון ניפטמישערס.

פּ אַ ר י ז, 28 (ספּ. טעל.)

פון מאָסקווע מעלדעט מען, אַז די סאָוויעט-טישע ווייסענשאַפטליכע אַקאַדעמיע האָט אויף אַ ספּעציעלער זיצונג בעשלאָסען צו פערלאַנגען צו דערשיסען די אַלע בעשולדיגטע.

ל אָ נ ד אָ ן, 28 (ספּ. טעל.)

פון מאָסקווע מעלדעט מען, אַז אין קאַווקאַז נעבען פון גענ. טוכאַטשעווסקי איז אַרעסטירט גע-וואָרען זיין אַדיוטאַנט גענעראַל סמוטני. דער אַרעסט פון טוכאַטשעווסקי זאָל פּאַרקימען אַ ליאָדע טאָג.

די אַרעסטען ווערען אויסגעפיהרט אונטער דער אָנפיהרונג פון ג.פּ.או״-שעף.

ל אָ נ ד אָ ן, 28. (ספּ. טעל.) „רייטער“ מעל-דעט: סערגיי סלאַוו וועלכער איז אָנגעקלאָגט אין אינדוסטריעלען סאַבאָטאַזש איז אַרעסטירט געוואָ-רען, הגם די ידיעה איז אָפיציעל נישט בעשטעטיגט איז זי, לויט „רייטער“ אַ זיכערע.

„אַ טאָג אָהן יודען“

ענדעקישע סטודענטען-אומרוהען אין די וואַרשאַווער הויכשולען

וו אַ ר ש אַ, 28 (טעלעפאָניש)

די ענדעקישע סטודענטען האָבען היינט ווידער אַרויסגערופען אומרוהען אויפ׳ן וואַרשאַ-ווער אוניווערזיטעט.

זינט עטליכע טעג, בעזונדערס דעם היינטיגען מיטוואָך. האָבען די ענדעקישע סטודענטען פער-שפּרייט אויפרופען, אין וועלכע די סטודענטען ווערען גערופען דאָנערשטאָג נישט אַריינצולאָזען קיין איין יודישען סטודענט. ביי די ענדעקישע סטודענטען האָט דער טאָג געהייסען זיך אָנגעהויבען אונטער׳ן לאָזונג: „אַ טאָג אָהן יודען“.

שוין פון אינדערפריה האָבען גרעסערע גרופען סטודענטען, בעוואָפענטע מיט שטעקענס און פּאַראַגראַפען זיך אַוועקגעשטעלט אין טויער פון אוניווערזיטעט און קיין איין יודישען סטודענט נישט אַריינגעלאָזט. אַרום 12 בייטאָג האָבען 10 יודען-סטודענטען זיך אַריינבעקומען אין אוניווער-זיטעט-בנין, אָבער זיי זענען אַלע שטאַרק צושלאָגען געוואָרען. 4 פון זיי האָבען בעקומען שווערע וואונדען, זיי זענען אָפּגעפיהרט געוואָרען אין שפּיטאָל שוו. ראָך.

שפּעטער האָבען די ענדעקעס אויך פער-וואונדעט דעם יודישען פּראָפ. וואָגנדערהיימער.

3 בייטאָג האָבען די ענדעקישע און נאַראָ-סטודענטען גענומען אַגיטירען אָנצוהויבען אַ נייע בלאָקאַדע. דער רעקטאָר האָט זיי אָבער צייט גע-געבען 5 מינוט, אויב נישט וועט ער זיי אַרויס-פיהרען מיט פּאָליציי, וועלכע האָט געוואַרט אויף דער גאַס. דאַן האָבען די ענדעקעס פערלאָזט דעם אוניווערזיטעט.

אויך אויפ׳ן פּאָליטעכניקום און העכערער האַנדעלס-שול האָבען די ענדעקעס געמאַכט אומרוהען.

היינט פּראָצעס געגען 20 ענדעקעס

פאַר אַנטי-יודישע אומרוהען אין דלוגאָשאַדלאַ

יוואַרשאָ, 28 (טעלעפאָניש))

פרייטאָג, (היינט) הויבט זיך אָן אין לאָמזשער קרייז-געריכט אַ פּראָצעס געגען 20 ענדעקעס, וועל-כע האָבען אין אויגוסט פ.י. אַרויסגערופען אַנטי-יודישע אומרוהען אין דלוגאָשאַדלע. דערביי זענען פערגיכטעטע געוואָרען עטליכע צענדליג יודישע קראָ-מען און ס׳זענען געווען פיל יודישע פערוואונדעטע.

צום פּראָצעס וועלען אַרויסגערופען 60 עדות, דערונטער 41 יודישע בעל-עולה׳טע.

אַלס ציוויל-מאָהנער מצד די געליטענע טרעטען אַרויס גבריאל לעווין (זוהן פון ד״ר גרשון לעווין) און אדוו. גראַבאַרד פון לאָמזשע.

דאָס מעסטעל ביטערניש איז איבערפול...

גרויסע לאַסטען און עטאַטיזם רואינירן דעם יודישן האַנדעל און אינדוסטריע. — די סטראַגאַנ־פּאָליטיק מאַכט פון פויער אַ פּורים־שפּילער און נעמט צו דעם יוד דאָס ברויט. — דער דוחק אין רעגירונגס־קרעדיטן פאַר'ן יודישן סוחר־טום. — די גרויס־אינדוסטריע זאָל האָבן בעקומען מיליאַניגע הלוואות, כדי צו דערשטיקן דעם מיטעלן און קליינעם האַנדעל. — פּויפּעריזאַציע פון די יודישע הויזירער. — דעוויזן־בעגרענצונגען. — ענטיודישונג פון האַנדעל איז אַ טויט־קלאַפּ פאַר דער ווירטשאַפט פון לאַנד. — וואָס וועט זיין מיט די כאַלופּניקעס? — פרוי פּריסטאָר, די יודישע שחיטה און אויסלענדיש געלד אויף אַנטי־יודישע אַגיטאַציע

רעדע פון דעפּוטאַט מינצבערג אין דער בודזשעט־קאָמיסיע ביים סיים

הויכע קאָמיסיע!!

אין אונזער מלוכה־לעבן זענען פאָרהאַן געוויסע געביטן, וועלכע דער גורל האָט פאַרמשפט, אַז נישט נאָר מ'זאָל זיי לאָזן אויף הפקר, נאָר זיי זאָלן ווערן דאָס ציל־ברעט פאַר אומפאַראַנטוואָרטליכע עלעמענטן. עס איז נישט שווער זיך אָנצושטויסן, אַז דעם שטיפמוטערישן גורל איז נישט פון היינט אָן בעשערט איינעם פון די וויכטיגסטע צווייגן פון אונזער ווירטשאַפט — דער אינערליכער און אויסערן־האַנדעל פון פּוילען.

זאָל מען באַלד ביים אָנהויב זאָגן אָפן, אַז די טעטיגקייט פונ'ם רעסאָרט פון דער אינדוסטריע און האַנדעל פון וועלכן מיר וועלן היינט בעשפּרעכן דעם בודזשעט, פיהרט זיך אויף ווי אַ מאַנשאַפט אויף אַ שיף, וועלכע פאַרשט ערנסט דאָס וועטער, גיט אַכטונג, אַז די שיף זאָל נישט ווערן בעשעדיגט, אָבער די מאַנשאַפט טראַכט גאָרנישט וועגן זאַפּאַס לעבענס־מיטלען פאַר איהרע פּאַסאַזשירן און דאַגה'ט זיך וועניג וועגן דעם ציל פון דער רייזע. דאָס איז גיכער די ראָל פון אַן אָבסערוואַטאָר איידער פון אַ רעגולירענ'ען פאַקטאָר. אַז דאָס איז נישט סתם געזאָגט און אַז מיינע אויספיהרן שטיצן זיך אויף דעם פאַקטישן צושטאַנד, וועל איך זיך בעמיהען דאָס צו בעווייזן אין לויף פון מיין רעדע.

זינט אַ רייהע יאָהרען לעבן מ'ר אין אַן אָנגעצויגענער שאַרפער ווירטשאַפטליכן

וועלט - קריזיס.

וואָס אַזעלכע איז נאָך נישט געווען אין דער מענשליכער געשיכטע. אַלס אַ ערנסטע טעריטאָריאַלע פאַר סיי אויף דער וועלט־מאַפּע, איז פאַרשטענדליך, אַז מיר זענען נישט פריי פון דעם דאָזיגן קריזיס, נאָר פאַרקעהרט — מיר פיהלען דעם קריזיס פיל שטאַרקער, ווי וועלכע עס איז אַנדערע מלוכה, מחמת אונזער זעלבסטשטענדיגער מלוכה־קיום איז אַלט קוים 18 יאָהר, בעת אין אַנדערע לענדער הערשט אין דעם פאַל אַן אָנגעצייכנטע טראַדיציע און אַ פעסטע ריכטונג.

איך האָב דעם איינדרוק, אַז אין אַ גרויסער מאָס וואָלט זיך געלאָזט אויסבעסערן אונזער ווירטשאַפטליכער מזל, אויב עס וואָלטן אין די קנאַפּע 20 יאָהר אָנגעווענדעט געוואָרען אויפ'ן געביט פון דער

אינדוסטריע און האַנדעל

די נויטיגע עקאָנאָמישע מאַסמיטלען, און נישט די דאָזיגע געביטן געלענקט לויט פאַלשע פּאָליטישע סוגעסטיעס.

אַנשטאָט צו בעשיצן אונזער גוט־ענטוויקעלטען האַנדעל, האָט מען געטון אַלץ, אַז דער האַנדעל זאָל פאַרניכטעט ווערן דורך גרויסע לאַסטען אָדער דורכן עטאַטיזם, וואָס איז גאָרנישט צוגעפּאַסט צו אונזערע בעדינגונגען

אין די לעצטע פאַר יאָהר איז דאָס מעסטעל שוין איבערגעפולט געוואָרען. דער ווילדער אַטאַק פון ענדעקישן לאַגער, וואָס איז אויפגעכאַפּט און איבערגעכאַפּט געוואָרען אין דער לעצטער צייט דורך אַנדערע פאַקטאָרן, טויט אינגאַנצן אָפּ דאָס דאָזיגע ווירטשאַפטס־געביט. דאָס איז אַזאַ ווירטשאַפטליכע שטויס־קראַפט, וואָס קען זיך ענדיגן מיט אַ קאַטאַסטראָפע, ווייל, מיינע הערן, צי קאָן זיין רייד וועגן אַ נאָרמאַלער בלוט־צירקולאַציע, ווען די

יודישע געוועלבער ווערן כמעט צוויי יאָהר שטענדיג בעוואַכט פון פּי־קעטען,

ווען דער טעראָר, וואָס הערשט אין פאַרשידענע שטעט צווינגט צו קאַסירן די יאָהרמערק, ווען די אומזאַצן שרומפּן איין און די פּראָדוקציע ווערט נעבעכדיג.

איך בעזיץ גענויע אינפאָרמאַציעס, וואָס זענען געשטיצט אויף אַן אַנקעטע פון אַ גרויסער ווירטשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע, אַז די אומזאַצן אין די לעצטע חדשים זענען אַזוי שטאַרק געפאַלן, אַז דאָס דאַרף דינען פאַר

אַ וואָרנונג פאַר די, וועלכע זענען פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער האַנדעלס־פּאָליטיק.

וואָרום אייגענטליך וואָלט אין האַנדעל געדאַרפט אַריינטרעטן אַ פּע־בעסערונג, ווייל די פּרייזן אויף לאַנדווירטשאַפטליכע פּראָדוקטן זענען געשטיגען און דער פּויער איז געוואָרען אַ קויף־קרעפטיגער קאָנסומענט.

ס'איז בכן קלאָהר, אַז די סיבה פון שלעכטען מצב ליגט נישט אויף דער עקאָנאָמישער פלאַך, נאָר אין דער געשאַפענער לאַגע צוליב דעם, וואָס די מאַסען זענען פאַרפּאָליטיקירט געוואָרען און אַ טייל פון סוחר'טום ווערט טעראָריזירט.

עס וועט דאָך קיינער נישט גלייבען, אַז אַ סטראַגאַן, וואָס ווערט אָנגעפיהרט פון אַן אמת'ן סוחר פונקציאָנירט פונקט אַזוי גוט, ווי אַ סטראַגאַן, נעבן וועלכען עס שטעהט אַ כמו־הענדלער אין די מלבושים פון אַ טעאַטראַלען סוחר, פון וועלכען עס קוקט אַרויס אַ פּויערישע סערמענגע.

טגב קען אויך אין טעאַטראַלער סערמענגע ווערן כאַראַקטעריזירט אַ פּויער אַן אַגיטאַטאָר.

אַז ביי אונז ווערט נישט דערשאַצט די ראָל פון הענדלער און סוחר, אונטערליגט נישט קיין צווייפעל, דערביי זעהט אויס, ווי מ'וואָלט זיך נישט אָפּגעגעבן קיין חשבון דערפון, אַז אָהן אַ געהעריג־פונקציאָנירענדן האַנדעל איז נישטאָ קיין גוט־אויפגעשטעלטע אינדוסטריע. די ראָל פון סוחר איז צו פאַרשפּרייטן די סחורה, ווי אַזוי און וואו און ווען. אויב ער שט'יסט זיך אָן אין שטערונגען ליידט דערפון נישט בלויז דער האַנדעל, נאָר אויך די אינדוסטריע. עס איז פאַלש די מיינונג, אַז דער געברויכער וועט, ווען ס'וועט איהם נויטיג זיין, געפינען די געהעריגע סחורה אין דעם אָדער אַנדערן געשעפט. דאָס איז אַן איינפאַכער צוגאַנג פון אַ לאַיק צום פּראָבלעם פון האַנדעל. דעם קאָנסומענט דאַרף מען דעראָבערן, איבערצייגן, פאַראינטערעסירן. דערצו אַ גרויסע ראָל שפּילט דערביי

דער הויזירער

די אויפגאַבע פון מיניסטעריום פאַר האַנדעל און אינדוסטריע איז אונטערצושטיצן דעם האַנדעל אין אַלע זיינע ערשיינונגען און פאָרמען. דערווייל שטויסט זיך אָן די הויזירעריי אויף אַזעלכע שטערונגען, אַז עס קאָן נישט זיין קיין רייד וועגן פיהרען דעם מסחר, וועלכער איז אַזוי וויכטיג פאַר'ן האַנדעלס־אומזאַץ. אויב מ'וועט זיך ווייטער אַזוי גלייכגילטיג צוקוקן צו דער סיטעמאַטישער ירידה פון איינעם פון די וויכטיגסטע ווירטשאַפטליכע צווייגען, וועט דאָס זיכער מיטשלעפּן מיט זיך אין תהום פון אונטערגאַנג אויך אַנדערע געביטן פון אונזער לעבען.

עס איז אַן אַנאונגעליכע זאַך, אַז אַזעלכע ריזיגע לאַסטען וואָס ליגן אויפן האַנדעלס־ און אינדוסטריע - וועלטעל, זאָלן אָהן שאָדן פאַר דער גאַנצקייט פון דער מלוכה'שער ווירטשאַפט געטראָגן ווערן, אַז ב' אונזערע היימישע פּראָדוקציעס זאָל נישט געפינען די נויטיגע שוץ מצד די רעגירענדע פאַקטאָרען

אַ לאַנד, וואָס פיהרט אַזאַ איינזייטיגע פּאָליטיק, אַ לאַנד, אין וועלכען עס עקזיסטירט אַן איבערוואוקס פון די לאַסטען אין אַנ'אַ בענטוויקלונג פון דער פּראָדוקציע און האַנדעל, איז אַן אמת'ער תוהו־ובוהו.

בכדי צו קומען צו הילף דעם האַנדעלס־אומזאַץ דאַרף מען קודם־כל טון אַלץ, אַז דער סוחר זאָל קענען נאָרמאַל אויספיהרען זיין אויפגאַבע. דאָס איז אַ וויכטיגער תנאי, וועלכען מ'קאָן נישט אויסמיידען. אָבער דאָס איז נישט דער איינציגער בעדינג. מ'דאַרף אויך זאָרגען, אַז די סוחר'ישע באַזע זאָל זיין אַ וואָס ברייטערע. דאָס קען מען, נאַטירליך, דערגרייכען אויפ'ן וועג פון קרעדיטען, ווייל אויף דער אומנעכטיגקייט פון אונזער האַנדעל איז משפיע אויך

דער מאַנגעל אין רעגירונגס־קרעדיטן.

ס'איז מיר פון ערגיץ בעקאַנט, אַז דער הער מיניסטער האָט איניציאירט ביים פינאַנץ־מיניסטער די אַקציע פון אַרויסגעבען אַזעלכע קרעדיטען, אָבער די רעאַליזירונג פון דער אַקציע דאַרף דורכגעפיהרט ווערן וואָס שנעלער און אין אַ בעדייטענדער מאָס.

לעצטענס האָט מען צוריקגעצויגען די קאָנצעסיעס פאַר די ביוראָס פון האַנדעלס־אינפאָרמאַציע. אַנשטאָט דעם איז געשאַפען געוואָרען איין מלוכה'שע ביוראָ פאַר האַנדעלס־אינפאָרמאַציע און אַ צווייטע עהנליכע ביוראָ זאָל זיין טעטיג ביי דער ווירטשאַפטליכער זעלבסטפאַרוואַלטונג. צי דאַרף באמת אַזאַ געביט, וואָס איז אַזוי געהיים פאַר'ן האַנדעל און פּראָדוקציע אויך עטאַטיזירט ווערן? צי דאַרף אַזאַ אינפאָרמאַציע־געביט טראָגן דעם כאַראַקטער פון אַ

קרעדיט - פּאָליציי?

עס איז ווירקליך אַ וואונדער, וואָס דער ה' מיניסטער איז איינגעגאַנגען אויף אַזאַ אונגליקליכער נייאיגקייט.

ביי דער געלעגענהייט וואָלט איך געוואָלט פרעגן דעם ה' מיניסטער וועגן אַן ענין, וואָס איז אין אמת'ן נוגע דעם פינאַנץ־מיניסטעריום, עס האָט אָבער אויך אַ צוזאַמענהאַנג מיט'ן מיניסטעריום פאַר האַנדעל און אינדוסטריע. איך בעוואָרען זיך, אַז שטעלענדיג די פראַגע בין איך נישט זיכער, צי זי שטיצט זיך אויף אונבעדינגט נאָכקאָנטראָלירטע דאַטען. פונדעסטוועגען וועל איך זיך ערלויבען שטעלען די דאָזיגע פראַגע. אַלזאָ:

צי איז אמת, אַז די רעגירונג האָט אונטערגעשטיצט די גרויס - אינדוסטריע מיט מיליאָניגע קרעדיטען מיטן ציל, אַז די גרויסע אינדוסטריעלער זאָלן קענען עפענען אייגענע פאַבריקס־געשעפטען אין פאַרשידענע שטעט, מיט וואָס עס וואָלט בעקומען אַ טויט־קלאַפּ דער קליינער און מיטעלער האַנדעל?

אויב דאָס וואָלט ווירקליך אַזוי געווען, וואָלטען מיר בעשטעלט געוואָרען פאַר אַ רעטעניש אויפ'ן געביט פון דער האַנדעלס־פּאָליטיק, ווייל די אויפגאַבע פון די רעסאָרטען פון פינאַנץ און ווירטשאַפט איז צו הויבען די מדרגה פון מיטעלען און קליינעם האַנדעל און נישט כדי זיי אַ־אָפּצושוואַכען.

אַלס אַ פאָרשטעהער פון אַן אינדוסטריע־צענטער אינטערעסירען מיך, נעבען די מאָמענטען פון האַנדעל אינ'ם ווירטשאַפטליכען לעבען, אויך די אַקטועלע פּראָבלעמען פון דער אינדוסטריע.

איינע פון די בעדייטענדסטע פראַגען איז דאָס רעגולירען אַ רייהע ענינים, וואָס זענען פאַראורזאַכט געוואָרען אויף אַ דירעקטען אָדער אונדירעקטען וועג דורך די

דעוויזען - בעגרעניצונגען

אַזוי צום ביישפּיל, זענען די פּרייזען פון גאַרן זינט פריהלינג שטאַרק געשטיגען. די פּרייז־העכערונג איז אין אַ געוויסער מאָס אַ רעזולטאַט פון שריט מצד איין גרופּע פּראָדוצענטען צום שאָדען פון אַ צווייטער גרופּע מיט קלענערע אומזאַץ־מעגליכקייטען. אַ וויכטיגע זאַך וואָלט דערביי געווען

צו רעדוצירען דעם צאָל - אָפּצאָהל ביים אַריינפיהרען געוויסע מינים גאַרן.

דאָס רעגולירען די דאָזיגע פראַגע וואָלט געהאַט אַ גינסטיגע ווירקונג: נישט נאָר פאַר דער מיטעלער אינדוסטריע, נאָר אויך פאַר דער פאַרקלענערונג פון דער אַרבייטסלאָזיגקייט. איך וואָלט געקענט אָנווייזען נישט בלויז אויף דער באַוועל־אינדוסטריע.

דאָס סוחרטום איז כמעט אינגאַנצען אויסעלימינירט פון אויסלאַנדס - האַנדעל.

די פּרייזלעגיע איז געבליבען נאָר אין די הענד פון די גרעסערע אינדוסטריעלער און אימפּאָרטערען איינער פון די כאַראַקטעריסטישע ביישפּילען וואָלט געווען צו דערצעהלען וועגען די קאַקאַאָ־קערנער, וועלכע עס בעקומען נאָר די גרויסע פאַבריקען און דאָס סוחרטום האָט צו דעם נישט קיין צוטריט.

ווען מ'רעדט וועגען אויסלענדישען האַנדעל וואָלט נישט קרום געווען צו בעריהרען די פראַגע וועגען דער האַנדעלס־פּאָליטיק, וועגען וועלכע איך האָב גערעדט אין אָנהויב פון מיין רעדע. איצט וויל איך רעדען וועגען אינערליכען האַנדעל.

אַנשטאָט צו שטרעבען צו אַ געזונדער עקספּאַנסיע אויפ'ן געביט פון עקספּאָרט

פאַרמשפּטן מיר זיך אַליין אויף אַן אונפאַרגלייכליכער איזאָלאַציע.

און אויך דאָ שטויסען מיר זיך אָן אויף נישט־עקאָנאָמישע מאָמענטען, נאָר אויף אַ פּאָליטישער איינשטעלונג, וועלכע דיקטירט אַז מען זאָל דאָס יודישע סוחרטום נישט צולאָזען צו אַ ברייטער האַנדעלס־אַקציע אין אויסלאַנד. אַנ'אַקציע, וואָס וואָלט אונז גאַראַנטירט אַ געהעריגע פּאָזיציע אויף די וועלט־מערק, וואָס וואָלט ממילא פאַרקלענערט

די אַרבייטסלאָזיגקייט אין לאַנד. דערפאַר משפּעט מען צו עוואַקואַציע און עמיגראַציע כימערעס.

ווי ווייט מען שטויסט אַרויס יודען פון עקספּאָרט האַנדעל בעווייזט דער פאַקט, וואָס צום אַרויספיהר פון פוטער, למשל, האָבען די יודישע סוחרים קיין שום צוטריט, פונקט אַזוי, ווי מען וואַרפט אַנדערש־וואו אַריין אין ים „איפריגע" קאַווע, ווערט ביי אונז — און דאָס איז נאָך ערגער — טוט מען אָפּ און מען פּערסמ'ט אַזוי נויטיגע ערגיע,

אַנשטאָט צו עקספּאָרטירען סחורות. שאַפט מען טעאָריעס וועגען עקספּאָרטירען מענשען, און מען פאַרגעסט דערביי, אַז די דאָזיגע מענשען, וועלכע געוויסע פאַקטאָרען בעטראַכטען איצט פאַר אונגוטיגע, זענען די פאַקטישע שעפער פון אונזער אינערליכען האַנדעל. די בעסטע מעאָריע איז די ווירטשאַפטס־געשיכטע פון פּוילען, וועלכע בעווייזט, אַז בעת די פּאָלאַקען האָבען געשאַפען פּוילען פון דער ערד, האָבען מיר זי ענטוויקעלט און פאַרפעסטיגט פון אַלץ. אונזער שטרעבונג דאַרף זיין, אַז אין דעם דאָזיגען היסטאָרישען מאָמענט אויסצופּריטערן זי און אויפצוהויבען איהרע מעגליכקייטען פון דעם, וואָס אונז וועהטאָגט געמיינזאַם און זאָל די דאָזיגע פאָרמולע מיינע דינען אַלס אַנ'ענטפער פאַרן ה' שיקאָרסקי, וועלכער האָט די פאָריגע וואָך זיך בעשאַפען אַ פאָר ליטישע היסטאָריאָזאָפיע „אַלאַ פורשעט". אַזאַ היסטאָריאָזאָפיע שטעהט אפשר דעם טומען פון געוויסע מענשען, אָבער זי איז אַ פערסמ'טע און אַ שעדליכע. דער פּוילישער ווירטשאַפטליכער אָרגאַניזם וועט אַזאַ איינשטעלונג נישט פאַרטראָגען. די צוקונפט פון פּוילען און איהר ווירטשאַפט מוז געבויט ווערען אויף היסטאָרישע און עקאָנאָמישע יסודות און נישט אויף אַ דינעם שיכט פון אַ וואַסערדיג טעאָריעלע, וואָס איז איבער־אויף פאַרלוירען און קאָן ביי אַ ליאַדע שריט זיך איינבּרעכען.

ס'וועט דאָ נישט העלפען דער יובּעל פון דער „א. ב. צ."', וועלכע מעלדעט אונטערן טיטעל „איינטריט פאַר יודען פאַרבאָטען"', אַז אין טיקאָטשין איז אַלץ אָפּגעשטאַרבען, אַז די יודישע קראָמען זענען געשלאָסען און קיין לעבעדיגער נפש בעווייזט זיך נישט, אַז דער יודישער האַנדעל איז ליקווידירט און די שטאָט איז ענטיודישט. **דאָס אַלץ וועט קיין געזונד נישט צוגעבען נישט אונזערע**

פינאַנצען און נישט אונזער ווירטשאַפ...

איך האָב בעריהרט בעקר פראַגען, וואָס האָבען אַ גאָהענטען שייכות צום האַנדעל און אינדוסטרי... און כ'האָב אויסגעמיטען אויסערגעוועהנליך וויכטיגע פראַגען, וואָס פליסען אַרויס פון פאַרפליכטענדע ... זייצען אָדער זיי וואַרטען אויף אַנ'ענטשפּרעכענדע ... געזעצליכער לעזונג.

איך וועל זיך דאָ בעגרעניצען מיט'ן אָנווייז... אויפ'ן **כאַלופּניקעס־וועזען**. ווי בעקאַנט, ... פאַרהאַן אַ פּראָיעקט פון אַנ'אויסטאַוו, וועלכער ... דעם ציל צו רעגולירען דעם אָנגעוועהנטען ... וועלכער לאָזט אויף זיך וואַרטען שוין יאָהרען. ... ליב'ן מאַנגעל פון די דאָזיגע פאַרשריפטען, לי... צעהנדליגער טויזענטער כאַלופּניקעס, וועלכע ... נישט שטיצען זייער קיום אויף בעשטענדיגע ... אומפעריהרבאַרע יסודות, און אונטערליגען שטע... פאַרשידענע קאָנטראָלע און קאָנקורענצ... קאַפּריזען, בעת דער דאָזיגער וויכטיגער ווי... שאַפטס־צווייג וואָלט געקענט נאָרמאַל אַרבייט... פאַרן וואָוילשטאַנד פון לאַנד און איצט אַ וואָ...

דער פרוי פּריסטאָר

איך בעדויער זעהר, וואָס איך האָב נישט ... געוואוינט די זיצונג, בעת וועלכער עס איז בעט... געוואָרען דער בודזשעט פון אַגראַר־מיניסטערי... היות עס איז דאָן בעריהרט געוואָרען די פראַגע ... גען פליישהאַנדעל, אַנ'ענין וועלכער איז אויך ... דעם האַנדעלס־מיניסטעריום, ערלויב איך ... אויך צו דערמאָנען דעם צווייטען אָנגריף פון ... מאַדאַם פּריסטאָר אויף דער יודישער שחיטה. מ... האָבען דעם מוט, וואָס עס פעהלט נישט דער ... פּריסטאָר, כדי צו פאַרדעקען לאָזונגען פון הומ... טאַריזם אין בעצוג צו בהמות. אָבער איצט איז ... גאַנצען זיכלאָר איהר בעהויפּטונג, אַז די יודען ... קאַנירען דעם נייעם שחיטה־אויסטאַוו. מיט ... שיקאַנירען זיי דאָס שחיטה־געזעץ? ווען זיי וואָ... נישט געגעסען קיין פלייש, זיי וואָלטען נישט ... גענוצט דעם קאָנטינגענט, וואָלטען מיר געקענט ... זיין אין עפּעס אַזויגס. דער קאָנטינגענט פון ... כשר'ער שחיטה איז אָבער אויסגענוצט געוואָ...

די כשרע שחיטה קומט פאָר. דעם ... שען פלייש־האַנדעל איז געלונגען ... פאַרניכטען — וואָס נאָך וויל די ... רוחם הונגעריגע דעפּוטאַטקע? ... וואָס פאַראַ אַרגומענטען אָפּעריר...

אפילו דער אַרגומענט וועגען יודיש געלד פון ... לאַנד איז געלאָזט געוואָרען אין גאַנג, א, ווע... וואָלט באמת אָנגעקומען פאַר אונז געלד פון ... לאַנד, פּערזענליכער איך, וואָלטען זיי גיכער ... קומען פאַר די, וועלכע האָבען פאַרלוירען דאָס ... צוליב'ן געזעץ פון דער פרוי פּריסטאָר, און ... אויף אַנדערע אונבעקאַנטע צוועקען. **איך וו... גיכער געקענט אָפּערירען מיטן אַ... מענט וועגען אויסלענדיש געלד פון ... שכנות'דיגער מלוכה, געלד וואָס גע... אויף אַנטי־יודישער אַגיטאַציע אין ... צייט, ווען עס איז אויפגעהויבען גע... רען די העצע געגען דער כשרער שחי... אָבער איך בענוץ זיך נישט מיט אַ... כע מאָטיווען.**

עס איז געקומען דערצו, אַז מען בעשולדיגט ... אין נישט־לאָיאַלקייט. אַז פרוי פּריסטאָר איז ... צופרידען, איז נישט קיין ספק, אָבער ווען דע... אַגראַר־מיניסטער וואָלט זי נישט אַרויסגעש... פון דער אומאָנגענעמער סיטואַציע, וואָלט זי ... אפשר מעהר אומצופרידען. די צרה איז פון דאַר... גרויס, טאַקע צוליב די בייגרענצונגען פון דעם ... געזעץ; די צרה וואָלט אָבער געווען נאָך גר... אויב עס וואָלט אויסגעפיהרט געוואָרען פרוי ... טאָר'ס רצון:

איך מוז דערמאָנען, אַז **מיר האָבען גע... רעכנט פאַר דעם דאָזיגען אומגליק...** האָבען בעהויפּטעט, אַז קודם כל וועט ליידען ... אָרימער פּויער און אַזוי איז עס אין דער ווירק... קייט. דער פּויער איז געוואָרען אָפּהענגיג פו... צ קאָאָפּעראַטיוו, פון אַ נייער שאַנאַפּאָלפּאָרם ... איז אַזוי טייערער פאַר אונזער ווירטשאַפט.

בנוגע דעם סמראַשען פון פרוי פּריסטאָר ... איהר פּראָיעקט אינגאַנצען אָפּצושאַפען די ... שחיטה, מוז איך זאָגען, אַז שוין אין פאַרגאַנ... יאָהר, ביים בעטראַכטען דאָס שחיטה־געזעץ, ... די רעגירונג געמאָלדען, אַז די פאָדערונג פו... פּריסטאָר צו פאַרווערען אינגאַנצען די ... שחיטה איז געגען דער קאָנסטיטוציע און נישט ... פיהרבאַר. לוידער האָבען מיר אין משך פון ... געמוזט קוקען אויף ערנסטע ווירטשאַפטליכע ... גען דורך דער פּרינצפּ פון אַ קאַפּריזנער דאַמ... נישט דורכ'ן געזונדען אינטערעס פון דער ... שאַפט אין לאַנד.

נאָר אין אַ געזונדען ליבעראַליזם פון ... האַנדעלס און קרעדיט־פּאָליטיק ליגט די גאַר... פאַר דער פאַרבעסערונג פון דער ווירטשאַפט... לאַגע אין פּוילען און אין דער ערשטער רייה ... ליך מאַכען אַלע בירגער, אָהן אונטערשייד ... יאָנאַליטעט, אויסצופיהרען זייער אַרבייט ... ווירטשאַפטליכען גביט.

דער סוד פון יודישען לעגיאנער פעסקאראלי... / פון דער סעריע: „יודען אין פרעמדען לעגיאן" / פון י. האָמסקי

דער איטאַליענישער יוד פאסקאראלי דינט אין פרעמדען־לעגיאָן. צוויי יאָהר איז ער געווען אויף זיין אייגענער ביטע אין וויסטען בלעד. א פרוי פאָהרט איהם אומעטום נאָך. ער אנטלויפט פון איהר. פאר זיינע קאזארמע חברים איז דער יוד פאסקאראלי אַניאמתיער סוד. אלע ווילען קענען זיין פערגאַנגענהייט.

א סוד האָט פאסקאראלי טאקע געהאַט, אָבער עס האט לאנג געדויערט, ביז מען האָט זיך דער־וואוסט. א יאהר איז דורך, און די פרוי איז נישט מיד געוואָרען. זי איז געקומען אומעטום איהם זוכען. בייבאכט אויף דער וואך פלעגט זי צוקומען רעדען צום לעגיאנער ביי דער קאזארמע, בייטאג פלעגט מען זי זעהען ביי די א־בייטען אויף די וועג־גען. יוי אַ בלע לעגיאנערען, איז פאסקאַראלי גע־שטאנען ביי דער ארבייט מיט א גראב־אייזען און דורך דעם פעלד איז דורך דער אויטא פונ'ם איטא־ליענישען קאנסול מיט דער פרוי, די לעגיאנערען האָבען א לאך געטון, עמיץ האָט שטיל א זאג געטון א גראבען ווין און איז באלד ענטשוויגען געוואָרען. די אלע פעסטע הענט, אויף וועלכע עס זענען אויס־טאטואירט ווייבערשע ובעמען האָבען זיך צוריק אראָפגעלאָזען און אויפגעהויבען ביי דער ארבייט, פון ליבע לאכט א לעגיאנער נישט, אפילו ווען ביי איינעם איז אויף דער לינקער ברוסט, איבער דעם הארץ, אויסטאטואירט דאָס ווערטער: „קיינער נישט"! - ליבע איז דאָ א טרייסט און א רציחה, א געפיל, וואס האלט אונטער, אדער א צאָרן, וואס שטארקט.

* * *

שפעטער איז די פרוי פערשוואונדען, מען האָט זי מעהר אין ראבאט נישט געזעהען. איין טאג איז זי אוועק, האָט איהר פאסקאראלי איינגערעדט? איז זי אליין אוועק? — צום אפפאָהרען איז ער גע־קומען. האָט געקושט איהרע הענד און זי האט אין א לעצטן צאַפּל זיך אָנגעהאנגען אָן זיין האלז, מיט האפנונג און פערצווייפלונג נישט ווי א פרוי פון איהר שטאנד, נאר ווי א קליין ארים פער־לאזען מיידעל, ווי א פערלוירענע יתומה און זי האט געטיטערט איינגאנצען: „צוליב מיר"!, „צוליב מיר"!! - ער האָט זי צוגעדריקט צו זיך, געזאגט שטילע ווערטער. וועלכע האָבען אויפגעלויכטען מיט א קלאר זון אין איהרע פערטרערטע אויגען, און ער איז אוועק, און זי איז אַוועק, און אַ ווייס טיכעל, האט נאכגעפאָכעט דעם לעגיאנער, ווי א ווייסער פויגעל פון האפנונג, וואס פלאַטערט אפ איבי'ם ים, ווען די שיף שביידט איין פולען, שליימיגען פעטען בוימעלדיגען פלאך ים, א ווייס טיכעל, וואס פאכעט, ווערט קלע־, קלענער און ווייטער, פונקט ווי די האָפנונג א לעגיאנער.

* * *

אז פאַסקאַראַלי איז פריי געוואָרען פון דער פרוי - האָט ער זיך אנגעהויבען דערנעהנטערען צו קאמאַראַדען. ער האָט שוין מעהר גערעדט מיט זיי. איז שוין נישט געווען מעהר ווי אנ'אבגע־זונדערטער מענש פונ'ם שלאף - קאמער. ער האָט מעהר צוגעהערט צו די ריי־ פון די לעגיאנער־ען האט געלאָזט שוין שטעלען זיך פראגען.

— די האסט זי ??

— זי האָט דיר שלעכטס געטון??

האָט אפילו אַמאָל געענטפערט:

— איך האס זי שוין גראד נישט.

— טא פאַרוואס ביזטו אזוי הארט צו איהר?

— אזוי דארף זיין!!

און מעהר גארנישט גערעדט.

* * *

באכהער האט ער זיך בעפריינדעט מיט די צווי־ען פון דער קאמפאני, מיטאמאָל האָט צווישען איהם און א יודישען קאַפּראַל זיך אנגעקניפט א פריינדשאַפט, ער האָט פלוצלונג גענומען רעדען העכסט אויף די מאראקאַנישע יודען, גערעדט טקט ידי אנ'אנטיסעמיט, אבער צום סוף גאר און־טערארטערט אויסגעפיהרט:

— די האָבען קיין יודישע נישט.

יעדען טאג האָט ער דעם יודישען קאפראל דער־ציילט עפעס פון די אפטע דערנידעריגענדע סצע־נעס פון די דארטיגע יודען, וועלכע רעאגירען נישט אויף קיין שום בעלידיגונג, איין טאג האָט ער אפילו אליין געהאט אַנ'אינצידענט, א נעגער האָט בעליידיגט א יודישען סוחר, וועלכער איז געשטאַ־נען און האָט טעמפ געשטירעט מיט די ציין אין גראבע ליפען. האט פאסקאראלי אויסגעפאַטשט דעם נעגער און גענומען זידלען דעם יוד:

— פאַרוואס שווייגסטו איהם?

איז דער יוד פון „סוק" נאך ביז געוואָרען דעם לעגיאנער.

— איך בין נישט קיין שלעגער א סוחר בין איך! פאסקאראלי האָט איהם מיט פעראכטונג א זאג געטון:

— א הונד ביסטו!!...

און איז אוועק, ער איז געווען א פאָר טעג אויפ־גערעגט און האָט גענומען זאגען אליין גראבע ווערטער. עטליכע מאָל האָט ער יועגען דעם געראַנגל איין טאג האָט ער זיך פאר דעם יודישען קאפ־ראל אויסגעכאפט:

* * *

— א יוד דארף זיין א בייספיל.

א צייט איז דורך, פאר אַלעמען איז פאַסקאראַלי געוואָרען אויס סוד. עס איז געווען נאָך איין לעג־יאנער, מאטריקולע נ'מער... און שוין. דאס פער־זענליכע איז געווען געענדיגט. אינ'ם מיליטערישען אינסטיטוט האָט מען איהם אין אָנהויב געליבט פאר זיין שנעלען פערשטעהען קאמפליצירטע מי־ליטערישע שעמאטען. באלד אבער איז מען געוואָ־רען אויפפאלענד אויף זיינע ברייטע מיליטערישע קענטעניסען, און מען איז געוואָרען פאָרויכטיג מיט איהם. דער קאנסול האָט ווייטער געמוזט איב־טערוועגירען, אַז מען זאל איהם נישט צוריקשיקען אין „בלעד", מען האָט איהם שוין אָבער כסדר אבגע־סערווירט אזוי ביז דעם אויסבריך פונ'ם איטאליעניש אביסינישען קריג. דא איז פאסקאַרעלי געוואָרען אנ'אנדער מענש. צוריק רעזערווירט, צוריק אבגע־זונדערט, עפעס האט אויפגעלעבט אין איהם, א האפנונג, א בייער שוואונג. ער איז אָפט נישט גע־שלאָפען, האט געשריבען בריף און זיי איבערגעגע־בען דעם קאנסול. איין טאָג איז ווייטער צו איהם צוגעקומען די פרוי, אויך א שטראלענדע, א האָפ־נונגספולע. גוט איז ער שוין געווען צו איהר, האָט זיך בעמיהט צו קריגען אורלויבען, און איך איזעבד האָט ער געפעהלט ביים אפעל, אויף מארגען אויך, באלד האָבען אלע געוואוסט.

— פאסקאראַלי האָט דעזערטירט!

און ביי אַלעמען איז ענטשטאנען א חשד:

— א שפיאָן!! די ליבע איז בלויז געווען אקאָ־מעדיע. דער „בלעד", דער העכערער מיליטערישער אינסטיטוט. די פלוצלונגע פריינדשאַפט מיט דעם קאפראל. די יודישע געשפרעכען — אלץ נישט מעהר ווי שפיאנאזש...

ווייטער זענען דורך א סך חדשים. דער יודישער קאפראל האָט בעקומען א בריף מיט א פאָטאגראַ־פיע. אלע האָבען גלייך דערקענט:

— פאסקארעלי!!

אויף א שפיטאל־בעטעל איז ער געלעגען מיט א קרייץ אנגעשפילעט אויף זיין העמד, מיט עטלי־כע איטאליענישע אָפיצירען ארום בעטעל. דער קאפראל האָט געלעזען דעם בריף:

„חבר מייבער!! איך שרייב אייך דעם בריף און איך בעט אייך — לעזט איהם איבער פאר אלע קאמעראדען פון דער שלאָף - קאמער. איך ווייס, אז מען האָט געזאגט אויף מיר, אַז איך בין אַ שפיאן, און איך וויל נישט, אז זעלבער זאָלען דאס מיינען יעגען אנ'אנדערען זעלנער, ואלען אלע קאמאַראדען מיר מוחל זיין, אויב איך בין נישט געווען גענוג ברידערליך מיט זיי, ווי עס דארפען זיין לעגיאנערען פון איין גורל, אָבער דאָס איז נישט מיין שולד — אַזא ערציהונג האָב איך שוין בעקומען, און אַזא סביבה האָב איך אלעמאל גע־לעבט, אַז איין קלאַס האָט זיך נישט געמישט מיט'ן צווייטען. מיין פאָטער איז א רייכער באנקיר אין מילאנא און מיין פאמיליע איז זעהר אנגעזעהען אין איטאליען. אונזערע יודען זענען נישט ווי אייערע, ביי אונז זענען עס הויך־געקליבענע פאמיל־יעס, שטרענג אבגעהיטען אין די בעציהונגען, פער־קנופטע און פערבונדעטע מיט דעם עלטעסטען איטאַ־ליענישען אדעל און אפילו מיט די קרייזען פון די העכסטע קאטוילישע גייסטליכע, אוש צום קוריבאל אפילו... איך וויל זיך דאָ נישט גרויסען פאר אייך. קאמעראדען פון לעגיאן, פאר אייך, מיט וועלכע איך האב צוזאמען, גאר איבעם צוזאמען, פערבראכט אזויפיל שווערע טעג, אבער אַזוי האט געמוזט זיין. איך האָב גענומען אויף זיך אליין א שטראף און איך בין זי רעכט אָבגעקומען, איך בין בעגאנגען א שווערן פעהלער אין מיין לעבען, און שולדיג אין דעם איז געווען מיין לייכטזין, איך האב געליבט א פרוי — טאקע די, וועלכע פלעגט מיר נאכפאָהרען אומעטום — און מיין פאמיליע איז גע־ווען געגען דעם, האט מען מיר אויפגעהערט צו גע־בען געלט. איך בין געווען יונג און פערבלענדעט, און איך בין דאמאָלסט געווען א לייטענאנט פון דער איטאליענישער ארמעע און קאסיר פון מיין באטאליאן. האָב איך פערשווענדעט געלד, געלד פון דער באטאליאן־קאַסע... מיין געליבטע איז אוועקגעלאָפען ווייבען פאר מיין פאָטער: „איך בין שולדיג, אבער ראטעוועט איהם"!! — מיין פאָטער האט שנעל גע־געבען דאָס געלד. בלויז עטליכע אָפיצירען, חברים מיינע, האבען געוואוסט דערפון. אלעס איז שבעל פעריבען געוואָרען און מיין פערברעכען איז ווייט נישט אוועק, ער איז אבער געבליבען אין מיין געווי־סען און דאָס געפיהל, אז איך האָב בעפלעקט מיין זעלבערישע ווירדע, און דערצו, ווי ווייט און ווי פרעמד דאָס איז נישט געווען דאמאָלסט פאר מיר, איז מיר צוגעקומען א צווייטער מורמעל צווישען די אפיצירען: „א יוד האט עס געטון"!! — איך האָב נישט געקענט מעהר נעמען די האַנד פון מיינע חברים אפיצירען. איך האָב מיין עהרע בעפלעקט... און איך האָב דעמיסיאָנירט פון דער ארמעע און איך בין אוועק... וואוהין? צו וועמען? מיין פאָטער האָב איך קיין מוט נישט געהאט צו זעהען, בין איך אוועק צו מיין מוטער, געקושט איהרע הענד, געבעטען: „בעט איבער דעם פאטער פאר מיר..." און איך בין אוועק אין פרעמדען־לעגיאָן איך האב געליבט און געהאַסט די פרוי, וועלכע האָט צעבראכען מיין עהרע, אבער שפעטער איז געקומען אויך מיין רעוואנש. דער קריג איז אויסגעבראכען. איך בין געווען איינער פון די ערשטע פרייוויליגע אין דער איטאליענישער ארמעע. איך האָב מיט בלוט אָפגעקויפט מיין לייכט־זין. איצט בין איך צוריק אויף מיין ראנג און איצט בין איך צוריק רעהאביליטירט.

אָט האָט איהר קאמעראדען, מיין סוד, אָט איז מיין אמת. איך שרייב עס אייך סיי אלס דאנק באַרקייט דערפאַר, וואס איהר האָט מיר געלאזען שווייגען אזוי לאנג, און דער עיקר וויל איך נישט, אז איהר זאָלט מיינען, אז איך בין געווען אַ שפיאָן, מיין יואווּד איז אנ'ערנסטע. מען זאגט, אז מיין לעבען איז נישט אין געפאהר. אָבער אויב אַפילו יא, קען האיך שוין איצט שטארבען, און איך גלוי... אז איהר יועט מיר מוחל זיין מיין רעזערוו און דער עיקר, זאל מיין לעצטער בליק נישט פער־האַנגען יוערען מיט דעם טרויעריגען שלייער פון מורא, אַז ערגיץ אין די הייסע זאמדען פון מא־ראקא זענען דאָ מיינע קאמפאניאנען, זעלנער - לעגיאנערען, וועלכע קענען מיינען, אַז לייטענאנט פאסקארעלי איז געווען א שפיאָן — ער איז גע־ווען און בלייבט א זעלנער פון זיין לאנד.

אָט איז מיין סוד".

Zastępca: „PRODUKT", Łódź, ul. Narutowicza 32.

„פאר א גורל־שווערען ווענדפונקט אין דער געשיכטע פון אונזער פאלק"

פראפ. בראדעצקי צו דער ארבייט פון דער קעניגליכער קאמיסיע

ווין. (יט"א) צו דער לאנדעס קאנפערענץ פון די עסטרייכישע ציוניסטען, וואס איז די טעג פארגע־קומען אין ווין, האט פראפ. ז. בראדעצקי צוגע־שיקט אין נאמען פון דער עקזעקוטיווע פון דער יו־דישער אגענץ א בעגריסונגס בריף אין וועלכען עס איז געווען געזאגט צווישן אנד.

די אויספארשונגען פון דער קעניגליכער קאמיס־יע אין א"י זענען שוין פערענדיגט; עס וואלט אבער געווען פערפעהלט שוין איצט צו שמועסען פראגנא־זען. די פערטרעטער פון דער ציוניסטישער ארגא־ניזאציע און יודישער אגענץ האבען אונזער זאך פאר דער קאמיסיע פערטרעטען אויף א ווירדיגען און איינדרוקספולען אופן. האפענדיג דעם בעוואוסט זיין אז עס איז געטון געווארען אלץ, וואס עס האט גע־קענט געטון ווערען קוקען מיר רוהיג פאראויס אין ערווארטונג פון די עמפעהלונגען פון דער קאמיסיע אפילו ווען אונזערע לייטמוטיווען וועלען געוווירדיגט ווערען און עס וועלען אנגענומען ווערען אונזערע טענות וועט אונז נאך אייך בלייבען זעהר פיל אויפ־צוטון; און ווי פיל גרעסערע וועלען נאך מוזען זיין אונזערע אויפגאבען אויב עס זאל זיך ארויסווייזען, אז די עמפעהלונגען זענען אויסגעפאלען נישט צו אונזער גונסטען. אלע ציוניסטען מוזען זיך אבגעבען א קלארען דין וחשבון אז מיר שטעהען פאר א גורל שווערען ווענדפונקט אין דער געשיכטע פון אונ־זער פאלק און פון אונזער אויפבוי ווערק. אחדות און פערטרעטערע קרבנות גרויסע זענען די געבאט פון דער דאזיגער ערנסטער שעה.

25 יאהר תפיסה...

א פסק־דין פון רומעניש'ן קריגס־געריכט איז א פראצעס געגען 6 יודען און איין קריסט

בוקארעשט (יט"א) דאָס קריגס געריכט אין יאסי האָט פערמשפט 6 יודישע יונגע לייט פון טשער־נאוויץ צו תפיסה שטראָפען פון 1 ביז 25 יאָהר. די בעשולדיגטע זענען אָנגעקלאָגט געוואָרען און האָבען דערהארגעט א געוויסען געוועזענעם גרעפער א מיטגליד פון דער אנטיסעמיטישער „אייזערנער גוואַרדיע", בעת א צוזאמענשטויס פון אויגוסט 1936 אין עפנטליכען פארק אין טשערנאוויץ.

וועגען איינעם פון די יודען וואס זענען געהאט לכתחילה צוגעצויגען געוואָרען צו פעראַנטוואָרט־ליכקייט, עדוארד טאמנער. האט די פאליציי זיינער צייט ארויסגעגעבען א קאמוניקאט אז ער איז בענאַג גען זעלבסטמאָרד דורך אר ויסוואַרפען זיך פון פענ־סטער אויפן צווייטען שטאַק פון זיין קאמער אין פאַ־ליציי ארעסט, פאַרוואס דאָס פענסטער אין דער אר־רעסט קאמער איז געווען אָפען איז אין פאליציי קאָ־מוניקאט נישט אויפגעקלערט געוואָרען.

דאָס יאסער קריגס געריכט האָט ארויסגעטראָגען פאָלגענדע אורטיילען:

אזידאָר גוסמאַן — 25 יאָהר, יצחק מרעשער — 4 — 6 יאָהר, אלפרעד גאלדהאמען רודאלף נאכמן יאָהר, אברהם וואלף און יאָהאן שלאָס — צו איין יאָהר יעדער.

חוץ די 6 יודען איז אונטער מיטשולדיגקייט גע־משפט געוואָרען א יונגער קריסט איגען פאסיוק, וועלכער איז אָנגעקלאָגט געוואָרען אין מיטהעלפ־ין צו בעפאלען טרעגער אָהן וועלכער האט זיך מודה געווען אין אויספיהרען דעם מארד. פאסיוק איז פער־משפט געוואָרען צו 10 יאָהר תפיסה.

מאַרקיזע רעדינג אין א"י

ירושלים. (יט"א) דורך טריעסט איז קיין א"י אָנגעקומען די מאַרקיזע רעדינג. ביים חיפה'ער פאָרט האָט זי אָבגעוואַרט דער קרייז קאָמיסאר, פאָר שטעהער פון דער יודישער אגענץ און פון קרן היסוד.

בלויז אראביש אָפיציאַליש

ירושלים. (יט"א) „אל־איסלאמיא" מעלדעט אז לויט אַנ'אינסטרוקציע פון דער פאָליציי קאָמענ־דאַנטור איז פאר בריטישע פאליציאַנטען אָפיציאַ־לאַריש אויסצולערנען זיך בלויז די אראבישע שפראַך די קעניגליש פון העבראַיש ווערט איבערגעלאזען דעם פרייען איינזעהען פון די פאליציי בעאמטע.

האסאן סידקי דאדזשאני — פרעמיער פון עבר־הירדן?

ירושלים. (יט"א) פון אמאַן, דער הויפט־שטאָט פון עבר הירדן, ווערט מיטגעטיילט, אז די עבה"י רעגירונג וועט וואַרשיינליך צוריקטרעטען אין פעברואר. צווישען די קאנדידאטען אויפן פרעמיער אמט ווערט אויך אנגערופען דער מיטגליד פון ירו־שלים'ער שטאָט ראָט האסאן סידקי דאדזשאני, וועל־כער האָט, ווי בעקאנט, געשפילט א פיהרענדע ראָל אין דער אראבישער שטרייק בעוועגונג אין א"י. דאָ דזשאני גילט אלס דער נייעם אָפיציעלער פערטרעטער פון עמיר אבדולאה אין ירושלים. זיין קאנדידאטור האט — ווי עס ווערט מיטגעטיילט — אין עבה"י נישט ארויסגערופען קיין בעגייסטערונג, זיינע שאנ־סען אויפן פרעמיער אמט שייטען אָבער צו זיין זעהר שטארקע.

200 בריטישע זעלנער בלייבען אויף די ארץ־ישראל־גרעניצען

ירושלים. (יטא) דער קאָרעספאָנדענט פון „פעלעסטין" אין עכו מעלדעט, אז אין דעם אראבי־שען דאָרף בירא וועט איינגעארדנעט ווערען א נאַר־ניזאָן פון 200 בריטישע זעלנער וועלכע וועלען אכט־הנג געבען אויף די גרעניצען צווישען א"י און לב־נון.

Zródłem zdrowia dla każdego, to kąpiel szyszką „Novopin"

פאר דעם רעצידירענדען האמה

פון ד"ר פ. ראטענשטרייך

ווען די אראבער האבען אונטערן איינפלוס פון מופטי רעצידירט מיט צוויי חדשים צוריק, או זיי וועלען באיקאטירען די קעניגליכע קאמיסיע, האבען זיי זיך אראפגענומען א מוסטער פון דער טאקטיק פון די עגיפטישע אראבער פון יאהר 1919. באכ'ן עגיפטישען אויפשטאנד אין יאהר 1919 האט ענגלאנד ארויסגעשיקט א קאמיסיע מיט גענעראל מילנער אין דער שפיץ. די קאמיסיע איז געקומען אין לאנד נאכדעם ווי עס איז בלוטיג אונטערדריקט געווארען דער אויפשטאנד געגען דער ענגלישער הערשאפט, דער פיהרער פון די אראבישע נאציאנא־ליסטען זאגלול פאשא איז פארשיקט געווארען אויף דער אינזעל מאלטא, נאך בעת דעם אמטירען פון דער קאמיסיע איז נישט נאר זאגלול פאשא, נאר אויך זיין פארטרעטער בעפרייט געווארען און פון פאריז האבען זיי אנגעפיהרט מיט דער א באפהעגיג־קייט בעוועגונג די קאמיסיע מיט מילנער אין דער שפיץ, איז געזעסען דריי חדשים אין עגיפטען און עס איז איהר נישט געלונגען צו ברעכען דעם באי־קאט פון די אראבער. זאגלול פאשא מיט זיין טאק־טיק איז געווארען א מוסטער פאר'ן מופטי. און אויב דער מופטי האט אין לעצטען מאמענט פאר'ן אפ־פאהרען פון דער קאמיסיע דעצידירט צו ענדערען זיין טאקטיק, ליגט די סיבה נישט אין דרוק פון די אראבישע מלכים, נאר אין דער ענערגיע, וואס איז פארגעקומען אויפ'ן מיטעללענדישען ים, דעם געשלאסענעם אפמאך צווישען ענגלאנד און איטאליען וועגען מיטעללענדישען ים בעטראכ־טען די אראבער אלס א פערראט מצד איטאליען פון די אראבישע אינטערעסען און דאס איבערלאזען

די אראבער אויג אויף אויג מיט ענגלאנד. אין אזא לאגע איז די אראבער געווען געבליבען זיי ארויסצוטרעטען פאר דער קאמיסיע מיט זייערע אנקלאגעס. עס איז נישט אויסגעשלאסען, אז לטובת דעם ארויסטרעטען האט אויך ענטשיידען דער מאמענט, וואס די אראבער האבען, אינטערן איינפלוס פון די מלכים פערשטאנען, או עס איז פאראן א פרינציפיעלער אינטערשיד צווישען עגיפטען און ארץ־ישראל. אין עגיפטען וואוינען נאר אראבער און אין ארץ־ישראל וואוינען אויך יודען, וועלכע דער מאנדאט גיט ספעציעלע פריווילעגיעס און ווען אפילו דער ברוגז מיט דער קעניגליכער קא־מיסיע זאל זיין בעגרינדעט, קענען אבער די יודען אין דער צווישען צייט ווערען א מעהרהייט, און דאן וועלען די אראבישע שוועריגקייטען זיין נאך גרעסער ווי איצט.

די אראבער האבען זיך אריענטירט אין דער איינשטעלונג פון דער קעניגליכער קאמיסיע און דאס האט זיי לייכטער געמאכט דאס אפגעבען ער קלערונגען. פון דעם ביזאיצטיגען פערלויף פון די ארבייטען פון דער קאמיסיע זעען די אראבער געקומען צו דער איבערצייגונג, אז דאס רוב מיט־גלידער פון דער קאמיסיע שטעהט אויפ'ן שטאנד־פונקט, דאס דער ערשטער טייל פון באלפור דעקלא־ראציע שטעהט אין א סתירה צום צווייטען טייל. דאס האבען זיי געוואלט אויסנוצען, בכדי צו בע־

ווייזען, אז דער מאנדאט איז פון ערשטען מאמענט אן נישט געווען רעאל און נישט אויספיהרבאר, און דאס וואס מען קען נישט אויספיהרען דארף מען ראדיקאל ענדערען, א צווייטע זאך וועלכע עס האבען זיך וואהרשיינליך, בעמיהט אויסצוניצען די אראבער, איז די פערזיכערונג פון די יודען, אז באלפור האט פערשטאנען א יודישע מעהרהייט אין ארץ ישראל און אז „נעשאענל האם" איז אי־דענטיש מיט א יודישער מלוכה. די אראבער האבען אין זייערע אטאקעס אנגעווארפען אויף א גינסטי־גען באדען, ווייל אויך די קאמיסיע פערשטעהט אז דער מאנדאט איז פערשטאנען געווארען אלס א צוגרייטונג צו דעם בוי פון א יודישער מלוכה.

צום בעדויערען האבען דאס אבער נישט פער־שטאנען איניגע יודען, וואס האבען זיך צו אייפריג זיך געאיילט עדות צו זאגען פאר דער קעניגליכער קאמיסיע און צו בעווייזען, אז מיר יודען פא־ערען אפילו נישט קיין מעהרהייט אין ארץ־ישראל. איך ווייס נישט ווי אזוי עס האט אויף די יודען געקוקט די קעניגליכע קאמיסיע, צי זי האט זיי ערנסט גענומען. איך גלויב, אז די קאמיסיע איז איינפא־מירט, דאס די דאזיגע יודען זענען געגאנגען עדות זאגען ביי געשלאסענע טירען, ווייל זיי האבען מורא געהאט צו זאגען אפען, אז זיי טרעטען ארויס געגען דעם ווילען פון ישוב און נאציאנאלען יודענ־טום, איך בין איבערצייגט, אז דאס עדות זאגען

פון די דאזיגע יודען איז פאר־געקומען להיפוך צו ווילען פון דער עקזעקוטיוו פון דער יודישער אגענ־טור און אז הינטער די דאזיגע אזוי גערופענע עדות שטעהט כמעט קיינער נישט אין ישוב און קיינער אין ציוניזם. עס איז איצט נישט קיין צייט און קיין אפרעכענונג מיט די דאזיגע יחידים. מיר מוזען איצט קאנצענטרירען די גאנצע ענערגיע, בכדי צו מאביליזירען די עפענטליכע מיינונג אין די דאזיגע לענדער, אין וועלכע מיר קענען געפינען א נטיה שטיצונג פאר אונזערע פאדערונגען, פערשטעהט זיך, אז די דאזיגע לענדער זענען קודם־כל לענדער, וואס נעהמען ביי אונז נישט צו די גלייך בערעכטיגונג, אין וועלכע מיר געניסען פון פירגערליכע רעכט, ווי למשל די פעראייניגטע שטא־טען. מיר מוזען זיך בעמיהען צו מאביליזירען ענגלישע עפענטליכע מיינונג פאר אונזער זאך. מען דארף אדורכפיהרען א מאביליזאציע פון נאציאנאלן יודענטום צום קאמף פאר דער רעאליזאציע פון מאנדאט, אזוי ווי ער איז פערטראכט געווארען. דער ארץ־ישראל ישוב שטעהט פאר גרויסע אויפגאבען וועגען וועלכע מיר דיסקוטירען איצט נישט עפענטליך. און דעריבער לעגען מיר אפ די אפרעכענונג מיט יענע יחידים, וועלכע זענען פאר דער קאמיסיע ארויסגעטרעטען מיט פראיעקטען און עצות, בעגרעניצען א נוערע רעכט.

עס ווארטען אונז שווערע חדשים פון קאמף. די פאלשע טאקטיק פון די אראבער קען דעם דאזיגען קאמף פערלייכטערען. אין א יאהר ארום וועלען מיר זיין רייכער אין ערפאהרונג.

די נויטווענדיגקייט פון זעלבסט־שולן

פראפ. טאדעאוש קאטארבינסקי וועגען דער לאגע אויף די הויכשולען

דער בעקאנטער פראפעסאר פון ווארשאווער או־ניווערזיטעט טאדעאוש קאטארבינסקי האט אין נעכ־טיגען „קורער פאראני" פערעפענטליכט אן ארטי־קעל וועגען די פערהעלטנישען אויף די פוילישע הויכ־שולען, וועלכע מיר ציטירען מיט געוויסע קירצונגען:

„מיט פערביטערניש נעה איך ארויף אויפן שמח פון אוניווערזיטעט. איינעם פון מיינע שילער, אן עלטערען, געזעצטען לעהרער האט דארט אן אנפאלער צעקלאפט דעם קאפ מיט א קלאמקע אדער מיט עפעס עהנליכעס. אן אנדערער איידעל דענקענדער יונגער בחור האט זיין צוטרוי צו דער הויכשול בע־צאהלט מיט אן אנגעטרינקענעם צוזאמענברוך. אמאל, בעת די לעקציעס, האט זיך אריינגעריסען א באנדע, מיט שפרינגען פון טישען זענען זיי בעפאלען די יודען אויף די בענק. מען האט צעשלאגען, צע־קלאפט, דערניידריגט איהם און אנדערע. ער האט זיך שוין מעהר נישט געוויזען, א דריטער האט גע־זוכט סיגנאטורען אין קאטאלאג. מען האט איהם ארומגערינגעלט — ווי ער דערצעהלט — פלוצלונג, מען האט איהם געפרעגט, צי ער איז א יוד און ווען ער האט בעשטעטיגט, האט מען איהם צובראכען די נאז. די אנפאלער — ניין גיבער די תלמידים — האבען איהם געווארפען א האלב־פערחלש־טען, ווי מיט א באלעם, שלאגענדיג ווידער, עס איז נאר, ווייל „ער איז נאך נישט אנידערגעפאלען", ווייל מען האט געדארפט „פערענדיגען". א צעשלאגענעם האט מען איהם ענדליך ארויסגעווארפען אויפן ברוק פאר דער ביבליאטעק. לאמיר נאך צוגעבען, אז אין קיין איינעם פון די דאזיגע בעשריבענע פאַ־לען, איז דאס נישט געווען קיין אינדיווידועלער ליינטש שטראף אדער נקמה פאר מעשים אדער ענטדעקטע אינטענציעס פון דער געשלאגענער פערזאן. די אר־בייט געהט אויף הורט און וועהר ווייל זיך דאס א יספורעטען וועגען אזעלכע דעטאליען. און אין לוי־פענדען אקאדעמישען יאהר פון דער צייט זייט ס'זער־נען בעטייט געווארען די לימודים, האט די האלב־אפיציעלע פרעסע אנגעצעהלט מינדעסטענס א טוץ צושלאגענע. אויסשליסליך נערוהמעניג איין אכט דעם היגען אוניווערזיטעט. איך בעוואונדער די רעטער־סינאציע פון די יודען, וואס קומען אויף די לעק־ציעס; און די, וואס וואגען זיך אוועקצוזעצען אויף דער רעכטער זייט, זענען באמת ווערט אויפריכטיגע פערעהרונג. די סכנה פון סקאנדאליעזע אינצידענטען בעדראהט אפילו די אויסלענדער אונזערע געסט וואס קומען אויף ספעציעלע סטודיומס. מיט איניגע טעג צוריק האבען צוויי לדויטע פערפרעכער מיט פויס־טען בעמיהט צו בעווענען צו געהארכזאמקייט איר־גענם פון די יונגע עלטערטע יודען, וועלכער איז גע־קומען צו אונז פון בריסעל און האט זיך נישט גע־וואלט געהארכזאם אוועקזעצען אויף דער לינקער זייט.

„דאס רופט זיך אנטי־פראפאגאנדא!

עס איז זעהר לייכט זיגם גאנצען ענין אדורכצו־פילאזאפירען. הערט מען טאקע אפט צוריקגעהאל־טענע אויספיהרונגען פון רוהיגע מענשען אין בעס־מען עלטער אויף דער טעמע פון דער בולט'ע חזירוי פערפאלען, אויף אן'אויספיהר דארף מען ענטפערען מיט אן'אויספיהר. עס איז אמת, אז די גרויסע בעוועגונג געגען יודענטום אין פערשידענע לענדער פון גלות האט נישט נאר איהרע סיבות, נאר אויך איהר זין. צי קען מען עמיצען מאכען א פאר־וואורף דערפאר, אז ער אונטערשטיצט איין צד און ווירקט אקעגען דעם צווייטען, דארט וואו עס איז ענטשטאנען א קאנפליקט פון אינטערעסען?

די מענשען מיט וועלכע איך סאלידאריזיר זיך, האבען אויסגעוואהלט אנדערע ריכטליניען. אנשטאט צו שטעלען זיך אין די רייהען אויף רעכטס אדער לינקס פון חער אדער יהודישער — נישט־יהודישער באריקאדע, ווילען זיי בעסער ליקווידירען די פאר־יערע, וואס שטערט אין די געמיינזאמע ענינים. זיי רעכענען אויף דעם מעכטיגען באנד, וואס שאפט א נעביט פון געמיינזאמען בעוואוסטזיין, ווי אויך פון די עפענטליכע אינסטיטוציעס, וואס פונקציאנירען אויף איהם מיט דער מלוכה אין דער שפיץ. די כוחות פון פערנאנגענהייט פון ראסע און טראדיציע שטעלען זיי אקעגען די כחות פון דער צוקונפט פון דער זיך ענטוויקלענדער קולטור. און יענע טיי־לען די מיטבעוואוינער, די פיינדען זיי.

די פארטשריט פון אינטעלעקט, פיהרט צו אונטערשיידען וויכטיגערע זאכען פון ווערניגער וויכטיגע. געבילדעטע מענשען הויי־בען אן אין א גשמיסען טאג זיך צו בע־פרייען פון די פאראורטיילען פון דאגמען און מנהגים, זיי הויבען אן פערשטעהען, אז די עהנליכ־קייט פון איבערצייגונגען איז א וויכטיגערער צוזאמענ־בונד, ווי די עהנליכקייט פון אויסטאנאמישער סטרוק־טור, און זייערע איבערצייגונגען הויבען זיך אן צו בילדען גלייך, ווייל ראציאנעל.

עס ווערט זיי בעוואוסט דער פרימאט פון קאמף מיט נויט אין אלע זיינע פארמען: נויט פון קראנק־הייט, נויט פון הונגער, נויט פון ארבייטסלאזיגקייט און איבערארבייטונג, נויט פון שקלאפעריי און עהנ־ליכע פאנדען, נויט פון פינסטערניש. און ראן קען זיך פריי זיי אין קאפ נישט פאמיעשטשען, אז זייערע אבות האבען זיך געקריגט צוליב שפראך און זיך געטיילט לויט געבורטס מעטריקעס אדער עהנליכע חריטראנגיגקייטען: אט די פערזאנען, וואס שטעלען זיך אזוי פאר די צוקונפט ווילען בעזייטיגען די שלעכ־טע געוויקסען און מיינונגספערשידענהייטען דורך פלי־כיגער מאכען די גרענ'ץ צווישען יודען און דער קער־דינער בעפעלקערונג. זאל פערשווינדען די צוואנגס־רעגיסטראציע אין די רעליגיעזע געמיינדען און די צוואנגס־קולטיווירונג פון די אונטערשיידענדיגע נעמען. מען וועט נישט דארפען ווייטער מורא צו האבען מצד די יודען, אן'עהר־ציטערניש אונטער פוילען, אויב א יחד וועט זיך געפינען אין א בעסער אחנאניזירטער געזעלשאפט. וואו יעדער וועט האבען וואס צו עסען און וואס צו טון. אזוי טראכטען די ראציאנעלע טעהיטעראליסטען. וויפיל זענען זיי פערהאן? זיכער נישט קיין סך, עס וועלען אבער זיין מעהר. פאר די דאזיגע מענשען זענען „מיר" — נישט „פאלאקען" און נישט „יודען" בעזונדער.

מיר ווייסען, אז סיי דער יודישער, סיי דער פוי־לישער נאציאנאליזם ענטשטעהט פון בעדראהונג און האבען פאר איהם א געניגענדען זאפאס איגנער־ליכע טאלעראנץ. אבער עפעס אנדערש איז נאציא־נאלע אריענטאציע און עפעס אנדערש אן'אוגוויר־דיגער אופן פון טראכטען און סטיל פון מעשים.

צי שמעקט דער טעראנק פון טהעמע בענק מיט קרימינאל? ניין. דאס איז — ווי זאל איך זיך אויס דריקען? א פזיק דערהויבען צו דער ווירדע פון א סימבאל, א שנעל אונטער דער נאז נישט נאר די יודען, נאר בכלל אלע אנהענגער פון ברידערליכ־קייט פון די מיטבעוואוינער און ליבהאבער פון חבר'ישקייט, א העכערע פון די אונטערשיידען, וואס עס טיילט די קאלעגען. נאך דעם דאזיגען קאפריז ווערט זיכער קומען א פארטזעצונג. אפשר וועלען פאדערען, אז מען זאל אריינגעהען דורך אנ־טירען, מען זאל שפאצירען אין אנ'אנדערע זייט קארידאר א. א. וו. און ענדליך מען זאל מען אנגעהעפטעטע צייכענס.

עס וואקסט זיך אן די פראגע, וואס דארף מען אויב עס פעהלט זיכערקייט אין די הויכ־שולען עס איז גוטיג. קודם כל א פערהיטונגס שוין. די ענטשיידענע פאקטארען אילען זיך נישט א צוהילפען אזא שוין. הגם זיי האבען דערצו רעכט, האב נישט געהערט — אין דאס וואונדערט מיר אז עס זאל דערפון ענטשטעהן, וועלכע עס פראגע פון פעראנטווארטליכקייט, אבער מען דארף האבען נישט נאר דאס רעכט פון שוץ ארגענטליכע סטודענטען, נאר אויך די פליכט רעכט אויסצופיהרען. עמיצער מוז דאך קומען צען אין דער הויך חראהענדער א פרעג טון, באהן־נאטשעלניק נאך א קאטאסטראפע. אין די שוץ נישט געווען ווירקזאם און מיט פאר א רעכט האט מען פערנאכלעסיגט ביז סיסטעמאטיש די מעגליכע און טויטיגע דערצו? בעזונדערס ווען לגבי אויסערונגען מאלטרעטירטע פעהלט נישט קיין ערשייטוג שטראפענדער שטרענגקייט.

דארט אין דער נידער צווישען דעם יונגען האט עמיץ אין זעלבסט־פערטיידיגונגס אויסגעזידעלט די אנפאלער... זיי מארגישט, נען געבליבען נישט דעריקענט, יענע פערזאן אפ געווארען בעשטראפט פאר „בעליידיגען דאס לישע פאלק". אנ'אנדערער ווידער האט איבערבען אין דער קריטיק די אפיציעלע וואכע און האט דערפאר צרות איבער די אויערען... אויב מיר שלאגען שטראפלאז, טא לאמיר אין ווען דעם געשלאגענעם מינדעסטענס דאס רעכט זידלען. דאס וועט איהם געבען א געוויסע פאקציע, א נעבעכדיגע פיצעל סאטיספאקציע געהערט איהם ווירקליך. און אויף אונטער הערשאפט איז שלעכט, לאמיר נישט שטערען טיקער, זיך פערענטפערן פון איבערטרייבונג לאנטווי מיר אליין וועלען זיך נישט פער־ענט פון די הויפט־חטאים. א רעקטארען וואך שטארקע, וואלט זיכער א סך געקענט דער אבער וואס ווען ווידער די העכסטע מאכט רויף נישט איינגעהן, איז ווייל אויך נישט לען פאר אזא וואך. עס בעקומט זיך א פאר אז די מלוכה־קאסע קאנגט נישט דערויף, הערט צו די הויפט־יסודות פון די מלוכה — אויף צו גאראנטירען די בירגער זיכערקייט שלעכטס שטעקט אויך אין דעם געזעץ וועגען שולען, וואס ערלויבט, ווי עס ווייזט זיך וויפיל מען וויל טאר צו קאמפראמיטירען די וויערזיטעט... אויב האט געשעהט נאר אויפ נעם טעריטאריום.

ער איז נישט פעהיג; קיין עצה, מען האט און געהמען צו זעלבסטשוץ, ווייל פון ערגעץ קען קיין שוץ נישט קומען, אויב פון ערגעץ איז געקומען צו דער צייט ביז צום היינטיגען טאג שלאגען אלס נקמה, נאר נישט לאזען שלאגען שטעלען די איבערפאלענע. ענטוואפענען דעם לער. דארט ווערט איינגעשטעלט א פרידליכען איז דוס וויוועגדי וואו די פערטיידיגונג איז שלוסה. פון אנפאל. און עס איז ערלויבט צו גלייבן נאכן אין די פערטיידיגונגס־אקציע וועלען נישט פערברעכען יענע, וועלכע דאס געזעץ אויף צו פערהיטען פון אנפאלען".

וואס עס געשעהט הינטער די קוליסען

פארוואס איז די א"י־סטודענטשאפט נישט אויפגענומען געווארען אין דער אינטערנאצ. סטודענטען־פעדעראציע?

ווין (יט"א) ערשט איצט ווערען בעקאנט די סיבות צוליב וועלכע דער א"י־סטודענטען פערבאנד איז נישט אויפגענומען געווארען אין דער אינטער־נאציאנאלען סטודענטען פעדעראציע.

רעצידירט האט די האלטונג פון דייטשען סטו־דענטען בונד. ווי בעקאנט האט דער דאזיגער בונד פערלאזען די אינטערנאציאנאלע סטודענטען פעדע־ראציע אין זומער 1933, נאכן בריסעלער סטודענ־טען קאנגרעס אויף וועלכען עס זענען געמאכט גע־ווארען שארפע אנגריפען געגען נאצי דייטשלאנד. איצט האט דער דייטשער סטודענטען בונד ווידער מסכים געווען אריינצוטרעטען אין דער אינטערנאצ־יאנאלער פעדעראציע נאכדעם ווי די דייטשען האר־בען בעקומען פערזיכערונגען אז די ארויסטרעטונגען פון בריסעל וועלען זיך מעהר נישט איבער'חזר'ן.

אויף דער וויענער ראט סעסיע פון דער אינטער־נאציאנאלער סטודענטען פעדעראציע זענען די דייט־שע דעלעגאטען געווען אנגעוועזענד אלס געסט, און זיי האבען אפגעגעבען אנ'אפיציעלע נישט פערעפענט־ליכטע ערקלערונג, לויט וועלכער זיי האבען זייער צוריקטרעטען אין דער פעדעראציע געמאכט צוו. אנגע, אפהענגיג דערפון, אז די א"י סטודענטשאפט (וועלכע ווערט רעפרעזענטירט דורך יודען) זאל אין דער פעדעראציע נישט אויפגענומען ווערען אלס ארדענטליכער מיטגליד.

דערמיט ערקלערט זיך די שטעלונג געגען אויפנעמען דעם א"י סטודענטען פערבאנד אלס מיטגליד, וועל־כע עס האבען פערנומען די דעלעגאציעס פון איני־גע לענדער. קודם כל פון עסטרייך און איטאליען.

זאמעל־פערבאט פאר א"י־פאנדען אין רומעניען נאך אלץ אין קראפט

בוקארעשט (יט"א) דער פרעזעס פון קרן־קימת אין רומעניען ד"ר שמואל וויכנער האט מיטגע־טיילט דער יט"א אז ביז איצט איז נישט אריינגע־טרעטען קיין שנוי אין דער פראגען פון זאמעל פער־באט פאר די א"י פאנדען אין רומעניען און אז דאס איננערן מיניסטעריום האט דערוויל דעם פערבאט אפיציעל נישט צוריקגעצויגען. די ציוניסטישע ארגא־ניזאציע אין קישענעוו איז טעלעפאניש אינפארמירט געווארען דורך דער לאקאלער מאכט, אז די זאמלונ־גען זענען ווידער ערלויבט. היות אבער דערוויל איז נישטא קיין פארמעלע שריפטליכע בעשטעטיגונג דערפון, וואלען זיך די פאנדען ליימונגען צו בע־גייען זייער טעטיגקייט. ד"ר. זינגער האפט אבער אז די אפיציעלע ערלויבניש פארצוזעצען די זאמעל אקציעס פאר די א"י פאנדען וועט ארויסגעגעבען ווע־רען אין די נעכסטע טעג.

אונזער ליטעראַטור און אונזערע שרייבער

קלאַנגען און אָפּקלאַנגען

פון לעאָ קעניג

אונזער יודישע ליטעראַטור איז נאָך אַלץ מעהר אַ פאָלקס־ליטעראַטור ווי אַ שרייבער־ליטעראַטור; נישט אינטעלעקטואַליזם נאָר פאָלקסטימליכקייט איז נאָך אַלץ די הויפּט כאַראַקטעריסטיק פון אונזער יודישער ליטעראַטור.

און דאָס איז דאָך נאַטירליך, ווייל נאָך אַלעמען און נישט קוקענדיג אויף די דערפאָלגרייכע בעמיהונגען פון אונזערע ליטעראַטור און שפּראַך־פאָרשער, איז אונזער יודישע ליטעראַטור נאָך אַלץ אַ יונגע ליטעראַטור, וועלכע ציהט נאָך איהר יניקה פון אונזער פאָלקלאָר. דער יודישער פאָלקס־מענש איז נאָך אַלץ דער הויפּט־מיטמעכער פון אונזער שפּראַך; און דער גרעסטער רוב יודישע שרייבער בעלאַנגען צו דער יודישער פאָלקסטימליכער אינטעליגענץ. דער עכטער יודישער שרייבער איז נישט קיין אַקאַדעמיקער, נישט קיין גראַמאַ־ און בעל־דקדוק נאָר אַ יודישער פאָלקס־אינטעליגענט.

אפילו אונזערע גרויסע שרייבער, אונזערע קלאַסיקער ווי אַ מענדעלי און שלום עליכם, זענען הויפּטזעכליך געווען פאָלקס־מענשען און פאָלקס־אינטעליגענטען.

דער אינטעלעקטואַל־אינדיווידואַליסט, איז נאָך נישט דער רעפּרעזענטאַטיווער יודישער שרייבער, יודישער דיכטער.

ס'איז אמת, אויך אין אונזער ליטעראַטור האָט זיך אָנגעהויבן אויסבילדען דער אינטעלעקטועלער טיפּ דיכטער — פּרץ, בערדיטשעווסקי, יהואש און נאָך אַ פּאָר אפשר.

אָבער די לעצטע זענען נישט די רעפּרעזענטאַטיווע יודישע שרייבער. זיי זענען אויסנאַהמען; און אויך זיי האָבען נישט פון זיך אַליין געשעפּט, נאָר זיי האָבען זייער אינטעלעקטואַליזם אָנגעווענדעט הויפּטזעכליך אויף די יודישע פאָלקס־אוצרות, אויף יודישען פאָלקס־שאַפען און פאָלקס־מעשיות.

דער יודישער דיכטער מיט זיין אייגענער וועלט־אַנשויאונג און פילאָזאָפיע איז נאָך נישטאָ; דער יודישער אינטעלעקטואַלער גאָוועליסט און קינסטלער האָט זיך נאָך נישט אויסגעבילדעט. דער רוב יודישע שרייבער — און אפילו די בעסטע — ווערען נאָך אַלץ געליעבט צוליב זייער פאָלקסטימליכקייט, און צוליב דעם יודישען פאָלקס־לעבען, וואָס שיינט ארויס פון זייערע ווערק, און נישט צוליב זייערע אייגענע אידעען, אַנשויאונגען. און נישט ווייל זיי אַליין, זייער אינדיווידועלער גייסטיגער מהות אינטערעסירט אונז. דעם גרייסען רוב היינטיגע יודישע שרייבער און דיכטער ליינען מיר נישט דערפאַר, ווייל מיר ווילען וויסען וואָס זיי אַליין זאָגען, ווייל זייער אייגענע קינסטלערישע נערוען און אידעען־וועלט אינטערעסירט אונז. נאָר הויפּטזעכליך ווייל מיר ווילען זעהן אין זייערע ווערק נאָך אַ שטיק פּנים יודישען פאָלקס־לעבען, נאָך אַ בעקאַנטען און היימישען מאָטיוו, וואָס זיי זענען אַזעלכע מייסטער איבערצוגעבען.

מיט איין וואָרט, מיר ליינען זיי נישט ווייל זיי זענען פלוני אלמוני מיט זייערע אייגענע אַנשויאונגען און פאָרמען, נאָר ווייל זיי זענען יודישע שרייבער, בעדייטענדע שטיקער פון אונזער גאַנצער ליטעראַטור.

די יודישע ליטעראַטור איז נאָך אַלץ דער עיקר אַ פאָלקס־ליטעראַטור און נישט קיין שרייבער־ליטעראַטור. און מיר האָבען אונזער ליטעראַטור דוכט זיך מיר, פיל מעהר ליב ווי איהרע איינצעלנע פאָרשטעהער און פערטרעטער.

מיר האָבען ליב די גאַנצע געביידע פיל מעהר ווי איהרע וויכטיגסטע טיילען און טיילען. און ס'איז אַ טעות, גלייב איך. צו מיינען אַז דאָס איז געגען סען געזאָגט ווערען פון יעדער אַנדערער ליטעראַטור.

די עלטערע אייראָפּעאישע ליטעראַטורען ווערען ס'רוב געשעצט, געפּרייזט און געליבט הויפּטזעכליך צוליב אַ פּאָר פון זייערע הויפּט־מייסטער.

זיי, די עלטערע ליטעראַטורען זענען שוין לאַנג אַרויס פון דער פאָלקלאָריסטישער תקופה.

און דער גרויסער פאָלקס־אַנאָנים, דער שעפערישער גייסט פון זייערע פאָלקס־מאַסען האָט שוין צייט געהאַט זיך קריסטאַליזירען און סינטעזירען אין די איינצעלנע גרויסע דיכטער און קינסטלער, מיט וועלכע זייערע נאַציאָנאַלע ליטעראַטורען שטאָלצירען.

מיר האָבען נאָך נישט מיר קענען נאָך נישט האָבען קיין שעקספּיער, קיין סערוואַנטעס, קיין דאַנטע, קיין מאָליער, קיין געטע, קיין טאָלסטאָי'ס אַיי דאָסטאָיעווסקי'ס, און אפילו נישט קיין אַנאַטאָל פראַנס, פּרוסט, דיקענס און אַ שאָ און וועלס.

איך וויל דערמיט נישט פּוגע זיין וכבוד זיין אונזערע אייגענע בעדייטענדע קינסטלער און שריפטשטעלער. זיי זענען אונז ליב ווי די גרעסטע און בעריהמטעסטע שריפטשטעלער אין דער וועלט ליטעראַטור.

און אפשר נאָך היימישער און ליבער?

וואָס אונז דאַרף נאָר קלאָר זיין איז, אַז יונגע ערשט פערפלאַנצטע וועלדער קענען נישט האָבען קיין הויכע ריזען־בוימע. יונגע וועלדער זענען „דער מאָקראַטיש". עס איז זעהר מעגליך, אַז איניגע פון אונזערע טאַלאַנטען וואָלטען זיך פיל פּרוכטבאַרער צעוואַקסען, ווען זיי וואַקסען אויס אין די עלטערע ליטעראַטורען.

איין דער שרייבער וואַקסט אויס אויף די אַקסלען פון אַ פריהערדיגען דור שרייבער.

אין שפּעטערישער פּאָטענץ זענען אונזערע בעסערע שרייבער אַזוי גוט ווי די גאָלסוואָרטהי'ס, יודזשין אָניל'ס, וועלכעס איז סינקלער לואיס'ס.

אָבער אונזער ליטעראַטור האָט ערשט העכסטענס דריי דורות שרייבער — בויער און שאַפער.

דער היינטיגער יודישער שרייבער וואַקסט אויס אויף נידעריגע אַקסעל, אַזוי צו זאָגן, אונזער יודיש ליטעראַרישע טראַדיציע — אינם שפּראַכליכען זין — איז נאָך מאָגער און יונג.

מיר זענען ערשט אַרויס פונם פאָלקס־ליד, פון דער פאָלקס־מעשה.

נישט רעדענדיג שוין פון די אַנדערע, ווייט נישט נאָרמאַלע נאַציאָנאַלע בעדינגונגען אין וועלכע אונזער יונגע ליטעראַטור ענטוויקעלט זיך, טאַ, ווי קען מען שוין וואַרטען אויף ריזען אין אונזער יונגער ליטעראַטור?

דערפאַר איז אונזער ליטעראַטור נאָך אַלץ אין דער בחינה פון אַ פאָלקס־ליטעראַטור, און נאָך נישט קיין ליטעראַטור, וואו מען קען זוכען און געפינען וועגוויזער, קינסטלער און דיכטער פון וועלט־פערנעהם. אפילו די פּאָר אינטעלעקטואַלען וואָס מיר האָבען מוזען זיך סוף כל סוף איינהילען אין די טליתים פון פאָלקסטימליכקייט.

עס איז לעצטענס ביי אונז, אין די יודישע ליטעראַרישע קרייזען אַ סך גערעדט געוואָרען וועגען דער נאָבעל־פּרייז פאַר שעהנער ליטעראַטור.

ד. ה. אַלע יאָהר, נאָך דעם ווי עס ווערט בעקאַנט וואָס פאַר אַ שרייבער עס האָט געקריגען דעם נאָבעל־פּרייז, הויבט זיך אויף ביי אונז אַ שטילער פאָראיבערגעהענדער געמורמעל:

נו, ווען קריגט שוין אַ יודישער שרייבער, אַ יודישער דיכטער די גרויסע בכבוד'יגע פּרייז? האָט עס אונזער יונגע ליטעראַטור נאָך נישט פערדינט?

אָדער — די אַלטע נאַאיווע יודישע שאלה — איז די שוועדישע אַקאַדעמיע אויך חלילה אָנגעשטעקט מיט אַנטיסעמיטיזם?

שוין עטליכע יאָהר ווי די יודישע ליטעראַטור — און נאַטירליך אויך אַ כאָר פון אונזערע פּרעזידענטען — קיבערט אויף דעם נאָבעל־פּרייז. אונזער יונגע ליטעראַטור וואַרט אויף איהר, קוקט אַרויס אויף איהר פון יאָהר צו יאָהר. און ווי משיח האַלט אויך די נאָבעל־פּרייז, להבדיל, זיך אין איין פערזוימען.

פאַר וואָס־זשע קומט זי נישט? וועט איהם קומענדיגען יאָהר, צי אין צוויי יאָהר אַרום, אַ יודישער שרייבער, צי דער יודישער שרייבער ענדליך קריגען די גרויסע און פערדינטע אָנערקענונג?

און דאָ מוזען מיר צוגעבען. אַז נישט נאָר די שוועדישע אַקאַדעמיע אין אָסלאָ, נאָר אפילו ווען מיר האָבען אַזאַ יודישע אַקאַדעמיע אין ווילנע, צי אין ניו־יאָרק, און די לעצטע וואָלט געדאַרפט בעשליסען וועמער פון די איצטיגע בעריהמטע יודישע דיכטער עס דאַרף קריגען די נאָבעל־פּרעמיע, וואָלט זי אויך געהאַט נישט קיין קליינע שוועריגקייטען.

און נישט צוליב דער נאַטירליכער קנאת סופרים, נאָר הויפּטזעכליך צוליב די טעמים, פון וועלכע עס איז גערעדט געוואָרען אין דעם איצטיגען עסעי:

אונזער יונגע ליטעראַטור צייכענט זיך נאָך נישט אַזוי אויס מיט איהרע איינצעלנע פאָרשטעהער; אַלס גאַנצע איז זי פיל געזינטער און שעפערישער, ווי אפילו די בעסטע פון איהרע היינטיגע רעפּרעזענטאַנטען.

אפילו אונזערע אָנגעזעהענסטע שריפטשטעלער און דיכטער זענען נאָך נישט אַרויס פון די ריין־נאַציאָנאַלע שטייגער ראַהמען, און אין בעסטען פאַל פון דער פאָלקסטימליכקייט, וואָס איז נאָך אַלץ דער הויפּט־חן פון אונזער ליטעראַטור.

גרויסע טאַלאַנטען האָבען מיר, טאַלאַנטען וואָס קענען זיך אפשר פערגלייכען מיט די בעסטע היינטיגע אין די אַנדערע מאָדערנע ליטעראַטורען. אָבער זיי פעהלט נאַטירליך נאָך אָט דער אָטעם פון אוניווערסאַליזם — סיי אין די פּראָבלעמען, און סיי אין דער קינסטלערישער בעהאַנדלונג — וואָס זאָל פאַר אינטערעסירען, וועלכע עס איז מאָדערנע אַקאַדעמיע.

אָבער פון דעם אַלעם איז דאָך נישט געדרונגען אַז די שוועדישע אַקאַדעמיע דאַרף נישט און קען נישט געבען די גרויסע אויסצייכענונג אַזאַ רעפּרעזענטאַטיווען יודישען שרייבער ווי שלום אש, לאָמיר זאָגען.

די שוועדישע אַקאַדעמיע גיט דאָך די פּרייזען די דיכטער און שריפטשטעלער וואָס זי קלייבט אויס, נישט נאָר צוליב זייער אייגענער שעפערישער און אידעאישער ווערט, נאָר ווייל זיי רעפּרעזענטירען נאַציאָנאַלע שפּראַכען און ליטעראַטורען. און די יונגע יודישע ליטעראַטור, זענען מיר אַלע איבערצייגט, פערדינט שוין די אָנערקענונג.

דאָן יצחק אברבנאל — זיין לעבן און שאַפונג

צו דעם 500־יאָריקן יובל פון זיין געבורט (1437—1937)

פון מ. א. הורוויץ

אין דער לאַנגער תקופה פון מיטעלאַלטער, אין יענער תקופה פון פאַנאַטיזם און אומוויסענהייט, וואָס האָט זיך געצויגען פּמעט גאַנצע טויזענד יאָהר, האָבען די גרויסע יודישע דענקער נישט אויפגעהערט פאָרטצוזעצען זייער גרויסע שאַפונגס־אַרבייט אויף אַלע געביטען פון קולטור און וויסענשאַפט.

דער דייטשער געלעהרטער פּראָפ. שליידען אין זיין ווערק: „די בעדייטונג פון יודען פאַר דער ערהאַלטונג און ווידערעבליהונג פון וויסענשאַפטען אין מיטעל־אַלטער" (דרעזדען 1879) בעצייכענט אויפן גרונט פון פיל היסטאָרישע פאַקטען, אַז נאָר אַ דאַנק די יודישע געלעהרטע איז געלונגען אָפּצוהיטען די אַלטע קלאַסישע קולטור־ווערטען פון אונטערגאַנג אין מיטעל־אַלטער.

צווישען די גרויסע יודישע געלעהרטע אויף דער שוועל פון דער נייער רענעסאַנס־עפּאָכע אין סוף פון 15 י.ה. האָט געלעבט און געאַרבייט דער יודישער געלעהרטער און גרויסער מלוכה־מאַן דאָן יצחק אברבנאל.

* * *

ר' יצחק אברבנאל איז געבוירען אין יאָהר 1437 אין פּאָרטוגאַל. ער שטאַמט פון אַן אַלטער מיוחסדיגער משפחה. וועלכע ציהט איהר שורש פון איינעם אַ פרייסען גאון ר' אברהם בן אליקום פון קאַסטיליע און נאָך איהם האָט עס טאַקע די משפחה בעקומען דעם נאָמען אברבנאל (די איניציאַלען פון אברהם בן אליקום).

די משפחה אברבנאל האָט געוואוינט אַ לענגערע צייט אין פּאָרטוגאַל, וואו די לאַגע פון יודען איז געווען פערהעלטנישמעסיג צו יענער צייט אַ גאַנץ גוטע.

זיין פאָטער ר' יהודה אברבנאל איז געווען אַ גרויסער נכבד, וועלכער האָט פערנומען אַ מלוכה־שטעלע אין קעניגליכען הויף. ר' יצחק האָט זיך אויסגעצייכענט אין עושר און כבוד און האָט פון קינדהייט אָן ארויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען אין חכמת ישראל, ווי אויך אין וועלטליכע וויסענשאַפטען און שפּראַכען. נאָך זיין פאָטערס טויט איז ער אַנגענומען געוואָרען אין קעניגליכען הויף און איז מיט דער צייט געוואָרען דער ממונה איבערן קעניגליכען מלוכה אוצר (כמו פינאַנץ מיניסטער) און קעניגליכער יועץ ביי דעם מלך אלפאָנס. דעם הויכען אמט האָט ר' יצחק פערנומען במשך פון פיל יאָהרען און איז געווען זעהר געאַכטעט אין דער גאַנצער מלוכה.

נאָכן טויט פונם קעניג אַלפאָנס, ווען זיין טראָן האָט פערנומען זיין זוהן יאָהאַן אין יאָהר 1481 האָט דער נייער קעניג, טייטשענדיג אַלע זיינע מלוכה לייט פערדעכטיגען אין אַ קאָמפּלאָט, האָט ער זיך אויך אויף זיין יודישען מיניסטער ר' יצחק און האָט איהם אָנגעהויבען פערפאָלגען.

איינמאָל האָט זיך ר' יצחק דערוואוסט, אַז אויף איהם גרייט זיך אַן אַטענטאַט, ער האָט דעריבער בעשלאָסען צו ראַטעווען זיין לעבען און איז אַנטלאָפען אין מיטען נאַכט. ר' יצחק איז אַוועק אין דער נאָהענטער שפּאַניען (אין קאַסטיליען) וואו ס'האָבען צו יענער צייט געהערשט די בעוואוסטע קעניגליכע פּאָר־פּאָלק פערדינאַנד און איזאַבעלאַ.

ר' יצחק ווערט באַלד אָנגענומען אויף דעם זעלבען פּאָסטען אַלס מלוכה־קאַסיר אין שפּאַניען און אויף דעם פּאָסטען פערבלייבט ער ביז דעם יאָהר 1492, דאַן געשעהט דער בעוואוסטער גירוש פון שפּאַניען, ווען 300 טויזענד יודישע משפחות זענען געצוואונגען געוואָרען צו פערלאָזען דאָס לאַנד, וואו זיי האָבען זיך אייגעבירגערט אין משך פון פיל הונדערטער יאָהרען און געמוזט אויסוואַנדערען וואו די אויגען טראָגען. דער יודישער מיניסטער האָט איינגעזעהן זיין גאַנצען איינפלוס אויף דעם קעניג כדי אָפּצוהאַלטען די שרעקליכע גזירה, ער האָט געפּרובט ווירקען מיט גרויסע געלד־מיטלען, ס'האָט אָבער קיין זאַך נישט געהאָלפען און דער גירוש איז צושטאַנד געקומען (תשעה באב 1492). טראָץ דעם, וואָס דער קעניג האָט איהם געבעטען. ער זאָל פערבלייבען רוהיג אויף זיין פּאָסטען (ער האָט זיך פשוט און איהם זעהר גענויטיגט), האָט דאָך ר' יצחק אָפּגעזאָגט זיך און ליבער געטיילט צוזאַמען מיט זיינע ברידער דעם זעלבען גורל. ער האָט איבערגעלאָזען זיין הויזען אַמט זיין גרויסען פערמעגען און צוזאַמען מיט אַלע וואַנדערער פערלאָזען שפּאַניען. ר' יצחק האָט זיך דאַן בעזעצט צוזאַמען מיט פיל אַנדערע יודישע משפחות אין נעאַפּאָל (איטאַליען).

דאָן אברבנאל ציהט אויף זיך שנעל די אויפמערקזאַמקייט פון דעם נעאַפּאָליטאַנישען קעניג פערדינאַנד, וועלכער לאָדט איהם איין צו זיך אַלס ראַטגעבער און פינאַנץ מיניסטער.

ר' יצחק איז נפטר געוואָרען אין יאָהר 1508, אין עלטער פון 71 יאָהר, און איז געקומען צו קבורה אין דער גרויסער יודישער שטאָט פּאַדואַ.

ר' יצחק אברבנאל איז בעקאַנט אַלס איינער פון די גרעסטע דענקער און שעפער אויף דעם געביט פון חכמת־ישראל און אַלס פאַרפאַסער פון פיל גרויסע און וויכטיגע ספרים. ר' יצחק אברבנאל האָט אַזוי געשריבען אַ גרויסען פירוש אויפן תנ"ך, אין וועלכען ער טרעט אַרויס נישט נאָר אַלס מפרש, נאָר אויך אַלס טיפער דענקער אין אַלע גרויסע יודישע און אויך וועלטליכע פּראָבלעמען, וועלכע ווערען בעריהרט דורכן תנ"ך.

ס'דינט איהם דערצו זיין „לייכטע פעדער", ער שרייבט זעהר שנעל, דיענדיג שטאַרק בעשעפטיגט מיט וויכטיגע מלוכה־ענינים, געפינט ער דאָך צייט, און געדולד און שרייבט אָן זיין גרויסען פירוש אויף חומש און נביאים ראשונים אין נאָר אַ קורצע צייט.

בכלל פיהלט זיך אין זיינע ספרים, איבערהויפּט אין זיין פירוש אויף תנ"ך די פרייהייט פון אויטאָריטעט: ער האָט ליב ארויסצוזאָגען זיך פריי און מוטיג; איבערהויפּט דיסקוטירט ער מיט איניגע פרווע קריטיקער פון תנ"ך וואָס האָבען אָפּט־מאָל זיך ארויסגעזאָגט וואַקלדיג וועגן איניגע שטעלען אין תנ"ך, ווי צב"ש דער בעוואוסטער רלב"ג — ר' לוי בן גרשון — געלעבט אין 14־טען יאָהרהונדערט ער פּרעגט זיי שטאַרק און דרייסט אָן קיין שום נשיאת פנים.

אפילו אין די ספרים וועלכע ער האָט געשריבען אויף דער עלטער, אין דער צייט פון אונרוהען און וואַנדערונגען, פיהלט זיך אויך די גייסטיגע שלוה און קאָנצענטרירונג וואָס איז זעלטען צו געפינען ביי אַנדערע גרויסע שרייבער. זיין פירוש אויף תנ"ך האָט אָבער נאָך אַ בעזונדער ווערט אַ דאַנק זיינע בעזונדערע קענטנישען אין שפּראַכע, וועלט געשיכטע און איבערהויפּט אַלס קענער פון מלוכה ווירטשאַפט און פּאָליטיק.

ר' יצחק אברבנאל שטעלט זיך טאַקע אָפּ פיל אויף די שטעלען אין תנ"ך: ער ערקלערט, צב"ש, די וויכטיגקייט פון די חגים און מדבר זייער סטראַטעגישע בעדייטונג: ער קלערט אויך אויף יהושע'ס כטראַטעגיע מיט דעם „אבנר". וואָס ער האָט געשטעלט איינגעמענדיג די שטאָט עי, די פּאָליטיק פון אונזערע מלכים א. ד. גל. אַ דאַנק דעם איז ער זייער אָנגענומען ביי פּוילע מפרשים אפילו ביי נישט יודען, פון 17־טען און 18־טען י. ה. (ווי אַלטינג בעקס דאַרף א. א.)

אויסער זיין ברייטען פירוש אויף תנ"ך האָט ר' י. אברבנאל אָנגעשריבען נאָך אַ 13־14 ספרים וואָס בעהאַנדלען מעהרסטענס די פילאָזאָפיש, פראַגען אין די גרענעצען פון יודענטום. אין זיינע חקירות איז ער איבעראַל שטרענג רעליגיעז און שטעהט פעסט אויף דעם באָדען פון יודישער טראַדיציע, ער איז אָבער אויך שטאַרק קאָנסעקווענט און אויסגעהאַלטען.

איניגע פון די יודישע היסטאָריקער האַלטען, אַז אברבנאל איז נישט קיין טיפער חוקר; ער שטעהט צו פעסט אויפן טראַדיציאָנעל רעליגיעזען באָדען אין זיינע חקירות. די בעהויפּטונג איז אָבער נישט ריכטיג. זיין טיפע רעליגיעזע געמיט האַרמאָנירט ביי איהם זעהר גוט מיטן טיפען דענקען און מיט גראָדען שכל.

אויף דער אַרט דענקען פון ר' י. אברבנאל איז אַ פּראַקטישער אַ שטרעבען לאָגישער; ס'פיהלט זיך אין איהם דער פּראַקטישער מענש, דער מענש פון רעאַלע מעשים; קיין ספּעקולאַטיוויטעט, קיין רויזיקאַלישקייט נאָר דייטליכקייט און קלאַרקייט. און אין דער ריכטיגקייט האַרמאָניזירען ביי איהם 2 עקסטרעמיטעטען; דער פערשטענדיגער מלוכה מאַן וואָס האָט שטענדיג געהאַט צו טון מיט אַזעלכע רעאַלע ענינים ווי מלוכה פינאַנסען און דער עכטער אידעאַליסט, דער מענש פון טעפיהל מיט דער דערהויבענער ריכטערישער פאַנטאַזיע און גלויבען, וואָס שטראַלט אַ רייס פון יעדען געדאַנק און פון יעדען זאַץ אין זיינע ספרים.

מען דאַרף נאָך אונטערשטרייכען זיין ליבע צו א"י — ישראל איז די ציהונג פון דער מענשהייט א"י איז דער צענטער פון הייליגקייט און געטליכקייט.

אויף זיינע עלטערע יאָהרען האָט ער זיך אָבגעגעבען מעהר מיט שרייבען ער האָט אָנגעשריבען אַ גאַנצע רייהע ספרים צווישען וועלכע מען דאַרף אונטערשטרייכען ווערען 3, וואָס בעהאַנדלען דעם געדאַנק פון משיח ביי יודען: 1) „מעיני הישועה" (אַ מין פירוש אויף ס'דניאל, וואו עס רעדט זיך וועגען דעם „קץ"); 2) משמיע ישועות (וועגען גאולה און משיח); 3) „ישועות משיחו" (וועגען די תלמודישע אגדות, וואָס רעדען וועגען משיח'ן).

די גרויסע קאַטאַסטראָפע — דער גירוש פון שפּאַניען — וועלכע ער האָט אַמשטאַרקסטען איבערגעלעבט, האָט אין איהם נאָך מעהר פערשטאַרקט די ליבע צום פאָלק און גלויבען אין זיין צוקונפט. און מיט אָט די דריי ספרים וועלכע ער האָט געווידמעט דעם געדאַנק פון גאולת ישראל האָט ער געצילט, ערשטענס: צו שטאַרקען די הערצער און אונטערהאַלטען דעם געפאַלענעם מוט ביי די אומגליקליכע יודען און צווייטענס: צו וואָרענען פאַר דעם פאַלשען משיחיזם, וועלכער האָט נאָכן גירוש גענומען פערשפּרייטען זיך אין איניגע לענדער.

ר"י אברבנאל שליסט מיט זיך די גרויסע תקופה פון מיטעלאַלטער אין דער יודישער געשיכטע. ער שטעהט אויף דער שוועל פון דער נייער תקופה וועלכע צייכענט זיך אויס מיט פילע ענדערונגען אין יודישען לעבען.

יודישע קונסט / זכרונות וועגן בעריהמטען לאָדזער יו־דישען מאָלער לעאָפּאָלד פּיליכאָווסקי

פון ראובן ברייני״ן

אין דעם סוף פון ניינצעהנטען יאָהרהונדערט האָב איך צום ערשטען מאָל זיך בעקענט מיט פּילי־כאָווסקין אין פּאַריז.

צו דערזעלבער צייט האָב איך אין פּאַריז זיך אויך בעקענט מיט דעם יודישען סקולפּטאָר אנטאָ־קאָלסקי, וועלכער איז דאַן געשטאַנען אויפ׳ן העכסטען פּונקט פון זיין בעריהמטקייט און האָט געפיהרט א גרויס הויז אין פּאַריז, וואו ער האָט פערנומען אנ׳־אָנגעזעהענעם אָרט אין דער געזעלשאַפט.

פּיליכאָווסקי איז נאָר געווען אומבעקאַנט אין דער קונסט־וועלט, ער האָט זעהר אָרים געלעבט און געליטען פיל פון דחקות.

פערברענגענדיג אנ׳אָוונט ביי אנטאָקאָלסקין אין הויז האָב איך זיך געפיהלט אין א פרעמדער און קאַלטער אַטמאָספערע. די געסט, וועלכע איך האָב ביי אנטאָקאָלסקין אין הויז געטראָפען זענען געווען עכטע רוסען. א טייל פון זיי הויך־טיטולירטע פער־זאָנען און א טייל רוסישע שריפטשטעלער און קונסט־לער.

אנטאָקאָלסקי, א געבוירענער ווילנער יוד, מיט זעהר א שלעכטען רוסישען אַקצענט, האָט געשפּילט טעמעוודיגע שפּילען, די ראָלע פון א רוסישען פּאַטריאָט.

האָט אימיצער פון דער געזעלשאַפט געלאָזט הער־ען אין דער אַנוועזענהייט פונ׳ם סקולפּטאָר, א שטיס פון קריטיק איבער דעם צאַרישען הויף, אָדער אי־בער די ראָמאַנאָווס, האָט אנטאָקאָלסקי, דער אָנער־קענטער קינסטלער פון דעם רוסישען הויף זיך גע־פיהלט אַלס מחויב, פערפליכטעט צו פערטיידיגען דעם אוממענשליכען צאַרישען רעזשים.

אין דער געזעלשאַפט פונ׳ם הויז־הער האָט מען זיך, נישט ווילענדיג, אָפּגעהיט צו רעדען וועגען יו־דען אָדער יודענטום, אפילו נישט קיין לויפענדע ווערטער, כּדי דער „רוסישער" סקולפּטאָר זאָל זיך נישט פיהלען אומבעקוועם.

האָט מען אין יענער געזעלשאַפט גערעדט וועגען קונסט אָדער קינסטלער. האָט זיך געפיהלט דער אַר־קאַרעמישער גייסט אַלס דער הערשענדער.

פערברענגענדיג אָבער אנ׳אָוונט ביי די פּילי־כאָווסקיס אין זייער אָרמער בעדעקטיגער וואוינונג האָב איך זיך געפיהלט אין א היימישער, וואַרעמער און ליבליכער אַטמאָספערע.

פּיליכאָווסקי, דאַן נאָך א גאַנץ יונגער מענש, האָט געמאַכט דעם איינדרוק פון א טרוימער, פון א ראָמאַנטיקער, פון א פּויליש־יודישען משכיל.

קומענדיג פון לאָדז, זיין געבורטשטאָט, קיין פּאַ־ריז, כּדי צו פערפּאָלקאָמען זיך אין דער מאַלעריי, האָט ער מיטגעבראַכט די טראַדיציעס פון א גוטען יודישען הויז, וואו ער האָט געזאַפּט א געוויסע העב־ראַישע ערציהונג. געמישט מיט א פּויליש־וועלט־ליכער.

פּיליכאָווסקי איז געווען א שוועסטערקינד פון הער פרישמאַן, דעם בעקאַנטען העבּרעאישען דיכ־טער, און פון דעם יונג־פערשטאָרבענעם טאַלאַנטפול־לען מאָלער הערשענבערג, דער שאַפער פון בעקאַנ־טען „גלות"־בילד.

אין זיין צייט איז פּיליכאָווסקי געווען פון די גאַנץ ערשטע קינסטלער בעלי־מלחמות. וואָס האָט גע־טרוימט די יודישע רענעסאַנס, ער איז געווען פון די גאַנץ ערשטע יודישע קינסטלער פון די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער, וועלכע, קומענדיג קיין פּאַריז צו שטודירען קונסט, האָבען אויך מיטגעבראַכט אַר היין זייער אייגענע יודישע פערזענליכקייט. זייער יו־דישע נאַציאָנאַלע אידעאַלען.

מיט א גאַנץ קורצער צייט אידער איך האָב איהם בעזוכט האָט פּיליכאָווסקי פערענדיגט זיין בילד „יו־דען בענשען אתרוג אין שוהל".

דאָס בילד איז געמאָלען געוואָרען אין זיסליכען און גלאַטען זשאַנר, אין יענעם זשאַנר ווי דער פרישמאַ[ן] האָט געשריבען זיינע סקיצען. דאָס בילד האָט נישט קיין סימן פון אָריגינאַליטעט, קיין ציטען פון דינאַמיק און קיין פאַרזוך פון שאַרפער כאַראַקטערי־סטיק פון די פּערזאָנען. עס איז איהם אָבער געלונגען איבערצוגעבען די רעליגיעזע און פייערליכע שטימונג אין שוהל.

פּיליכאָווסקי האָט אין די ערשטע בילדער זיינע פּאָרגעזעצט די מאַלערישע טוסחאות און די טראַדי־ציע פון דעם געניאַלען גאַליציאַנער יודישען מאָלער גאָטליב.

ווייזענדיג מיר דאָס איבערגעדערמאָהנטע בילד, האָט פּיליכאָווסקי וואַרעם גערעדט. אין א זאַפטיגען פּוילישען יודיש. וועגען די יודען און די אתרוגים, וועגען דער אַלטמאָדישער שוהל און וועגען דעם אינהאַלט און דער פאָרם פון זיין בילד.

ווי עס שיינט האָט פּיליכאָווסקי נישט געהאַל־טען פון דעם בעקאַנטען פּסוק ביי געטהע: „מאָ־לער, שווייג און מאָל!"

פּיליכאָווסקי האָט אין יענער צייט, ווען איך האָב איהם געקענט, פיל שעהנער גערעדט, ווי גע־מאָלען.

אין מינכענער פּינאַקאָטעק געפינט זיך א מערק־ווירדיג בילד: עס זיצט א מאָלער אין מיטען פון א וואונדערבאַרער לאַנדשאַפט און, בעטראַכטענדיג שאַרף אַלץ אַרום זיך, מאָלט ער דאָס, וואָס זיינע אויגען זעהען פאַר זיך, הינטער איהם זיצט א צווייטער מאָלער, וועלכער קוקט נישט אויף דער אַרומיגער רייצענדער נאַטור, נאָר ער קאָפּירט יעדען שטריך וואָס דער ערשטער מאָלער מאַכט אויפ׳ן לייוונט, הינ־טער דעם צווייטען זיצט א דריטער מאָלער, וואָס קאָ־פּירט דעם צווייטען, און אַזוי ציהט זיך אנ׳אומענד־ליכע ריי פון מאָלער, וועלכע פערשווינדט אין היגער מער טרוהר, און יעדער פון זיי קאָפּירט נאָר די שטרי־כען וואָס עס מאַכט מעכאַניש דער מאָלער וואָס זיצט לעבען איהם, נישט האָבענדיג קיין אָהנונג פון דער נאַטור, פון דער ווירקליכקייט זעלבסט.

פּיליכאָווסקי האָט זעהר זעלטען געמאָלען פון דער נאַטור זעלבסט. ער איז געווען איינער פון יענע מאָלער וועלכע זיצען נישט ווייט פון דעם ערשטען מאָלער, וועלכער שעפּט זיינע איינדרוקען און זיין אינ־ספּיראַציע פון דער ערשטער קוועלע, פון דער נאַטור זעלבסט.

ער האָט ביי דער אַרבּייט זיינער מעהר בענוצט זיין זכרון, ווי זיינע אויגען.

כמעט צעהן יאָהר נאָך יענער פּאַריזער צייט, ווען איך האָב זיך בעגעגענט צום ערשטען מאָל מיט פּיליכאָווסקין אין פּאַריז, און איך האָב זיך מיט איהם בעגעגענט צום צווייטען מאָל אין קעלן ביי הער וואָלפסאָן אין הויז.

וואָלפסאָן איז דאַן געווען דער פּרעזידענט פון דער וועלטליכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אויסבויענדיג פאַר זיך א ניי, מאָדערן הויז, האָט וואָלפסאָן איינגעלאַדען פּיליכאָווסקין און איהם אי־בערגעגעבען די קינסטלערישע פערזיערונג פון זיין הויז.

פּיליכאָווסקי האָט קינסטלעריש בעפּוצט דאָס הויז לויט דעם יודישען, שטילער און געשמאַק פערשידענע אָרנאַמענטע, גענומען פון יודישער סימ־באָליק, האָבען בעציערט די רוימיגע חדרים. דער הויפּט־שלאָגער פון דער דאָזיגער קינסטלערישער אויסשטאַטונג איז געווען א גרויסער גלאָז־פאַרביגער מיר־פענסטער, און וועלכער עס איז געווען דאָס אי־בערלעבענסגרויסע בילד פון הערצל.

פּיליכאָווסקי איז געווען אין א גוטער שטימונג און נאָך רעדעוודיגער ווי פריהער. פאַר די צעהן יאָהר, וואָס איך האָב איהם נישט געזעהען, האָט ער שטאַרק בערייכערט זיין וויסען און קענען אויף פער־שידענע קונסט־געביטען, זיין אַמביציע דאַן איז געווען צו ווערען דער יודיש־נאַציאָנאַלער מאָלער. דער וואונש זייער האָט שטאַרק געשאַדט זיין קינסטלער־טום.

כּדי צו געפינען חן אין די אויגען פון די ציוני־סטען — נאַציאָנאַליסטען, דאָס הייסט ביי דער יו־דישער מיטעל־בורזשואַזיע, האָט ער מיט א כוונה בע־גרענעצט זיין קינסטלערישען קענען און נישט אויס־גענוצט אין זיין אַרבּייט דאָס, וואָס ער האָט דער־לערנט אין פּאַריז, זיין קונסט איז געוואָרען צו־בער־וואַסערדיג, [illegible], צופיל טעכניק און כמעט קיין סימן נישט פון אינטואיציע.

אין אויגוסט 1908 האָב איך זיך צום דריטען מאָל בעגעגענט מיט פּיליכאָווסקין אין האַאַג. ביי דעם אַכטען ציוניסטישען קאָנגרעס. אין איינעם פון די אָוונטען, גלייך נאָך דעם קאָנגרעס, האָב איך פער־בראַכט א פּאָר שעה ביי ביאַליקן אין דער רעסטאָראַ[ציע] פון שעוועניגען. ביים ברעג פון ים. מיר זענען געזע[סען] אויף דער גאַלעריע, וואָס איהרע אונטערשט[ע] זיילען שטעהען אין וואַסער, מיטען געזיכט צום ים, אין וועלכע עס האָבען זיך געשפּיגעלט פערשידענ[ע] עלעקטרישע ליכטער און אויף וועלכען ס׳האָבען זיך רוישיג בעוועגט מאָטאָר־שיפלעך, פון וועלכע עס [האָ]בען זיך געטראָגען אין דער אַרומיגער לופט גע[]־זאַנגען.

אין דער בעצויבערנדער שעה האָט ביאַליק נישט אויפגעהערט לירענשאַפטליך צו רעדען וועגען ד[י] דינים פון „שוא־נע און שוא־נח". וויפיל איך האָ[ב] זיך נישט בעמיהט אַריבערצוברענגען איהם אויף [] געשפּרעך וועגען לעבעדיגערע ענינים, וועגען [] מודלע זאַכען — איז עס מיר נישט געלונגען אָפּצו[]־ווענדען דעם שטראָם פון זיינע רייד וועגען די שוו[ערע] און פיינדטרעדע פּראָבלעמען פון דער העבּרעאי־שער גראַמאַטיק.

ווי מיר זיצען דאָ אַזוי אין א ווינקעל, דערזע[ה] איך פּלוצים פּיליכאָווסקין, וועלכער איז גלייך צו[גע]־קומען צו אונז מיט די ווערטער: „ווי איינטימלי[ך] שעהן, ווי לעבעדיג און רייצפול עס איז דאָ דער פּ[]־נ׳ם ים אין דער שעה"!

ביאַליק האָט קיין אויפמערקזאַמקייט נישט ג[ע]־שענקט צו דער אַנוועזענהייט פון דעם מאָלער [] האָט פאָרגעזעצט זיך צו קאָכען און צו שטורמ[ען] קעגען די שרייבער און דיכטער, וואָס זענען צו־ר[]־סערוואַטיוו בנוגע צו דעם העבּרעאישען דקדוק.

אַם ענדע האָט געפּלאַצט פּיליכאָווסקיס געדו[לד] ער האָט זיך אָפּגערופען צום דיכטער: „איך ק[ען] בשום אופן נישט בעגרייפען. ווי קען מען דאָ, [אין] אַזא וואונדערבאַרען פּלאַץ און אין אַזא מיסטיש[ע] שעה, ווי איצט, רעדען שעהן־לאַנג וועגען א[זעלכע] טרוקענע און לעפּלאָזע ענין, ווי דקדוק.

דער גרעסטער קינסטלערישער זיג פון דעם [נא]־ציאָנאַלען מאָלער איז געווען זיין גרויס בילד [פון] דער ערעפענונג פון העבּרעאישער אוניווערזיטעט א[ויף] דעם הר הצופים. ער איז, א דאַנק דעם בילד און [דער] פערהערליכונג פון די ציוניסטישע פיהרער און [לאָר]ד, געוואָרען דער פּאָרטרעט־מאָלער פון די העכסט־געשטעלטע פערזענליכקייטען אין דער ענגליש־פּאָלי[טי]־שער וועלט, אויך דאָס בילד פון באַלפאָור׳ן האָט [ער] געמאָלען.

איך האָב יענע בילדער קיינמאָל נישט געזע[הען] אָבער מיט פערזענליכע געליטענט זיינע בעשרייב[ונ]־גען וועגען די איינדרוקע, וואָס ער האָט אַרויס־גע[טראָ]גען פון די בעריהמטע פערזענליכקייטען, וו[אָס] ער האָט אין די לעצטע יאָהרען געמאָלען.

די פרעסט האָבען מיך געראַטעוועט!..

דערצעהלט און איבערדערצעהלט
פון י. אבערזשאַנעק

וואו איהר געהט און וואו איהר שטעהט, האָט איהר די וואָך געהערט:

— אי, ס׳פרירט!

— אי, ס׳נעהמט!

— אי, האָט דער אַלטער איינגעפּיטערט!

און נאָס, צי אין שטוב, איז די ערשטע פראַגע:

— וויפיל גראַד?

— 15.

— ס׳איז שוין 17.

— ס׳ציהט צו צו 20.

און דער נאָס געהט מען נישט, נאָר מען לויפט. פערפּאַפּעלט די נאָז, די אויערן, ווייבער אין שטיוועל ווי די נאַכט־„סטרוזשעס" יונגעלייט, מיט „אושני־קיסעם". היטלעך מיט לאַפּען. די פענסטער זענען פערקאָוועט מיט ווייסע „אָרענס" — סיביר!...

מיינט איהר דאָך, אז מיך אַרט דאָס? שווער איך ביי אייך ביי פּאַהר און פּאות, אז דאָס הייבט מיך נישט אָן צו אַרען, פערקעהרט: ס׳פרעהט מיך, איך בין צופרידען. איך בין איבערגליקליך, און הלוואַי זאָלען די פרעסט נאָך האַלטען און האַלטען.

מיינט איהר דאָך אוודאי אז איך בין א קוילען סוחר? א „לאָדאָווניק", וואָס האַקט אייז אויפ׳ן זומער? צי גאָר א פאַבריקאַנט פון מאַשטש צו אַ־משיסקעס? אָדער איך פאַבריציר א מיטעל צו אָנגע־פרוירענע אויערען? אויב איהר מיינט אַזוי, האָט איהר במחילה א גרויסע טעות. און טאָמער מיינט איהר, אז איך האָב א דירה מיט „צענטראַלנע אָג־רזשעוואַניע", צי כ׳האָב נאָר אָנגעלייגט א פוהר קוי־לען, האָט איהר ווידער א טעות.

אי, וואָס דען קומט איך אַזוי פון די פרעסט? אָ, וועגען דעם וויל איך אייך טאַקע דערצעהלען, און אויב איך נעהט נאָך נישט אינטער די נאָז, ס׳דראַ־פּעט אייך נאָך נישט אין האַלז, ס׳ברענט אייך נאָך נישט אין די ביינער, ס׳פּיפּעט אייך נאָך נישט אין די אויערן ר.ה. אז איהר האָט נאָך נישט בעקומען קיין גרים פון דער מרת גריפּע. טאָ זעצט אייך אוועק און הערט מיך אויס מיט קאָפּ.

איך האָב א ווייבעל, הייסט זי קאַראָלטשע — אַזוי רופען זי די קאָלעזשאַנקעס און וו׳טאָוואַזשיסט־ווע" און דערהיים הייסט זי קיילע, מילא, איז דאָס א קיילע פון זיין ליבען נאָמען. אלוּ מיינע טומע פרייער זאָלען בעהיט און בעשערימט ווערען פון אַ־זעלכע קיילעס.

צוריקגעשמועסט, האָב איך צו איהר נאַרנישט. וואָרום וואָס זאָל אַזא קיילע נעבעך טון, אז איך בין מיט דרייסיג יאָהר עלטער פון איהר, זי איז א יו־דענע מיט א רעמאַנענט (ליהשן: טעמפּעראַמענט), מיט פייער וואָס וויל נאָך „סקאָזשישטשען" פון לע־בען, און איך — עס שוין געבראַכט... זי איז בלוט און מילך, און איך האָב אויך... א פּלוטהדרוק, זי האָט בעקעלעך רויטע, און איך האָב ראַזע — סקלעראָזע... זי האָט רויטע נעגעל, און איך — רויטע אויגען. זי האָט א געמאַרשטשעט קלייד, און איך — געמאַר־שטשעטע באַקען... זי האָט צוויי געטאַקטע פּיסעלעך, וואָס בעטען זיך צו טאַנצען א טענצעל, און איך האָב צוויי פּלאַטפּיס מיט האַלצענע קניען, וואָס בעטען זיך אַריינצולאָזען זיך אין בעט אַריין.. זי איז א לעבע־דיגע, צאַפּלדיגע קיילע, און איך — א שברי כלי...

יאָ, וועגען וואָס דערצעהל איך אייך גראָד איצט וועגען מיין קיילע? ווייל ס׳האָט א שייכות צו די פרעסט.

יעדען ווינטער האָב איך פון מיין קיילע געפּרענ־טע צרות. נישט ווי, נישט ווען, דערצעהלט זי מיר:

— איצוש (אויף מיינע אַלטע יאָהרען, בין איך פון א פּראָסטען איצעק, געוואָרען — אַן „איצוש"!).. איצוש, זאָגט זי, דו ווייסט וואו מיר געהען דעם שבת צו נאַכט?

— וואו? — פרעג איך זי.

— אויף א באַל „נאַ זשעטש אוזדראָווסקאַ!"...

— אוזדראָווסקאַ? ווער קען זיך ווס אָפּזאָגען פון אַזא „זשעטש"?

א צווייט מאָל:

— איצוש, ווי זעהט אויס דיין ווייטשאַראָווע אַנצוג?

— וואָס איז דען?

— אידזשעמי נאַ באַל.

— וואו?

— „טאַזור".

— טאַז? ווי קען מען עס נישט געהן „דאַ טאַזור?".

א דריט מאָל:

— איצוש, גרייט דיר אָן א ווייס העמד מיט א געפּרעסטען גאָרס.

— וואָס איז שוין ווידער?

— „דאָס שוואַרץ".

— „דאָס שוואַרץ"? געה, זאָג דיך, אָס פון „דאָס שוואַרץ". ווי קען מען עס נישט אונטערשטי־צען יתומים!...

— איציוש, גיי לעהן דיך אָביסעל צו.

— וואָס איז, מ׳געהט היינט צום סדר?

— היינט איז א באַל פון „דאָס סטאַרצוב".

— נו, צום „דאָס סטאַרצוב" מוז מען דאָך געהן. ווי קען מען עס זיין אַזא חזיר, און נישט אונטערשטי־צען די זקנים!...

אַזוי, איז וואָך ביי וואָך, יעדען שבת אנ׳אַנדער־ען באַל. יעדען שבת צו נאַכט אנ׳אַנדערער באַל „נאַ צעל דאָבראָטשינני". יעדען שבת ציה איך אַר אויף מיין ווייטשאַראָווע אַנצוג און מיין צעבראָ־כען זעקעל ביינער. יעדען שבת צו נאַכט בין איך איינגעשפּאַנט אין א ווייס העמד, מיט א שטייפען האַרטען גאָרס, און טאָמער וויל איך מיך אויפבייגען, קומט מיר דאָס בלוט אין קאָפּ אַריין. יעדען שבת צו נאַכט, זיץ איך אין געהאַקטע צרות און אַנ׳אַנדערען זאָל און קאַפּע. די אויגען פאַלען מיר צו, כ׳חלש כאַפּען א דרימעל. און דער דזשעז מיט דער פּויק לאָזען מיך נישט קיין אויג נישט צוטון, און כ׳בין געבעך אויף טרויער געהאַקטע צרות.

און דאָס, מיינט איהר, איז שוין אַלץ?! אך, ווי פאַלט איהר דאָס אויס? א חוץ די בעלער, זענען דאָ קאָנצערטען, שבת צו נאַכט א באַל, און זונטאָג — א קאָנצערט. כאַפּט מען אַריין אוונט־ברויט און אוידער איך כאַפּ אַריין דאָס ביסעל געבראָקענס, בין איך שוין אויף דער צווייטער זייט טיר.

טענה איך מיט איהר:

— קיילעשי, קאַראָלטשעלע. צו וואָס טויגען דיר קאָנצערטען, ביזטו דען מוזיקאַליש? און א מבין אויף מוזיק, ביזטו ווי א קאָטער אויף דער זרוע, טאָ צו וועלכע סוטע יאָהר דאַרפסטו די קאָנצער־טען? ענטפערט זי:

— איצוש !..

און אַז זי זאָגט „איצוש", פערשטעה איך שוין וואָס זי מיינט, און וואָס מיינט איהר, בעדייט דאָס? דאָס בעדייט, אז איך זאָל נישט פרעגען קיין קשיות, זי וויל זיך, פּונקט ווי אַלע אַנדערע „מוזיקאַלישע" ווייבער, וואָס געהען אויף די קאָנצערטען — בעווייזען די נייע קליידער. די „סיעביעסקע ליסען". און דאָס ביסעל „טלאָוואָרג" אויף די פינגער, אלע ווייבער געהען, טאָ פאַרוואָס זאָל מיין קיילע זיך נישט בעווייזען, פאַרוואָס?

און איצט, די געסט? „זאַפּראַשעניעס". אַמאָל „זאַפּראַשעט" זי, אַמאָל „זאַפּראַשעט" מען זי. אַ־מאָל „נאַ הערבאַטקען" אַמאָל אויף א „פּאָקיערעק".

— אזעלכע געפּרענטע צרות האָב איך יעדען ווינטער. היי־יאָהר האָב איך א לאַכטיג לעבען. זייט ס׳האָ־בען זיך געמאַכט די 20־גער פרעסט, ווייס איך [ ] לעב אויף דער וועלט. דעם פערגאַנגענעם ש[בת] זאָגט זי צו מיר:

— „איצוש, אידזשעמי נאַ באַל".

— אויף וואָס פאַר א באַל?

— „ביאַליך לוזשעטשעק".

— וואָס איז דאָס פאַר א „ביאַלע לוזשעטשקע"

— „נאַ פּשיטוליסקאַ"!

— קיילעשי, קאַראָלטשעלע — האָב איך [ ] מען רעדען צו איהר געוויסען — דו ווייסט, וואָס דרויסען טוט זיך?

— וואָס טוט זיך?

— צוואַנציג גראַד פראָסט! טאָמער שטע[לסט] אַרויס די נאָז מיט דיין נאַקעטע פּלייצע און [ ] דיינע „ישרוואָבנע פּאַנטשאָשקעלעך" — האָסט פערטיגע גריפּע!... פאָלג מיך, קיילעשי, אנשטאָט געהען „דאָ ביאַליך לוזשעטשעק", גיי בעסער ריין „ביאַלע לוזשקע" אַריין.

האָט זי אויף מיר געעפנט איהר „מענאַפּאָן" גענומען מיך בעזינגען.

— דו אַלטע ווזשימאַטשקע! דו אָפּגעשלאָ[גענער] הושענא! ביזט א האָהן וואָס קריעהן! וואָס [האָ]סטו מיט דיר, וואָס? איך בין יונג און איך [וויל] „סקאָזשישטשען" פון לעבען — פערשטעהסט?

האָב איך קיין וואָרט נישט גערעדט, האָב א[נ]געצויגען דעם „ווייטשאַראָווע" אַנצוג אויף [] זעקעל צעבראָכענע אַלטע ביינער, האָב מיך אַ[ריינגע]שפּאַנט אין ווייסען העמד מיטן שטייפען גאָרס און אַוועק „דאָ ביאַליך לוזשעטשעק".

וואָס איז געווען דער סוף? דער סוף איז [] א גוטער: מיר האָבען ביידע זיך אוועקגעלייגט [אין] דער גריפּע, איך ליג אין איין בעט, און מיין [קיילע] אין צווייטען בעט. מיין קיילע ברענט פון היץ, [און] מיך וואַרפט ס׳קדחת. זי פייפט מיטן נאָרגעל, [און] איך קרעכץ ווי א האָהן. איצט האָט זי אויסגעפ[] דאָס אוידריגע: זיאַין אין „ביאַלע לוזשקע" און

— קרעכץ ווי א האָהן.

איצט איז מיר וואויל ווי די וועלט. איך וועל [א] שבת נישט דאַרפען אַרויפציהען דעם ווייטשאַראָ[ווע] אַנצוג און דאָס האַרטע לאַקשענבערט. כ׳וועל [נישט] דאַרפען זיצען און קאַפּען ערגיץ אויף א באַל „צעל דאָבראָטשינני". זונטאָג וועל איך נישט [דאַר]פען כאַליען אויף א קאָנצערט. מ׳וועט זי נישט „זאַפּראַשען", און זי וועט נישט „זאַפּראַשען". [זי] ליגט מיר איצט ווי א דראָף און ס׳וואַרפט מי[ך] קדחת, און איך לאַך פון דער וועלט...

דאָס אַלץ, רבותי האָב איך צו פערדאַנקען די פרעסט!...

דער פאעט פון א דור

צום יוביליי פון דוד איינהארן

פון ש. ניגער

דער פערבענקטער און פערטרויערטער אידי־
...ער פון פאר 1914 איז געווארען א פערביטער־
...ר סאטיריקער.
פון זיין שטילען פערחלומטען געזאנג איז קיין
... נישט געבליבען.
איינהארן האט זיינע ווייכע צערטליכע לידער
...ער אליין האט דערציילט געשענקט עפעס א פער־
...פ'טען פרינצעסין —
...ער בלאסער בת־מלכה, נאך וועלכער איך בענק
...און וועל זי קיינמאל נישט לעפינען...
...פאר דער וואס איך פלעג אין די זילבערנע נעכט
...די הארציגסטע מעשהלעך שפינען...
...האט ער זי געפינען אט די בלאסע בת־מלכה?
...האט זי אויפגעהערט זוכען. ער האט אויפגעהערט
...קען נאך איהר... עס איז געווארען אויס בענקש
... בכלל. אויס זיידענע טוליען, אויס בלויליכע שלייער
... אויס טרוימענדיגע בליקען און פערחלומטע אויג...
... עס איז אנגעשטאנען א וועלט נישט קיין פער־
...מטע נישט קיין פערשלייערטע; א וועלט א נאר
...ט, א ניכטערע — די נאך מלחמה וועלט...
...האט האט געפיהרט צו דער איבערקערעניש
... איינהארנס געמיט? דאס אויך. אבער נישט דאס
...ן.
...אינוויניג אין זיין איך, נישט נאר ארום איהם
... פארגעקומען א טיפע ענדערונג. און די אינווי־
...טע ענדערונג האט זיך אנגעהויבען נאך פריהער
... דער גרויסער אויסניכטערונג פון די נאך מלח־
... יאהרען. פריהער נאך האט ער פערלאזען זיין
...נגארטיג פריי ליד, דאס ליד וואס איז אפט אזוי
...ריבען געווארען אין פרייען פערז און וואס האט
... ערשטען מאל אפשר אין דער נייער יודישער פאר־
... איינגעפיהרט דעם אינדיווידועלען ריטם. איינ־
...ן אין איבערגעגאנגען צו דער שטייפער און
...ענגער פארם פון סאנעטען. אונטערן נאמען צו
...ודישער טאכטער האט ער זיי אין 1917 פערעפ־
...טליכט אין בוכפארם. און ער האט זיך דערווייי־
... אין זיי נישט פון זיין אריגינעלער פריהער
...ם, נאר אויך פון זיין איינגנארטיגער פריהער רא־
...טיק, דער ראמאנטיק פון „עמיץ" און עפעס"..
...אט זיך איהם פערגלוסט עפעס מעהר בעשטימטעס
... „עפיס" עס האט זיך אנגעהויבען אין איהם דער
...צעס פון פאעטישער שמים ענדערונג. דער ווייכער
...געלשער סיל איז פערשוואונדען דער פאעטיש
...ליכער קול האט געראפט קומען. און איינהארן
... זיך שוין מעהר נישט געפיעשטשעט מיט אזעל־
...ונגענטליכע שטימונגען ווי —
...אך, זיי, מיין געליבטע, א צארטע לעגענדע —
...פריכישופט מיין הארץ מיט א טרוימענדען בליק
... ווייט און געהיים און פערחלומט אזוי ווי
...אין פריהלינגס נעכט ווייסע די ברעגעס פון הימעל
... וואס ציהען, אזוי ווי זיי וואלטען בעהאלטען
...ן בלויליכען שלייער א גאלדענעם גליק...
... פון דער אומבעשטימטער יוגענד ראמאנטיק
... ער געוואלט איבערגעהן צו דער מעהר קלאר
... און מעהר רייפער — קלאסיק, דער איבערגאנג
... געווען א שווערער, א געמאטערטער. אין זיינע
... לידער („צו א יודישער טאכטער") איז נישט
...ען נישט די הארציגע תמימות, נישט די פריש־
... נישט די אריגינאליטעט פון זיינע יונגער־לי־

ריס. און די נייע שירים און די טעכניק געווען בעי־
סער די שפראך קלארער די טעמאטיק בעשטימטער
אויך רייכער; האך האבען זיי נישט געמאכט אזא
איינדרוק ווי זיין פריהערדיגע — אפט שטאמלדיגע
— פאעזיע. און זיי האט עפעס געפעהלט דאס איינ־
הארנישע „עפיס", דער איינהארנישער חן. פון די
שטילע געזאנגען איז געווארען עפיס א טומלדיגע
זינגעריי... און די, וואס זענען נישט בעקאנט מיט
די ערשטע 10 יאהר פון דוד איינהארנס שאפען, ווי־
סען נישט וואס פאר א פרישען פאעטישען טאן ער
האט ארויסגעבישופט פון דעם יודישען ווארט. ווי־
סען נישט, ווי ליב ער איז געווען דעם ליבהאבער
פונם יודישען ליד.

עס האט זיך איהם געחלומט ווען ער האט גע־
לייענט דוד איינהארן, אז —

> דארטען ווייט, דארטען ווייט, וואו עס דרימעלט דער וואלד
> אין א נעפעל פון מאטאווען זילבער—
> שטיל איז שאטען פערהילט
> פון אן אוראלטען בוים,
> אויפן פייכט ווייכען גראז, מיט א הארפע אין האנד
> מוז זיצען אן עלענדער זינגער
> און א ניגון פערטראכט וועבען שטיל וועבען שטיל
> אויף די סטרונעס מיט צערטליכע פינגער...

עס איז געווען עפיס א נאהענטקייט, אנ'אמתע
נשמה קרובה'שאפט צווישען דעם עלענדען זינגער
און דעם לעזער פון יענע צייט. דער זינגער האט דער
ציילט וועגען זיך אליין, אז —

> עס האט מיך פערכישופט דאס לאנד, וואו די זון קוקט ארויס דורך א נעפעל:
> דאס לאנד, וואו עס קומען קיין שטורעמס, נאר ווינטעלעך קייקלען זיך מיד;
> דאס לאנד וועלכעס בענקט אין א טרויער און האפט אין איהר (זיין) שטענדיגען צווייפעל;
> דאס לאנד וואו עס האט זיך געוועבט מיין פער־
> בענקטעס פערחלומטעס ליד.

דאס האזינע לאנד האט פערכישופט די גאנצע
יוגענד פון יענע יאהרען. זינט נאך דער רעוואלוציע
פון 1905 האט די יודישע יוגענד האט געקוקט דורך
א נעפעל געבענקט און טרויער און געהאפט אין איהר
שטענדיגען צווייפעל, און ווען זי האט געלייענט
ביי איינהארן, אז עמיץ האט זיך פערבענקט, איז זי
געווען זיכער אז זי איז גם דער עמיץ, וואס האט זיך
פערבענקט. און דארטען ווייט, וואו ס'דרימעלט דער
וואלד אין א נעפעל פון מאטאווען זילבער, איז זי
געזעסען מיט איהם שטיל אין א שאטען פערהילט
ביי אן אוראלטען בוים, און זיך צוגעהערט צום ני־
גון, וואס ער האט פערטראכט אויסגעשפילט אויף די
סטרונעס מיט צערטליכע פינגער.

דאס איז געווען דער ניגון פון אויפגעוואכטע
און נישט אויסגעלעבטע יוגענד כוחות. דער ניגון
פון והעהסט וואס איז געקומען גלייך נאכן פריהלינג
אהן א זומער אינמיטען...

דער חלום פון דער בת־מלכה איז צערונען גע־
ווארען טאך איידער מען האט בעוויזען זי גוט אנצו־
קוקען אין איהר פערנעפעלט געשטאלט — ווייט
און נסתרים און פערחלומט — האט איבערגעלאזט
נאך זיך טרויער, בענקעניש...

איינהארן האט אויסגעדריקט אין זיינע לידער
אט דעם טרויער און אט די בענקעניש.

ער האט געגעבען א ריטם און א פארם דער שטי־
מונג, וועלכע האט אנגעפיהלט שיר נישט די גאנצע
יודישע פראזע ריכטונג פון יענער עפאכע.

אינם שטעטעל, משיח'ס צייטען, מערי; פרץ'ס
נעשיכטען און עסעים פון יענע יאהרען; ה. ד. נאמ־
בערגס טעאטער שטיק „די משפחה" א. ווייטערס דראמעס; ז. י. אנכי'ס „ר' אבא"; בעל מח־
שבות'עס קריטיק — די און אנדערע פראזע ווערק
זענען געווען אזוי ווי א בעגלייטונגס כאר צום קדיש
יתום פון דוד איינהארן:

> געשטארבען דער לעצטער בעל תפילה...

איינינע פון די יונגערע פארשטעהערס פון דער
דאמאלסדיגער יודישער ליטעראטור האט דער דא־
זיגער יתום טאן דאס איבעריגע קדיש זאגען נישט צו
פריידיגנגעשטעלט. אויף זיי האט די פערבענקטע און
פערטרויערטע ראמאנטיק געמאכט דעם איינדרוק
פון עפיס א כוח וואס רייסט זיך, ווי איך האב זיך
דאן אויסגעדריקט פון הער טיף — און קאן זיך נישט
ארויסרייסען.

א גאנצער דור האט (צווישען 1904—1914) געטרא־
גען אין זיך די סתירה, וועלכע איז געווען כאראק־
טעריסטיש פאר איינהארנס פאעזיע פון יענער צייט,
דאס איז געווען די סתירה צווישען דער יוגענד בענק
שאפט וואס ציטערט ארויס, חייך און מילד, פון איינ־
הארנס שטילע געזאנגען און דעם טרויער פון על־
טער, וואס הויערט, ווי א נעפעל, איבער זיינע לידער
דעם טרויער, וואס האט געהערט אזוי ווי נישט איהם
דעם עטליכע און צוואנציג יעהריגען. נאר אימיצען
אנ'אנדערן אימיצען, וואס האט אפגעלעבט א לע־
בען איינם לאנג פון איבעריגע הארבסט.. די פראגע
איז געווען: ווי קומט צו איהם דעם יונגען, אט די
אלטקייט, אט די הארבסטיגקייט? ווי קומט צו אט
דעם קנאספ דאס האלב פערלאשענע גאלד פונם גע־
לען בלאט? דער ענטפער איז געווען, אז נישט זיין
איינענעם צער גיסט ער אויס אין זיינע לידער. נאר

> א צער פון טויזענט דורות ליגט אויף מיר
> די גרויסע פיין געשטעמפעלט האט מיין שטערן

דער צער פון טויזענט דורות — און פון זיין איי־
גענעם דור. זיין גאנצער דור האט, אזוי ווי ער, גע־
זאגט:

> מיין פאלק, עס געהערט מיין נשמה דיין טרויער

> אזוי ווי די שכינה אין שווארצער פערהילט,
> וועט זי אייביג זיצען מיט בענקשאפט דערפיהלט
> ביי דיר אויף דיין אלטען צעווארפענעם מויער

די בענקשאפט פון דער שכינה אין גלות, די
בענקשאפט פון דהרות א' פון א דור איז צונויפגע־
גאסען געווארען מיט איינהארנס אייגענער יוגענד
בענקשאפט.

איינהארן איז עלטער געווארען — און ער האט
נישט געוואלט און נישט געקאנט מעהר בלייבען דער
פאעט פון יוגענטליכער אומבעשטימטקייט און יו־
גענדליכער בענקעניש. ער איז עלטער געווארען און
די מלחמה האט איהם ווי א סך פון אונז, געמאכט
נישט בלויז עלטער נאר אלט — אלט און קאלט
און בייז.

זיין שטארקער סענטימענטאליזם איז איבערגע־
קעהרט געווארען אויף דער לינקער זייט און פון ראָ־
מאנטיק איז געווארען סאריזם, פון פערחלומטען און
פערבענקטען יא פערביטערטען ניין.

חורבות זענען דארט, וואו עס איז פריהער געווען
עפעס א מקדש מלך א פערכישופטער פאלאץ, און פון
דער בלאסער בת־מלכה איז געווארען א טראטעס־
קענהאפטע כימערע...

> דארט, ערגעץ ווייט, פאר טויזענט מייל אין צפון,
> איז שטיל, א קלאר חייבעלע געלאפען;
> א בלאסער הימעל האט אויף דעם גערוט —
> איצט זענען זיי געפאובט אין פלאם און בלוט.

דאס איז א ליד, וואס איינהארן האט געשריבען
אין 1915, באלד נאכן אנהויב פון דער וועלט מל־
חמה און עס איז א בעשרייבונג פון דער מעטאמאר־
פאזע וואס איז אין איהם אליין פארגעקומען. ער אַ־
ליין איז אין דעם ערשטען צעהנטליג יאהר פון זיין
ליטעראַרישען לעבען (1904־ 1914) געווען א קלאר
טייכעלע וואס איז שטיל געלאפען דערנאך האט עס
אנגעהויבען שטורעמען, און עס איז, ווי אלץ ארום
אונז, געפארבט געווארען אין פלאם און בלוט.....

„שווארץ רויט" האט געהייסען א זאמלונג „גע־
דאנקען און בילדער" וואס ער האט ארויסגעגעבען
ארום 1925...

לויט דעם גלייבען פון איינעם פון איינדיאנער
שבט האט יעדער מענש צוויי נשמה'ס: א ווייסע און
א רויטע. דוד איינהארן האט אזוי ווי נישט געוואלט
האבען ביידע נשמה'ס מיט אמאל האט ער פריהער
געטראגען אין זיך די „ווייסע נשמה דערנאך האט ער
זי פערביטען אויף דער „רויטער" אויס ווייסע בער
יאזקעלעך" אויס בלאסע בת־מלכה'ס. אויס בענק־
שאפט נאך א שטילען פערטרויערטען יודישען ני־
גון,, וואס זאל אין א חלום א ווייטען פערוויגען....
איינהארן האט גענומען רעדען הויך אויף קול, שריי־
ען, געוואלדעווען. איינהארן איז געווארען א קעמ־
פער געווארען אן איינזייטיגער, אבער א שארפער,
א שטידענדיגער פאמפלעטיסט...

שעצען מיר זיין טעמפעראמענט, זיין אגרעסיוו־
קייט, זיין מוט, זיין היציג פראטעסטירענדע שטים
אבער — לאמיר נישט פערגעסען זיינע „שטילע גע־
זאנגען" לאמיר זיך דערמאנען אן זיין — און אונזער
— יוגענד. לאמיר געדענקען די צייט, ווען ער איז נאך
געווען דער פאעט פון א דור.

יודישע דאקטוירים און מעדיקער

אין אויפשטאנד פון יאהר 1863

פון ד"ר ע. רינגעלבלום

— ו —

די פארשונגען איבער דעם אנטייל פון די יודען
...אויפשטאנד פון יאהר 1863 געפינען זיך נאך
...ן די ווינקעלעך. נאך דעם קליינעם ביכעלע פון דר.
...וויו, וועלכער האט געבראכט א פינטעל נעמען
...יודען בעטייליגטע אין אויפשטאנד, האט ד"ר
...צקי אין א ריהע ארטיקלען אויפגעקלערט טעווי־
...פרטים פון דעם יודישען אנטייל אין אויפשטאנד
...בעריבערט אונזערע ידיעות מיט נייע נעמען
...בעטייליגטע אין אויפשטאנד. אויך דער פער־
...פארבענער היסטאריקער ע. נ. פרענק האט אביסעל
...אנגעקלערט די בעציהונג פונם מארקגראף וויעלאָ־
...פאלסקי צו די יודען ערב דעם אויפשטאנד. א וויכ־
...ע בעדייטונג האט די ארבייט פון ד"ר נ. געלבער
...לבער האט אויפ'ן יסוד פון א רייכער געדרוקטער
...טעראטור, ווי אויך אויפ'ן סמך פון די פריווּטען
...די אויסלענדישע באטשאפטער אנגעשריבען אנ־
...וספּיהרלינע ארבייט אין דייטש א. נ.

Die Juden und der polnisch Aufstan[d]
1863 R. Löwit (Wien und Leipzig) 192[3]

...נישט געקוקט אויף די אלע און אנדערע ארבייר
...איז אבער נאך נישט פאראן קיין אויסשעפענ־
...ארבייט וועגען דעם יודישען אנטייל אין אויפ־
...שטאנד, וועגען דער עקאנאמישער לאגע ערב דעם
...אויפשטאנד, וועגען דער בעציהונג פון פערשידענע
...ישען פון יודען צום אויפשטאנד וכדומה. ממילא
...אויך שווער צו שרייבען וועגען די יודישע דאָק־
...טוירים און מעדיקער אין אויפשטאנד. כל זמן עס איז
... נישט געהעריג אויסגעפארשט די גאנצקייט פון
...דעם יודישען אנטייל אין אויפשטאנד איז נישט לייכט
... שרייבען וועגען די בעזונדערע טיילען. עס קאנען
...ריבער בלויז געמאכט ווערען אלגעמיינע בעמער־
...קונגען, אבער נישט קיין ערנסטע אויספיהרען.
ווי מיר וועלען ווייטער זעהן איז דער אנטייל פון
...יודישע דאקטוירים און מעדיקער אין דעם אויפ־
...שטאנד געווען זעהר אנ'אקטיווער. ווייטער ווערען
...געבראכט נעמען פון 24 דאקטוירים מעדיקער און
...פארמאצעוטען בשעת בכלל ווייסען מיר וועגען אנ־
... 200 פוילישע דאקטוירים בעטייליגטע אין אויפ־
...שטאנד. עס איז אונז נישט בעוואוסט ווי גרויס עס
... געווען דער פראצענט יודישע דאקטוירים צווי־
...שען דער אלגעמיינער צאהל דאקטוירים. דעריבער

איז אונז שווער צו זאגען צי אין 10 פראצענט יודי־
שע דאקטוירים פון דער אלגעמיינער צאהל א סך צו
ווייניג. מיר הויבט, אז די ציפער איז א גאנץ שיינע
און אז זי זאגט עדות וועגען שטארק פאטריאטישע
שטימונגען פון די יודישע דאקטוירים. חערביי דארף
דא בעמערקט ווערען, אז די ציפער איז נאך ווייט
נישט קיין אויסגעשעפטע. בשעת די פארשונגען אי־
בער דעם אנטייל פון די פוילישע דאקטוירים אין
אויפשטאנד זענען זעהר ווייט פאראויסגערוקט. —
די ליטעראטור אויף דעם געביט נעמט שוין ארום
א גאר היפשע צאהל פאזיציעס — איז די לאגע ביי
אונז נישט קיין געהויבענע. מיר געפינען זיך ערשט
ביים אנהויב פון די פארשונגען. עס וועט זיין אנ'עהר־
רען־חוב פון דעם ארגאניזירטען יודישען דאקטוירים
שטאנד צו זארגען דערפאר. אז מיר זאלען וואס גי־
כער ווייסען סיי נענויערע פרטים וועגען די דאזיגע
דאקטוירים, וואס זייערע נעמען זענען אונז בעקאנט,
סיי צונויפזאמלען ידיעות וועגען די דאזיגע דאקר
טוירים און מעדיקער, וועגען וועלכע מיר ווייסען דער־
ווייל גארנישט.

פון וואנען נעמט זיך די פאטריאטישע שטימונג
פון די יודישע סטודענטען? מיט וואס דערקלערט
זיך דאס גרויסע התלהבות די אומגעהויערע איבער־
געגעבענקייט וואס נעהמט ארום דעם רוב פון די יו־
דישע צוהערער פון דער „שקאלא גלובנא"? די יו־
דישע יוגענד האט דעמאלט געשעפט איהר בילדונג
אדער אין אלגעמיינע מלוכה'שע שולען אדער אין
דער ראבינער־שול. די דאזיגע שולען זענען געווען א
ציגעלער, וואו עס האבען זיך געשאפען פערשידענע
אומלעגאלע, פאטריאטישע קרייזען, און וועלכע עס
איז אריינגעצויגען געווארען אויך די יודישע יוגענד.
די יודישע יוגענד — שרייבט דר. שאצקי *) —

האט זיך שוין סאלידאריזירט מיט דער פוילישער,
וועלכע האט אונטערן איינפלוס פון דער מערב־אייר
ראפעאישער רעוואלוציע פון 1848 און שפעטער אויך
אונטערן איינפלוס פון דער איטאליענישער נאציאָ־
נאלער בעוועגונג, אנטעהויבען זיך צו ארגאניזירען
אין געהיימע קרייזלעך און ארויסגעשטעלט א פראג־
ראם פון א נאציאנאלער אסימילאציע פון די נישט־
פוילישע עלעמענטען אין לאנד". בכלל איז די פּאלאָ־
ניזאציע געווען א כאראקטעריסטישע דערשיינונג
פאר'ן אויפשטאנד. דער סאמע כאראקטעריסטישער
ביישפיל דאס זענען די דרשות פון דעם טעל־דרשן
פון דער „דייטשישער" סינאגאגע קראמשטיק אין
דער פוילישער שפראך. אין יאהר 1857 זענען בלויז
אין ווארשע געווען זעקס שולען אין דער פוילישער
שפראך פאר יודישע קינדער. אין יאהר 1858 האט
הרב בעריש מייזעלס איינגעפיהרט אין די שולען פון
דער ווארשעווער קהלה די פוילישע אונטעררינכטס־
שפראך. „עס איז נישטא קיין יודיש הויז, וואו מען
זאל נישט דערציהען קליינע קינדער מיט דער הילף
פון דער פוילישער שפראך *)" —

פאלאניזאציע איז אבער נישט געווען אלץ, די יו־
גענד האט פערבונדען מיט דער קענטניש פון פויליש
דאס אריינדרינגען אין דער וועלט פון אידעען, וואס
האבען בעהערשט די דעמאלסטיגע פוילישע יוגענד.
די ראמאנטישע חלומות, וואס זענען טעשפייזט גע־
ווארען דורך דער עוואלוציאנער - ראמאנטישער לי־
טעראטור — האבען טיף אריינגעדרונגען אין די
נשמות פון דער יוגענד. אין דעם פרט האט עקזיס־
טירט א טיפער חלוק צווישען דעם אלטען דור און
דעם יונגען. „דער עלטערער דור — שרייבט שאצקי
— פון די „אויפגעקלערטע" האט געקוקט קרום אויף
דער יוגענד, וואס האט זיך גרופירט אין די קרייז־

לעך פון זעלבסטבילדונג. זיי, די עלטערע, האבען גע־
וואלט נאר קענען די פוילישע שפראך — און זענען
ווייטער נישט געגאנגען, בעת די יונגע האבען פער־
לאנגט אז די יודען זאלען זיין בעקאנט נישט נאר
מיט דער שפראך נאר אויך מיט די נאציאנאלע־ראָ־
מאנטישע אינהאלטען פון פוילישען פאלק, זיי האָ־
בען געטענהט, אז די יודען דארפען זיך ביהעפטען
מיט דעם מארטירערישען עבר פון פוילען".

אויף די יודישע יוגענד, בפרט די אקאדעמישע,
האט זיך אזוי בעהאפטען מיטן אויפשטאנד, דארפען
מיר די סיבה זוכען אויך אין דער דערציהונג, וועל־
כע דער גרעסטער טייל פון זיי האט בעקומען אין דער
בעקאנטער ראבינער־שול. די דאזיגע שול האט עקזי־
סטירט פון יאהר 1826 ביז צום יאהר 1863. זי איז
פערמאכט געווארען מיטן מאמענט ווען זי האט דער־
פיהלט איהר אויסגאבע פון דערציהען... קעמפער
פארן אויפשטאנד. איך האב נישט קיין סטאטיסטישע
אויסרעכענונגען, אבער לויט די ידיעות, וועלכע עס
האט זיך מיר איינגעגעבען אויפצוזאמלען, איז דער
רוב יודישע סטודענטען בעטייליגטע אין אויפ־
שטאנד, ארהיגעגאנגען די ראבינער־שול. עס איז
פאראן אנ'ארבייט פון א. סאוויצקי, וועגען דער רא־
בינער־שול אין ווארשע. פון דער דאזיגער ארבייט
קאנען מיר אבער נישט דרינגען, וואס פאר א גייסט
עס האט אין איהר געהערשט, די ראבינער שול, וואס
איז געווען בעריהמט דערמיט, וואס אין משך פון
דער גאנצער צייט פון איהר עקזיסטענץ האט זי נישט
ארויסגעגעבען קיין איין ראבינער, איז געווען א
גייסט פון אסימילאציע. איבער דער דאזיגער שול
האט געשוועבט דער גייסט פון אנטאני אייזענבוים
איינעם פון די ערשטסטע און פייערדיגסטע אסימי־
לאטארען. אויך די פערזאן פון יעקב טוגענדהאלד,
איינעם פון די אייפריגסטע פוילישע פאטריאטען,
וואס האט געשפילט א זעהר גרויסע ראל בשעתן אויפ־
שטאנד פון יאהר 1831. האט מסתמא געווירקט אויף
זיינע תלמידים הגם טוגענדהאלד איז נאכן אויפ־
געווארען אנ'אנהענגער פון רוסלאנד.

די אויבינע בעמערקונגען זענען נויטיג געווען,
כדי מיר זאלען פערשטעהן פון וואנען עס האט זיך
גענומען אזא אקטיווע ראל פון דער יודישער אקאדע־
מישער יוגענד אין דעם אויפשטאנד.

*) דר. י. שאצקי: יודען אין דעם פוילישען אויפ־
שטאנד, היסטארישע שריפטען פון וויא, ב. 1.

*) די פאקטען זענען ארויסגענומען געווארען
פון דר. שאצקיס דערמאנטען ארטיקעל.

אַ כשר פערדינטע ירושה

(דערציילונג) ● נאָכן פראַנצויזישן ● פון נ. פּערלמאַן

מאַרק קאַרפּער איז געווען אַ שטאָטישער אינספּעקטאָר פון מאָס־און־וואָג. און עס מאַכט קיין וואונדער ניישט, וואָס ער האָט געקוקט אויף אַלץ און אַלעמען מיט אויגען פול פעראַכט. און אַ מענש, וואָס לעבט אָפּ אַ לעבען־לאַנג, גלויבענדיג אַז אַ געוויכט פון אַ פונט וועגט יושט קיין פונט, אַז אַ כלי פון אַ קוואָרט האַלט נישט אין זיך קיין קוואָרט — פאַר אַזאַ מענשען איז עס גאַנץ נאַטירליך צו עפענען זיין ווייבס פּאָסט, בפרט נאָך ווען די פּאָסט בעשטייט פון אַ פערזענליכען בריוועל. נישט פון אַהמשולדיגע, געדרוקטע אַנאָנסען, רעקלאַמעס אָדער פּרייז־ליסטען.

דאָס בריוועל איז געקומען פון דעם אַדוואָקאַט אַרנאָלד דאָס. עס איז געווען אַ קורץ בריוועל. דער אַדוואָקאַט האָט פשוט איינגעלאַדען קאַרפּערס פרוי, פלאָרענס, צו קומען צו איהם אויף אַ בעראַטונג וועגען דער ירושה, וואָס דער ערשט־נישט־לאַנג פערשטאָרבענער פעליקס באַנאַר האָט איהר איבערגעלאָזען.

קאַרפּער האָט פריהער קיינמאָל נישט געהערט רעדען פון אָט דעם פעליקס באַנאַר, אָבער כמעט אין יעדער פאַמיליע פערוואַלגערן זיך זו, בעוואוסט, ווייטע קרובים, וואָס מען הערט גאָר פון זיי, ווען זיי פערלאָזען די לעבעדיגע וועלט.

קאַרפּער איז אַרויף די פיר שטאָק און איז אַריין צו זיך אין הויז, אַ ביסעל מעהר פערסאַפּעט ווי געווענליך, מחמת דאָס מאָל איז ער געגאַנגען שנעלער ווי געוועהנליך, צו צוויי־דריי שטיגען אויף אַ מאָל, שוין ביים שוועל האָט ער אויסגערופען: „פלאָרענס”! — און ער האָט דערלאַנגט זיין פרוי דאָס בריוועל.

פלאָרענס איז געווען דיק און בלאָנד. זי איז אַ מאָל געווען אַ שעהנע, אַזוי האָט געמיינט אַז זי איז נאָך איצט אויך שעהן, דאָס האָט איהר געהאָלפען צו עלטערען זיך אין גוטען מוט, אָהן ביטערקייט.

זי איז דורכגעלאָפען מיט די אויגען דאָס בריוועל. דערנאָך האָט זי זיך אַרונטערגעלאָזט אין אַ ווייכע שטוהל און איינגעפּלאַצט אין אַ שטראָם טרעהרען. קאַרפּער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טראַכטען פון אַזאַ פלוצלינגדיגען אויסברוך פון טרויער, און ער האָט אַ פרעג געטאָן:

— ווער איז ער עס געווען, אָט דער באַנאַר. — האָסט מיר קיינמאָל גאָרנישט געזאָגט וועגען איהם.

קאַרפּער איז באַלד געבליבען שטעהן, אינגאַנצען אַ צעטומעלטער, ווען ער האָט דערזעהן ווי זיין פרוי נעהמט זיך ברעכען די הענט אין פערצווייפלונג. נאָך אַלץ וויינענדיג אויפן קול האָט זי אַרויסגעזאָגט דורך די טרעהרען:

— פערגיב מיר, מאַרק... איך בין זיך שולדיג געגען דיר...

קאַרפּער האָט איינגעזעהן אַז מען מוז דאָ מאַכען אַ גרינדליכע אינספּעקציע. און ער האָט זיך גלייך אַ נעהם געטאָן דערצו מיט דער טעכטיגקייט פון אַ פאַכמאַן.

אין פופצעהן מינוטען אַרום האָט ער שוין אַלץ געוואוסט. אַז פלאָרענס האָט אַריבער צוואַנציג יאָהר געפיהרט אַ ליבע מיט אָט דעם באַנאַר. און ער, קאַרפּער, דער געניטער אינספּעקטאָר פון וואָג־און־מאָס האָט קיינמאָל גאָרנישט פערדעכטיגט („אַ שעהנער אינספּעקטאָר בין איך!” — האָט ער אַ טראַכט געטאָן). און ווען באַנאַר וואָלט נישט געווען אַזוי טיפּש אויסגעהיט מיט זיין צוואה און נישט געמאַכט זיין געליבטע פון צוואַנציג יאָהר פאַר זיין איינציגע יורש'טע, וואָלט ער נאָך ביז איצט גאָרנישט געוואוסט. ער איז עטליכע מינוטען אָפּגעשטאַנען אַ פערשטיינערטער איבער זיין לעבענס־בעגלייטערין.

זי האָט איצט מעהר נישט געוויינט נאָר געשלוכצט, געצויגען מיט דער נאָז און געוואַרט צו זעהן וואָס דאָ וועט באַלד געשעהן.

דערווייל איז אָבער גאָר גאָרנישט געשעהן. דער מאַן האָט גאָר געוואָלט וויסען אַביסעל מעהר פון אָט דעם משיקאַווען באַנאַר: אַ מענש זאָל גאַנצע צוואַנציג יאָהר זיך האַלטען מיט איין געליבטער! און מיט וועמען נאָך? מיט זיין פלאָרענס! עס זיינען פאַראַן מאָדנע פערשוינען אויף דער וועלט.

— איז ער געווען רייך? — האָט קאַרפּער ווייטער אויסגעפרעגט זיין פרוי פלאָרענס.

פלאָרענס האָט געגעבען אַ האַסטיגען שאָקעל אויף „יאָ”.

— זעהר רייך?

נאָך אַ שאָקעל מיטן קאָפּ.

— נו, נו, און די ירושה? וויפיל רעכענסטו, מוז זי בעטרעפען?

— געוויס וויים איך נישט, — האָט פלאָרענס אַרויסגעזאָגט מיט אַ געבראָכענער שטימע! — איך וויים נאָר אַז מען האָט איהם געשאַצט אין די שווערע טויזענדער.

די פיס האָבען זיך קאַרפּערן שיער נישט אונטערגעהאַקט ווען ער האָט דערהערט אַזוי רייך. ער האָט זיך צוגעזעצט לעבען זיין פרוי. ביידע זענען לאַנג געבליבען זיצען אַזוי, פערזונקען אין אַנגעצויגענעם שווערען שווייגען.

* * *

אויף מאָרגען, ווען קאַרפּער איז פאַרטיג געוואָרען מיט זיין אַרבייט, איז ער מיטגעגאַנגען מיט זיין פרוי צום אַדוואָקאַט. דער אַדוואָקאַט האָט בעשטעטיגט, אַז דער פערשטאָרבענער פעליקס באַנאַר האָט אין זיין צוואה בעצייכענט פלאָרענס קאַרפּער פאַר דער איינציגער יורשטע פון זיין גאַנצען פערמעגען. אַוודאי זענען די ירושה־שטייערן וואָס מען מוז צאָהלען רעגירונג, זעהר הויך. דאָך וועט אויף דער יורשטעס חלק אויסקומען אַ גאַנץ היבשע סומע. ער פעס אַרום זיבעציג אַכציג טויזענד דאָלאַר.

— איך מוז אייך נאָך ערקלערען, — האָט דער אַדוואָקאַט פערענדיגט — אַז אייער מאַנס צושטימונג איז דאָ אַבסאָלוט נייטיג. דאָס איז אַן אויסדריקליכער פּונקט אין דער צוואה. דאָס איז געווען דעם פערשטאָרבענעם'ס בעסטער ווילען.

— דאָס איז גאַנץ נאַטירליך, — האָט קאַרפּער זיך געאיילט צו זאָגען.

ער האָט זיך געהאַלטען קאַלט, מיט שטייפער ווירדיגקייט, מען האָט געקאָנט מיינען, אַז ער איז געווען אין טרויער. פלאָרענס איז געווען געצאַמט, צודריקט, פערשלאָסען אין זיך.

אויפן וועג אַהיים האָט קאַרפּער געהאַלטען פאַר זיין פאַלשע פרוי אַ קורצע, אָבער זעהר פייערליכע רעדע:

— פלאָרענס, — האָט ער געזאָגט — וועסט קיין מאָל נישט הערען פון מיר קיין שלעכט וואָרט. די פערגאַנגענהייט איז טויט פאַר מיר. איך וויים, אַז דו פיהלסט זיך שולדיג, און דיין געוויסען גיט דיר נישט קיין רוה. און דערפאַר מאַכט וועל איך דיר קיינמאָל נישט דערמאָנען מיט מיינע פאָרוואָרפען. מיר וועלען קויפען אַ הייז ערגעץ אין אַ שעהנער שטאָט און מיר וועלען קיין מאָל מעהר נישט אַרויס ברענגען קיין זאַך אויף די ליפּען... דו פערשטייסט, וואָס איך מיין... קיינמאָל נישט...

פלאָרענס האָט איהם אָנגעקוקט מיט אַ בליק פון אַ געשלאָגענעם הונט.

— מאַרק, ביזט אַ גוטער מענש — האָט זי געזאָגט — איך בין דיך נישט ווערט...

זיי זענען נאָר וואָס געווען אַריין צו זיך אין הויז, און ערשט האָט דאָס טיר־גלעקעל גענומען קלינגען, אַ הויכער, דינער מאַן, אָנגעטאָן פון קאָפּ ביז די פיס אין שוואַרצען, האָט זיך פאָרגעשטעלט:

— מיין נאָמען איז פראַנק באַנאַר.

די דריי מענשען, שטעהענדיג אין קאָרידאָר ביי דער טיר, האָבען זיך איבערגעקוקט מיט צעמישטע, נישט פערשטעהענדיגע בליקען, קאַרפּער האָט זיך בערעכענט אַז עס וועט זיין גלייכער און שעהנער צו בעזייטיגען זיין פרוי, און ער האָט אַ זאָג געטאָן:

— פלאָרענס, לאָז מיך מיט הערר באַנאַר.

פלאָרענס האָט זיך שטיל אַרויסגעשאַרט, קאַרפּער האָט אַריינגעפיהרט דעם גאַסט אין זאַל, האָט איהם אָנגעבאָטען אַ שטוהל, און זיך אליין אויך אַוועקגעזעצט.

— איך בין גרייט אייך צו הערען. — האָט ער געזאָגט.

— מיין הער — האָט באַנאַר גערוהיג געזאָגט, — שטויסט איהר זיך דען נישט אָן צוליב וואָס איך בין געקומען צו אייך?

— ניין, איך הויב גאָרנישט אָן צו וויסען.

— איך בין פעליקס באַנאַרס אַ פּלימעניק, זיין איינציגער נאַטירליכער יורש.

— וואָס?...

קאַרפּער האָט אין דעם איינעם וואָרט אַריינגעלעגט אַזוי פיל תמהוואַטע פערוואונדערונג, אַזוי פיל פייניגע איראָניע, אַז באַנאַר האָט, קענטיג, זיך דערפיהלט שטאַרק געטראָפען:

— יאָ, יאָ, אַזוי איז עס, מיין הער, — האָט ער לעבעדיג אָפּגעענטפערט, — איך האָב שטענדיג גערעכענט אויף מיין פעטערס פערמעגען, צום סוף האָט ער אונז אַזוי מיאוס אָפּגענאַרט.

קאַרפּער האָט איהם אָפּגעמאַסטען מיט אַ שטרענגען בליק:

— מיין הער, האָט ער געזאָגט, — פאָרזיכטיג, ווי איהר רעדט וועגען אייער פערשטאָרבענעם פעטער. איך קאָן דאָס אין הויז ביי מיר נישט דערלאָזען.

אָבער באַנאַר האָט גלייך אַרויסגעפּלאַצט:

— איך וואָלט וועלען אייך זעהן אויף מיין פּלאַץ... די צוואה איז אומאָראַליש איך וועל זי בעקעמפען מיט אַלע מיינע כוחות. איך וועל ערקלערען פאַרן געריכט וואָס פאַר אַ מיטלען די יורשטע האָט אָנגעווענדעט אַליף צו בעוועגען מיין פעטער צו שרייבען די צוואה... מען קאָן נישט זאָגען, זעהר שעהנע מיטלען...

— מיין הער, האָט קאַרפּער געזאָגט — איך פערוועהר אייך צו בעליידיגען מיין פרוי, קיינער האָט נאָך קיינמאָל נישט געוואַגט צו צווייפלען אין איהר ערהליכקייט. אין איהר געטריישאַפט, דער פערשטאָרבענער באַנאַר האָט אַריבער צוואַנציג יאָהר געוואוסט ווי אַזוי צו שעצען איהרע מעלות... איך מיין, איהר ריין האַרץ, איהר קינדערישע אָפענהאַרציגקייט... און ער האָט זי בעלוינט ווי זי איז עס ווערט געווען — און ווייטער גאָרנישט!

פראַנק באַנאַר איז איצט אינגאַנצען אַרויס פון די כלים.

— איהר, איהר, דער מאַן, — האָט ער גענומען שרייען — רעדט עס גאָר אַזוינע רייד?

— יאָ, איך, דער מאַן!...

— עס איז טאַקע זעהר שעהן פון אייך... איך וויים איך שוין נישט ווער פון אייך ביידען איז מעהר שולדיג.

— מיין געוויסען איז, דאַנקען גאָט ריין, — האָט קאַרפּער אָפּגעענטפערט — און איך קאָן יעדען איינעם קוקען גלייך אין די אויגען! אָבער זאָגט מיר נאָך, צוליב דעם זענט איהר דאָס אַריבערגעטרעטען די שוועל פון מיין וואוינונג, אַז איהר זאָלט מיך בעליידיגען?

— ניין, נישט צוליב דעם, — האָט באַנאַר געענטפערט שוין אַ ביסעל ווייכער, — איך בין געקומען אייך פאָרשלאָגען, אַז מיר זאָלען זיך אויסגלייכען אויף פריידליכען אופן.

— וואָס מיינט איהר?

גאַנץ פשוט. אנשטאַט צו גיהען זיך לאָזען אין געריכט לאָמיר זיך צעטיילען מיט דער ירושה גלייך אויף גלייך. וואָס זאָגט איהר?

קאַרפּער האָט אויפגעהויבען די הענט צום הימעל און אויסגעשרויען מיט האַרץ:

— און דאָס הייסט ביי אייך זיך אויסגלייכען אויף אַ פריינדליכען אופן? איך האָב 70 טויזענד דאָלאַר אין קעשענע וואָלט איהר מיך בערויבען אויף 35 טויזענט? דאָס איז אומגעהערט!

— אָבער, הערט, לאָמיר...

— גאָרנישט מיין הער, גאָרנישט, — האָט קאַרפּער איהם איבערגעשלאָגען — קיין טראַנסאַקציעס נישט... איך וועל זיך נישט לאָזען בעשווינדלען... נאָך אַל... מען וואָס פאַר אַ רעכט האָט איהר אויפען געלד? איהר אַמאָל געקומען געזאָגט ווערען וואָס אייער פעטער מאַכט? האָט איהר איהם אַמאָל געשריבען אַ בריוועל?

יאָ איך האָב שטענדיג געשיקט דעם טאָג פון זיין געבורטסטאָג, און איך האָב איהם געשיקט אַ טעלעגראַמע.

— דאָס איז טאַקע זעהר שעהן פון אייך. מיר אָבער האָבען איהם געשיקט יעדען טאָג, האָבען איהם קיינמאָל נישט אַרויסגעלאָזט פון געדאַנק; האָבען איהם אַרומגערינגעלט מיט ליבע, מיט וואַרימקייט מיט פריינדשאַפט ביז דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען. עס איז נאָר צום לאַכען פון אייער מאָראַל. עס איז פערהאַן אַ גרויסמוטיגקייט, און אָפּגעווענדעטקייט וואָס איז העכער פון יעדער מאָראַל, איהר האָט מיר נאָר וואָס געהאָט געזאָגט: איך וואָלט וועלען אייך זעהען אויף מיין פּלאַץ. שטעלט איהר זיך פאַר אין מיין פּלאַץ, מיין הער, מאַכט, זייט מוחל, אליין, אַ פאַרגלייך צווישען מיר און אייך... אייער רעכט אויף דער ירושה? איהר זענט נישט מעהר ווי אַ פּלימעניק, אַ פּלימעניק וואָס דער פערשטאָרבענער פעטער אייער האָט זיך געשעמט מיט אייך. — געהט, געהט שוין פון דאַנען קערט זיך אום צו אייער פרוי און קינדער און שלאָגט זיך אַרויס פון קאָפּ די ירושה...

ער האָט איהם אַריינגעשפּאַרט דעם קאַפּעליוש אין דער האַנט אַריין און כמעט אַרויסגעשטופּט אין דרויסען אַרויס.

— איהר מעגט זיך שעהמען אין אייער ווייב האַלז! — האָט באַנאַר שוין געזאָגט ביי דער טיר.

— איהר זאָגט נאָך מיט מיר נישט פאַרטיג. עס איז נאָך פאַראַן אַ גערעכטיגקייט אויף דער וועלט.

די טיר האָט זיך פערהאַקט מיט אַ קלאַפּ פאַר פראַנק באַנאַרס נאָז. קאַרפּער האָט געטראָפען פלאָרענס ווי הינטער זיך. זי האָט געקאָכט פון טרויער און רעגונג. זי האָט געשפּענט ביז די אוערעס, דער מאַן האָט מיט איבערעם זיך אַריינגעוואָרפען אין זיי, און די צוויי גרויסמוטיגע נשמות האָבען זיך צוזאַמען געשלאָסען אין אַ לאַנגען קוש.

עטליכע געדאַנקען צו דער עפּידעמיע פון גריפּע

פון ד"ר מ. וואָלפסאָן

די עפּידעמיע פון גריפּע, וועלכע אונזער שטאָט לעבט איצט איבער, און די שנעלקייט מיט וועלכע זי פערשפּרייט זיך צווישען דער בעפעלקערונג, בעווייזט אַמבעסטען, אַז מיר האָבען דאָ צו טון מיט אַ קראַנקהייט, וואָס איהר אַנשטעקונגס־קראַפט איז זעהר שטאַרק.

בעטראַכטענדיג אַפילו אויבערפלעכליך דעם וועג ווי אַזוי די קראַנקהייט פערשפּרייט זיך, זעהען מיר, אַז פון דעם קראַנקען געהט דער גיפט אַריבער אַמ שנעלסטען אויף די מענשען, וואָס געפינען זיך אין זיין נאָהענטסטער סביבה. מ'קאָן צ. ב. אָננעהמען אַלס אַ כלל, אַז ווען אין אַ פאַמיליע ווערט דער מאַן קראַנק וועט שוין די פרוי אויך געוויס נישט אַרויסגעהן און פערקעהרט אויך.

אויב די בעטלעך פון די קינדער שטעהען נישט ווייט פון די עלטערן, וועלען זיי אויך מוזען די קראַנקהייט מיטמאַכען. דאָרט ווי די פאַמיליע בעשטעהט פון עטליכע מיטגלידער, העננט אָפּ די פערשפּרייטונגס־קראַפט פון דער קראַנקהייט פון דעם צי די גאַנצע פאַמיליע געפינט זיך אין איין צימער אָדער אין עטליכע, און וואָס ענגער מען וואוינט, אַזוי שנעלער און לייכטער פערשפּרייט זיך די קראַנקהייט.

בעקענענדיג זיך מיט דעם כלל מוזען מיר צום בעדויערן פעסטשטעלען, אַז אַ גרויסען טייל פון דער בעפעלקערונג פון אונזער שטאָט איז דער קאַמף מיט דער קראַנקהייט זעהר שווער. צום גליק מוזען מיר אָבער פעסטשטעלען, אַז די איצטיגע עפּידעמיע איז אין אַלגעמיין נישט קיין שווערע לויט דעם פערלויף, און קיין געפעהרליכע קאָמפּליקאַציעס טרעפען זיך אין אַלגעמיין נישט אָן.

האָבענדיג צו טון מיט אַזאַ שטאַרק אַנשטעקענדיגע קראַנקהייט און אַנערקענענדיג, אַז פאַר אַ געוויסען טייל פון דער בעפעלקערונג איז דאָס קראַנק ווערען לײַדער אומפערמיידליך, קאָנען מיר דאָך פון דער אַנדערער זייט זיכער זיין, אַז ביים אָפּהיטען געוויסע פאָרבייגענדע מיטלען קאָן מען דאָך די קראַנקהייט אויסמיידען. וועגען עטליכע פון די דאָזיגע מיטלען וויל איך דאָ געבען די געעהרטע לעזער איינינע פּראַקטישע אָנווייזונגען.

ווי מיר האָבען געזעהן איז די ענגשאַפט פון דער וואוינונג איינע פון די הויפּטמאָמענטען, וואָס זענען גורם די פערשפּרייטונג פון דער קראַנקהייט, נישט אַז מעטום זענען אָבער די וואוינונגס־בעדינגונגען אַזוי שלעכט, נאָר די מענשען מאַכען זיי אַליין, אַזוי צו זאָגען, שלעכט. עס זענען דאָ צ. ב. פאַמיליעס, וואָס וואוינען אין צוויי אָדער דריי צימערן, נאָר צוליב זעהר שלעכט פערשטאַנענער שפּאָרזאַמקייט קאָנצענטרירט זיך בפרט אין ווינטער־צייט די גאַנצע פאַמיליע אין איין צימער און די איבעריגע ווערען נישט בעהייצט, אָדער אין פיל וואוינונגען ווערען די קאָרידאָרען נישט בעהייצט. ווען אין אַזאַ פאַמיליע ווערט עמיצער קראַנק, זענען די איבריגע מיטגלידער אויסגעזעצט אַ דאָפּעלטער געפאַהר. פון איין זייט געפינען זיי זיך אין דער פּראָוויזאָרישער אַטמאָספער פון גריפּע, פון דער אַנדערער זייט אַרויסגעהענדיג פון דעם שטאַרק אָנגעהייצטען צימער אין דעם שטנות'דיגען, וואָס איז גאָרנישט געהייצט — שוואַכען זיי דערמיט אָפּ זייער אָרגאַניזם און ווערען זעהר עמפּפינדליך פאַר דער קראַנקהייט. עס איז אַלזאָ ראַטזאַם, אַז אין די וואוינונגען זאָלען אַלע צימערן זיין געהייצט גלייכמעסיג, אויך דער קאָרידאָר דאַרף זיין געהייצט און די טירען פון איין צימער אין צווייטען זאָלען זיין אָפען, כדי אין דער גאַנצער וואוינונג זאָל זיין אַ גלייכע טעמפּעראַטור.

נאַטירליך מוזען אַלע צימערן ווערען אָפט געליפטערט און מען דאַרף זיך נישט שרעקען עטליכע מאָל אין טאָג צו עפענען די פענסטער אַפילו אין דעם צימער, וואו דער קראַנקער ליגט. דאָס ליפטערן פון דעם צימער וואו דער קראַנקער ליגט, האָט אַ קאָלאָסאַלע בעדייטונג סיי פאַר דעם קראַנקען אַליין, סיי פאַר זיין אומגעבונג, ווייל די באַקטעריען פון דער גריפּע ווערען זעהר לייכט פערניכטעט ביי דער בעריהרונג מיט פרישער לופט און זונען־שטראַהלען.

מיר האָבען דאָ אָנגעוויזען דעם ערשטען און וויכטיגסטען פּונקט פון די מיטלען, וועלכע העלפען אונז אויסצומיידען די נישט געוואונשענע קראַנקהייט. דער צווייטער פּרינציפּ וואָלט געווען, אַז מען דאַרף זיך בעמיהען אויסמיידען אונמיטעלבאַרע בעריהרונג מיט קראַנקע, עס איז פון דעם נישט געדרונגען, אַז אַ גריפּע־קראַנקען דאַרף מען אויסמיידען ווי פערפעסטעטען. מען דאַרף ערשטענס נישט קומען גאַנץ נאָהענט צום קראַנקען און דער עיקר איז, נישט בלייבען ביים קראַנקען אַ לענגערע צייט. נאַטירליך דאָס דירעקטע אָנריהרען זיך אין דעם קראַנקען און בענוצען די כלים, וואָס דער קראַנקער האָט בענוצט איז געוויס נישט נויטיג.

אויסער די דאָזיגע ספּעציעלע אָפּהיטונגס־מיטלען, וועלכע מ'דאַרף אָנווענדען ווען מען וויל אויסמיידען די קראַנקהייט, מוז מען געדענקען, סיי ביי יעדער קראַנקהייט און סיי ביי דער גריפּע, אַז נישט יעדער מענש, וועלכער האָט די מעגליכקייט זיך אָנצושטעקען, מוז טאַקע קראַנק ווערען. עס זענען דאָ אַ סך מענשען וואָס האָבען אין זיך אַריינגענומען די באַקטעריעס פון דער קראַנקהייט און זענען נישט קראַנק געוואָרען. דאָס העננט אָפּ פון דעם, צי דער אָרגאַניזם פון מענשען איז איבערהויפּט געזונט און צי איז ער נישט אָפּגעשוואַכט דורך אַנדערע קראַנקהייטען אָדער דורך נישט רעגולערען לעבען. דערביי טאָר מען נישט פערגעסען, בפרט אין אַ צייט פון אַ עפּידעמיע, וועגען די אַלגעמיינע כללים פון היגיענע, ריינקייט, נאָרמאַלע ערנעהרונג, גענוג בעוועגונגען אויף פרישע לופט א. אז. וו.

קורצער פרייטאג און שבת הגדול

שבת הגדול: איהר האָט געהערט, פאניע קורצער פרייטאָג, או מאָרגען ,שבת, וועט היטלער האלטען אַ רעדע אלס ענטפער אויף בלום׳ס רעדע?

קורצער פרייטאָג: וואָס וועט ער זאָגען?

שבת הגדול: ער וועט אזוי זאָגען: „כדי צו פארהיטען פון א וועלט־קריג, בין איך גרייט צו רעזיגנירען פון מאראקא — אויב מ׳וועט מיר געבען אנדערע אפריקאַנ׳ישע קאָלאָניעס.“

ביידע גלויבען אין משיח׳ן?

גאַסט (צום קעלנער) פאַניע אַדאָלפיע, איהר גלויבט אין משיח׳ן?

קעלנער: אידאי גלויב איך, יעדע רגע קען ער קומען.

גאַסט: אויב אַזוי, טאָ גיט מיר שנעלער א גלאָז טיי מיט צוויי קעז־טשאַסטעס.

זיי זענען גערעכט...

לויט ווי די צייטונגען שרייבען, זאָל דער רעדאַקטאָר פון אנטיסעמיטישען בלעטעל „יוטראָ“, שטאַמען פון יודען, אויב דאָס זאָל זיין אמת, זענען שוין די אַנטיסעמיטען אַביסעל גערעכט דער־מיט וואָס זיי יטענה׳ען, או אלדאָסבייז שטאמט פון יודען...

פלוידערזאַק.

נישט זי

בעל־הבית׳טע (רופט די דינסט): סטאַשאַ!! סטאַשאַ!! וואָס זענען עס פאַראַ געוואלדען אין דער קיך?

דינסט: דער בריף־טרעגער האָט מיך געוואָלט קושען.

פרוי: נו, האָסטו געמאַכט אזעלכע געוואַלדען?

דינסט: נישט איך — נאר דער קויהלען־טרעגער.

אוי, דאס פאמיליען־לעבען!...

פאר דער חתונה, זיצט דאָס פּאָרעל און שמו־עסען וועגען זייער צוקונפטיגען פאַמיליען־לעבען, זאָגט זי:

— אז איך וועל זיין דיין ווייב, וועל איך דיר מוזען צערייסען די שקאַרפּעטקעס, און קאָכען פאר דיר...

— און איך וועל דאָס מוזען עסען... — האָט ער מיט א זיפץ געענטפערט.

א קרבן פון דער גריפּע...

דער דאקטאר זוכט נאך קרבנות

אַ היגער דאָקטאָר איז ארויסגערופען גע־וואָרען 3 ביינאכט צו א היגען פאַבריקאנט, נאָכ׳ן אונטערזוכען, פרעגט דער דאָקטאָר דעם קראנקען:

— אַ צוואה האָט איהר שוין געשריבען?

— ניין — האָט דער קראנקער מיט שרעק גע־ענטפערט — איך בין טאַקע אזוי געפעהרליך?

— שיקט שוין נאך א רעדנט און נאָך אייערע קרובים, פריינד, שוועסטערן און ברידער!!

— פאַניע דאָקטאָרשע, איהר האַלט, אז איך האַלט ביים שטארבען? — האָט דער פאציענט מיט א געבראָכענע שטימע געפרעגט.

ניין, אייך איז גארנישט, איהר האָט א לייכטע גריפּעלע, איך וויל נאר נישט זיין דער איינציגער אידיאָט, וואָס איהר האָט אומנויטיג דריי א זייגער ביינאכט ארויסגעשלעפּט פון בעט!!

א גט־סצענע

אין לאדזער בית-דין־שטיבעל

רב (צום עדות) דו ביזט געווען ביי דער אַוואַנ־טורע פון אָנהויב אָן?

עדות: יאָ.

רב: ווען האָט זיך דאָס אָנגעהויבען?

עדות: מיט צעהן יאָהר צוריק.

רב: וואָס רעדסטו? ביזט חסר דעה?!

עדות: ניין, רבי, איך בין נישט חסר דעה, איך ווייס וואָס איך רעד, טאַקע היינט צעהן יאָהר בין איך געווען אויף זייער חתונה, און טאקע דאַ־מאָלס האָט עס זיך אָנגעהויבען.

---

48 זאכען

אין קאָמיסאריאט קומט אריין א ייד, וואָס מ׳האָט איהם בעגנבעט אויפ׳ן טראמוואַי.

— וואָס האָט מען ביי אייך צוגענומען?

— 48 זאַכען.

— וואָס רעדט איהר?

— יאָ, א זלאָטי אין 5־ער גראשענס (20 שטיק). א מחזור פון דריי יום־טובים. 5 וועזוואַניעס פון אויזשאָנד. 10 פראָטעסטירטע וועקסלען, 6 אַנ־פאמני׳ן נייעס פון דער עלעקטראווניע און 65 בע־צאָהלטע מאנדאטען פאַר שטעהען אויף פיעטרקאָווער גאס.

דער דאקטאר האט געטראפע?

— די הערסט, מאַטעל, מיט צעהן יאָהר צוריק האָט מיר א דאָקטאר געזאָגט, אַז אויב איך וועל נישט אויפהערען צו טרינקען בראנפען, וועל איך ווערען אַנ׳איריאָט.

— נו, פאַרוואָס האָסטו איהם נישט געפאָלגט?

א זוהן געפינט שויז

אַז מ׳זוכט — געפינט מען

— פאַניע קנאקמאַנדעל, וואָס זעהט איהר אזוי שלעכט אויס, איהר זענט קראַנק?

— אָבער נאָך ווי קראַנק — איך בין חרוב!

— אזוי? וואָס איז אייך?

— וואָס פאַראַ קרענק האָב איך נישט? נער־ווען, קאָקלוש, מאָזלען, דיפטעריט, גריפּע, נירען, סקלעראזע, צוקער, א. אז. וו.

— פון וואַנען ווייסט איהר, אז איהר האָט די אלע חולאת׳ן?

— וואָס הייסט פון וואנען? איך האָב דאָך א זוהן — א דאָקטאָר!!..

פייטעל און טרייטעל

פייטעל: זעה, טרייטעל, וואָס די צייטונגען שרייבען וועגען מיר.

טרייטעל: וואָס שרייבען זיי?

פייטעל: נאָ, לייען, אין לאָדז זענען דאָ אַני־ערך 300 טויזענד קבצנים, און איך בין איינער פון זיי!!

א קיילעכדיגע יתומה...

אויב ס׳איז טאַקע אמת, אז דער פאָטער פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאציע איז שלום, און די מוטער פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאציע איז דעמאָקראטיע, איז אויף דער אייראָפּעאישער ציוויליזאציע א גרויס רחמנות... ווייל זי איז געבליבן א קיילעכדיגע יתומה...

נישטא פארוואס

א דעלעגאציע פון אַ סוחרים־פעראיין איז גע־קומען צום פינאנץ־מיניסטער דאַנקען פאר דעם שענקען די „זאלעגלע פאַ. אַטקעט“. דער מיניסטער האָט אויסגעהערט דעם דאנק פון דער דעלעגאציע און געענטפערט:

— ס׳איז נישטאָ פאַר וואָס

— דער מיניסטער איז גערעכט — האָט איינער פון דער דעלעגאציע געענטפערט.

די בוי־בעוועגונג

ביים בויען א נייע הויז, איז איינגעפאַלען א וואַנד, ווען דער אייגענטימער איז געקומען אויפ׳ן אָרט פון דער קאַטאַסטראָפע, פרעגט ער איינעם פון די ארבייטער:

— דער אינזשיניער ווייסט שוין פון דער קאטאסטראָפע?

— איך רעכען אז יאָ, ווארום ער ליגט דאָך דאָ אונטער די גרוזעס — האָט דער ארבייטער גע־ענטפערט.

דער קונדס

הומאר ● סאטירע ●

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאלקסבלאַט“ נומער 25 — פרייטאג, דעם 29 יאַנואַר 1937

א מיטעל געגען בעלי־חובות..

ראַ איז גריפּע

בודזשינסקיס מפּלה

פון אונזער סיים-קאָרעספּאָנדענט

יען דער פּרעמיער־מיניסטער האָט געזאָגט צום דעפּ. בודזשינסקי: „פּאַניע פּאָשליע, איהר זענט קראַנק, איהר דאַרפט אייך היילען, היילען“ — האָט בודזשינסקי געמורמעלט:

— וואָס פאַר אַ טייערע אינסטיטוציע ס'איז דער סיים. א חוץ דעם וואָס איך בין אויף א „דיעטע“, בין איך אויך אונטער ערצטליכע אויפזיכט.

* * *

ווי מ'שמועסט, וועלען די בודזשינסקי'ס פאַר'ן געהען צו אַ זיצונג אין סיים אריין בעקומען א קאַלטען טוש און קאַלטע איינרייב נגען, אויב ס'וועט נויטיג זיין, וועלען זיי אויך בעקומען אייז צו די קעפּ, פאַ'ן ארויפגעהען אויף דער טריבונע, וועט יעדער פון זיי בעקומען א „זאַשטשיק“ אויף צו „אוספּאָקאָיען“ די נערוען.

בעסער פוילישע פוטער

ווי דייטשע האַרמאַטען

א זשורנאַליסט האָט די טעג געהאַט אין זאַקאָפּאַנע א געשפּרעך מיט די האָלענדישע געסט, אויף דער פראַגע, פאַר'וואָס זיי זענען געקומען קיין פּוילען, נישט קיין דייטשלאַנד, האָבען זיי געענטפערט:

— דאָקטוירים האָבען אונז געהייסען עסען פוטער — נישט קיין האַרמאַטען...

שפּאַניע

אַמאל און היינט

צוויי רייזענדער שמועסען וועגען זייערע רייזעס, זאָגט איינער:

— יען איך בין מ'ט צעהן יאָהר צוריק געווען אין שפּאַניען, האָט דאָרט לאַנג אויסגעזעהען ווי אין גרויסער טאַנץ־זאַל.

— און איצט איז אין שפּאַניען אויך דאָ טאַלבע, דער חילוק איז נאָר, וואָס איצט שפּילען צו צו די טענץ האַרמאַטען, און ס'טאַנצען נישט קיין מענשען, נאָר טאַ קס.

טרעהרען

צווישען סעקרעטאַרען

ערשטער: דו האָסט געלייענט אין דער צייטונג, ווי דער פּרעמיער־מיניסטער האָט די דעפּוטאַטען געברענגט צו טרעהרען ??

צווייטער: מיט טרעהרען - באָמבעס איז קיין קונץ נישט: איך ברענג מיינע פּלאַצניקעס צו טרעהרען אָהן טרעהרען־באָמבעס...

דאס געהער נישט צו איהם

דינסט (צום בעל־הבית א פּראָפעסאָר): פּאַניע פּראָפעסאָזשע, אין דער קוך האָט אויסגעבראָכען א שרפה.

פּראָפעסאָר (אויפגערעגט): וויפיל מאָל האָב איך דיר שוין געזאגט, אז וועגען קוך זאכען, זאלסטו רעדען מיט דער מאַ־אַם !!..

אויף א באקס-מעטש

אונטערגעהערטער שמועס

ערשטער: איך זאָג אייך, אז באָקס איז דער בעסטער ספּאָרט.

צווייטער: איהר זענט אויך א באָקסער ??

ערשטער: ניין, א דענטיסט !!

נראַף קאַלי.

איך די גרויסע פרעסט...

— 1. —

גוואַלד רבותי, ס'ברענט עס סמאַליעט...
נעז און אויערען דער פראָסט...
ווי אין סיים דער הער בודזינסקי
האָט זיין יוכע זיך צולאָזט...

נאָר דער פראָסט האָט מעהרער ווירדע
מאַכט קיין אויסנאַהם ווען ער קראַכט..
קיינעם האָט ער נישט פעררעטען
ביי זיין קומען צו דער מאַכט...

— 2. —

ס'פריהרען באַלוטער קבצנים,
און זיי הונגערן אָהן סוף
אַנשטאָט קויהלען צו פערטיילען
רעדט מען פון א „לאָרזער רבי“...

יודען ווילען נעבעך עסען
און זיי ציטערען פון קעלט
וויל „אַגודה“ זיי פערזאָרגען
דווקא נאָר מיט יענער וועלט...

און אפילו דאָרט אין דייטשלאַנד
הערשט דער ווינטער און עס בלאָזט...
ס'קומט משמעות פון בלומ'ס רעדע,
וועלכע ווייהט פאַר זיי מיט פראָסט...

נאָר די דייטשען זענען העלדען,
נישט זיי רוישען, נישט זיי ליאַרעמען
היטלערס רעדע וועט, מסתמא
גאָר אין גיכען זיי דערוואַרעמען...

נאָר דערפאַר איז הייס אין שפּאַניען
ס'הוליען בייזע ווילדע געסט...
וואָס איז געגען זיי, רבותי,
צוואַנציגער גראַדאָווע פרעסט ?..

אָבער, ברידער, נישט געדאַגה'ט
ס'וועט דער פריהלינג מוזען קומען
אויף די חורבות די מאַדרידער
וועלען וואַקסען פרישע בלומען...

מעג דער טשעטשאַק „טשעטשעטשאַקירען“,

וויטער טשאַקען זיינע לייט,
וועט דער פריהלינג פון נצחון
זיכער זיין אויף אונזער זייט!

אין קאַר פון דער וואך

שטיקלעך און ברעקלעך

דער קונדס־בודזשעט, לידט חלילה נישט פון קיין דעפיציט, אדרבא: מיר האָבען נאָך אָנ־עודף פון טעמעס... אויף אלע אשר יצר'דיגע בודזשעטען, וואָס זענען נקבים, נקבים, חלילים, חלילים, — געזאָגט געוואָר'ען...

אַ חוץ דעם שפּאַנישען בירגער־קריג, וואָס איז נאָך נעכטען געווען אַנ'אייערנעכטיג נאַכטעסען... האָבען מיר ב"ה „נא סקלאַדזשע נאָך טעמעס נישט צו פערזינדיגען: די מעשה, אז „עמך“ גרייט זיך צו פאָהרען קיין מאַדאַגאַסקאַר, איז כ'לעבען א טעמע וואָס געהט נישט צו־פוס... אין מעצענאַס קאָוואַלסקי, מיט זיינע „קלוגע“ שטאָט־ראַט־רעדעס, געהט אויך נישט פּ'עכאָטע, און די טעמע מיט'ן גלח טשעטשאַק וואָס וועט האלטען אַ רעפעראַט ביי אונז אין שטעטעל, „זאַ בילעטאַמי“, ווי ר' שמילשמעלקי וואלט געזאָגט אויף גוי'איש־לשון: „טאַם גדושע דיזאַוך, שען ביאַן טשעטשאַק סקאָזשיסטא....— איז אויך א טעמע נ'שט אויסגעקוועטשט... און יעצט די טעמע, פון דער האָלענדישער קעניגין וואָס ווילט אין קרי'ניצע — איז אויך נישט קיין טעמע וואָס ליגט אין קימפּעט... די פראַנצויזישע הלוואה, קען מען אויך נישט מאַכען צו קיין קליין געלד.

דאָך וועל איך די אלע טעמעס לאָזען שוויצען און איך וועל אויסנוצען די פראַקטיגע־טעמע; צוליב צוויי טעמים: ערשטענס, פאַר וואָס זאָל איך לאָזען די פראָסט שוויצען זי—לאָוט מיך דען יאָ שוויצען ?!.. און צווייטענס איז מיר די פראָסט נעהנטער צום הארצען, ווי אלע אַ דערע טעמעס, ס'האלט שוין דערביי, אז מיין נאָז, זאָל צוליב דער פראָסט אויסגעקוועטשט ווערען קיין קאַרטאָפל בערעזע — מחמת איהר „רויטען“ כאַראַקטער...

הכלל, מיר נעמען די פראָסט אויפ'ן צימער־טער־הילף פאַר די יודען האָט, האָבען מיר געמיינט, אז אויך דער ווינטער וועט האָבען אַזאַ פּנים... דערווייל האָבען מיר זיך ארומגעזעהען, אז מיר האָבען געמאַכט דעם חשבון אָהן בעל־הבית. אַ מאָדע כ'לעבען געוואָרען, אויף „פּאָניזשעי זעראַ“.. נישט רק אויפ'ן באַראָמעטער — נאָר אומעטום: די באַקאַנס, האָפּפּעס און בודזינסקי'ס זענען געראַ'ס און זייערע רעדעס — „פּאָניזשעי זעראַ“... די ענדעק'שע ראַטמענער אין לאָדזשער שטאַט־ראַט זענען זער'אָס און זייערע סקאַנדאַלען — „פּאָניזשעי זעראַ“... די לאָדזשער „עסקנים“ זענען אויך „פאַר ניזשעי זעראַ“. האָב נאָר מורא, אז מיין שרייבעכץ זאָל נישט זיין „פּאָנ'זשעי זעראַ“.

דערווייל איז רבותי גוט און וואויל קאַלט. די בעפּעלצטע און בעפוטערטע שטודירען אריין אין באַראָמעטער אריין ווי ס'זעהט אויס, וויפיל סטאָפּניעס ס'איז, צי ס'איז קאַלט; און די קבצנים פון פיניעלע מאַזיק'ס גיטער, זענען טאקע מקנא די „בייכער“, וואָס מוזען ערשט קוקען אויפ'ן באַראָמעטער, אז זיי ווילען וויסען צי ס'איז קאַלט.. אזוי, אז די פראָסט איז עפּעס נישט קיין לאַכעדיגע טעמע...

נו, האָב איך מיך איבערגעוואָרפען אויף דער גריפּע; כ'האָב בעשלאָסען צו נעמען די גריפּע אויפ'ן צימבעל; דערווייל האָט זיך די גריפּע נישט געלאָזט שפּייען אין דער קאַשע, זי „האָט געכאַפּט די פיש פאַר די נעץ“ און זי האָט מיך גענומען אויפ'ן צימבעל... הכלל איך פּראַווע שמחת־גריפּע מיט'ן גאַנצען קב״ק.

די ווייבלעך ליגען נישט אין קימפּעט, נאָר די פאַנגע סאַלטשע איז אויך „ווטשעקעלע“, וואָס די גריפּע האָט מעהר פאַוואָזענ'ע ווי זי.

הכלל, פון אלע טעמאַס, בלייבען מיר היינט — ביי דער גריפּע..

פיניעלע מזיק

א בריוועל צו די יאַטעז

פון שמולן געסל

דער „קונדס“־רעדאַקטאָר האָט דערהאַלטען א בריף פון פיניעלע מזיק מיט דער בקשה צו פערעפענטליכען אין „קונדס“, מיר טוען פיניעלען צוליב און מיר גיבען איבער דעם בריף ווערטלעך.

דער קונדס

טײַערע יאַטען פין שמולן געסל !!

עישטנס שראַב איעך ענק פין מאַן ליבן גיזינט, דוּעס בעמליכע צי העירן פין ענק אימער אין עי'ויק.

צפייטענס שראַב איעך ענק, אז איעך בין שוין באַכשעם אָפּן יועיג צי ד' שוואַצע מענטשן אָעסציזיכן אַ קילאָניע פאַר אינדזירע יאַטן פין שמולן געסל אין פין באַליט אַכיט. אז איעך זוג האלט איעך יראַריט, איעך עב מיעך דעך ניש פאַלאָן ביז די יילקער עבן פערכאַפּן אַלע קילאָניעס, אין דינוכטן עבן זיי דאָטן יועירן גאַנצע קנאַקעס אין די באַליטע עבן זיי יואַזן א פאַג, אז איעך אָב גיהעיעט, אז די פרענצויזן געבן קילאָבי'עס, אָב איעך גינימע די פיס אינטערן אָרים אין גיגאַנגע אונקיקן די קילאָניע.

צ'ווייסט ווי אזוי איעך בין גיגאַנגע ? עב איעך ענק זוגן:

כ'בין גיגאַנגע דאַריך ראַדיגאָש, קאַ זגעזשוש, פין זגעזש קאַ אָזיקיו, פין אָזיקיוו קאַ לינטשיץ, אָפּן יועיג אָבן מיעך ידן גיפרעיגט:

— בוכירל יוי גייסטי? אָב איעך גיזוגט:

— כ'גיי צי די שוואַצע מענטשן אָעסקיקן א קילאָניע, אָבן זיי גילאַכט פין מיער:

— קיקן נאָר אוען דעים קילאָניע־זיכער !! ציגעישטן אָב איעך זיי אַפּילעך גיזואָלט קאַלן, נאָר כאָמיך אָנגיהאַלטן, כ'בין דעך ניש אין שמולן געסל, כ'בין דעך אין דעיר פרעמד.

א קלל, יעצט בין איעך שוין באַ די שוואַצע מענטשן. צ'ווייסט ווי דוּעס איז? א שטיק וואטע פין לינטשיץ, יוי די שטואט הייסט ווייס איך אליינט ניש, אונטער די שטועט, אָב איעך גיזעיען דעים עישטן שוואַצן מענטש, מיט א זאַק קוילן אָף די פלייצעס, פרעיג א'עך אָף פוילי'ש:

— ט: יעסט קאָלאָניע ?

קיקט עיער מ'עך אוען פין קאָפּ ביז פיס, געט מיער א גלעט איבער דע'ר באַק און זוגט אָף דיין מאַמע לושן:

— דו איז קאָלאָ, יועימען אסטי דו אין קאָלאָ ?

אָב איעך באַלד פאַשטאַנע, אז ביי די שוואַר הייסט קילאָניע — קאָלאָ, אין דינוכטן.

אָב איעך מיעה זעיע גיפרייט. יואס כאָב גיטראָפן א שוואַצן יוד, אב איך עיעם גינימע אעספרעיגן צי די קאָלאָ עט זאַן גיט פאַר אינדזירע באַליטע יאַטן, כאָמיך פון דעים שוואַצן יוד דערוויסט, אז די גאַנצע מאַנסע, איז ליגנט, אז דו יואַקסט ניש קאַ קאַקאָ, ניש טעי, נאָר גיטאָפל, קראָעט — אזוי יוי באַ אינך.

אַ קלאַל, ס'איז דו א שעפּיכץ. סעלן קענע אהיערקימע פאַשידענע בראַנזשיס. צ'וילט וויסן סאַרינע? עב איעך ענק זוגן: באַניקערן־סאַכרים, בייגלאַזשעס, כאַלייוע־העגדלעס, די ראַלקי זאָ מוכי־פאַקויפּעס, און נאָך אנדערע, אינדזירע יאַטן פון באַליט. יואוּעס מ'קען דו טיען, עב איעך ענק שראַבן א צפייט בריוול אַז העיב גיפינע נאָך אייך שוואַצן מענטש, עב איעך ענק באַלד שראַבן, דער יואל זעי איעך נ'ש מעיער קאַ שוואַרצע. כ'זעיט בלויס געילע, כאָ גורניש גיוויסט, אז ס'זענען דו געילע נעגיס אָכיט...

דעיואַל אָצין מיער אין זאַצן מיער, א גרינסקע פאַר אַלע יאַטן איז יאַטיכעס, פין מיער ענקער

פיניעלע מאַזיק.

א „מתנה“ פון היטלערן

פאַר׳ן פראַנצויזישען אויסערן-מיניסטעריום

פון ארכיוו פון פראַנצויזישען אויסערן־מיניסטעריום איז פערלוירען געגאַנגען די דייטשע נאָטע, וואָס האָט אין יאָהר 1914 ערקלעהרט קריג פראַנקרייך.

אין שייכות דערמיט, גרייט זיך היטלער צוצושיקען צו פראַנקרייך א נייע נאָטע מיט דעם זעלבען אינהאַלט וואָס אין יאָהר 1914.

פאליטישע נייעס אויף׳ן שאַרף פון שווערד

פון א. איטקין

דער פאָליטישער הימעל איז דאָך שטאַרק בעדעקט,
מיט א פינסטערע כמארט, און ער וועקט
צו א וועלט־שחיטה, צו א בלוטיגע חתונה א גוטע,
פון כלות צד, ר' יעקע מיטן וולאָך, מיט יאַפּאַן
א דריטע
און פון חתנס צד, פראַנקרייך מיט די סאָוויעטען
אויך ענגלאַנד עם כל הנערים וועלען זיך נישט לאָזען
שטאַרק בעטען
און נישט וועלען חלילה די געהויבענע חתונה פער־
שעהמען,
און וועלען געוויס אויך אַ בכבודיגען אָנטייל נעהמען
און דאָס וועט בקרב ארויס שפּרונגען פון שפּאַנישען
בירגער־קריג
וועלכע ציהט זיך שוין לאַנג, און נישט זיגענדיג
גענוג !
אזוי געוואַלדעווען די פעסימיסטען,
אזוי ליאַרעמען דימיליטאַריסטען
וועלכע לעכצען וועלכע גלוסטען,
אז דער שווערדעל זאָל שוין ווייזען וואָס ער קאָן.
פונקט ווי דער מלמד לעכצט צו געווינען דעם מיליאָן
ווייל ער שפּילט דאָך אויף אַ גאַנץ האַלב פערטעל,
אָדער ווי אַ קאָרטען שפּילער ציהט צו אַ גוטען קערטל
מיט איין וואָרט זיי ציהט צו א וועלט מלחמה א
גרויסע,
פונקט ווי דעם שיכור ציהט צו א גוטע כוסה,
נאָר ליידער צו זייער גרויסען פערדרוס
קאָן איך דיפּלאָמאַט אייך זאָגען: אָט וואָס:
די שוואַרצע וואָלקען זענען שוין אוועק פון האָריזאָנט
און האָבען זיך פערשטעקט אין א פינסטערען קאַנט.
נעהמט רבותי, למשל, די מעשה „מאַראָקאָ“
ווען „יעקעי“ האָט פונקט ווי אַ היהן אַ קוואָקע,
געוואָלט מיט זיינע זיינע שוואַרצע פליגעל בעדעקען
נאָר, אז פראַנקרייך האָט איהם געוויזען א פסוק מיט
א שטעקען,
אז דאָ קען ער מיט א פייערדיגען פיף־פּאַף שמעקען,
איז ווי ער האָט נאָר בעשיינפערליך דערזעהען,
אז דאָ איז נישט קיין פוסטע דבורים, נאָר דאָ קאָן
געשעהען,
אז מ'זאָל איהם די אמתע מעשה דערצעהלען,
האָט ער במחילה באַלד געהאַט זיין הינטען...
און האָט אין טומעל און גרויס פּאַראַד.
באַלד געמאַכט „השיבנוי“ נאַזאַד
נישט טוענדיג מיטן שווערדעל קיין איין קלונג
נאָר געוואָרען, אויס וואוילער יונג.
און אזוי איז אויך מיט מוסאָליני, דעם 2־טען
דיקטאַטאָר.
ער האָט אויך געקענט כאַפּען דעם ריכטיגען קאַמטאָר
ווען ענגלאַנד מאַכט דעמאָלט נישט קיין פאַלשע טענץ,
און וואָלט מיט זיינע אקציעס נישט געסטראַשעט די
גענץ
נאָר איהם געוויזען, אַז ער איז דער אמתיער ים־לייב,
און וואָלט איהם מכבד זיין מיט א גוטען רייב,
און פונקט ווי א מלמד מאַכט באַלד מיק,
ווען זיין ארורה גיט איהם א גוטען פּיק,
מיטן וואַלגער האָלץ,
אזוי וואָלט מוסאָליני פערלירען זיין גאַנצען שטאָלץ,
און וואָלט זיך באַלד אָפּגעטראָגען.
און וואָלט שוין א צעהנטען פערזאָגען,
צו קריכען וואו מען טאָר נישט.
אָבער זעהענדיג אז ענגלאַנד בלויז מיט ווערטער
די שיסט,
איז ער טאַקע צו דער מלכה שבא דרייסט געקומען
און שיין, און פיין, און צוגענומען,
אָבער איצט, אז די דיקטאַטאָרס זעהען:
אז דאָ קאָן זיי א בראָך געשעהען,
אז דאָ קאָנען זיי ברעכען רוק און לענד,
וועלען זיי נישט צו שפּרייטען די הענט,
ווייל זיי איז גוט בעוואוסט
אז דאָ קאָנען זיי פערלירען,
וועלען זיי קיין וועלט־אַוואַנטורע נישט פערפיהרען
דאָ וועט מען זיי מיט זיידענע הענטשקעס נישט
בעהאַנדלען,
אז זיי קענען דאָ קייען די אדמה און נישט ראָזשינקעס מיט מאַנדלען,
וועלען זיי די וועלט אין א שעכט־הויז נישט
פערוואַנדלען
לכן רבותי, הערט אויף וועגען אַ מלחמה צו זאָרגען,
קלערט בעסער, וואו נעהמט מען א גמייח צו באָרגען,
אַז די פּלוניתיטע זאָל מאַכען אַ שבת כרת וכדין,
די יויך זאָל זיין פעט און נישט בלויז מים
און די פלייש זאָל נישט זיין פון בשר אחוריים,
נאָר א גוטע גאַנז, אינדיק אָדער א פעטע היהן,
דער הונגעריגער יעקע וועט קיין מלחמה נישט
אָנהויבען,
דער אָרימער וולאָך קען זיך עס נישט ערלויבען,
אז איך דיפּלאָמאַט זאָג אייך, מעגט איהר מיר גלויבען.

אויף א רפואה

— דו ווייסט, איך טרינק בראָנפען ווי א מעדיצין.

— אזוי אומגערן ?

— ניין, יעדע שעה אנ'עסלעפעל.

די פראַנצויזישע קאָקאָטע

(רייזע־עפּיזאָדען)

ספּעציעל פאַר׳ן „נייעם פאָלקסבלאַט" פון זלמן זילבערצווייג

אונזער צוג פון פאַריז ביז מאַרסיל האָט פערשפּעט: כ׳געדענק נישט די סיבה. צי מיר האָבן גע־פּט וואַרטען אין וועג ווייל פאַר אונז איז אויף וועלכער פאַרוואָס־ליניע פאָרגעקומען א שטיקעל קאַ־טאַסטראָפע, צי אַן אַנדערע סיבה. מיר האָבען פער־שפּעטיגט. איבעריגענס, כל זמן מיר זענען געפאָהרען, אונז נישט געאַרט צי מיר פאָהרען ריכטיג לויט פעסטגעשטעלטען פאָהר־פּלאַן, אָדער מיר האַל־זיך נישט אַזוי גענוי לויט דעם דאָזיגען שולחן־ער. די באַן האָט אַזוי געקלאַפּט און געטומעלט, אַז האָבען נישט געקאָנט מיט קיין אויג צומאַכען משך פון דער נאַכט־רייזע. און ווייבאַלד מען האָט געקאָנט שלאָפען, איז אויסגעקומען צו הערען געבאַרבלעטעריי פון די אָריענטאַלישע פּאַסאַזשי־וואָס רעדען אַרויס. דאַכט זיך, זייער גאַנצע נאָך נישט ווי מיר, מיטן מויל, אָדער ווי דער אַנצויז, מיט דער נאָז, נאָר מיטן האַלז.

נאָכדעם ווי מען הערט אַזאַ איינעם רעדען א שעה מיטן האַלז, וואונדערט מען זיך ממש ווי אַזוי האָט איהם דאָרט נישט געפּלאַצט אַנ׳אָדער: וואָר דאַכט זיך, אַזוי אָנגעצויגען האָט ער די אָדערען רעדען, און טאָמער איז דאָס נאָך ווייניג, פעלט נישט קיין געשריי פון די קינדער.

דער שמח פון פאַריז קיין מאַרסיל, אַלענפאַלס אָהן וואָס מיהט אויפן דאָזיגען שמח, איז שוין האַלב אַוועק, מיט אַלע אוממעגליכקייטען אַנ׳אייראָפּעער. איינגעשריבענט אפילו דעם בית־א אָהן וואַסערוואָס, נאָר קינדערלעך זשאַלעוועען נישט די אָריענטאַלישע און זיי נעהמען זיי מאַ־מיט זיך מיט, און דאַנקען גאָט אַז קיין קינד נישט שטום, נאָר לאָזט זיך הערען, און מען נישט וואָס פריהער צו פערשילטען: צי די דיגע באַהן, וואָס טרייסעלט זיך און וואַקעלט זיך ווי וואָלט א גאַנצען וויינקעלער אויסגעטרונקען, די קינדערלעך, וואָס שרייען אין כאָר. דער האָט זיכער קיינער נישט געהאַט פאַראיבעל אַז אַהן; האָט אין אָנהויב אַביסעל פערפּאַמעליכט גאַנג און שפּעטער איהם אינגאַנצען אָפּגע־לט, און אין דער שטילקייט האָט דערווייל כמעט גאַנצער עולם פּאַסאַזשירען אנשים נשים וטף, עהרימעלט.

אויסגעקרעכצט אונזער פערגעניגען האָבען מיר אינטערפּריה, ווען מיר זענען צוגעקומען צו מאַרסיל און דערזעהן אַז אנשטאָט די געוועהנליכע שעה אָפּצורוהען זיך ביז מען דאַרף אָפּפאָה־מיט דער שיף, האָבען מיר אינגאַנצען איין שעה וואָס געהט געוועהנליך דורך אין בעהאַנדלען די פּאַס און רייזע־פּאַרמאַליטעטען, וואָס זענען פערבונדען מיט פאָהרען אין אַנ׳אַנדער לאַנד.

האָבען מיר זיך געוואַלדיג צוגעשלעפּט מיט די טרע פּאָרט אָהן און אַלערלייאַנע אַרויפּטראָגען אויף שיף וואָס דאַרף אונז פיהרען קיין ארץ־ישראל. איז א קליינע, א ליקסוס־שיף... זי האָט איינ־צוויי קלאַסען, פון דער דריטער קלאַס, אָדער מער, פון דער פערטער קלאַס. וואָס איז געוועהנ־די „נאַציאָנאַלע" קלאַס פאַר אַלע אונזערע חלוּ־איז נישטאָ קיין זכר. בלויז ערשטע און צווייטע. שטעהט זיך דעריבער, אַז חלוצים זענען דאָ נישט בכלל זענען פאַראַן ווייניג פּאַסאַזשירען, איינציגע. און אַלע שטעהען זיי אויפן דעק ביים פּאָר־ט און קוקען אַראָפּ אויף דער גרויסער מאַסע, שטעהט אונטען אויף די לעצטע בריקלעך פון יבשה. די מאַסע, אַזוי ווי זי וואָלט זיך מיט אונז גענט אויף אייביג און וואָלט געוואָלט אָפּשריי־עס מיט, וואָס לויערט אויף אונז אויף די סוואַר־פון מיטעללענדישען ים. איבער וועלכע מיר לאָזען זיך אוועק אָט באַלד. מאַכט קולות, וואָס דאַר־פען טאַקע שפּאַלטען הימלען.

דאָס דאָזיגע בילד איז פאַר מיר נישט ניי. איך האָב עס געהערט אין רומעניען, אין ניו־יאָרק און אין פראַנקרייך. אָבער דאָ אין מאַרסיל, אין א קאָר־רידאָר פון אָריענט, קומען די געוואַלדען פון אָריענ־טאַלישע מענשען, וואָס בעגלייטען אָדער זייערע קרו־בים אָדער פרעמדע לענדער. און „הקול קול ישמעאל" די סעמיטישע שטימען: אַראַבער און סיריער, טער־קען און עגיפּטיאַנער, און זייערע שכנים: אַרמענער און מאַראָקאַנער, לאָזען זיך ברוך השם הערען אין זייער פראַכט און גלאַנץ. עס גלויבט זיך נאָרנישט, אַז ס׳איז פאַראַן עפּעס א קול, א מין מאַשין אפילו, וואָס וועט קאָנען אַריבערהילכען אָט די שרייענדיגע קולות, אָט דעם שרייענדיגען געפילדער.

אויך איך שטעל זיך אוועק נעבען פּאָרענטש און וואָרף אַראָפּ די לעצטע בליקען אויף דער יבשה, פון וועלכער מיר שיידען זיך אויף איינינע טעג, און, גאָט ווייסט, צי אמאָל נישט אויף שטענדיג. מען קאָן קיינ־מאָל נישט זיין זיכער אויף א ים. אָט איז ער שטיל, רוהיג, ווי א שעהמעוודיגער ישיבה־בחור און אָט גיט ער זיך א צעבייזערט ווי א סחן, א גביר און א מחוצף אָהן אַז ער צעבייזערט זיך, זענען מיר מעהר קאַנ־דידאַטען פאַר דער אמתער וועלט ווי פאַר׳ן עולם השקר.

שטעה איך אַזוי און וואַרף מיינע בליקען אויפן פּילדערעדיגען המון; אָבער דאָ דערפיהל איך ווי א פרויען־האַנד נעבען מיר ביים פּאָרענטש, שטופּט מיך אָפּ, זאָגענדיג נאַטירליך דעם סקאַרפּאָוען „פּאַר־דאָן". מילא, אַז מען בעט זיך חוקען, רוקט מען זיך אָפּ. אָבער, ווי עס איז גאַנץ נאַטירליך, גיט מען שוין אויך א וואַרף אַנ׳אויג אויף דעם, וואָס האָט דיך נאָר וואָס אָפּגעשטופּט און גערעדט צו דיר כאָטש ער קען דיך נישט און ווייס דיך נישט. אַז איך דערזעה פאַר זיך א פרוי אין די טיפע דרייסיגער מיט רויטע האָר ווי פייער. אַזעלכע האָר געדענק איך, האָב איך, אלס קינד, געליינט און נאָך מעהר געלערנט, האָט די מכשפה לילית. דאָס פּנים איהרס איז געווען אַפּי־מאָל לענגליך, אַזוי ווי מען וואָלט עס געצויגען מיט געוואַלט אַראָפּ. אנשטאָט אין דער פּריים, טרויסע אויגען ווי וועלשענע ניס, אונטערגעשמידט מיט פער־שידענע פאַרבען ממש ווי געוויסע מאָלער מאָלען זיי־ערע אייל־בילדער, און צו דעם אַלעם איז דאָס געזיכט געווען פול מיט זומער־שפּרענקלעך, וואָס זענען אויך געווען רויט, אָנגעמאָלט אויף די געזיכטען און שרייענדיגע קליינער. מיט איין וואָרט — איין שטיק פייער, פון יענע פייערען וואָס ברענען נישט נאָר פאַר זיך, נאָר דאַרפען אויך יענעם אָנצינדען.

עס האָבען נישט געטאָגט זיין קיין צוויי מיר כתגען.

די פרוי איז א קאָקאָטע.

דאָס פּאַטערט זי פערקייפען איהר ליבע און די לענדער וואו א ווייסע פרוי, — מעג זי זיין מעהר רויט ווי ווייס — קען נאָך מאַכען א לייטיש לעבען פון לעבען מיט לייטען...

איהר נאַציאָנאַליטעט איז אויך געווען צו קלאָר פאַר מיר. אַזוי קלאָר ווי דער רבי אין חדר פלעגט מיר פערטייטשען „ויהי" — און עס איז געווען; „אחרי" — נאָך, „מות" — דער טויט, „שרה" — שׂרה. זי איז א פראַנצויזין א גויע, וואָס איז שוין צוגעוואוינט צו דעם ביטערען שטיקעל ברויט און טוט אין אויגען אויף דערפיהלען אַביסעל „נאַ־ציאָנאַלע" פליכטען, זי האַלט אָפּ די עגיפּטיאַנער זיך איינגאַנצען צו פערענגלישען. דאָס פערשפּרייט זי צוזאַמען מיט איהר קערפּער אויך די פראַנצויזי־שע אַטמאָספערע, שפּראַך און קולטור.

לאַנג זיך פרעהען מיט דער יבשה האָבען מיר נישט געקענט. איינער פון די שיף־קאָמאַנדירען האָט זיך געגעבען א שטעל־אַרויף אויף איינעם פון די טרעפּלעך דורך וועלכע די פּאַסאַזשירען געהען אַרויף אויף דער שיף, און געגעבען א מאַך מיט דער האַנד. די שיף־אַרבייטער, וואָס זענען אונטען געשטאַנען זע־נען שוין מבינים וואָס דער מאַך מיינט, זיי האָבען געגעבען א רוק־אַרויף די טרעפּ אויף דער שיף און שוין איז איבערגעריסען געוואָרען די פערבינדונג מיט דער יבשה. דערנאָך האָבען זיי אַראָפּגענומען די שטריק, וואָס זענען פערוואָרפען אויף די אייזערנע טרעפּ ביים פּאָרט און אונזער שיף איז אינגאַנצען איבער אונטער דער ממשלה פון ים. באַלד דערויף האָט זיך געהערט א פייף פון דער מאַשין, א פייף, אויף וועלכען דער אונטען געשטאַנענער עולם האָט זיך ערשט צעגאָסען מיט א געשריי. עס האָט זיך אָנגע־הויבען א קאָנקורענץ צווישען די ביידע קולות, אָבער חוץ שיפסקול איז געווען דער שטאַרקערער, בפרט, אַז איידער מען האָט זיך רעכט נאָך אַרומגעקוקט איז די שיף שוין געווען אָפּגערוקט פון פּאָרט און אין משך פון געצעהלטע מינוטען האָט זי זיך אויסגע־דרעהט ווי צו „בואי בשלום" און „לכו נרננה" צום גאַנצען עולם. בלויז די שטענדיגע שיף־בעגלייטער, די ים־פויגעל האָבען אונז מיט א געשרייטשער און א פליגעל־קלאַפּעריי מיטגעפיהרט דעם אָטעם פון דער יבשה.

ערשט איצט אַז מיר זענען געבליבען אויף דער דעק אַליין אָהן די געוועהנליכע מיטבעגלייטער, האָט מען דערזעהן ווי קליין אונזער מחנה איז. אחוץ דאָס זענען ווירקליך אַלע פּאַסאַזשירען — האָב איך מיר געטראַכט — מאַכט דער מיטלסטער נאַלעוואָקער סוחר בעסערע געשעפטען ווי אָט די שיף־געזעלשאַפט. עס איז טאַקע געווען אַזוי. אין איינציגע מינוט אַרום האָט געקלונגען דער גלאָק. דאָס האָט מען אונז גערופען פערזוכען דעם טעם פון דער ערשטער אכילה אויף דער שיף. ביים טיש זענען געזעסען איינציגע צעהנד־ליג מענשען. ס׳איז געווען א לאַנגער טיש און עס זענען נאָך געבליבען שטעהן א סך אומבעריהרטע טע־לער, ווי זיי וואָלטען געווען סטראַווירט פאַר פערשטאָר־בענע, וואָס קאָנען שוין מעהר מיט אונז נישט זיין, נאָר מיר זעהען זייער אַדרעסען מיט אומקישטעלען פאַר זיי פּאָרציעס, ווי זיי וואָלטען ווייטער געווען מיט אונז.

איך ווייס נישט צי עס איז געווען א צופאַל, אָ־דער נישט, אָבער עס איז אויסגעקומען, אַז מיין פּלאַץ ביים טיש איז געווען נעבען דער „פראַנצויזישער קאָ־קאָטע". זי האָט זיך אָנגעגאָסען שנעל א גלאָז ווין און עס אַראָפּגעטרונקען. דערנאָך העפליך געבעטען מיר אויסגעשטעלט די פלאַש ווין און אַביסעל מיט די אויגען און אַביסעל מיט דער האַנט פאָרגעלעגט זיך אַליין מיך מכבד צו זיין מיט ווין, וואָס מען גיט געוועהנליך ביי די פראַנצויזען צום טיש, אנשטאָט וואַסער ביי די אַמעריקאַנער, איך האָב אַרויסגעזאָגט שוין דעם טראַדיציאָנעלען „מערסי ביען", און זיך אַליין אָנגעגאָסען א גלאָז ווין. עס איז געווען אַזוי רויט ווי מיין שכנה, אָבער פונקט אַזוי ווי זי האָט נישט געהאַט קיין יודישען חן, אַזוי האָט דער ווין נישט געהאַט קיין יודישען טעם. און נאָכדעם ווי איך האָב אָפּגעטרונקען א קליין ביסעל אויף מביטות, האָב איך געמאַכט אַזאַ זויערע מינע, מסתמא ווי דער ווין גופא, און אַוועקגעשטעלט דאָס גלאָז. מיין דאַמע האָט דאָס בעמערקט און האָט מיך געפרעגט אויף פראַנ־צויזיש, פאַרוואָס איך טרינק נישט. נו, געה דער־קלער איהר, אַז איך קען נישט רעדען קיין פראַנצוי־זיש, האָב איך איהר מיט „מימיק" ווי מ׳זאָגט, אין יודישען טעאַטער, דערקלערט, אַז דער ווין געפעלט מיר נישט.

באַלד האָט מען אָנגעהויבען אָנצושטעלען אויפן טיש עסען, אָבער אַז איך האָב דערזעהן וואָס אין די גרויסע טעלערס און שיסלען ליגט, איז מיר א ציי־טעהניש בעפאַלען — ווערים, ראַקעס פון פערשידע־נע סאָרטען. איך בין נישט קיין עקספּערט אויף א סך זאַכען, און צווישען זיי אויף ראַקעס, און ווייס נישט צי נאָר האָט די ראַקעס באַלד בעשאַפען אין אַזעלכע אויסטערלישע פאָרמען, אָדער דאָס האָבען מענשען זיך אויסגעקליבען פאַר א פּראָפעסיע צו־צוגעבען פאָרם אָט די קלעטערדיגע ברואים. אַלענ־פאַלס, נאָך איידער מען האָט אָנגעהויבען אויסצולי־גען אויף מיין טעלער אָט די מיתה־משונה־דיגע חבורה לייט, האָט זיך מיר שוין אויסגעוויזען, אַז עטליכע אַזעלכע חבורה מאַכען אַקראָבאַטישע שטיק אין מיין מאָגען און בויך און איך האָב בעקומען אַזוי איינס־צוויי דעם אמתען בויך־ווערטאָג. און ווען דער קעל־נער, וואָס איז געשטאַנען הינטער מיר (און שפּע־טער האָב איך פעסטגעשטעלט, אַז פונקט אַזוי ווי לויט דער לעגענדע האָט יעדער איד זיין מלאך אין הימעל, אַזוי האָט יעדער פּאַסאַזשיר אויף אָט דער לוקסוס־שיף געהאַט זיין קעלנער) האָט געוואָלט אַריינ־לייגען עטליכע אָט אַזעלכע מתפּלים אין מיין טעלער האָב איך איהם האַרציג געדאַנקט. דאָס זעלבע האָב איך אויך געטאָן ווען ער האָט אָנגעשעפּט מיט א גרע־סערען לעפעל אַביסעל פון דער זופּ, וואָס איז גע־שטאַנען אין, אפנים, א זילבערנער וואַזע. אויך אָט די זופּ האָט מיר אויסגעזעהן זעהר אויסטערליש און איך וואָלט געשוואוירען ביי מיין מאַמען און ביי אַלע יודישע ווייבער, וועלכע איך האָב אמאָל אין זיי־ערע היימען בעזוכט, און אפילו אין קיין רומענישען רעסטאָראַן האָב איך אַזאַ זופּ נישט געטרונקען, און דעריבער האָב איך מוחל־געווען אויף דער זופּ. נישט קיין בעסער מזל האָט געהאַט דער סאַלאַט וואָס איז אויך געווען עפּעס אַזאַ מיש־מאַש ווי אַנ׳אויסשטע־לונג פון אַלע מינים סאַלאַטען אין דער וועלט. בלויז אויף דער טאַסע קאַווע מיט מילך האָב איך ליכט א שאָקעל געגעבען מיטן קאָפּ און צוגעביסען א שטי־קעל פון די פראַנצויזישע חלות, וואָס זענען אַזוי לאַנג ווי דער יודישער גלות.

אַז מיין דאַמע האָט געזעהן ווי איך איגנאָריר איהרע פראַנצויזישע מאכלים, האָט זיך אין איהר אָנגעצונדען איהר פּאַטריאָטיזם און זי האָט מיך אָנ־געהויבען מוסרן, וואַרשיינליך מיט די שענסטע אויס־דרוקען פון מאָליער און אַנאַטאָל פראַנס, פאַרוואָס איך גיב נישט מיין מאָגען אָט די אַלע פיינע מאכלים. האָב איך איהר ווידער געדאַנקט קודם כל פאַר איהר העפליכען אינטערעס, און מיט א ביסעל האַנד־בעווע־גונגען און אַביסעל מיט די אויגען און מיטן איינעם פראַנצויזישען וואָרט „נאָ", האָב איך איהר געגעבען צו פערשטעהן, אַז איך האַלט נישט פון אָט די אַלע מאכלים.

(ווייטער זונטאָג)

ער גורל פון א פרוי

סענסאַציאָנעלער און שפּאַנענדער ראָמאַן

— אין וואָס קענט איהר וויסען?! אוודאי האָב יך געמאַכט אַז איך בין פערליבט אין איהם... האָב דאָך דאָס געדאַרפט טון, כדי צו געווינען צוטרוי!

— מען קען דערקענען געשפּילטע ליבע און ע ליבע!

— ווער קען דערקענען?!

— איך!

— וואָס איהר?

— איך אַליין האָב איך נאָכשפּיאָנירט!

— איהר אַליין! ווען? ווי אַזוי?!

— דאָס איז נישט אייער עסק!

— האָט איהר אויך געמאַכט א טעות!

יינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט אַזאַ עפּעס ווי ער וואָלט געווען א קעניג און א ער מענש האָט געוואַגט איהם צו לעסטערען:

— רעדט צו דער זאַך! און פּרובירט נישט צו ! איהר שפּילט זיך מיט פייער!

— שיסט מיך! רוימט מיך אָפּ פון וועג! מוט מיר וואָס איהר ווילט, איך קאָן נישט מעהר! קאָן נישט מעהר!

מיט אויגען וואָס האָבען געברענט מיט רציחה צו איהר צוגעגאַנגען מיט געמאָסטענע טריט, וואָלט געגאַנגען אויף א רוהיגען שפּאַציר, גענומען זי ביי דעם געלענק פון האַנד און איהר שטאַרקען דריק געטון, אַז רחל׳ען איז פינסטער ען פאַר די אויגען:

— איך וועל נישט פערטראָגען קיין היסטערי־!

האָט צו איהם אויפגעהויבען די אויגען און טרעהרען אויף איהם געקוקט מיט אַזאַ נעבעכ פאַר רחמנות, וואָס וואָלט געקאָנט א שטיין ריהרען.

ער האָט אויף איהר א קוק געטון ווי א קאַלט־בלוטיגער מערדער קוקט אויף זיין דערמאָרדעטען קרבן.

— ווי עקעלהאַפט טרעהרען זענען! ווי ווייבער־רייש! און אַזעלכע פערשוינען אַרבייטען פאַר אונז!

די יסורים וואָס זי האָט געליטען זענען געווען אום דערמאַהנליכע, זי האָט אויף איהם א בליק געטון, מיט א בליאַסק פון נקמה און צאָרן אין איהרע שוואַרצע אויגען. די נקמה האָט זי אָפּגעלייגט אויף שפּעטער. און דערווייל האָט זי צוזאַמענגענומען איהרע געדאַנקען און גענומען רעדען און האַנדלען לאָגישער לויט די אומשטענדען:

— וואָס ווילט איהר פון מיר האָבען?! זאָגט, וואָס איך דאַרף טון און וועל טון!

געבריאַנד וועט דאָ פערהערשען נאָך צוויי טעג, אין די צוויי טעג מוזט איהר אויסגעפינען וואו דער לופט־פּלאַן געפינט זיך.

— ער וויל בשום אופן נישט זאָגען.

— ער איז פערליבט אין אייך?

— יאָ!

— פאַרוואָס גיט איהר זיך איהם נישט איבער?

— וואָס רעדט איהר?

— איך האָב אייך נאָכגעשפּיאָנירט און איך האָב געהערט ווי ער האָט זיך ביי אייך געבעטען איהר זאָלט מיט איהם אָפיציעל חתונה האָבען אָדער זיך איהם איבערגעבען, כדי ער זאָל זיין זיכער מיט אייך... אַז ער וועט מיט אייך זיין זיכער וועט ער שוין פון אייך גאָרנישט בעהאַלטען.

— איך גיב זיך נישט איבער צו מענער! איך בין נישט קיין פּראָסטיטוטקע.

— כאַ־כאַ!

אַך, ווי זי וואָלט איהם איצט געוואָלט אָנשפּייען אין פּנים און אויסשרייען: לומפּ, מנוול, פרויען־קאַקטאָר!

איהר כעס און נקמה צאָרן איז געשטיגען, זי האָט זיך שוין מעהר נישט געקענט קאָנטראָלירען, נאָך א מינוט און זי וועט צו איהם צולויפען און איהם אַריינשפּייען אין צורה אַריין, די לעצטע סעקונ־דע האָט זי זיך געראַטעוועט מיט א געדאַנק וואָס האָט איהר א בליץ געטון אין מוח:

„איך וועל זיך אומגליקליך מאַכען, אויב איך טו עפּעס אין דער ווילדער מינוט פון כעס! קאָנ־טראָל! קאָנטראָל איבער זיך!"

— איך וועל אייך זאָגען פאַרוואָס איהר גיט זיך נישט איבער געבריאַנדען — האָט איהר געצילצט אין די אויערען זייער ווערטער.

— פאַרוואָס?

— ווייל איהר זענט פערליבט אין איהם!

— אַזוי?

— יאָ! ווען איהר זענט נישט פערליבט אין איהם און אידעלע געפיהלען וואָלטען נישט געשטע־נען אין קאָן וואָלט עס אייך לייכט אָנגעקומען, ווען איהר וואָלט געדאַרפט וואָלט איהר זיך סטאַרבאַראַ־ניגען געוועהן אָפּגעגעבען, ווייל איהר האָט אויף איהם נישט געקוקט ווי אויף א מאַן... דערפאַר וואָס איהר זענט אין געבריאַנדען פערליבט וואָלט איהר זיך איהם געוואָלט אָפּגעבען אונטער בעסערע און ראָמאַנטישערע אומשטענדען... ווי זייערע א געליבטע, נישט ווי זייערע א שפּיאָן...

איך קען זעהר גוט די נשמה פון א פרוי.. פרויען קאָנען מאַן די ערגסטע האָבען ווען זיי זענען גלייכ־גילטיג. אָבער ווי נאָר זיי פערליבען זיך ווערען זיי אידעאַל און ראָמאַנטיש און פּריגען געוויסענביסע און קאָנען טרייט פאַלשעוועט; און בעגיין עוולות קעגען דעם אין וועמען זיי זענען פערליבט. אפילו פּראָסטי־טוטקעס ווען זיי פערליבען זיך, ווערען זיי פיינע מענ־שען. א פרוי וועט אונטער געוויסע אומשטענדען, זיין אין בעט מיט א מאַן צו וועמען זי איז אינגאַנצען גלייכגילטיג און מקריב זיין איהר פערגעניגען און אפילו נישט קלערען צי זי וועט דעם מאַן געבען פער־געניגען צי נישט. און איהר ווירדע וועט אפילו פון דעם נישט ליידען...

זי איז אָבער זעהר פאַרזיכטיג מיט איהר געליב־טען, און ביז זי פיהלט נישט, אַז ס׳איז פאָלשטענדיג פרייט אַז איהר ווירדע וועט נישט ליידען, אַז דאָס זיין אין בעט איז פערבונדען מיט דער אמת׳ער רייגער ליבע און עס איז דערביי נישטאָ קיין שום פּנימות, וועט זי זיך איהר געליבטען נישט איבערגע־בען... ווי איהר זעהט, רחל, פערשטעה איך אייך זעהר גוט און איך ווייס פאַרוואָס איהר גיט נישט צו ווייט מיט געבריאַנדען און אייער שפּיאָנאַזש איז דערפאַר א דורכפאַל!

רחל וואָלט איהם איצט געקאָנט דערוואָרגען, אַזוי העסליך איז געווען דער אויסדרוק פון זיין געזיכט, ווען ער האָט גערעדט וועגען פרויען, וועגען ליבע, וועגען אידעלע געפיהלען... ער האָט גערעדט קלוג און מיט פערשטאַנד וועגען דער נשמה פון א פרוי.

רחל האָט אָבער געפיהלט אַז ער בעגרייפט עס אַלץ מיט קאַלטקייט פון א כיטרען ציניש שכל, און אַלץ צו וואָס ער ריהרט זיך צו ווערט צו שאַנד און שפּאָט. מיט זיין האַרץ, וואָס איז געווען א שטיק אייז האָט ער אָפּגעקיהלט די וואַרעמע מענשליכקייט פון געפיהלען און פון זיי חוזק געמאַכט מיט אַזאַ חוזק, וואָס בעליידיגט, לעסטערט, בעשמוצט און דערני־דעריגט דעם מענשליכען מין, ער האָט געהאַט אַזאַ שמייכעלע, וואָס האָט ביליג געמאַכט יעדער הייליג־קייט, דערנידעריגט יעדע נעהויבענקייט, צונישט גע־מאַכט יעדע מענשליכע ווירדע, און רחל האָט גע־פיהלט אַז כל־זמן עס זענען פאַראַן אַזעלכע מענשען אויף דער וועלט און זיי האָבען מאַכט, איז דאָס לע־בען נישט זיכער, אַליין נישט ווייסענדיג וואָס דאָס איז פאַר א בעפיהל, האָט אין איהר איצט געפלאַמט עהר־ליכער רעוואָלוציאָנערער פּראָטעסט קעגען די וואָס בע־ליידיגען דאָס לעבען, קעגען די וואָס ברענגען די וועלט צו אומגליק און רואינע.

(פאָרטזעצונג קומט).

דאס לאדזער לעבען

פרייטאג, 29 יאנואר

י"ז שבט תרצ"ז

ליכט-צינדען: 4.05
זון-אויפגאנג 7.00
זון-אונטערגאנג 4.17

ווענען קאמאנדיט-שותפות'

פון אדוו. ע. שעסקין

די פרייטע מאסע שטייער צאהלער איז נישט פּאַקאַנט מיט דער זעהר כאראקטעריסטישער פאָרם פון א שותפות וואָס ווערט אָנגערופען „ספּולקאַ קאָמאַנדיטאָוואַ".

פון שטייער שטאנדפּונקט איז אזא ספּולקע מעהר פעקוועם פאר'ן שטייער צאָהלער, ווייל דער הכנסה שטייער ווערט נישט אויסגערעכנט דעם געשעפט, נאָר די שותפים. אנדערש איז ביי א שותפות מיט בעגרעניצטער האפטונג. וואו מען צאָהלט צוויי מאָל דעם הכנסה שטייער — איין מאָל פון געשעפט ווי א יורידישע פערזאָן, דאָס צווייטע מאָל פון יעדען שותף, לעצטענס האָבען די שותפות'ן מיט בעגרעניצטער האפטונג פערלוירען איהר אקטואליטעט זי האט נישט קיין שום מעלה פאר די שותפים זי שאפט דאגעגען א ריזע נישט בעקוועמליכקייטען, אויב ס'האנדעלט זיך למשל וועגען קרעדיט נעניסט א שותפות מיט בעגרעניצטער האפטונג פון איהם מיט א גרעסערער שוועריגקייט ווי. אנ'איין פערזאָנינע פירמע אדער אנ'עפענטליכע שותפות, ווייל סיי באַנקען סיי פריוואטע פערזאָנען געבען נישט גערן קיין קרעדיטען א שותפות מיט בעגרעניצטע האפטונג. פון דער צווייטער זייט אָבער זענען שוין אוועק די צייטען ווען די פעראנטוואָרטליכקייט פון די שותפים נישט געגאנגען ווייטער ווי זייער אנטייל אין געשעפט, איצטער איז הסכם מיט'ן ארטיקעל 298 פון האנדעלס קאָדעקס אויב די עקזעקוציע געגען דער ספּולקע וועט זיך ארויסווייזען אלס ערפאלגלאזע זענען די מיטגלידער פון דער פערוואלטונג פעראנטוואָרטליך פער זעגליך און סאָלידאריש פאר די חובות פון געשעפט כיבע אז סאיז אָנגעמאָלדען געוואָרען א אופאדלאשטש אין דער געהעריגער צייט אדער ס'האָבען זיך אנגעהויבען אויסגליכס אונטערהאנדלונגען. פון דער אנ דער זייט ווידער איז דער שותף פעראנטוואָרטליך

מיט זיין אַנטייל פאר די חובות וועלכע ער האט גע־האט פאר'ן שאפען די ספּולקע. דער דאָזיגער אנטייל קען פערלויפט ווערען אויפ'ן וועג פון עקזעקוציע.

דאָס אלץ האט געבראַכט דערצו אז איצט מיידט מען אויס די דאָזיגע פארם פון א ספּולקע מיט בעגרעניצטער האפטונג און מען זוכט אנדערע פאָרמען פון שותפות כדי צו פיהרען אנ'אונטערנעהמונג.

ווי איך האב פריהער בעטאָנט, טרעפט מען זעהר זעלטען אזוי גערופענע קאָמאנדיט ספּולקעס ווייל זי איז דעם כלל ווייניג בעקאנט.

אין וואָס בעשטעהט אזא קאָמאנדיט ספּולקע?

דאָס איז א פאָרם פון שותפות ביי וועלכער פאר די חובות פון געשעפט בנוגע די קרעדיטאָרען איז פעראנטוואָרטליך לכל הפחות איין שותף אָהן בעגרעניצונג און די פעראנטוואָרטליכקייט פון לכל הפחות פון איין שותף איז בעגרעניצט דאָס שליסן א קאָמאנדיט שותפות מוז אָנגעפיהרט ווערען דורך א נאָטאריאלען אקט אונטער דעם ריגאר פון אונגילטיגקייט.

דער קאָמאנדיט שותפות ענטשטעהט מיט'ן מאָמענט ווען זי איז איינגעשריבען געוואָרען אין האנדעלס רעגיסטער. רעגיסטרירט מוז ווערען דער אנטייל פון יעדען קאָמאנדיטאָר מיט דער בעמערקונג און וואס פאר א טייל ער איז איינגעטראָגען געוואָרען אָהן א בעמערקונג וועגען דער גרעסע פון פעראנטוואָרטליכקייט פון יעדען קאָמאנדיטאָר בנוגע די קרעדיטאָרען קאָמאנדיט סומען א. אז. וו.

דער קאָמאנדיטאָר איז פעראנטוואָרטליך בנוגע די קרעדיטאָרען פון געשעפט נאָר צו דער הויך דער קאָמאנדיט סומע ווען ער טרעט צו אנעקזיס רענדע שותפות אלס קאָמאנדיטאָר איז אויך פער... וואָרטליך פאר די פערפליכטונגען פון שותפות ... כע עקזיסטירען פון מאָמענט פון איינשרייבען ... אין האנדעל רעגיסטער. יעדער ס.איז צוגעטרעטען א קאָמאנדיטאָר צו אנ'איינ'פערזאָניגער אונטערנ... איז אויך פעראנטוואָרטליך פאר די חובות וועלכע ... נען ענטשטאַנען ביי פיהרען די אונטערנעהמ... און עקזיסטירען אין מאָמענט פון איינשרייבען ... האנדעלס רעגיסטער.

דער קאָמאנדיטאָר קען רעפּרעזענטירען דאָס ... שעפט נאָר אויפ'ן יסוד פון א פולמאכט אויב ... האט עפּעס געטון אין נאָמען פון דער אונטערנ... נישט וויזענדיג זיין פולמאכט איז ער פעראנטוו... ליך פאר דריטע פערזאָנען אָהן בעגרענצונג.

דער קאָמאנדיטאָר האט נישט קיין רעכט א... נישט קיין פליכט צו פיהרען די ענינים פון דער פ... אויסער אז דער אָפּמאַך רעדט וועגען דעם אנד... דער קאָמאנדיטאָר איז פעראנטוואָרטליך פאר די ... זכות צו דער הויך פון אָפּגערעדטען אנטייל דא... נען די הויפט שטריכען פון דעם אזוי גערופ... קאָמאנדיט שותפות איז פיל פאלען ווען מאכט... לען נישט זיין פעראנטוואָרטליך מעהר ווי ביז א... שטימטע סומע איז דאָס די בעסטע פאָרם פ... שותפות געשעפט, פערשטעהט זיך אז אין ... קאָנקרעטען פאל דארף מען זיך גוט פערטראכ... אויף דעם, וואָס צו מ'זאָל און אויף וואָס ... פאָרם אויסקלויבען א קאָמאנדיט ספּולקע, ווי... האט אויך פערשידענע פאָרמען וואָס זענען א... גיג פון די קאָנקרעטע פאלען און אומשטענדען.

גייער פאלקספלאט

געגען קויהלען-שפעקולאציע

(א) אין שייכות דערמיט וואָס עס זענען פארנאַטירט געוואָרען איינצנע פאלען פון גענומען העכערע פרייזען פאר קוידהלען, האט די אדמיניסטראטיווע מאַכט ארויסגעגעבען אנ'ענטשפרעכנדע פעראָרדנונג וועגען א קאָנטראָלע.

אין פאלען ווען עס וועט פעסטגעשטעלט ווערען, דאָס עס ווערען געפאָדערט אדער גענומען העכערע פרייזען, וועלען די שולדיגע ציגעצויגען ווערען צו שטרענגע פעראנטוואָרטליכקייט.

פון וואיעוואדישען קאמיטעט

פאר קינדער-און-יוגענד-הילף

נעכטען איז אין דעם קאָנפערענץ-זאל פון דער וואיעוואודזטווע פאָרגעקומען א זיצונג פון וואָיעוואָדישען קאָמיטעט פאר קינדער-און-יוגענד-הילף.

די דאָזיגע קאָנפערענץ, אין וועלכער עס האָבען זיך בעטייליגט 70 פאָרשטייער פון פערשידענע געזעלשאפטען און אינסטיטוציעס האט געעפענט דער וואָיעוואָדע ה' האוקע-נאָוואק און אנגעוויזען אויף דער אומגעהייערער וויכטיגקייט און די אויפגאבען פון קאָמיטעט.

נאָך א רעפעראט און דיסקוסיע, איז געווערלט געוואָרען אנ'אויספיהר-אפטיילונג פון קאָמיטעט מיט אינזש. וו. עבאראוויטש אין דער שפּיץ.

דער פראצעס פון די באהן-אפעריסטען

(א) אין דעם פראצעס פון די קאלושקער באַגאַזש־מאגאזינערן און יואלקאוויטשען זענען נעכ־טען פערהערט געוואָרען די ווייטערדיגע עדות, די דערקלערונגען פון וועלכע עס זענען אגב געווען סתירה'דיגע.

היינט וועט רעדען דער פּראָקוראָר און די אדוואָקאטען.

פראצעס וועגען פערכאפען בודזינערן—שוין אין פעברואר

(ז) ווי מ'אינפאָרמירט אונז, האט די פראקוראַטור שוין פערענדיגט די אויספאָרשונג פון די „קידנאפּער" פון בודזינו, וועלכע האָט בשעתו ארויסגערופען אזא אויפרעגונג אין אונזער שטאָט.

דער פראצעס וועט פאָרקומען ענדע קומענדיגען חודש.

3 יאהר נארמאל און 14 טעג ספעציעל פאר'ן ויצעסן

(ז) דאָס שטאָט־געריכט האָט פערמשפט די 28 יעהריגע העלענא ריגאק אויף 3 יאהר תפיסה, פאר צוגנב'ענען א פוטער פון דע' וואוינונג פון גיטעל שעלער אויף גדאנסקא 62.

נאכ'ן אויסהערען דעם אורטייל, האט די פערמשפטע גענומען מאכען אויסרופען געגען געריכט, פאר וועלכען זי איז פערמשפט געוואָרען אויף נאָך 14 טעג ארעסט.

ZACHĘTA

זגערזשער 26

גרויסער דאפעלטער פראגראם!

דאס געהיימניס פון שווארצן צימער

אין דער הויפט-ראָל: דער געניאלער

BORYS KARLOFF

אויסער'ן פראגראם:

???

אנהויב 4 נ"מ, שבת און זונטאג—12 בייט.

אדוו. קאוואלסקי וחברים פאר'ן געריכ...

דער „פיהרער" ערקלערט, אז ער האט נאר געוואלט אפהאלטען אנ'ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג

(ז) אין נאָוועמבער האט דער לאדזשער „פיהרער" אדוו. קאוואלסקי מיט זיינע חברים, יאן קוביצקי, אנטאני טשערניק און לעאפאלד זאיאנטשקאווסקי, איינגעאָרדנעט א מיטינג אין טושין, היות דער מיטינג איז נישט געווען אָנגעמאָלדען אין דער סטאראסטע האט די פאליציי נישט דערלאָזט צום מיטינג און געגעבען די ארגאניזאטארען צונויפגעשטעלט א פראָטאָקאָלען.

אויפ'ן סמך פון צונויפגעשטעלטען פראָטאָקאָל, האט די סטאראסטע די דאָזיגע „גדולים" פערמשפט, זיי זענען נישט געבליבען צופרידען און אריינגעטראגען אנ'אפּעלאציע אין געריכט.

נעכטען איז דער פראצעס פאָרגעקומען, אז״ו.

קאוואלסקי האט געבעטען אָפּצולעגען דעם פּר... מחמת ער וויל צושטעלען עדות, וועלכע ו... פעסטשטעלען, אז דאָס איז נישט געווען קיין מי... נאר אנ'ארגאניזאציע־פערזאמלונג.

דאס געריכט האט בעשלאָסען [...] עס פּר... אָפּצולעגען.

אין תהום פון פערצווייפלונג

צוויי מאל געפרובט זיך נעהמען ס'לעבען, און איצט פערפרוירען געווא...

(א) די 22־יאהריגע אסתר זייף — א היימלאָזע קאלישער מיידעל איז שוין 2 מאל נאטירט געוואָרען אין דער היגער פאגאטאָוויע.

בסך הכל מיט עטליכע טעג צוריק האָט מען זי געפונען א פערסמטע אויף דער זגערזשער גאס. מען האט זי דאן אָפּגעפיהרט אין שפיטאל, און אז זי איז געקומען צו זיך, האָט מען זי פון דאר'ט ארויסגעלאָזט.

זי האט זיך גלייך געוואָרפען אונטער א פוהר, אבער זי איז אָפּגעקומען מיט קליינע וואונדען.

נעכטען האָט מען זי געפונען אין פעלד ביי קאנטנע גאס איינגאנצען א פערפרוירענע און שווער קראנקע.

מען האָט זי גלייך אָפּגעפיהרט אין דעם נאהענטען פאליציי־קאמיסאריאט, און פון דאר'ט — שפיטאל.

שטרייק אין אייטינגאנס בלייכערייי

(א) אין אייטינגאָנס פאַבריק אויף דא... סקא 30, איז אויסגעבראָכען אַ סכסוך מיט ד... בייטער אויף דער בלייכערײַ. די ארבייטער לאנגען, אַז די פרעמיעס, וואָס די פירמע גיט פערגרעסערן די פּראָדוקציע, זאלן אנערקענט אלס שטענדיגער לוין.

צוליב דעם, וואָס די דאָזיגע פאָדערו... נישט געוואָרען נאָכגעגעבען, האָבען די אר... אין אַ צאָהל פון הונדערט פערזאָן פערש... און אָקופּיר׳ט די פאַבריק.

א ביטער ווארעם-פלאש

(א)) די 30־יאָהריגע מאריא רובינעק (פ... סקא 73) איז זיך געגאַנגען פערזיסען דעם ... און איינגעלייגט זיך אין קאַלטען בעט אַ ... וואַ־עם־פלאַש. דאָרט האט די פלאַש געפּלאַ... די פרוי האָט זיך געפעהרליך אָפּגעבריהט ... גאַנצען קערפּער. פאָגאָטאָוויע האט איהר ע... ערשטע הילף.

איבערגעלאזט א קינד

(א) אויף זאַוואַדזקא 11 אין דער אָפּטיילונ... געזעלשאַפטליכער שוץ האָט אנ'אומבעקאַנטע פרוי איבערגעלאָזט אנ'אַנדערטהאַלבען־יאָהריג... לע, און איז אַליין נעלם געוואָ־ען.

דאָס קינד איז איבערגעשיקט געוואָר... דערציהונגס־הויז.

Doktór Z.

ENRYKOWSKI

ספעציעל-ארצט פאר מענער · שוו... וועגערישע און הויט-קראנקהייט...

טראוגוטא 9, טעל. 2-98...

נעהמט אן פון 8–1 און פון 4–9 אווע... זונטאג פון 9 פריה ביז 11 בייטאג.

פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע-פר...

פאפולערער אויספלוג

קיין ווין

פון 5-טען ביז'ן 12-טען אפריל — 155 זל.

Wagons Lits Cook

PIOTRKOWSKA 68.

קאסאציע פון לאדזער באמבען-ווארפער שעמאשקא

בעשטעטיגט דעם אורטייל פון 3 יאהר טורמע

דאָס העכסטע געריכט אין וואַרשאַ האָט נעכ־טען־בעטראַכט די קאסאציע־קלאַגע פון די לאָדזער פעטאַרדע־אַנפאַלער מיט'ן אפּליקאַנט שעמאשקא אין דער שפּיץ.

די פעטאַרדע־וואַרפער האָבען פאַראיאָהרען גורם געווען אַ שרעקליכען חורבן אין פּאָ־צעליי־געשעפט פון ה' יוינטער אויף פּעטריקאָווער 33.

דאָס העכסטע געריכט האָט די קאסאציע אָפּ־געוואָרפען. אויף אַזאַ אופן איז דער אורטייל פון דריי יאָהר תפיסה פאר שעמאַשקאַ'ן אריין אין קראַפט

מושיאלאוויטש אין פערמשפט געווארן אויף 2 יאהר טורמע

(א) נאכ'ן פראצעס, וואס האָט געדויערט עט־ליכע טעג, איז מיעטשיסלאו מושיאלאוויטש (געוועז. בעפולמעכטיגטער פון דער פירמע „אלארט און רוסא") נעכטען פערמשפט געוואָרען דורכ'ן קרייז־געריכט אויף 2 יאהר טורמע און צו בעצאָהלען 1,000 שטראַף, אדער אויף צו זיצען נאָך 50 טעג.

ער האָט אויך פערלוירען זיינע ע[...]רעכט אויף 5 יאהר.

געשטארבען שמעון בעלמינער
נייער קרבן פון דער ענדעקיש=כוליגאנישער
יודען=העצע אין לאדז

ווי מיר האבען שוין געמעלדעט מיטגעטיילט, איז [...]מען אוועקגענומען א גרופע כוליגאנעס בעפאלען אויף [...]מארסקא און שטערלינגא גאס יודישע דורכגעהער [...]ט מעסערס און אייזענס פון וואס עטליכע יודען [...]ען צעשטאכען געווארען. צווישען אנדערע איז [...]ף שטערלינגא גאס נעבען דעם הויז, וואו ס'ג[...]פינט זיך דער ענדעקישער לאקאל צעשטאכען גע[...]ארען דער 25־יאהריגער יודישער יונגערמאן שמעון [בע]למינער (פון שטערלינגא 4). א זוהן פון בעקאנ[...] גערער בעל־תפילה יאסעלע בענטשינער.

שמעון בעלמינער איז עהעגעכטען 10 אוועגד [...]ויטעגאנגען. קומענדיג אויף דער שטערלינגא גאס [...] סגעפינט זיך דער ענדעקישער לאקאל, איז ארויס [...]מגענען א גרופע כוליגאנעס. ער האט געוואלט זיי [...]סמיידען, אבער פלוצים האבען עטליכע פון זיי [...]ם פערשטעלט דעם וועג, און איידער וואס ווען, [...] אייגער פון דער באנדע ארויסגעכאפט א מעסער [...] איהם עטליכע מאל געשטאכען, מאכענדיג איהם [...]ם וואונדען אין האלז, רוקען און פלייצעס.

[...] פון די שווערע וואונדען איז בעלמינער אוועק[...]אלען, אפגיסענדיג זיך אין בלוט. אויף די הילף[...] [...]ען פון פערוואונדעטען, זענען אנגעלאפען די [...] [...]ימענטשען און הורכגייהער, וועלכע האבען איהם [...]פלוטיגטען אפגעפיהרט אהיים.

ס'זענען באלד ארויסגערופען געווארען עטליכע [...]טוירים, וועלכע האבען איהם ערטיילט די ערש[...] [...] הילף און פערבאנדאזשירט די וואונדען.

[...] די הילף איז שוין אבער געווען דערמיט א בע[...]שרטע, מחמת ס'איז פון איהם אנגעפלאסען צו[...] [...]ל בלוט אזוי, אז זיין צושטאנד איז נאך נעכטען [...]ען האפנונגסלאז.

[...] א גאנצע נאכט האבען ביים בעט געוואכט דאק[...]טוירים, וועלכע האבען אנגעווענדעט אלע מיטלען [...]ם צו דערהאלטען ביים לעבען. לוידער איז די [...]טוירים נישט געלונגען עפעם אויפצוטאן, און [...]ט צווי ביטאג, האט דער נייער יודישער קדוש פון לאדז אויסגעהויכט זיין נשמה.

* * *

דער קדוש איז געשטארבען ביים פולען בעוואוסט זיין. ביז דער לעצטער מינוט האט ער געהאלטען אין איין איבער'חזר'ן:

פארוואס בין איך געפאלען א קרבן פון כוליגאנישע הענד?

די ידיעה וועגען טויט פון נייעם יודישען קדוש, האט אין דער שטאט ארויסגערופען גרויס פערביטער־רונג, מחמת דער קדוש איז געווען — ווי מיר האבען שוין נעכטען מיטגעטיילט — דער זוהן פון דעם בעוואוסטען גערער בעל־תפילה ר' יאסעלע בענטשינער. ווי ווייט בעליבט ער איז אין גערער הויף, בעווייזט דאס, וואס דאס לעצטע יאהר, בעת דער גערער חסי איז געווען אין ארץ־ישראל, האט מען איהם ארויסגערופען קיין ארץ־ישראל אויף די ימים־נוראים.

שמעון איז געווען הער פאקטישער שפייזער פון הויז, ער האט אנגעפיהרט מיט דער קאלעקטור אויף זאוואדזקא 8.

היינט וועט דער קדוש געבראכט ווערען צו קבורה.

* * *

אין שייכות מיט דעם דאזיגען פרישען מארד, האבען מיר שוין נעכטען אויפמערקזאם געמאכט, אז דאס איז נישט דער ערשטער קרבן אויף דער שטערלינגא גאס, וואו ס'געפינט זיך דער ענדעקישער לאקאל. מיט א קורצער צייט צוריק האט מען אויף דעם זעלבען ארט צעשטאכען א יודישען יונגערמאן. די אויפזיכטס־מאכט דארף אנטעהמען מיטלען, אז אזעלכע פאלען זאלען זיך מעהר נישט איבער'חזר'ן. ס'דארף בעמערקט ווערען, אז אין דער גאנצער גע־געגנד אויף פאמארסקא גאס, אנהויבענדיג פון פל. וואלנאשטשי ביז העט ווייט ארויף, געפינט זיך נישט א גאנצע נאכט קיין איין פאליציי־פאסטען, און עס איז ממש א סכנה פאר א יודען אדורכצוגעהען ביי־נאכט אין יענער געגענד.

HENRYK BERKOWICZ פון טוך=ווארען
דעטייל־געשעפט פון
איז איבערגעטראגען געווארען אויף פּעטריקאווער 44 (אין הויף) טעל. 249-61
עמפפעהלט שטאפען פון ערשטקלאסיגע ביליצער און טאמא=
שאווער פירמען אין א גרויסען אויסוואהל. ענגלישע קופאנען.

ליקווידירט דעם אקופאציע-שטרייק
פון די מייסטער'ס פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור"

(א) אין שייכות מיט'ן אקופאציע־שטרייק פון די מייסטערס פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור", האבען די ארבייטער, קומענדיג נעכטען צו דער א־בייט, געפונען די פאבריק געשלאסען, און אויף די פאבריקס־טויערען איז געווען אויסגעהאנגען א קאמוניקאט, אז די פאבריק ווערט אפגעשטעלט ביז'ן 31 ד.ח. אנגאויסנאהמ זענען נאר די טעכנישע ארבייטער, וועלכע האבען נעכטען יא געארבייט.

סך־הכל האבען נעכטען נישט געא־בייט קרוב 7 טויזענד א־בייטער.

* * *

אין די נאכמיטאג־שעה'ן איז נעכטען פאר געקומען א בשות'פותדיגע קאנפערענץ פון פאר־שטעהער פון דער פעריוואלטונג פון דער „ווידזעווער מאנופאקטור" און פארשטעהער פון מייסטער־פער איין.

נאך א קאנפערענץ פון עטליכע שעה איז געלונגען צו קומען צו אנ'אויסגלייך. און עס איז אונטערגעשריבען געווארען דער פראטאקאל, לויט וועלכען די שטרייקענדע מייסטערס פערפליכטען זיך איבערצורייסען דעם שטרייק, און א די אונטער־האנדלונגען וועגען די ארויסגערוקטע פאדערונגען וועלען פארקומען היינט.

היינט וועט אויך פא־קומען א קאנפערענץ מיט די ארבייטער וועגען פעסטשטעלען די ארבייטס־בעדינגונגען און לוינען פון די א־בייטער, וועלכע זענען בעשעפטיגט ביי די קאטאני־ירענרע לייבען.

תיכף נאכ'ן א נטערשרייבען דעם פראטאקאל האבען די מייסטע־ס פערלאזט די פאבריקס־טויערן.

די בעקער=ארבייטער גרייטען זיך צו א שטרייק=אקציע

(א) אויף דעם אלפוילישען צוזאמענפאהר פון בעקער־געזעלען, וואס איז פארגעקומען אין לאדז איז בעשלאסען געווארען צו אנהויבען אן אקציע ביי דער רעגירונג וועגען אפשאפען די נאכט־ארבייט אין די בעקערייען דורך א פערארדנונג פון אי־נערן־מיניסטעריום און מיניסטעריום פאר געזעל־שאפטליכער שוץ.

לעת עתה האט די אקציע נישט געגעבען קיין פאזיטיווען רעזולטאט.

דעריבער איז אויפ'ן 2־טען פעברואר ה. י. צו־נויפגערופען געווארען אין זאל פון דער רעסורסע (קילינסקיעגא 123) אנ'אלגעמיינע פע־זאמלונג פון בעקער־געזעלן. אויף דער דאזיגע־ פער אזמלונג וועט אפגעגעבען ווע־ען א בעריכט פון דער ביז־איצטי־גער טעטיגקייט און ס'וועט בעשלאסען ווערען דער פלאן פון דער ווייטערדיגער טעטיגקייט.

אין פאל ווען די בעמיהונגען זאלען נישט ברענגען צו קיין רעזולטאט, וועט, אי הסכם מיט די בעשלוסען פונ'ם צוזאמענפאהר, אויסברעכען א שטרייק.

אויספלוג
קיין וויען
דעם 17/II—1/III ד. י. פרייז 135 זל.
אויספלוג קיין
לאנדאן און פאריז
דעם 17/II — 1/III 1937
ערלעדיגט
דאס וועלט=רייזע=ביורא
Union Lloyd
42 פּיעטריקאווער 42
טעל. 107-87.

Zródłem zdrowia
dia każdego,
to kąpiel szyszką
„Novopin"

בעשטראפט וועשעריי=אינהאבער

(א) נעכטען זענען בעשטראפט געווארען דורכ'ן שטאט־געריכט די אינהאבער פון דער כע־מישער וועשעריי „יעדינג" אנשעל ליבערמאן—אויף 500 זלאטעס שטראף, אדער אויף 10 טעג ארעסט, און משה מאנדשיין—אויף 300 זלאטעס.

זיי זענען בעשולדיגט געווארען אין לאזען אין גאנג דעם קעסעל פון זייער וועשעריי, וואס איז דורך דער אויפזיכט־מאכט פערזיגעלט געווארען ביז צום רעפערירען.

שרפות

(א) נעכטען איז אויסגעבראכען א שרפה אין דער פאבריק פון ש. האפמאן (פאלודניאווא 80).

אזוי ווי דאס פייער האט זיך, צוליבן לייכט־ברענענדען מאטעריאל שנעל פערשפרייט, האבען די ארויסגערופענע 2 פייערלעשער־אפטיילונגען געהאט א שווער שטיקעל ארבייט ביי דער רעטונגס־אקציע. אין משך פון א האלבער שעה איז אבער די שרפה איינגעלאשען געווארען. דער היזק איז א קנאפער.

* * *

(א) אויף גדאנסקא 83 האבען זיך, בעת'ן ווארימען דעם וואסער־רעזערוואואר אנגעצונדען די שמאטעס, אין וועלכע ער איז געווען ארומגע־וויקעלט.

פייערלעשער האבען די שרפה באלד איינ־געלאשען.

* * *

(א) אזעלכע שרפות זענען אויך אויסגע־בראכען אויף דער בושעזשינער 11 און אבראמאוויטשא 36, וואו עס האבען אינטערוועניר־ט די ארויסגערופענע פייערלעשער.

וועגען נארמירען די טאקסע פון די קוימענקעהרער

(א) קומענדיגע וואך וועט פארקומען א קאנ־פערענץ פון די פארשטייער פון קוימענקעהרער־קארפאראציע און פון הויזבעזיצער.

עס וועלען ארומגערעדט און פעסטגעשטעלט ווערען די נייע ארבייטס־און לוין־בעדינגונגען פון די קוימענקעהרער.

Dr. REICHER
פּאלודניאווא 28, טעל. 201-93
ספעציאליסט
פאר מענער · שוועכע · בעהאנדלונג
סעקסועלע שטערונגען פון פסיכע · אנאליזע
רענטגען-בעשטראהלונגען ביי הויט-קראנקה
נעמט אן פון 8—11 פון 5—8 אוונט.

[...] איזראעל
אויף נאוואמיעיסקא
שפאנענדער ראמאן פון לאדזער לעבען

דער דייטש האט זיך מיט אלע מעגליכקייט [...]מיהט נישט איינצושלאפען, ער האט אויטערגע־[...]ומט זעלנערישע לידער, וועלכע ער האט זיך [...]ערנט, כדי ער געהעריג צו קענען „מיטמאכען [...]ם צוג אין פעלד", דאן האט ער זיך אויסגעצויגען [...] א סטרובע און געזונגען „דייטשלאנד דייטשלאנד [...]בער אלעס", יעדער פעררויכערט זיין לולקע [...] זיך געדרעהט איבערן צימער.

דאס זאטע אוועגדבראיט, וועלכעס ער האט [...]געגעסען ביי דער פרוי גאנץ און די יואר־ימ־[...]ט אין צימער, האבען אבער איהם נאך מעהר [...] געמאכט און ער האט זיך מעהר נישט גע־[...]גט בעהערשען, איינציגווייז האט ער אנגעהויבען [...]צודרימלען און יעדע ווילע אויפגעריסען די [...]יגען, כדי צו ערפילען זיין פליכט...

ס'האט זיך אבער דעם דייטש נישט איינגעגעבען [...] בעטראכטענדיג נאכאמאל די טיר און די פענ[...]טער, איז ער געפאלען אין בעט אזוי אין די [...]נערישע מלבושים און פעסט איינגעשלאפען, כרא־[...]ענדיג און פייפענדיג מיט'ן האלז און מיט דער נאז.

גאלדין איז שוין אויך געשלאפען, בלויז יצחק [...]ום האט זיך געווארפען אויפ'ן געלעגער און נישט [...]קענט איינשלאפען.

צי האט איהם דאס גליק צוגעשפילט וואס ער [...] דא ארייגעפאלען און ס'ווערט איהם געגעבען [...] מעגליכקייט צו ענטלויפען? אדער אפשר גרייט [...] פאר איהם אנ'אומגליק, ער וועט ארויס פון [...]ען, ס'וועט זיך איהם איינגעבען צו ענטלויפען,

אבער וואוהין? ער ווייס דאך נישט ווי אזוי צו מאכען דעם ערשטען שריט, דער ערשטער, בעסטער, ייעלכער ער וועט אנטרעפען אויפ'ן וועג וועט דאך איהם פערהאלטען און דעמאלס איז ער פערלוירען, דאס געזעץ אין מלחמה־צייט, נאך דערצו אין לאגר פון שונא, איז אהן רחמנות, ער וועט דערשאסען ווערען, מ'וועט מיט איהם נישט מאכען קיין שום צערעמאניעס, קיין אנדערע מלבושים ווי זיינע זעלנערישע האט ער נישט געהאט סא ווי אזוי האט ער נאך געקענט טראכטען וועגען אויספיהרען אזא ווילדען פלאן און ענטלויפען.

און ווי ער האט נישט געוואלט, האט איהם דער געדאנק דאך נישט געלאזען רוהען, איצט, אדער קיינמאל נישט, האט ער זיך געטראכט, יוען וועט זיך מיר נאך מאכען אזא געלעגענהייט, סיי ווי סיי איז מיר אלץ איינס ווי אזוי אומצוקומען.

די שרעק פאר דעם געפאנגענעם לאגער איז ביי איהם געווען אזוי גרויס, אז ער איז גרייט געווען יעדעס מיטעל אנצווענדען אבי אויסצומיידען דאס קומען אין לאגער אריין.

באום האט אויפגעוועקט זיין חבר גאלדין, ער האט נישט געקענט רוהען ביז ער וועט נישט בעקומען קיין עצה אין דער ריכטונג, גאלדי'ן האט נישט גערן געעפענט די אויגען און געפרעגט.

— וואס ווילסט דו, באום ??

— א וויכטיגע זאך גאלדין, א זעהר וויכטיגער ענין.

גאלדין האט זיך מעהר אנגעהויבען צו פער־אינטערעסירען דערמיט וואס באום רעדט, ער האט איהם אויסגעהערט אויפמערקזאם און אין ערשטען מאמענט געהאלטען די דאזיגע ערצעהלונג פון באומען פאר זיינס א פאנטאזיע, גאלדין האט גע־קוקט אויף דער טיר און דאן אויף באומען און לויט דעם פערהאלטען זיך פון באומען איז ער געקומען צו דער איבערצייגונג, אז דאס אלץ קען זיין אמת.

— וואס זאגסט דו? דערויף האט באום געפרעגט.

— וואס האב איך צו זאגען, כ'האלט, אז ס'וואלט געווען א משוגעת אויסצונוצען די דאזיגע געלעגענהייט.

— פאריואס, גאלדין, פארוואס ? פארוואס זאלען מיר נישט פרובען, ס'קען זיין, אז מיר וועלען אמאל שטארק בעדויערען וואס מיר האבען די דאזיגע גע־לעגענהייט נישט אויסגענוצט.

— איך יעדענפאלס וואויף אפ דעם פלאן פון ענטלויפען מיט דער גאנצער קאטעגא־ישקייט, איך וואלט דיר אויך נישט געראטען, נאר אויב דו ווילסט קענסט דו זיין זיכער, אז איך וועל זיין שטום ווי א שטיין און אויב איך וועל דיר קענען עפעס העלפען, וועל איך עס אויך טון.

פלוצלונג זענען זיי ערציטערט געווארען דורך א געוויש, וועלכעס האט זיך געטראגען פון הינטער־דערזעלבער טיר, וועלכע איז געווען די האפנונג פון יצחק באום.

— ווער איז דאס? האט גאלדין דערשראקען געפרעגט, זעהסט דו, ווי מ'קען ענטלויפען, אז מען היט אונז דא אויך.

גאלדין איז געווען צופרידען דערמיט, ווייל אזוי ארום איז צושטערט געווארען דער גאנצער פלאן פון באומען.

יצחק באום האט אבער אנדערש געטראכט, ער איז געווען זיכער, אז דאס היט מען זיי נישט ביי דער דאזיגער טיר, נאר דאס איז זיכער דאס שוואר־צע מיידעל, וועלכע איז געקומען איהם העלפען.

און טאקע איז אזוי געווען, די טיר האט געגע־בען א לייכטען סקריפ און האט זיך אביסעל געעפענט אין צימער האט אריינגעשטעקט דעם קאפ דאס יונגע מיידעל, איהרע האר זענען שוין געווען פונאנ־דערגעפלאכטען, זעהט אויס, אז זי איז ארויס פון בעט אין וועלכען זי איז שוין געלעגען צום שלאף. זי האט זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען, געזעהען דעם שלאפענדען דייטשען זעלנער און געהערט זיין שנארכען, זי האט אויך געזעהען די צווי פאר אוי־גען פון די רוסישע זעלנער, וועלכע זענען געווען אנגעשטעלט מיט שרעק און וואונדער אויף איהר.

זי האט זיך נישט געטרויט אריינצוגעהען אינ־וועניג, טאמער וועט זיך דער דייטש איבערוועקען, נאר האט געהאלטען דעם קאפ אין צימער.

— מיינע הערען האט זי שטיל געזאגט, איך בין אהער געקומען, כדי זיך צו איבערצייגען, צי איהר האט פערשטאנען דאס וואס איך האב געזאגט פא־'ן ארויסגעהען פון דאנען, די דאזיגע טיר האב איך בכיון געעפענט, אפשר ווילט איהר ענטלויפען קענט איהר גאנץ רוהיג פון דאנען ארויסגעהען, פון דאנען וועט איהר קענען ווייטער אוועקגעהען, אז די גאנצע נאכט זאל איך קיינער נישט בעמערקען, איך וועל ווארטען אויף אייך 15 מינוטען אויף דער טרעפ, אויב איהר וועט ארויסגעהען וועל איך אייך אריינפיהרען אין מיין צימער, דארט האב איך איצט צוגעגרייט צוויי ציווילע־אנצוגען, וועלכע זענען גע־בליבען פון מיין פאטער, איהר וועט זיך קענען אי־בערטון. איך האב אין אויוען נאכאמאל געהייצט דעם אויוען, כדי צו פערברענען אייערע זעלנערישע מלבושים, ביי מיר אין צימער, וועל איך אייך קענען געבען די נויטיגע אנווייזונגען אויף דער ערשטער צייט, אויב דאס ענטלויפען וועט אייך געלונגען, איהר קענט זיין רוהיג, אז איך האב נישט קיין שום זייטיגע כוונות דערביי, איך טו עס מיט דער גאנ־צער אויפריכטיגקייט און אויס רחמנות צו די אומגליקליכע מענשען, וועלכע מאטערן זיך אומזיסט און אומנישט אין דער מלחמה.

דאס מיידעל האט דאס אלץ געזאגט אין איין אטעם, שנעל אז עס זאל לאנג נישט געדויערען, זי האט נישט געווארט אויף קיין ענטפער און איז פערשוואונדען געווארען, צומאכענדיג לייכט די טיר הינטער זיך.

(המשך קומט)

איז מעגליך יוּד. עמיגראַציע קיין אויסטראַליען?
אינטערעסאַנטע דעבאַטע אין ענגלישן פּאַרלאַמענט

לאָנדאָן, 28. (ימ״א טעלעגראַפיש) בײ׳ם צווייטען לייענען פון „עמפּייער סעטלמענט ביל“ (געזעץ־פּראָיעקט וועגן אימפּעריאַלער קאָלאָניזאַציע) אין אונטערן־הויז האָט דער לייבאָר־דעפּוּ־טאַט ראָבערט יאַנג בעריהרט די פראַגע וועגן א מעגליכקייט פון יודישער אימיגראַציע קיין אויסט־ראַליען.

סער ראָבערט יאַנג מיינט, אַז די שוועריקייטען פון יודישער קאָלאָניזאַציע אין א״י ווערן אַלץ גרעסער, און עס וואָלט געווען בעגריסענס־ווערט, ווען יודען זאָלען א גרויסען טייל פון זייער ענערגיע און מיטלען פערווענדען פאַר דער עמיגראַציע אין אזא זעהר קנאַפּ בעוואוינט לאַנד, ווי אויסטראַליען.

עס זענען פערהאַן טויזענדער פּליטים פון דייטשלאַנד, רוסלאַנד און אַנדערע דיקטאַטאָריש־רעגירטע לענדער, זיי קענען געפינען גענוג אָרט און אַרבייטס־מעגליכקייטען אין דער בריטישער אימפּעריע, וואו זיי קענען לעבען אין פרייהייט און זיכערקייט און וואו עס זאָל זיי נישט אָפּגע־זאָגט ווערען די מעגליכקייט אויף א מענשליך לעבען. פאַרוואָס זאָלען קערפּערשאַפטען, וואָס פערנעמען זיך מיטן גורל פון פּליטים נישט בעקו־מען די מעגליכקייט אויסצונוצען זייערע פאָנדען און מעגליכקייטען צו בעזעצען די דאָזיגע פּליטים אין לענדער פון דער בריטישער אימפּעריע? פאַר־וואָס זאָלען, צום ביישפּיל, יודען נישט בעקומען די מעגליכקייט צו בעזעצען זיך, לאָמיר זאָגען אין אויסטראַליען?

איך וויל זאָגען – האָט סער ראָבערט יאַנג פאָרטגעזעצט — אַז אַלע מיינע סימפּאַטיעס זענען אויף דער זייט פון די יודען, וואָס ווערען גע־רודפט און געדריקט דורך אויטאָקראַטישע און טיראַנישע הערשער אין פערשידענע טיילען פון דער וועלט און די דאָזיגע סימפּאַטיע מיינע א... לויט איהר קראַפט אפשר בלויז קלענער ווי ... פערגרעסערונג און ווידערגעפיהל לגבי די בעדריק... און פערפאָלגער.

אַנ׳אַנדער לייבאָר־דעפּוטאַט, מר. ס. בעל... דזשער האָט פון דער אַנדערער זייט אַנגעוויז... אַז דאָס וואָס יודען האָבען אויפגעטון אין א״י דערגרענגענדיג צום אויפבליה א וויסט און צ... ריקגעשטאַנענע לאַנד, דאַרף דער בריטישער רע... רונג דינען אַלס ריכט־שנור, ווי אַזוי צו לעז... דאָס קאָלאָניזאַציע־פּראָבלעם.

פון דער דעבאַטע איבערן געזעץ־פּראָיעקט איז קלאָר געוואָרען, אַז איינציגע וועלען עט... שטעהן געוויסע אימיגראַציע־מעגליכקייטען פ... בעשטימטע אַרבייטס־גרופּען אין דער קעניגין־לאַ... (קווינסלענד, אויסטראַליען) און אויך אין דרו... אויסטראַליען.

ווי עס טיילט מיט דער „מאַנטשעסטער גאַרדיען“, איז דער געזעץ־פּראָיעקט, וואָס ווער... איצט בעטראַכט אין ענגלישען פּאַרלאַמענט, בע... שטימט פאַר דער צוקונפט ווען די דאָמיני... וועלען זאָגען: „מיר זענען גרייט אויפצונעמען... פרישע אימיגראַציע“. די צייטונג גיט צו, ... קאַנאַדע און ניי־זעלאַנד זענען נאָך דערצו ני... פאַרגעברייט.

צווייגהאַפּט מאַכט רייך לאָדז!

דאָס גרויסע געווינס פון דער 4־טער קלאַס 37־טער לאָטעריע

100.000 זל.

אויפ׳ן נומער 5696

איז געפאַלען אין דער גליקליכער קאָלעקטור פון

גוּטמאַן צווייגהאַפּט, רזשגאַווסקא 1 (גייערס מאַרק)

גליקליכע לאָסען צו דער 1 קלאַס שוין צו בעקומען. כל הקודם זוכה!

P. K. O. № 144 961 איינצאָהלונגען פאַר פּראָווינץ קאָנטאָ

אַרום געהיימנישפולען מאָרד אין פּאַריז

פּאַריז, 28 (סס. טעל.

די אויספאָרשונג וועגן מאָרד פון עקאָנאָמיסט נאַוואַשין האָט ביז איצט נישט געבראַכט קיין שום וויכטיגע רעזולטאַטען. נאָך די ערקלע־רונגען פון נאַוואַשינס פרוי וועגן מאָרד פון איהר מאַן, האָט די אַלמנה און איהר אַדוואָקאַט איבער־געגעבען דער פּרעסע, אַז זי האָט נישט אין זין געהאַט קיין פּריוואַטע־רישע אָדער אַנדערע אָרגאַ־ניזאַציע, נאָר געוויסע געהיימע כּוחות, וואָס עק־זיסטירען אין ראַטענפאַרבאַנד. די פּאָליציי פיהרט איצט די אויספאָרשונג אין דער ריכטונג פון אויס־געפינען דעם יונגען מענש, וועלכער האָט מיט עטליכע וואָכען צוריק בעזוכט נאַוואַשינען. די פּאָ־ליציי וויל אויך פעסטשטעלען, צי דער מענש איז נישט דער מערדער, וואָמענס געזיכטס־שטריכען עס זענען שוין מעהר ווייניג בעקאַנט.

זאַל פילהאַרמאָניע

נאַרוטאָוויטשא 20

טעל. 213-84

הײנט פרייטאַג, דעם 29־טען יאַנואַר 1937, 8.30 אָוונט

לעצטער אויפטריט פון ווינער באַלעט

„WIENER TANZ“

אונטער דער לייטונג פון **Mina Klein-Mosbach**

זונטאָג, דעם 31 יאַנואַר ד. י. 8.15 אָוונט

אַב׳אָוועבד פון ווינער מוזיק און וואַלצע...

אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון

JOHAN STRAUSS

וועלט־בעריהמטער דיריגענט פון נעוו. קעניגליכען הויף־אָרקעסטער אין ווין. מיט׳ן אנטייל ... פילהאַרמאָנישען אָרקעסטער, וואָס בעשטייט פון 50 פּערזאָן.

... גענויערעס אין די אַפישען.

ווער איז ער?

גאַלעריע טיפּען פון בעקאַנטע לאָדזער פּערזענליכקייטען

— 6. —

דער פּרינץ פון מאָדעפּאָלאַם

ער איז נישט דער פּרינץ פון יאָרק, נישט דער פּרינץ פון קענט, נאָר פון קאָנט. ד. ה. ער קאָן אַלץ, און ווי מ׳שמועסט, קאָן ער אפילו רעדען שוועדיש.

חנם ער איז א שעהנער בעל־פּרנסה, האָט ער ליב אַריינצוכאַפּען א מיטאָג אין „נותן לחם“, פון קיין עליות האָלט ער נישט, ער וויל נישט קיין שישי, נישט קיין מפטיר, דערפאַר האָט ער ליב צו געהן צו „פּתיחה“ — צום טיטעל, הייסט עס.

נאָך א מעלה האָט ער. וואָס ער איז א גרויסער רודף שלום׳ניק, ער לאָזט נישט צופלאַקערן קיין שׂרפה. ער איז איבעריג דערפאַר. נישט צו לאָזען צע־בלאָזען קיין פייער, און דערצו האָט ער אַלע מיטלען.

א חוץ דעם איז ער א בעל־תכלית, ער האָלט נישט פון קיין לוקסוסען, דער עיקר איז — זאָגט ער א העמד, נו האָט ער טאַקע אַנ׳אויפגאַבע, צו בעזאָר־גען דעם עולם מיט העמדער. א מענש — זאָגט ער — דאַרף אויך טראַכטען, וואָס וועט זיין איבער הונדערט יאָהר, האָט ער אויך אַנ׳אויפגאַבע צו בע־זאָרגען יודען מיט תכריכים, א מענש איז נאָר א מענש, מ׳קען אמאָל האָבען א קאַטאַר, דאַרף מען האָבען נאָזטיכלעך.

נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער איז א פּראָמינע־נטער מענש, האָט ער צייט צו אַלעם, ער האָט צייט צו קומען אויף אַנ׳אָסיפה, אויף א „פּאָושעדזעניע“, אויף א „פּאָכוד“ — אומעטום זעהט איהר דעם שוואַרצהאָריגען פּרינץ פון מאָדעפּאָלאַם.

אָב—נעק

דער ענטפער־קופּאָן געפינט זיך אויף דער ערשטער זייט פון היינטיגען „נ. פאָלקסבלאַט“

דער ליטער פון אונזער סעריע „ווער איז ער?“ בעדייט

ראַטמאַן אַדוו. יוסף ווייצמאַן

* * *

דער זוכה בגורל איז געווען

ש. מאָשקאָוויטש, גלובנא 46

ער בעקומט א פּרעמיע א בוך „ווייב און מאַן“ פון מלך ראַוויטש, אָפּצונעמען אין דער אַדמיניס־טראַציע פון נ. פאָלקסבלאַט, זונטאָג, ד. 31־טען ד. ח. פון 12 ביז 1 מיטאָג.

* * *

צוליב טעכנישע סיבות וועט די רשימה פון די טרעפערס פערעפענטליכט ווערען אין זונטאָג־נומער

זיצונג פון ציוניסטישען קאָמיטעט

אונטער׳ן פאָרזיץ פון ה׳ ד״ר ראָזענבלאַט איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון ציוניסטישען קאָמיטעט.

צוערשט יוערט אויסגעהערט אַ בעריכט פון גאַנג פון דער היי־יאָהריגער קרן־היסוד אַקציע יואָס ווערט איבערגעגעבען דורכ׳ן לייטער פון דער אַקציע, ה׳ אַ. קאַלאַדני, דעם דעלעגירטען פון קרן־היסוד דירעקטאָריום אין ארץ־ישראל. ווי עס איז צו זעהען פון בעריכט, יוערט דער קאַמפּיין גע־פיהרט מיט ערפאָלג און די ביז־איצטיגע רעזולטאַטען האָבען שוין איבערגעשטיגען די פאָראַיאָהריגע. דער פאָרזיצענדער ד״ר ראָזענבלאַט פאָדערט אויף די ציוניסטישע עסקנים יווייטער מיטצוהעלפען ה׳ קאַלאַדני אין זיין שווערער און פעראַנטוואָרטליכער אַרבייט.

דערויף אינפאָרמירט דער סעקרעטאַר פון קרן־קימת ביורא, ה׳ רינגאַרט, יועגען גאַנג פון דער אַרבייט לטובת דעם קרן־קימת אין דער שטאָט, יועגען ערפאָלג פון די פערשידענע אַקציעס און די אויסזיכטען אויף דער צוקונפט. דער פּרעלימינאַר אויפ׳ן היינטיגען יאָהר זעהט פאָר אַ שטייגערונג פון די הכנסות מיט 20 פּראָצ. ה׳ ד״ר ראָזענבלאַט יווייזט אָן אויף דעם פאַקט, אַז דעם גרעסטען אָנ־טייל אין די הכנסות פון קרן־קימת האָבען די עס־קנים און מיטגלידער פון דער ציוניסטישער אָרגאַ־ניזאַציע.

ה׳ שאַפּיראָ רעפערירט יועגען פערלויף פון דער אַקציע צו פערברייטערן די רייהען פון דער ציוניסט׳שער אָרגאַניזאַציע דורך יוערבירען נייע מיט־גלידער פון ציוישען די נישט־אָרגאַניזירטע סימפּאַ־טיקער פון ציוניזם. ער טיילט אויך מיט יועגען גאַנג פון דער רעגיסטראַציע־אַקציע, יואָס ווערט אַדורכגעפיהרט לויט׳ן אויפטראַג פון צ.ק. פון דער ציוניסט׳שער אָרגאַניזאַציע, אין צוזאַמענהאַנג מיט׳ן בעפאָ־שטעהענדען 12־טען לאַנד־צוזאַמענפאָהר. די דאָזיגע אַרבייט יוערט גלייכצייטיג אַדורכגעפיהרט אויך אין די בעזונדערע אָרגאַניזאַציעס און קבוצים.

ה׳ יועגמייסטער רעפערירט וועגען דער לאַגע אין די הכשרה־קבוצים „בילו“, „כדרך“, און „הסו־לל“ און יועגען בעשלוס צו שאַפען אַנ׳אַלגעמיינעם פּאַטראָנאַט פאַר אַלע דריי קבוצים. די אויפגאַבע פון דאָזיגען קאָמיטעט יועט זיין: צו שאַפען אַר־בייט־פּלעצער פאַר די חלוצים, צו זאָרגען פאַר׳ן סאַניטאַרען מצב אין די קבוצים, צו פערנעהמען זיך מיט דער קולטורעלער אַרבייט, צו זאָרגען פאַר פאַכמענישער אויסבילדונג א. אַז. וו. — עס ווערט בעשלאָסען מיטצוהעלפען צו דער אָרגאַניזירונג פון קאָמיטעט פאַר די קבוצים און פאַראינטערעסירען די ברייטע ציוניסטישע קרייזען מיט׳ן הכשרה־פּראָבלעם און דער לאַגע אין די קבוצים.

ראַטמאַן אַדיו. שטרויך רעפערירט וועגען דער לאַגע אויפ׳ן פאָרום פון לאָדזער שטאָט־ראַט פאַר און נאָך דער לעצטער זיצונג און יועגען די גע־גענזייטיגע בעציהונגען צווישען די יודישע גרו־פּירונגען.

עס יוערען נאָך אַרומגערעדט פראַגען וואָס זענען נוגע דער אַרבייט אין דער קהלה און עס יוערען אָנגענומען געהעריגע בעשלוסען.

ה׳ אַדיו. שטרויך טיילט נאָך מיט וועגען דער קאָנפערענץ פון די פיהרער פון יוירטשאַפטליכע אינ־סטיטוציעס, יועלכע ער האָט צוזאַמענגערופען און נאָכדעם יוי עס ווערען ערלעדיגט וועגען פון פערשידענע אָרגאַניזאַציעס, יוערט די זיצונג געשלאָסען.

— × —

באַל פון יודישען לאַקאַטאָרען־פעראיין

דער יודישער לאַקאַטאָרען־פעראיין איז די איינ־ציגע יודישע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציע, יואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַנ׳אויפגאַבע צו בעשיצען דעם לאַקאַטאָר, בפרט דעם אָרימאַן פון אַנ׳עקסמיסיע אָדער אַנדערע שיקאַנע.

יעדען איוענט ווענדען זיך דערייבער אין פעראיין צענדליגער פּערציוויפעלטע און פערביטערטע יודען פון אַלע עקען שטאָט, בעטענדיג, אַז מ׳אָל זיי נעמען א בײערן שוץ מצד זייערע בייזע יוירטסלייט.

מיט אַלע כּחות און אָפט אפילו איבער די כּחות בעמיהט זיך דער פעראיין צו העלפען די אַלע, יועלכע ווענדען זיך צו איהם נאָך הילף. די ערטיילטע הילף איז אָבער אַ טראָפּען אין ים אין פערגלייך מיט דעם, יואָס מ׳וואָלט געדאַרפט און געקענט העלפען.

לידער געפינט זיך אָבער דער פעראיין אין אזא טרויעריגען מאַטעריעלען מצב, אַז צו פיהרען ווייטער די טעטיגקייט אפילו אין די ביז־איצטיגע ראַהמען, לאַנגען אינ׳ נישט קיין מעגליכקייטען.

די פעריואַלטונג האָט דעריבער בעשלאָסען איינ־צואָרדנען מאָרגען, שבת, דעם 30 יאַנואַר אין נייעם קאָנצערט־זאַל (פּיראַמאָוויטש 3) א גרויסען באַל מיט מוזיק און טענץ און אַנדערע אַטראַקציעס.

ס׳איז צו האָפען, אַז די ברייטע מאַסען יועלע־אויסווייזען די געהעריגע פערשטענדניש פאַר די נויטען פון דער אינסטיטוציע און צאָהלרייך בעזו־כען דעם באַל.

אינטערעסאַנטע קאָלעקטיווע פאָרלעזונג

היינט, פרייטאָג קומט פאָר אין לאָקאַל פון זש. ט. ק. א זעהר אינטערעסאַנטע קאָלעקטיווע פאָר־לעזונג א. ד. ט. „די געשעהענישען פון דער לעצ־טער וואָך אין ליכט פון דער פּרעסע“. די רעפע־רענטען רעד. ה׳ ראָזענבערג און סט. געלבאַרט (מיטאַרבייטער פון נייעם „פאָלקסבלאַט“ און „גלאָס פּאַראַנני“) וועלען געבען אַנ׳אָביעקטיווען איבער־בליק פון די געשעהענישען פון דער וואָך און וועלען געבענוי דערציילען, ווי אַזוי יעדע געשעהעניש שפּיגעלט זיך אָפּ אין דער פּרעסע אין דער פּוילי־שער און אויסלענדישער.

וויכטיג פאַר יעדער הויזווירטי...

דאָס אומפערגליכליכע ביכעל מיט פאָרשריפט... פון ד״ר א. עטקער א. ג. „א גוטע ווירטין פא... אַליין“ איז צו בעקומען אין קאָלאָניאַל־ געווע... בוכהאַנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פ... מע עטקער.

דער פּרייז איז פערקלענערט 30 גראָשען, ... ביכעל איז אומשעצבאַר, הויפּטזעכליך אין דער א... טיגער קאַרנאַוואַל־צייט, געבענדיג א סך פאָרשרי... טען צום באַקען א. אַז. וו.

אַפּטייקען.

היינטיגע נאַכט - דיזשורען

(א) היינט ביינאַכט דיזשורירען פאָלגענדע א... טייקען: כ. קאַן (פּלאַץ קאָשטשעלני 8), א. כאַ־עמ... (פּאָמאָרסקאַ 12), וו. וואַגנער (פּעטריקאָווער 67...), זאַיאָנטשקיעוויטש (זשיראָמסקיעגאָ 37), ז. נאָ... משיצקי (פּושע־אַזד 59), מ. עפּשטיין (פּעטריקאָוו... 225), ז. שימאַנסקי (פּשענדזשעלניאַנאַ 75).

פון „חסד של אמת“

צוליב דער גרויסער שטערבליכקייט רח״... אין לאָדז פאָדערן מיר אויף אונזערע מיטגליד... מתעסקים וואָס וועלען קריגען איינלאַדונגען ... פאַהרען אויפ׳ן בית־החיים דיזשורירען, ווי אויך ... וואָס וועלען נישט בעקומען זאָל טאָג־טעגל... איינקלעפען 12 א זייגער ערשיינען אין פעראיין פ... צו פאָהרען אויפ׳ן בית־החיים מקיים צו זיין ... גרויסע מצוה, געדענקט די שעה פאָדערט עס פון אי...

אין „תרבות“

מאָרגען שבת, דעם 30 יאַנואַר 8,30 אָוו. קו... פאָר אין אונזער לאָקאַל א רעפעראַט פון הפ׳ר. ... בינין א. ד. ט. „די יודישע מלוכה“ אין דער נייע... טער העבּרעאישער ליטעראַטור, איינטריט פריי.

אָנהייב 4 נאָכמיטאָג.

היינט פּרעמיערע!

פּרעכטיגער דאָפּעלטער פּראָגראַם!

כשוף־מאַכערין

אין דער הויפּט־ראָלע:

R. SCOTT

ווי אויך

„Czu-Czin-Czau“

אין די הויפּט־ראָלע:

Fr. Kortner i Anna May Wong.

Dr. med. A. KLESZCZELSKI

כירורג־אוראָלאָג

וואָלינטיעץ

Al. Kościuszki 60, tel. 174-99.

מעבעל
אין גרעסטען אויסוואַהל, די נייעסטע מאָדעלען
שלאַפצימערן, שפּייז־צימערן. קאַבינעטען
ווי אויך פערשידענע ענצעלנע מעבעל: קרעדענסען,
טישען, שטיהלען, טאַפּטשאַנען און אנדערע
קויפט גאַנץ לאַנג נור אין דער איבעראַל־בעקאַנטער פירמע: (עקזיסט. זייט 1882)
I. M. TERKELTAUB
12 NARUTOWICZA 12
W PODWÓRZU.
אייגענע אויסאַרבייטונג
לאַנגיאָהריגע גאַראַנטיע
— נידריגע פּרייזען —

[מ]יר האָבען נישט נאָר פערלוירען, נאָר אויך געוואונען

נאָך די געשעהענישען אין ארץ־ישראל אין יאָהר 1936

די געשעהענישען אין ארץ־ישראל פון יאָהר [19]36 מיט אַלע זייערע נעגאַטיווע פאָלגען האָבען [...] פון דער אַנדערער זייט אויסגעניצט דעם [...] אויף די וויכטיגסטע בעדערפענישען זיך צו מאַ[כען] אונאָפּהענגיג פון יעדען קאָפּ־ין פון די אַראַ[ב]ער און זיך איינאָרדנען אַזוי, אַז אונזערע פּאָ[זיציעס] זאָלען ווערען פעלזענפעסט.

[...]יזען מיר נעהמען דעם בוי פון פּאָרט אין תל־[אביב], וועלכער האָט זיך אָנגעהויבען בויען ספּאָנ[טאַן], מיט אַזוי פיל ענערגיע און עקשנות, וועלכע [...]ט געסטייעט אויף לאַנגע, לאַנגע יאָהרען, קאָ[ן] [...]מיר זיך פאָרשטעלען יו' בויטיג ס'איז געווען פאַר [...] דער דאָזיגער פּאָרט. די געשעהענישען האָבען [...] געבראַנגט דערצו, אַז די פּערש'דענע רעגי[רונג]ס־אַמטען, וועלכע האָבען זיך געפונען אין יפו, [...] איבערגעפיהרט ווערען קיין תל־אביב. א [...]ודיגער גרויסער פערדינסט איז אויך דאָס [...] ס'האָט זיך נישט איינגעגעבען אויסצוהונגערן [...] ישוב מיט גרינצייג און מילכוואַרג צו וואָס [...]ראַבער האָבען געשטרעבט. דער ישוב האָט [...]אָנגעשטרענגט און דערפיהרט דערצו, אַז אין [...]ערמאָהנטע אַרטיקלען זענען מיר דערגאַנגען [...] צושטאַנד פון זעלבסט־אויסקום.

[...]אָבער דאָס וויכטיגסטע איז דאָס, וואָס בעת [...]שעהענישען, האָבען מיר זיך ערשט אַרומגעזע[ן], [...]אַז די פערבינדונג צווישען אונזערע שטעט [...]ניעס, ישובים און קיבוצים קענען נישט פיהרען [...] שאָסייען, וועלכע געהען דורך די געפערליכע [...]ישע דערפער און ערטער. מיר האָבען דערזעהן [...]יט'גקייט צו פעראייניגען די בעזעצטע יודישע [...] דורך אַ דירעקטען וועג, וועלכער וועט [...]געהען דורכ'ן גאַנצען ים־ברעג פון בעקאַנטען [...] פּאָרט און זעהר בעלעבטען און ג'טען ערד[...] פון ארסוף ביז תל־אביב. דאָס וועט נישט [...] האָבען אַ בעדייטונג פון זיכערהייטס־שטאַנד[פּונקט], [...] נאָך אַ גרעסערע בעדייטונג פון עקאָנאָ[מיש־]וירטשאַפטליכען שטאַנדפּונקט.

[...]דער וועג פון אַרסוף קיין תל־אביב, וועלכער [...] געפיהרט דורך אַ געוואַלדיגען אומוועג אזש [...] פתח תקוה וועט איצט אַזוי־אַרום געקירצט [...] ביז אַ מינימום, און וועט אַדורכשנידען [...] גוט — בעקאַנטע און שוין שטאַרק בע[...] ערטער מיט אַ גוטער און שנעלער פער[...].

[...] וועג וועט אַדורכשניידען חדרה מיט 4000 [...], ברנדס — 150 נפשות, חבת ציון — 60, [...] המזרחי — 150, גבעת חיים — 90, עין חרו[ד] — 160, כפר ייתקון — 240, בית יגן — 80, [...] — 40, גבעת שפירה — 35, משמר השרון — [...] אבי חיל — 140, בני בנימין, — 90 אין דאַן [...] נתניה דאָס גרויסע בעלעבטע אָרט מיט 1800 [...] די רעגירונג בויט איצט דאָרט הייזער פאַ'ין [...]ער אויף אַ סומע פון 60 טויזענד פונט, וועל[כע] [...]ען דאָרט סטאַביל בלייבען.

[...]פון נתניה וועט דער וועג פיהרען דורך רמת [...] מיט 130 נפשות, קדימה 80 נפשות, תל [...] 35, אבן יהודה 160, תל מונד 75, גן שלמה [...] דאַן דורך קיבוץ המוחד, וועלכער ענטוויי[...] זיך אויסגעצייכענט. איצט האָט ער 140 מש[פּחות] [...] 40 הייזער זענען שוין אויסגעבויט און 60 [...]ודיגע האַלט מען ביים אויספערטיגען.

[ד]אַן געהט ווייטער דער וועג דורך רשפון מיט [...] נפשות און 60 פערטיגע הייזער און 40, וואָס [...]ען ביים אויסגעפערטיגט ווערען.

[...]איפ'ן פאַך פון דעם, וואָס מיר האָבען שוין [...]דערט וועגען דעם נייעם וועג צווישען תל־[אביב] און הרצליה, קען מען זיך פאָרשטעלען די גרויסע ענטוויקלונג און צוקונפט פון ארסוף, וועל־כע גרעניצט זיך מיט דעם באָדען פון דער קאָלאָניע הרצליה. צוליב דער נייער קאָמונ'קאַציע־ליניע בע־קומט ארסוף נאָך אַ גרעסערע בעדייטונג ווי ער האָט ביז איצט געהאַט. ארסוף פערנעהמט איצט אַ שטח פון 6 טויזענד דונאַם און איז געטיילט אויף אַ גרוי־סער צאָהל פּלעצער, וועלכע זענען גינסטיג פאַר יע־דען ווירטשאַפטליכען ציל. ס'איז שוין בעקאַנט דער רייכער קוואַל וואַסער, וואָס ארסוף פערמאָגט און גיט אַרויס די גרויסע צאָהל פון 300 קוביק מעטער אַ שעה. דער גאַנצער באָדען פון ארסוף איז ארומגעצוימט און פערפּלאַנצט אַזוי, אַז ער מאַכט דעם איינדרוק פון אַ גאָרטען־שטאָט מיט די פערפּלאַנצטע בוימער און די שעהן געשניטענע גאַסען און אַדורכגעפיהרטע וואַסער־רעהרען דורך יעדען פאַ־צעלירטען פּלאַץ. דער באָדען איז זעהר געאייגענט אויף געמישטע ווירטשאַפטען און קליינע גערטנער. נאָך אַרסוף קומט ראַסקין מיט 20 הייזער דאַן הרצליה, וואו ס'געפינען זיך שוין איצט 4000 נפשות. פיל אָראַנזשען־גערטנער און קליינע געמישטע ווירטשאַפטען אין גן־הערצל און גבעת הערצל געפינען זיך בוי־פּלעצער צו בויען הייזער, וואו אַרום איז שוין אַלץ פערבויט.

די גרויסע ווירטשאַפטליכע בעדייטונג פון דעם נייעם וועג וועט נאָך גרעסער ווען מ'נעהמט אין בעטראַכט, אַז איבער'ן ירקון ווערט איצט געבויט אַ בריק פון 30 מעטער לאַנג און 8 מעטער ברייט.

פ. ראַוווסקי

וואַרשאַווער אָפיציעלע בערזע

האָלאַנד	—	—	—	—	289.45
לאָנדאָן		—	—		25.90
ניו־יאָרק (קאַבעל)	—	—	—		528½
פּאַריז	—	—	—	—	24.63
פּראַג	—	—	—	—	18,46
ציריך	—	—	—	—	121,00

אָפיציעלע פּראָצענטיגע פּאַפּירען

ב. פ.	—	—	—	—	108,50
3 — אינוועסט. I		—	—	—	64,65
3 — II		—	—	—	65,65
4 — דאָלאַרובקע		—	—	—	46.75
7 — סט.	—	—	—	—	447,50
5 — וואַרש.		—	—	—	54,75
5 — לאָדזער		—	—		49,50

מוטער'ל! אַך, ווי וואונדערבאַר ס'איז געווען אויפ'ן אָוונט־פּראָוויט! כ'האָב גענעסען אַ סך, אַ סך אַהן איבערחזיום — אוי איז דאָס געווען אויסגעצייכענט, דאָס איז געווען פּאָמעראַנצענקרעם, פּאָמאַ־ראַנצען־זאַפט און אַ גרויסע צאָהל פּרעכטיגע פּאָמאַ־ראַנצען. זיי זענען געווען אַזוי זאַפטיג און זיס, אַז מ'האָט זיי געגעסען געמיטליך אָהן צוקער און ס'איז אונז אַלע געווען ווייניג.

איצט איז דאָס מאַמעלע דערגאַנגען דעם סוד פון אַלעם: איהר קליינער מענטש האָט געגערט וועגען יפו'ער פּאָמאַראַנצען, ווייל זיי בעזיצען טאַקע די אַלע מעלות און זי האָט טאַקע בעשלאָסען נאָר צו קויפען יפו'ער פּאָמעראַנצען, ווייל די יפו'ער זענען נישט נאָר די בעסטע. זיי זענען אויך פערהעלטניס־מעסיג די ביליגסטע.

DLA CIEBIE
prawdziwego znawcy muzyki
stworzyliśmy odbiorniki:
MARATON
CZEMPION
STENTOR
ELEKTRIT
DO NABYCIA W CAŁYM KRAJU

די בעסטע
און געזונדסטע
זענען די
4 וואַטקאַווע גילזען
„OSMAN"

ארבייטער־אוידיטאַריע
די פּאָליטישע וואָך
מאָרגען שבת, דעם 30 טען יאַנואַר, פּונקט 8 אָוונט, וועט אין „ליכטענשטיין־קלוב" (פּיעטריקאָווער 10) פאָרקומען די ערשטע אַרבייטער־אוידיטאַריע
די פּאָליטישע וואָך
געפיהרט פון ז. אַרטור.
די פּאָליטישע וואָכען־איבערזיכטען, געפיהרט פון ז. אַרטור, וועלען פאָרקומען יעדען שבת, 8 אָוונט אין ליכטענשטיין־קלוב.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 29־טען יאַנואַר

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען, 11.30 אודיציע פאַר שול־יוגענד, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 אָפּערן־מוזיק (פּליטען), 12.40 מיטאָג־ידיעות, 12.50 שמועס, 1 פאָלקס־מוזיק, 2.57 לאָדזער בערזע, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעקלאַמע - קאָנצערט, 3.45 פּליטען, 4.15 שמועס מיט קראַנקע, 4.30 קאָנצערט, 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט ־פון קראָקאָ), 6.16 ראַט־געבער פאַר לאָקאַלען ספּאָרט, 6.20 פּליטען, 7 אַ קינדער־מעשה'לע, 7.20 אודיציע, 7.45 פראַגמענטען פון אָפּע־רעס, 8 וועגען די קאָנצערטען פון דער וואַרשאַווער פיל־האַרמאָניע, 8.15 סימפאָנישער קאָנצערט, 10.30 סקעטש, 10.45 טאַנץ־מוזיק (פּליטען).

שבת, דעם 30־טען יאַנואַר

6.33 גימנאַסטיק, 6.50 מוזיק (פּליטען), 7.15 ידיעות, 7.35 מוזיק (פּליטען), 8 אודיציע פאַר שולען, 11.30 אודיציע, 11.57 צייט־סיגנאַל, 12.03 בלאָז־אָר־קעסטער (פּליטען), 12.40 מיטאָג־ידיעות, 12.50 פּליטען, 2.30 הערשפּיל, 3 ווירטשאַפטליכע ידיעות, 3.15 רעק־לאַמע - קאָנצערט, 3.40 קאָנקורס פאַר די ראַדיאָ־צוהע־רער, 4.15 קאָנצערט פון קראָקאָ, 5 דועטען, 5.50 איבער־זיכט איבער די נייעסטע אויסגאַבען, 6 אַקטועלער שמועס, 6.10 ספּאָרט־ידיעות, 6.30 סאַלאָן־מוזיק, 6.50 אַקטועלער שמועס, 7 אודיציע פאַר פּאָליאַקען אין אויס־לאַנד, 7.30 ליטעראַרישע ליער, 7.45 גרויסער טאַנץ־אָוונט.

צעבראָכען אַ פוס

(אַ) אַ געוויסע מאַשע מיכאַלעוויטש (פון ימאַ נאָוויסקיעגאָ 1) האָט זיך, געהענדיג אויף דער לימאַנאָוווסקיעגאָ גאַס, אויסגעגליטשט און זיך צע־בראָכען אַ פוס.

מען האָט זי אָפּגעפיהרט אין ראַדאָגאָשטשער שפּיטאָל.

מעלדונגען

וואָכען־קאַלענדאַר פון פּאַרטאַיען, וועלכע קומען פאָר אין לאָקאַל פון הצה"ר, מאַנויושקי 3

דינסטאָג, דעם 9 פעברואַר 8.30 אין אָוונט קומט פאָר אַ גרויסער פאָלקס - מיטינג א. ד. ט. „דער פערראַט פון דער יודישער אַגענץ פאַר דער קעניגליכער קאָמי־סיע" - רעפערירען וועלען: אַדוו. בערקאַל, אינזש. עלפערן, אַדוו. קרויזע און ד"ר י. דאַם.

דאָנערשטאָג דעם 4־טען פעברואַר 8.45 אָוונט „בע־סריוואונגס - בעוועגונגען ביי יודען" רעפ. אינזש. י. לובלינסקי. איינטריט פאַר מיטגלידער און אַריינגעפיהר־טע געסט.

יודישע געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט זש. ט. ק. (פּעטריקאָווער 101, טעל. 12-153)

קולטור־סעקציע

היינט 9 אָוונט קומט פאָר אַ געמיינזאַמע פאָרלע־זונג פון די מיטאַרבייטער פון „נייעם פאָלקסבלאַט" און „גלאָס פּאָראַנני" — ה"ה ראָזענבערג און געלבאַרט א. ד. ט. „די געשעהענישען פון דער לעצטער וואָך אין ליכט פון דער פּרעסע".

עס ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען אויף יודיש, ענגליש און פראַנצויזיש.

טוריסטען־סעקציע

שבת, 5 נאָכמיטאָג קומט פאָר אַן אויספלוג אויף דער גלאָז־הוטע „גע־הא".

סקי־סעקציע

אין פאַל פון אַ ענטשפּרעכענדען וועטער וועט פאָר־קומען זונטאָג אַן אויספלוג הינטער דער שטאָט. אינפאָר־מאַציעס אין סעקרעטאַריאַט.

פון דעם 1־טען פעברואַר וועט טעטיג זיין אין וואָ־ראָכטאָ אַ טוריסטיש אַפּרו־לאַגער.

אין סעקרעטאַריאַט קאָן מען בעקומען ביליגע בולע־טען אין שטאַטישען טעאַטער. דער סעקרעטאַריאַט איז טעטיג פון 18 ביז 22.

תרבות־סניף לודז

א) במוצאי שבת 30 יאנואר ב. 8.30 בדיוק במעוננו (פולודניובה 7) הרצאת הפר. עזריאל בוגין על הנושא „הפרובלימות של המדינה והעברית בספרות החדשה" הכניסה חנם.

ב) בכל יום ב' חוג לקורות ישראל בהנהלת הפר. רונדשטיין (9 בערב), בכל יום ד' חוג לתנ"ך בהנהלת הפר. ברורמן (8 בערב). בכל יום ד' חוג לספרות עברית בהנהלת פר. טריף (9 בערב).

ג. ספריתנו פתוחה בכל יום א' ג' ה' וז' מ. 9—7 בערב.

ד) קומת סטודיה דרמטית ע"י „תרבות" בהנהלת הג"ב עדה פולוסקה וה"ה י. גרבוביצקי.

מתקבלות הרשמות.

לערנט זיך אַ פאַך!
אויף די פּראָפעסיאָנעלע לערן־וואַרשטאַטען פון דער געזעלשאַפט „אָרט" ווערען אָנגענומען איינ־שרייבונגען ביי פאָלגענדע פאַכען:
1. מעכאַנישע טריקאָטאַזש־אַרבייט.
2. מעכאַ[ניש]ע זאָקען־אַרבייט.
3. מעכאַנישע וועבעריי.
4. מעכאַנישע שפּולען.
5. כאָלטער־שטריקעריי.
6. הענטשקע־שטריקעריי.
7. פרויען־[...] צושניידען.
8. וועש־נייהען מיט צושניידען.
9. גז[...] מיט צושניידען.
10. אָנדולאַציע. 11. מאַ[...]
געזעלש. „אָרט", וואָלטשאַנסקאַ 27.

Dr. med.
HALTRECHT
ספּעציעל־אַרצט פאַר הויט־, געשלעכטס קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע
האָט זיך איבערגעציהען פון פּיעטריקאָווער 10 אויף
16 פּיעטריקאָווער 161
טעל. 245-21
נעהמט אָן פון 8 ביז 2 בייטאָג און פון 7 ביז 9 אָוו.
זונטאָג און חגאות פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזען

Dr. med. H. LUBICZ
ספּעצ. פאַר הויט און ווענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע
האָט זיך איבערגעצויגען פון ציגעל־גאַס 7 אויף
69 פּילסודסקיעגאָ 69
(רוג נאַרוטאָוויטשאַ) טעל. 141-32
נעהמט אָן פון 8—10 פריה, 12—2 און 5—8 אָוו.
זונטאָג און חגאות פון 9—11 פריה.

Dr. Wołkowyski
ציגעל־גאַס 11, טעל. 238-02
ספּעצ. פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט־קראַנקהייט
בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע
נעהמט אָן פון 8—11 פרימאָרגן און 4—9 אָוונט

Dr. med. L. Berma[n]
[ס]ענקעוויטשאַ? גלעבאָוואַ 15 טעל. 149-07
[ספּעצי]על־אַרצט פאַר מענער־שוואַכע־בע[האַנ]דלונג און סעקסועלע בעראַטונג
[נעה]מט אָן פון 8—11 און פון 4—8 אָוונט.
זונטאָג פון 9—1 פאַרמיטאָג
[פאַר] אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פּרייזען

[לע]טז לעטשניצע
מיט שטענדיגע בעטען
[כ]ירורגיע פון ציהן, קיהן־באַקען און יאַסלעס
פון Dr. med.
Sadokiersk[i]
[פּי]עטריקאָווער 56, טעל. 129-77
[...]ספּאַנגס־שעה'ן פון 9 פריה ביז 12 בייטאָג.

Dr. med. Trepma[n]
[...]אַליסט פאַר טריפּער, סיפיליס און הויט־קראַנקהייטען.
בעהאַנדלונג פון מענער־שוואַכע.
אויך אַלע אַרט אַנאַליזען.
[...]וואָדזקאַ 6, טעל. 234-12
[...] פון 8—11 נאָכמ. און פון 6—9 אָוונד

פערניכטען אלע יודען

(ענדע פון דער 1־טער זייט)

איז געבליבען א קווארום און די זיצונג ווערט ווייטער געפיהרט.

נאכ'ן רעפעראט פון ראטמ. הארטמאן קומען די ענדעקעס צוריק אין זאל. די קאנטווערסיע ווערט אנגענומען.

דאן קומט די ריי אויף ראטמ. ד"ר עלענבערג צו רעפערירען די פראגע פון איבערגיסען דאס פער־דינסט פון דער טאזאטיע אין דער הויך פון 170 טויזענד זל. אויפ'ן אינוועסטיציע־פאנד.

ס'חזרט זיך איבער דאס זעלבע שפיל, עס שטעהט דער וויצע־פיהרער אדוו. שווידלער און ערקלערט: אין עפענט־ליכע פראגען קען א יוד אינפארמירען נאר יודען, סאציאליסטען און קאמוניס־טען אבער נישט קיין פאלאקען.

ראטמ. שטרויך: אייך אויפריכטיגע און עהרליכע פיהרער.

שווידלער: צוליב וואס דערוויל האבען מיר נישט קיין אנדער מיטעל נישט צו דערלאזען קיין יוד צו א רעפעראט, פערלאזען מיר דעמאנסטראטיוו די זיצונג אויף דער צייט פון רעפעראט.

אדוו. קליקאר שרייט ביים ארויסגעהן: אויף די לעדיגע בענקלעך זעהט אויס אייערע דזשידקעס.

ראטמ. שטרויך: אזוי די דייטשען אויך.

ראטמ. כאדינסקי: אייער פלוט דארף מען נאך אויך קאנטראלירען.

ראטמאן פאטקאנסקי. רופט אויס: מיר וועלען אלע פראגען געבען צו באריהרען יודען, וועט מען פטור ווערען פון די ענדעקעס אויף דער זיצונג.

נאכ'ן רעפעראט פון ד"ר עלענבערג קומען די די ענדעקעס אריין און דער פארשלאג ווערט אנגע־נומען.

ס'רעפערירט דאן דעם צוגאב־בודזשעט אויפ'ן יאהר 1936־37 און די הלואה פון 1 מיליאן 100 טויזענד זל. אויף צו דעקען דעם דעפיציט, דער ליי־טער פון דער פינאנץ־אפטיילונג ה' קאנאפקא. ער בעטראכט געגנוי יעדע איינציגע פאזיציע, אויף וואס ס'זענען איבערגעטראטען געווארען די סומע, זיין רעפעראט איז א זעהר אויסשעפענדער.

נאכ'ן רעפעראט שטעלען די ראטמענער פער־שידענע פראגען. צווישען דעם פרעגט אויך ראטמ. ד"ר עלענבערג צי פאר דער געהעכערטער סומע אויף דער סובסידיע פון אמט פאר פיזישער ערציהונג האט מען געמאכט אינוועסטיציעס?

קאוואלסקי: איהר זענט א זשיד און **דאס איז נישט אייער זאך.**

אדוו. שטרויך: און אייער זאך איז צו זיצען רוהיג און ווי געהעריג זיך פערהאלטען.

קריסטליכע קינדער אין די פאלקס־שולען און 50 טויזענד זל. פאר היימלאזע קריסטליכע קינדער.

דער ענדעק שווידלער בעגרינדענדיג די דרינגליכקייט פון דאזיגען פארשלאג פרובט דא ווידער **אויף א יעזואיטישען אופן צו העצען געגען יודען.**

מיט די שטימען פון די סאציאליסטען און די יודען ווערט די דרינגליכקייט פונם פארשלאג אפגעווארפען, דאגעגען ווערט אנגענומען דער סא־ציאליסטישער פארשלאג וועגען ערנעהרען שול־קינדער.

נאך דער בעגרינדונג פון ראטמ. הארטמאן ווערט אנגענומען דער סאציאליסטישער פארשלאג וועגען מיכוי בטמיהונגען, אז ה'זאל **בילינגער ווערען עלעקטרישער שטראם פאר'ן הויז־געברויך.**

און אויך דא כמעט ביי יעדען פארשלאג האבען די ענדעקעס געהאט עפעס צו זאגען ווע־גען יודען בעת אזא קליינע אוואנטורע, האט ראטמאן לעווין אויסגעשריגען. ס'איז היינט ווידער ע'מארדעט געווארען א יוד אין גאס". אויף דעם האט קאוואלסקי אויף א כאמסקען אופן געענטפערט **„בראווא, בראווא, היינט איז ערמאר־דעט געווארען א יוד".**

דער שטאט־ראט האט דאן אנגענומען דעם פארשלאג, אז די שטאט־פערוואלטונג זאל אננעה, מען שריט, **אז טראמוואי־ביל עטען זאל בילינגער ווערען** אויף פאלגענדען אופן: א נארמאלער בילעט מיט איבערזעצען זיך אין אלע ריכטונגען 20 גראשען. א שילער־בילעט מיט אי־בערזעצען זיך 10 גראשען.

דאן רעפערירט דער ענדעק בעלקא דעם ענדעקישען פארשלאג וועגען אנרופען די לעשנא־גאס אויפ'ן נאמען פון דעם שאסענעם וואכמייסטער בוויאק, קודם כל פאדערט אויף דער שטאט־ראט צו בעצאהרען דעם אנדענק פון דעם אומגעקומענעם מיט אויפשטעהן פון די ערטער, **עס שטעלען זיך אויף נאר די ענדעקישע ראטמע־נער,** די פ.פ.ס. און יודען בלייבען זיצען.

דאס רופט ארויס א טומעל ביי די ענדע־קעס, קאוואלסקי שרייט צו די סאציאליסטען: „מיר וועלען אייך דאס געדענקען". דאן בעגרינדעט ער דעם פארשלאג, אז מ'דארף אנרופען די לעשנא־גאס א. נ. פון וואכמייסטער בוויאק, וועלכער איז געפא־לען פון „פאדלע יודישע הענד און יודישע אינ־ספיראציע" און כדי די גאס זאל שטענדיג דער־מאהנען דאס פאלק ווער ס'זענען זיינע שונאים.

ראטמ. כאדינסקי איז געגען דער דרינגליכ־קייט פון פארשלאג, הגם יעדער מארד רופט ארויס ביי אנ'ארענטליכען מענש אנ'עקעל, זאגט דער רעדנער, אין בוויאק איז טאקע אפשר אנ'אומגליק־ליכער קרבן פון א משוגענעם פאר מ'זן נישט אבער מאכען דערפון קיין העצער און גאציאנאנ־ליסטען־קאמפען, דאסזעלבע וואלטען מיר געטון **מיט אפארשלאג מצד די יודען וועגען זייערס א קרבן, וועלכע ס'פעהלט זיי נישט.** די דרינגליכקייט פון פארשלאג ווערט אפגעווארפען. די ענדעקעס שרייען „נידער מיט די יודען". „די סאציאליסטען האבען געשטימט געגען דער ארמעע".

נאך א קורצער דיסקוסיע ווערט אנגענומען דער סאציאליסטישער פארשלאג, **וועגען אפ־שאפען די רענומעראציע פאר די הויכע מאגיסטראט־בעאמטע** און דאן ענטוויקעלט זיך א גרויסע דיסקוסיע ביים בע־טראכטען דעם סאציאליסטישען פארשלאג וועגען ארויפלעגען א בעזונדערן שטייער אויף די וואס האבען הענדעלס־פאטענטען פון ערשטער און צווייטער קאטעגאריע און אינדוסטריע־פאטענטען פון דער ערשטער ביז דער פירטער קאטעגאריע. דאס געלד זאל געהן אויף דרינגענדע הילף פאר ארימע און פרנסהלאזע, ביז דער צייט וואס די בעשטייערונג זאל אדורכגעפיהרט ווערען זאל מען זיך בעמיהען ביי דער רעגירונג וועגען א הלוואה אויף דעם צוועק אין דער הויך פון 500 זל.

דעם פארשלאג האט בעגרינדעט ראטמ. פאטקאנסקי.

ראטמ. ניטקעוו יטש האלט א לענגערע רעדע. אין וועלכע ער פערטיגט זיך לייכט אפ, מיט די ענדעקעס און ווייזט אויף, אז די מיליאנען אר־בייטסלאזע וועלען נישט האבען קיין ארבייט ווען די יודען וואלטען אפילו דא נישט געווען, ער ווייזט אויף ווי ס'איז אין איטאליען, דייטשלאנד און אזוי ווייטער.

די ענדעקעס מאכען ווידער א וויסטען סקאנדאל

בר. קאוואלסקי רייסט איבער דעם רעדנער און שרייט, ווען איהר וועט פערלאזען די געוועל־בער אויף נאוואמיעסקע גאס, וועלען ארבייטסלאזע האבען צו פערדינען.

ראטמ. ניטקעוויטש: מיר האבען שוין געזע־הען, וואס איהר האט געטון מיט'ן קאנפעקציע־געוועלב אויף ליסטאפאדא, סיי ווי סיי מוזט איהר בעשעפטיגען יודישע ארבייטער.

די ענדעקעס אונטער דער אנפיהרונג פון קאוואלסקי מאכען דא ווידער א וויסטע אוואנטורע, זיי לויפען צו צום רעדנער און ווילען איהם דורס זיין. די סאציאליסטען און יודען רינגלען איהם ארום.

מ'לאזט איהם בשום אופן נישט רעדען. ניטא קיין זידעל־ווארט אין לעקסיקאן, וועלכעס די ענדעקעס זאלען נישט בענוצען.

ס'קומט צו אינצידענטען צווישען ראטמאן ניטקעוויטש און דעם פרעזידענט, צווישען ראטמ. מילמאן און האלענדערסקי און דעם פרעזידענט. א צענדליג ראטמענער ווערען גערופען צו ארדנונג מיט איינשרייבען אין פראטאקאלען. ראטמ. ניט־קעוויטש גיט זיך דאך איין צו פערענדיגען זיין רעדע.

ס'נעמט א ווארט שווידלער. וועלכער רעדט מיט אזא כעס און האס וועגען יודען, אז ער ווערט אזש הייזעריג און מ'הערט נישט קיין ווארט, מ'הערט גאר, **אז ער זאגט זיך נישט אפ פון היטלערן,** סערקעהרט אין דער יודען־פראגע איז ער זיין וועגווייזער.

(שטימען פון די סאציאליסטישע בענק: היטלער וויל אפרייסען שלעזיען און דאנציג.

דערמיט ענדיגט זיך די דיסקוסיע וועגען דעם פארשלאג און ער ווערט אנגענומען מיט ד סאציאליסטישע און יודישע שטימען. קאוואלסק ערקלעהרט, אז די ענדעקעס וואלטען אויך גע שטימט פאר דעם פארשלאג, אבער ווען מ'וואלי נישט פערטיילט די הילף אויך פאר יודען.

דאן קומט די ריהה אויף די

2 דרינגענדע יודישע פארשלאגען

מ'האט געדארפט ביי דער דאזיגער אממא ספערע געהנוג מוט צו פערטיידיגען די דאזיג פארשלאגען.

ראטמאן לעווין האט דעם מוט ארויסגעוויזע פערטיידיגענדיג דעם ערשטען פארשלאג וועגע דעם, אז די שטאט זאל אויסהאלטען און ערציהען אין יודישע אנשטאלטען די יתומים פון די אומ־געקומענע בערקאחויטש און זענדצל ראטמ. לעווין זאגט: מיר האבען מיט דעם דאזיגען פארשלאג שוין געוואלט קומען אויף דער ערשטער זיצונג פון שטאט־ראט, דעמאלט ווען מיר האבען זיך נאך נישט אזוי הארציג געקענט, מיר האבען אבער נישט געוואלט ארויסרופען דא די קאמפע. וועלכע די ענדעקעס פיהרען מיט יודען אויף די לאדזער גאסען, זיי האבען אונז אויך אנגעוויזען אין שטאט־ראט, אז מיר קאנען שוין מיטן פארשלאג קומען. וועגען קיין דיסקוסיע מיט אייך קען קיין רייד נישט זיין. ס'איז נישט פאראן די פלעכע צו דיסקוטירען מיט אייך, אויף די לאדזער גאסען געהערטע גערעכטיגקייט.

מיט אייך, אויף די לאדזער גאסען האבען אייערע אנהענגער יונגע רוהיגע מענשען. ס'קומען פאר שרעקליכע זאכען. ערשט היינט איז א יוד דערשטאכען געווארען צום טויט.

דער ענדעק קאזשוכאווסקי שרייט: ס'וועלען פאר קומען נאך שרעקליכע זאכען, טשערניק שרייט: בלויז איינער איז דערהרגעט געווארען, איך וואלט יעדע שעה אויסגעמארעט עטליכע הונדערט יודען.

מיר, זאגט ווייטער ראטמ. לעווין האבען די שטאט לאדז אויפגעבויט, איעלכע זאכען טארען נישט פארקומען.

קאוואלסקי: **זיי וועלען פארקומען, ווייל דאס איז א נויטווענדיגקייט.**

דער שטאטראט איז פערפליכטעט צו זארגען פאר'ן לעבען פון די בירגער און אויב ס'איז פארגעקו־מען אזא עקעלהאפטער מארד איבערגעקומען דורך העצע־רייע, מוז זיך די שטאט פערנעמען מיט די יתומים, איך פאדער דאס אין נאמען פון דער גערעכטיגקייט.

ענדעקעס: די גערעכטיגקייט פון תלמוד.

קאוואלסקי זאגט: איך זאג, אז דער תלמוד הייסט אייך זאגען ליגען און אפנארען. קלאגט מיך איין אין געריכט.

ראטמאן לעווין בעט אנצונעמען דעם פארשלאג.

ראטמ. מילמאן ערקלערט, אז הגם דער פארשלאג איז אקטועל און וויכטיג. איז ער אבער געגען דער דרינגליכקייט און בעט אפצושיקען אין דער קאמי־סיע, כדי דארט איהם צו דיסקוטירען דערמיט, אז די שטאט זאל אויך זארגען פאר די אלע, וואס זענען פעראומגליקט געווארען צוליב **ענדעקישע באמבעס און פעטארדעס,** וועלכע זענען פאר־האן יודען און קריסטען.

ראטמאן שטרויך ערקלערט. אז היות ווי דער דאזיגער פארשלאג פון די יודישע ראטמענער האט בעקומען די פערשטענדעניש, ביי דער מעהרהייט פון שטאטראט, איז ער מסכים אז מ'זאל איהם אריבער שיקען אין דער קאמיסיע.

דאן ווערט אדורכגעלייענט דער יודישער פאר־שלאג, אז דער מאגיסטראט זאל זיך בעמיהען ביי דער מאכט, אז דאס לעבען און פערמעגען פון די יודישע בירגער אין לאדז זאל געזיכערט ווערען

דעם דאזיגען פארשלאג האט געזאלט בעגרינדען ראטמ. ד"ר עלענבערג. דער פרעזידענט האט אבער ערקלערט, אז מ'וועט איבערגעבען נישט שטעלען צו אפשטימונג די דרינגליכקייט פון דעם פארשלאג, ווייל ער איז געגען די פארשריפטען. ראטמ. עלענ־בערג בעט דעריבער דעם פארשלאג איבערצושיקען אין דער קאמיסיע, וואס קומט אויך פאר.

מיט'ן אפשיקען אין דער קאמיסיע דעם פאר־שלאג וועגען ענדערן דעם נאמען פון זאגאיניקאווא גאס אויף קאפטשינסק'־גאס און די פשעיאזד גאס אויף דאשינסקא גאס ווערט די זיצונג האלב 3 ביי נאכט געשלאסען.

בעמ. פון רעדאקציע:

פון בעריכט פון שטאט־ראט זענען צוליב טעכ־נישע סיבות ארויסגעפאלען די דעקלאראציעס פון פונד, פ. פ. ס. און ענדעקעס. ווי אויך א גאנצע ריהה פארשלאגען און ענדעקישע העצרעדעס, וועלכע מיר וועלען ברענגען אין זונטאג־נומער.

רעדע פון ראטמאן לעווין

אין דער דיסקוסיע וועגען צוגאב־בודזשעט נעמט דאס ערשטע ווארט ראטמ. לעווין (אגודה). ער ווייזט אן אויף עטליכע פונקטען, וועלכע זענען אין בודזשעט פעראורטיילט געווארען אנשטאט וואס זיי האבען נעראכט געהעכערט ווערען ווי פאר עקסמי־סירטע א. א. וו. ווייטער ווייזט ער אן, אז ביים בעזוכירען די גאסען דארף מען אין זינען האבען באלהט, וואס ס'איז נישט מעגליך אדורכצופיהרן.

די גאנצע רעדע פון ראטמאן לעווין ווערט אונ־אויפהערליך איבערגעריסען דורך די ענדעקעס.

קאוואלסקי רשייט: איהר רעדט בעסער וועגען דעם, פארוואס א יוד דארף האבען א קורצע באָרד צי א לאנגע באָרד.

אדוו. שטראוך: און א ראטמאן דארף האבען א קורצען שכל, אדער א לאנגען שכל.

ראטמאן לעווין האלט ווייטער זיין זאכליכע רע־דע וועגען בודזשעט אין וועלכער ער ווייזט ארויס פיל קענטניש פאר שטאטישע פראגען אין בעת די ענדעקעס שטערען איהם כסדר, זאגט ראטמ. לעווין:

— איך האב געמיינט, אז איהר וועט זיך בע־נוצען מיט בעסערע ווייזען, אבער צו וואס מיט אייך דיסקוטירען, איהר ווייסט דאך אויסגעצייכענט, אז אויב עס האנדעלט זיך וועגען בודזשעט און ציפערן וועט איהר זיך נאך פיל ביי אונז יודען אויסלערנען.

קאוואלסקי און אנדערע ענדעקעס שרייען:

— קיין פאלעסטינא, קיין מאדאגאסקאר, זאגט בעסער, צי דער תלמוד ערלויבט אפצונארען.

ראטמאן לעווין: אויב איהר זענט אזא גרויסער קענער אין תלמוד, דארפט איהר זיך צוקלעפען א באר־ד.

דער פארזיצער פרובט צו מאכען א בעמערקונג דעם ראטמאן לעווין, וועלכער פראטעסטירט אבער געגען דעם און האלט, אז דער פרעזידענט דארף גיכער אכטונג געבען אויף די ענדעקעס און זייער פערהאלטען זיך.

טשערניק שרייט: נאר וואס רעדט איהר דאס אלץ. אייערע טעג אין פוילען זענען שוין סיי־ווי־סיי געצעהלטע.

ווען ראטמ. לעווין רעדט וועגען דער פערקלע־נערטער סומע פאר עקסמיסירטע, שרייען די ענדע־קעס: — ארויסווארפען די יודען פון די וואוינונגען איינפאקען זיי די פעקלאך.

ראטמ. לעווין ענדיגט זיין רעדע דערמיט, וואס די יודישע ראטמענער וועלען זיך בשום אופן נישט לאזען פון קיינעם אפשרעקען דורך קיין טעראר, פונקט אזוי ווי די יודישע בעפעלקערונג וועט זיך נישט לאזען אפשרעקען פאר קיין שום קרבנות, מיר געדענקען און עהרען דעם פרישען קרבן, וועל־כער איז ערשט נעכטען געפאלען אין לאדז. מיר וועלען נישט דערלאזען צו קיין בלוט־פערגיסונג.

אין דער פראגע פון צוגאב־בודזשעט נעמט דאן א ווארט קאוואלסקי. קודם־כל פערטיגט ער זיך אפ מיט די סאציאליסטען, וועלכע לאזען זיך פיהרען דורך בלויז יודען. דאן ווייזט ער אן, אז מ'וואלט גארנישט געדארפט קיין צוגאב־בודזשעט ווען מען וואלט געשטראכען די עמערייטורען פאר די געוועזענע לאזוניקעס, מ'וואלט אויסגעשטראכען די סובסידיע פאר'ן הויז אויפ'ן נאמען פון מארשאל פילסודסקי, די סובסידיעס פאר „טאז", יודישען פרויען־שוץ־פעראיין, „ארט", האנדווערקער־שול א.א. ער ער־קלערט, אז די ענדעקעס וועלען שטימען געגען צוגאב־בודזשעט און געגען דער הלוואה.

ראטמאן פאטקאנסקי ערקלעהרט, אז די פ.פ.ס. וועלען שטימען פאר'ן צוגאב־בודזשעט, ווייל דאס איז נאר א פארמאליטעט, אין דער ווירקליכקייט איז דאס געלד שוין אויסגעגעבען געווארען און דעריבער איז נישט כדאי צו מאכען קיין שוועריגקייט.

ראטמ. פאזנאנסקי (בונד) ערקלערט, אז דער נארמאלער בודזשעט אויפ'ן יאהר 1936־37 איז אנ־גענומען געווארען דורך דעם נאמינירטען ביירא־ט און אויסגעפיהרט געווארען ד.ה. דער צייטווייליגער שטאט־פערוואלטונג. דער דאזיגער בודזשעט ענט־שפרעכט נישט די פאסטולאטען פון ארבייטער־קלאס בכלל און בפרט די בעדערפענישען פון די יודישע פאלקס־מאסען. דעריבער וועט די בונדישע פראקציע זיך אפהאלטען פון שטימען. ביים אפשטימען דעם צוגאב־בודזשעט, געבענדיג אזוי־ארום אנ'אויסדרוק פון אונצופרידענקייט צו דער נאמינירטער שטאט־פערוואל־טונג.

ס'נעהמט א ווארט ראטמאן מילמאן וועגען דער הלוואה צו דעקען דעם דעפיציט. ער פאלעמי־זירט מיט די ענדעקעס אין דער פראגע ווער ס'איז שולדיג אין דער ארבייטסלאזיגקייט, וואס הערשט אין פוילען. ער זאגט, אז דער אגראר־מיניסטער האט אליין אנגעוויזען, אז אין פוילען זענען פער־האן 9 מיליאן פויערים וועלכע הונגערן און זאל מען אננעהמען, אז די יודען וועלען שוין ארויס פון פוילען, וואס וועט א הער טון מיט די ארבייטסלאזע און הונגעריגע.

אומאויפהערליכע אוואנטורעס

ראטמאן מילמאן בעווייזט ווייטער, אז די ענ־דעקישע לאזונגען זענען פערפיהרעריש, אפנארע־ריש.

דא ענטשטעהט א געוואלדיגע אוואנטורע. די ענדעקעס הערבע הנטערן זיך צו דער רעדנער־טרי־בונע. „ביי דער מיט די יודען", „אראפ, געציג גערעדט" ס'זענען געפאלען זאלכע זידעל־ווערטער, אויפ'ן אדרעס פון די יודען, אז ס'איז א חרפה זיי איבער־צו דערצעהלען.

דער פרעזידענט רופט צו ארדנונג עטליכע ראטמענער. ער האלט אין איין קלינגען און עגד־ליך גיט זיך איהם איין צו בערוהיגען די ענדע־קישע ראטמענער. מילמאן רעדט ווייטער: אויב מ'בע שעפטיגט א בייטסלאזע, דארף מען נישט מאכען קיין אונטערשיד אין דער נאציאנאליטעט. די לאדזער זעלבסטפערוואלטונג נעמט נישט אן קיין יודישע א־בייטער. זומער, ווען ס'האבען געארבייט 4370 סעזאן־א־בייטער, זענען צווישען זיי געווען בלויז 83 יודישע.

קאוואלסקי: צופיל, א חרפה פאר'ן לאדזער מאגיסטראט. איך שטעל דעם פרעזידענט א פראגע און פאדער, אז ער זאל זיך נשפערן, פארוואס האבען אזוי פיל יודען געארבייט ביי די סעזאן־ארבייטען.

ראטמאן פאטקאנסקי טראגט דאן אריין א פאר־שלאג וועגען שליסען די דיסקוסיע אין דער פראגע.

שווידלער איז געגען דעם, ער זאגט, אז פונקט אין מאמענט ווען מ'הויבט אן רעדען וועגען יודען, שליסען די סאציאליסטען די דיסקוסיע ווייל זיי האבען מורא וועגען דעם צו רעדען.

ראטמאן פאטקאנסקי'ס פארשלאג ווערט אנגע־נומען.

ביי דער אפשטימונג ווערט מיט א מעהרהייט שטי־מען אנגענומען דער צוגאב־בודזשעט. דאגעגען ווערט די פראגע וועגען הלוואה אין דער הויך פון 1 מיליאן 900 טויזענד זל. אויף צו דעקען דעם דע־פיציט אפגעווארפען, ווייל דער פארשלאג האט נישט בעקומען קיין קוואליפיצירטע מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען, וואס א פארשלאג וועגען א הל־וואה דארף האבען.

דערמיט וואלט די טאג־ארדנונג געווען ערלע־דיגט. מען איז אבער צוגעטרעטען צו לייענען די דעקלאראציעס פון די ריכטונגען, וועלכע האבען גער זיצונג צוליב דעם, וואס די ענדעקעס האבען דאס נישט בעוויזען צו טון אויף דער פריהערדי־ארפגעריסען די זיצונג.

אנגענומענע און אפגעווארפענע דרינגענדע פארשלאגען

דער זייגער איז שוין איינס ביינאכט און מען איז צוגעטרעטען צו בעטראכטען די ארייגגע־טראגענע 23 דרינגענדע פארשלאגען.

דער ערשטער פארשלאג איז אנ'ענדעקישער. וועלכער פאדערט צו בעשטימען 50 טויזענד זל. אויף א קריסטליכער קאסע וואס גיט אהן־פראצענ־טיגע הלוואות, 50 טויזענד זל. פאר קריסטליכע עקסמיסירטע, 50 טויזנד זל. אויף דערנעהרען

Niemasz ponad MYDŁO „WYGODA"

Dr. Jungh — NOWOCZESNE — wieczne pióro poleca JERZY MILL Łódź, Piotrkowska 7[illegible]
Wielki wybór wiecznych piór wszystkich firm.

וויכטיג פאר דאמען
נאר 2 זל. ווערען פאר איבערגעמאכט די עלטעסטע
היטעז!
אויף גאנץ נייע און אויך נייע היטען צו
3.50
„TOLA"
25 Zawadzka 25

לעבער
ווערען אויסגענייהט צו ביליגע פרייזען
ג. נארדמאן
8 שרודמיעסקא 8

ווארנונג.
אזוי ווי עס האבען זיך באוויזען „רעפארמאצקיע פינולקעס"
וואס ווערען פארקויפט אויף שמוק, ווערט געווארענט, אז זיי זענען ווערטלאזע נאכמאכונגען. עס ווערט געווארענט אז די אמת'ע „Pigułki Reformackie"
מיט דער מארקע
„ZAKONNIK"

(געזעצליכער) ווערען פארקויפט נאר אין גאנצע שאכטלען צו 10 פילען צו 40 גר. א שאכטעל און אין שאכטלען צו 35 פילען צו 1.35 זל. א שאכטעל.
Fabr. Chem. „LEK"
A. Tuszyński, Warszawa.

כעמיש־באקטעריאלאגישע לאבאראטאריום
פ. שאץ, לאדז
פיעטריקאווער 37

בחנם ווערט צוגעפאסט אלערליי גלעזער!

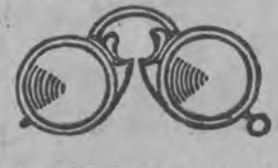

„OPTICUM"
28 פיעטריקאווער 28
בעזיצט אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע ברילען, בינאקלען, אלערליי צילינדער־גלעזער, קאמבינירטע גלעזער, טערמאמעטערס, אלעס צו די ביליגסטע פרייזען.
ס'ווערן אויך אויסגעפיהרט רעצעפטן און רעפאראטורן, גלעזער און רעמען. — געדענקט די אדרעס, עס ווערן אנגענומען אלע ארט רעצעפטען פון די ה"ה דאקטוירים

בעקומען אויסצייכנונג־ען און א גאלדענעם מעדאל אויף די אויסשטעלונגען אין די גרעסטע שטעדט פון אייראפא און אין תל־אביב (ארץ־ישראל)

פארקויפט אין אלע אפטייקען, אפטייק־מאגאזינען און פארפומעריעס.
Fabr. Chem. - Kosm.
„Pharmachemja", Bydgoszcz.

געדענקט, ביי
שטשעשליווי
א גרויסער אויסוואהל פון ארטיגינעלע ביליגער און טאמאשאווער סחורות
אויף אנציגער און פאלטענס
פון די בעסטע קוואליטעטען
אויף פערשידענע רעשטען
קומט און איבערצייגט אייך
R. Szczęśliwy
לאדז, 5 נאוואמיעסקא 5
טעל. 156-09.
[illegible] פראנט II שטאק.

דאקטוירים־אפטיילונג

Lekarz-Dentysta
H. FILLAT
Piotrkowska 43
עמפפאנגס־שעה'ן פון 10–2 און 3–7 נ"מ
זונטאג און יום־טוב פון 10–1 בייטאג.

Dr. med.
I. Liebeskindowa
chor. dzieci
przeprowadziła się na Al. I Maja 25
telefon 111-10.

אויערן, נאז און האלז און לונגען־קליניק
מיט בעטען פון Dr.
Z. RAKOWSKI
פיעטריקאווער 67. טעל. 127-81
נעהמט אן שטענדיגע קראנקע (צוועק אפעראציע א. אז. וו. ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9–2 און פון 4–8 אוונט
ביי דער קליניק איז טעטיג
א רענטגען־קאבינעט
פאר דורכלייכטונגען און אלערליי פאטאגראפיעס

Dr. med. **I. SER**
choroby wewnętrzne
האט זיך איבערגעצויגען אויף
Al. I-go Maja 3, tel. 174-41
נעהמט אן פון 4–6 נאכם.

Dr. med.
I. BETTE
ספעצ. פאר אינערליכע און קינדער קראנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 144-95.
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–6 אוונד

לעטשניצע
פאר ווענערישע־קראנקע
מענער - שוועכע און הויט־קראנקהייטען
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
פיעטריקאווער 45
טעגליך פון 9 פריה ביז 9 אוונט.
פרויען און קינדער נעמט אן א פרוי־דאקטאר פון 11–1 און פון 5–7 אוונט.
א בעראטונג 3 זל.

Dr. med. **J. PIK**
נערווען־קראנקהייטען, נערוואזיטעט, סעקסועלע שוועכע
פריוואט:
אל. קאשטשושקי 27,
טעל. 175-50.
נעמט אן פון 5- 7½ אווענד.
פאר אונפערמעגליכע — לעטשניצע־פרייזען.

Dr.
Wajnberg
ספעציאליסט פאר לונגען, הארץ און ספלעראז קראנקהייטען
פיעטריקאווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אן פון 9–10 פריה, 3–5 און 8–9 אוו.

Doktór
Daniel Kon
שטשערליגא 5 טעל. 228-08
אינערליכע און נערוועז־קראנקהייטען
עלעקטרא־טעראפיע
נעהמט אן פון 5 ביז 7 אווענד.

Dr. med.
Rundstein
akuszer - ginekolog
POMORSKA 7, tel. 127-84
przyjmuje od 8—10 rano i od 4—8 w.

Dr. **B. Hurwicz**
Choroby skórne i weneryczne
Piotrkowska 10
telefon 26-553.
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום־טוב — פון 8 ביז 1 בייטאג

Dr. **Różaner**
נארוטאוויטשא 9
צוריקגעקעהרט

Dr. med.
GUSTAW KOHN
געוועזענער אסיסטענט פון דעם גינעקאלאגישען קליניק אין פאריז.
ספעצ. פאר פרויען - קראנקהייטען און שוואנגערשאפט).
ספעצ. פון היילען אונפרוכטבארקייט.
פילסודסקיעגא 51, טעל. 170-03
נעהמט אן פון 8–10 און פון 4–8 אווענט

Doktór
C. J. Prawda
אינערליכע קראנקהייטען
זגערסקא 20, טעל. 133-26
נעמט אן פון 5—7 אוונד

Dr. med.
Michał Eljasberg
CHIRURG
przeprowadził się
na ul. Zachodniej 63
tel. 117-87.

Doktór
A. S. TENENBAUM
אינערליכע קראנקהייטען
(ספעציעל לונגען)
Piotrkowska 109
tel. 220-25.
נעהמט אן פון 6–8 אווענד.

ד"ר העללער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער - שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8–11 און פון 4–8 אוונט
זונטאג פון 10–2 מיטאג.
פאר פרויען — א ספעציעלער ווארטע־זאל
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פרייזען

Dr. **O. Łagunowski**
specjalista
chorób wenerycznych, seksualnych i skórnych
(Gabinet Roentgeno- i światło-leczniczy)
PIOTRKOWSKA 70 tel. 181-83
Przyjmuje: od 8.30 do 10.30 rano, od 1-ej do 2.30 pp. i od 6 do 8.30 wiecz
w niedzielę i święta od 10—1.

Dr. med.
J. Nadel
ספעציאליסט פון אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען.
אנדזשעיא 4, טעל. 228-92
נעמט אן פון 10–12 און פון 5–7 אוו.
אין דער לעטשניצע בזשעזשינער 11, פון 12 ביז 1 בייטאג.

Dr. med.
P. Brau[illegible]
[illegible] פאר טריפער, סיפילים און [illegible] קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער־שוועכע
[illegible]נעלניאנ 4, טעל. 100-57
[illegible] פון 8—2 מיטאג און פון 4—9 אוו.
[illegible] ספעציעלער ווארטע־זאל פאר פרויען.
[illegible] אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען

Dr. med. **Niewiaż[illegible]**
[illegible] פאר טריפער, סיפיליס און [illegible] קראנקהייטען. בעהאנדלונג פון מענער - שוועכע
[illegible]ז'שעיא 5, טעל. 159-40
פראנט, 1טער שטאק
[illegible] פון 8–11 און פון 5–9 אוונט
[illegible] און יום טוב פון 9–1 נאכמיטאג
[illegible] ווארטע - זאל פאר פרויען
[illegible] פון 9–11 און פון 6–8 אוונט

Doktór
Klinge[illegible]
ספעציאליסט
[illegible] וועגערישע, הויט, האר און סעקסואל־קראנקהייט
Andzrzeja 2, tel. 1[illegible]
[illegible] פון 9–11 פארם. און פון 4—8 אוו

Dr. med.
Z. DATYNE[illegible]
אוראלאג
[illegible] פאר נירען בלאז און אורין־קראנק.
ZACHODNIA 59a, tel. 1[illegible]

Dr. med.
M. TAUBENHA[illegible]
ספעציאליסט
[illegible] אקושעריע און פרויען קראנקהייטען [illegible] בעגען שוואנגערשאפט
[illegible]שער 11, טעלעפאן 246-09.
[illegible] פון 8–9 פריה און פון 4–8 אוו

Dr. med.
H. KRAUSKOP[illegible]
אקושעריע און פרויען־קראנקהייטען
[illegible]ערזשער 15, טעל. 113-47
[illegible] פון 8.30–10 פריה און 4–8 אוו.

DR.
H. GUTSTAD[illegible]
אקושער־גינעקאלאג
וואוינט יעצט
[illegible]אדביא 66, טעל. 129-52
[illegible] פון 9–11 פארמ. און 5–7 אוו.

הילף און רפואה פאר ברוך־קראנקע

רופטורען) אויף פופיקעל, נופעל ביי מענער, פרויען און קינדער, אויך פאר פערהרימונגען פון רוקענביין (הויקערס), פיס. שיפע פלייצעס און שמערצהאפטע פלאט־פיס. דאס ליידען איז נישט צו פערנאכלעסיגען, ווייל די פאלגען זענען פאר'ן לעבען ביטער און געפעהרליך. דורך מיין מעטאדע ערפונדענע ספעציעלע גומי־הייל־באנדאזשען, וועלכע האלטען צו די גו"עסטע פערנאכלעסיגטע געפערליכע ברוכען און בעזייטיגען ראדיקאל מיט גאראנטיע אהן בלוטיגע אפעראציע. מיין ספעציאליטעט איז אויך: הייל־פ ארמען און גאהסטען, געגען אלערליי פערקריפלונגען, פערקרימטע פלייצעס. פוס, הויקערס ווי אויך שמערצענדע פלאט־פיס. פאר אמפוטירטע אינוואלידען אמעריקאנישע קונסט־פיס (סאלאן־ארבייט).
ביים פראפאלאזען זיך פון מאגען, קישקעס, געבירט־מוטער, עמפפעהל איך ספעציעלע הייל־באנדאזשען לויט דעם סיסטעם פון פראפ. ד"ר גלענארד דער אמת'ער בעריהמטער איז גאנץ פוילען פון אוניווערזיטעטס־פראפעסארען אנערקענט
אנערקענונגס־צייגניש און לויב־טרייבען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס־פראפעסארען:
Prof. Dr. Marischler, Prof. Dr. Barącz,
Dr. B. Kielowski, Dr. Maksymiljan Müanzer.
ספעציאליסט
Ortoped **NATAN RAPAPORT**
מיט 30־יעהריגער פראקטיק אין ווינען, דייטשלאנד און לעמבערג, נעמט אן פון 9 פריה ביז 1 בייטאג און 3 ביז 7 אווענד
אין לאדז, פילסודסקיעגא № 23
פערזענליכעס ערשיינען פון קראנקע ביי מיר איז אונבעדינג נויטיג.

מיר עמפּפֿעלן דאַמען־, הערן און קינדער־שיך

באַמען! קאַלאָשן! „RYGAWAR"

אין אַ גרויסער אויסוואַל פֿון בעסטער קוואַליטעט צו צוגענגליכע פּרייזן.

מיר מאַכן אויפֿמערקזאַם אויף דעם רײַכן לאַגער פֿון

ספּאָרט־שיך

I. Windman i Syn, ŁÓDŹ, Piotrkowska 35, tel. 112-23.

Sala Filharmonii Narutowicza 20.

RODZINA POLICYJNA-KOŁO ŁÓDŹ — MIASTO Sekcja przy V i X Komisariacie Policji

W poniedziałek, dnia 1 lutego 1937 roku w salach Filharmonii przy ul. Narutowicza 20, odbędzie się

Wielka Maskarada Karnawałowa

Dochód z powyższej imprezy przeznaczony na rzecz wdów i sierot po szeregowych Pol. Początek o godz. 22.00

קלאַנגקינאָ־טעאַטער RAKIETA שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

הײַנט און פֿאָלג. טעג! די פּרײַליכסטע מוזיקאַלישע קאָמעדיע פֿון סעזאָן

„ס'וועט זײַן בעסער"

Szczepko i Tońko

אין די הויפּט־ראָלן:

KINO TEATR METRO PRZEJAZD 2

KINO TEATR ADRIA GŁÓWNA 1

לעצטע 2 טעג!

Adolf DYMSZA

דער קעניג פֿון הומאָר

אין דער פּרעכטיקער ליבער פּוילישער קאָמעדיע א. ג.

„BOLEK i LOLEK"

אין די איבעריקע ראָלן: A. FERTNER i M. ZNICZ

אַנסאַמבלען קאָמפּאָזיטאָרס און הנחה־בילעטן, אַ חוץ שבת, זונטיק און יום־טובֿים.

(2 „לעצטער פּאַגאַניני"

פּרעכטיקער עקזאָטישער ראָמאַנס.

אין די הויפּט־ראָלן: די העלדן פֿון פֿילם „Eskimo",

HALA i DOTUS

סענסאַציאָנעלע אויסטערלישע־סצענעס. פּרעכטיקע אינהאַלט.

פּרײַזן פֿון די פּלעצער אויפֿן 1 סעאַנס פֿון 50 גר. אויף די איבעריקע פֿון 54 גר.

הײַנט און פֿאָלג. טעג! באַמבע פֿון געלעכטער און הומאָר!

אין דער פּרעכטיקער ליבסטער קאָמעדיע פֿון סעזאָן

(1 FLIP i FLAP

דאָס ציגײַנער־מיידל

הומאָר! סאַטירע! איבערראַשונג!

CORSO

BENJAMINO GIGLI

„פֿערגעס נישט איז מיר"

דער וועלט־באַרימטער טענאָר, וואָס פֿאַרגעצט די הערצער פֿון דער גאַנצער וועלט — אין דעם גרויסן פֿילם פֿון ליבע, אַפּפֿערונג און פֿערראַט

Piotr Bosse אין דער 4־יעהריגער MAGDA SCHNEIDER

עס נעמען אויך אָנטייל:

נעקסטער פּראָגראַם: „TRĘDOWATA"

פּרײַזן פֿון די פּלעצער: 1 פּל. 1.09 זל. II פּל. 90 גר. III פּל. 50

אָנהויב פֿון די סעאַנסן 4 נאָכמיטאָג, זונטאָג און יום־טובֿ — 12 בײַטאָג.

קלאַנג־קינאָ־טעאַטער PRZEDWIOŚNIE זשעראָמסקיעגאָ 74/76

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג

דאָס נײַסטע מייסטערווערק פֿון גיגאַנטן RENE CLAIR שעפֿער פֿון די פֿילמען „אונטער די דעכער פֿון פּאַריז", „מיליאָן" און „זאָל לעבן די פֿרײַהייט" פּרעכטיקע קאָמעדיע וואָס אין באַשאַפֿן געוואָרן מיט אַ פּריז אויפֿ'ן פֿילם־פֿעסטיוואַל אין ...

הײַנט און פֿאָלגענדע טעג!

„געשפּענסט צו פֿערקויפֿן"

אויסער'ן פּראָגראַם: קלאַנג־צושלאָגן און א. מ.־אַקטואַליטעטן.

פּרײַזן פֿון די פּלעצער אויף אַלע סעאַנסן פֿון 54 גר.

קלאַנג־קינאָ CAPITOL זאַוואַדזקאַ 16

פּרײַז פֿון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסן

פּרײַז פֿון אַנאָנסן ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

...מיט אַ קאַפּיטאַל פֿון 3 טויזנט זל. וויל איך צוטרעטן... געשעפֿט אָדער פֿאַבריקאַציע ט. דאָווי... וויטש בזשעזשין בײַ לאָדז שענקעוויי...

איך באַזיץ 2500 זל. און ... שותּף מיט 5 ביז 6 טויזנט זל. געזיכערטע פּרנסה אין אַן אײַנגעפֿ... געשעפֿט. אָפּערטן אונטער „H." אַדמינ.

צו פֿערקויפֿן אַ שטריק־... 12/80 צוזאַמען מיט אַ ראַנדער־אַפּ... אין אַ גוטן צושטאַנד קאַמיענ... וו. 65. פֿערער.

אַכטונג, זאָקן־פֿאַבריקאַנטן. ... דער אויף 18־נאַר און 16־נאַר של... מאַשינען, נעם איך אָן זאַוואַדזקאַ ... וו. 14.

...ILER M Kornblum, Piłsudskiego ... tel. 255-76 (dawn. Południowa 8) ...uje roboty artystyczne p/g naj... ...ych wzorów zagranicznych. Ceny ...ępne.

אַ בשורה טובה פֿאַר מחות... דער נײַ־רעמאָנטירטער ענגלישער... (וואָלטשאַנסקאַ 5) מיט אַ שענעם ... מענער־זאַל. מיט אַ גרויסער היגיענ... בשר'ער קוך. הערליכע בעלייכטונ... די נײַסטע געשירען און טיש־... און שעהנע דעקאָראַציעס, אין צ... רײַנען אויף חתונות נור פֿאַר ... עלעג 1־טער מאַי 2.

pana którego zapoznałam na raucie chętnie zobaczę w sobotą o 2 p. p. przed kasą Grand Kina pod znakiem „Dwa tanga".

אַ מאַרענגאַ־אַנצוג אין גוטן צושטאַנד ביליג צו פֿערקויפֿן. צו ערפֿאַהרן שטערלינגאַ 14, וו. 37 צו טרעפֿן זונטאָג און דינסטאָג פֿון 5 נאָכמ.

אַ מיידעל מיט גוטע רעפֿערענצן און קוואַליפֿיקאַציעס זוכט באַשעפֿטיגונג אין אַ קאָלאָניאַל־געוועלב מעגליך אויך מיט שטיק־אַרבײַט, זיך ערקונדיגן בײַ שטיינהאַרן, פּילסודסקעגאָ 55.

לעהרערין גיבט פֿערגאָגין ערטײַלט אונטעריכט פֿאַר ערוואַקסענע אין פּױלישע, יודישע און דײַטשע שפּראַכן צו ביליגע פּרײַזן. לאַסמאַן, בזשעזשינער 15.

כ'קען אויסלערנען אַ מיידעל זיי־מען נעהנט בײַ זאָקן פֿאַר צוגעצאַהלט. אַ געזיכערטע שטעל־אַרבײַט. ערפֿאַהרן יעראָזאָלימסקאַ 4, וו. 17.

אַ היפּאָטעטשנע סומע, גוט פֿער־זיכערט, וויל איך קויפֿן פֿאַר קאַסע. אָפּערטן אונטער „היפּאָטעק."

ס'ווערט געזוכט אַן ערליכע און זויבערע הויז־אַרבײַטערין, וואָס פֿער־שטעהט גוט צו קאָכן, באַקן און אויך רוימען צו מעלדן זיך פּאָמאָרסקאַ 60 1 אײַנגאַנג, 1 שטאָק צווישן 9—11 און פֿון 4—5 נאָכמ.

אָבצוגעבן אַ שעהן צימער פֿאַר 2 בעסערע יונגעלײַט 11 ליסטאָפּאַד 24 וו. 3.

פֿערשידענעס

אָהן שום פּענטיע וועל איך אַר־בײַטן בײַ וואָס ס'איז בעשעפֿטיגונג אָדער פֿאַך, בײַ וועלכן ס'זאָל זײַן נאָך אַ געוויסע צײַט אַ סטאַלע פֿערדינסט. אָפּערטן פֿאַר „אַ יונגערמאַן" אין אַדמינ. „נ. פֿאָלקסבלאַט".

מיטוואָך אויף דער נאַכט פֿאָהרענדיג מיט אַ דראָזשקע האָב איך פֿערלוירען אַ סאַקעוואַ, אין וועלכער עס זענען געלעגן פֿערשידענע דאָקומענטן און אַ מענטריקע אויפֿן נאָמען פֿעלקע שאַפּער־שטיין פֿון סאָקאָלאָוו פּאָדלאַסק. אָפּצו־ברענגען צו סקולסקי, צעגעלניאַנאַ 23.

צו פֿערקויפֿן אַ 8־ער הענטשקע־מאַשין און 2 זאָקן־מאַשינדלעך 134—156 צו 2 צילינדערס ווי אויך פֿערים בײַ גרינמאַן, אַלטשטאַט 6.

איבערצוגעבן אַ גוט אײַנגעפֿיהרט געשעפֿט ביז 4000 זלאָטעס. אָפּערטן אונטער P. D. אין אַדמינ.

יובעלירי־לעקציעס (טעאָריע און קאַלקולאַציע) מיט אַ ספּעציעלער פּער־קירצטער מעטאָדע ערטײַלט. אָפּערטן אונטער „Tkactwo"

אַ וואַרים מעבלירט צימער מיט בעלײַכטונג, אויך בעזונדערער אײַנגאַנג פֿאַר 1—2 קוואַלירן אָדער פֿרײַליינס צו פֿערמיטן פֿרײַזמעסיג פֿון 1־טן פֿעברואַר ד. י. 11 ליסטאָפּאַד 42 וו. 8a ערשטער שטאָק.

צו פֿערדינגען אַ צימער זאַכאָדניאַ 33 וו. 19.

צו פֿערמיטן אַ צימער פֿראָנט ער־שטער שטאָק זשידאָווסקאַ 11 צו ערפֿאַ־רען אין דער מלעטשאַרניע.

זאָפֿאָרט געזוכט אַ צימער מיט 2 זענסטער פֿאַר אַ פּאָרפֿאָלק בײַ יודישע מענשען אויפֿ'ן ערשטן שטאָק פּילסודסקעגאָ, צעגעלניאַנאַ, נאַרוטאָוויטשאַ, שרוד־מיעסקאַ בײַ פּיעטרקאָווער. בײַ קיהן, פּילסודסקיעגאָ 64.

אָפּצוגעבן אַן אָרט צו שלאָפֿן בײַ אַן אינטעליגענטע פֿאַמיליע פֿאַר 1 אָדער 2 יונגעלײַט, 11 ליסטאָפּאַד 16 וו. 22.

אָבצוגעבן אַ בעזונדער צימער מיט אַ בעזונדערן אײַנגאַנג פֿאַר 2 אָדער איין יונגערמאַן ביליג דירה געלד פּיעטריקאָ־ווער 36, וו. 21.

Oddam pokój wejście z klatki schodowej, wszelkie wygody (dla małżeństwa) Cegielniana 37 m. 22.

פֿריִע פּאָסטענס

ס'ווערט געברויכט אַ שיק־יונגעל בעקאַנט פֿון קאָלאָניאַל־בראַנזשע. ראָזען־צווייג, פּאָמאָרסקאַ 6

עס ווערט געברויכט פֿון זאָפֿאָרט אַ קעטלערן אויף אַ 22־מאַשין בײַ קאַ־מינסקי פּולנאָצנאַ 26.

אַן ערשטקלאַסיגע מאַשין־שטיקערין אויף קאָלירטען האָפֿט ווערט געזוכט. בײַ אַרביס, פּל. וואָלנאָשטשי 10.

ראַקאָלעז

זאָפֿאָרט איבערצוגעבן אַ גוטע בודקע פֿון פּאַפּיראָסן. צו ווענדן זיך פּיעטרקאָווער 59 וו. 26.

אַוועקצוגעבן זאָפֿאָרט אַ קויהלען־פּלאַץ מיט שאָפּעס מיט אַ וואוינונג צו־זאַמען און גוטע קונדשאַפֿט לומאָמירסקאַ 7 אין דער קויהלען־בודקע.

אָבצוגעבן אַן אָרט צו שלאָפֿן פֿאַר 1 אָדער 2 יונגעלײַט מיט אַ בע־זונדערן אײַנגאַנג אויף זגערזשער גאָס. צו ערפֿאַהרן טעלעפֿאָניש 218-89.

אַ לאָקאַל צו פֿערדינגען אויף אַ לאַגער, אַ געשעפֿט אָדער פֿאַבריק. צו ערפֿאַהרן אַלטשטאַט 4 בײַם ווירט ביערזאָק.

Ze wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i P. Wajntraub. Redaktor odpowiedzialny: Chanon Kaufman
Czcionkami i drukiem tow. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21